

การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ
พอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

วิทยานิพนธ์เสนอบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา หลักสูตรการศึกษาคุณฐิบัณฑิต
สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน
ปีการศึกษา 2565
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยนเรศวร

การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ
พอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

วิทยานิพนธ์เสนอบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา หลักสูตรการศึกษาคุณวุฒิบัณฑิต
สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน
ปีการศึกษา 2565
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยนเรศวร

วิทยานิพนธ์ เรื่อง "การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น"

ของ พิศาล เครือลิต

ได้รับการพิจารณาให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษาดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์
(รองศาสตราจารย์ ดร.สำลี ทองธิว)

..... ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชำนาญ ปาณาวงษ์)

..... กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
(รองศาสตราจารย์ ดร.วาริรัตน์ แก้วอุไร)

..... กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายใน
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิเชียร อารังโสติสกุล)

..... กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายใน
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จักรกฤษณ์ จันทะคุณ)

อนุมัติ

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.กรองกาญจน์ ชูทิพย์)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ชื่อเรื่อง	การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
ผู้วิจัย	พิศาล เครือลิต
ประธานที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชำนาญ ปาณาวงษ์
กรรมการที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ ดร.วารินทร์ แก้วอุไร
ประเภทสารนิพนธ์	วิทยานิพนธ์ กศ.ด. หลักสูตรและการสอน, มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2565
คำสำคัญ	การพัฒนาหลักสูตร, คุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง, ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ตามกระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ขั้นตอนที่ 2 สร้างและตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ขั้นตอนที่ 3 ทดลองใช้และศึกษาผลการใช้หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ขั้นตอนที่ 4 ประเมินผลหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยพะเยา การศึกษา 2564 จำนวน 30 คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากนักเรียนที่สมัครใจเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยมีเครื่องมือวิจัย ประกอบด้วย 1) แบบสัมภาษณ์คุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงและแนวทางการพัฒนา 2) หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น 3) แบบวัดคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง 3 ฉบับ ได้แก่ แบบวัดความพอประมาณ แบบวัดความมีเหตุผลและแบบวัดการมีภูมิคุ้มกันที่ดี การวิเคราะห์ข้อมูลโดย หาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการทดสอบค่าที

ผลการวิจัย พบว่า

1. คุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จากการสัมภาษณ์นักเรียน ผู้ปกครองและผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า นักเรียนมีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงอยู่ในระดับน้อย และมีความต้องการที่ได้รับการส่งเสริมคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ 1) ความพอประมาณ 2) ความมีเหตุผล 3) การมีภูมิคุ้มกันที่ดี และมีแนวทางในการพัฒนาเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง โดยการจัดทำเป็นหลักสูตรเสริมเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงที่เน้นการจัดการเรียนรู้เชิงรุก มีการออกแบบกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยผสมแนวคิดคุณลักษณะศึกษาของลิคโคนา (Lickona, 1992) ที่มีองค์ประกอบสำคัญของคุณลักษณะที่ดีเชื่อมประสานปฏิสัมพันธ์กันในการรู้คิดเชิงจริยธรรม ความสำนึกเชิงจริยธรรมและการปฏิบัติการเชิงจริยธรรม ด้วยการเตรียมสร้างประสบการณ์รับรู้ เรียนรู้สิ่งใหม่ผสมผสานกับความรู้เดิมสะท้อนความคิดเชื่อมโยงกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสร้างความรู้และประยุกต์ใช้และกำหนดคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติตนและฝึกฝนอย่างต่อเนื่องจนเกิดกลายเป็นคุณลักษณะที่คงทนในการดำเนินชีวิต

2. หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีองค์ประกอบของหลักสูตร 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการของหลักสูตร 2) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร 3) โครงสร้างกิจกรรมและประสบการณ์ 4) แนวการจัดกิจกรรม 5) สื่อและแหล่งเรียนรู้ 6) แนวทางการวัดและประเมินผล จากการประเมินหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และผลการทดลองนำร่องพบว่า มีความเป็นไปได้ในการนำไปใช้

3. ผลการทดลองใช้พบว่า 1) คุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนที่ผ่านการเรียนรู้ด้วยหลักสูตรหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในภาพรวมมีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 70.51$, S.D. = 5.92) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า การมีภูมิคุ้มกันที่ดี มีระดับคุณลักษณะมาก ($\bar{X} = 74.12$, S.D. = 7.64) รองลงมาคือ ความมีเหตุผล มีระดับคุณลักษณะมาก ($\bar{X} = 75.55$, S.D. = 6.69) และความพอประมาณมีระดับคุณลักษณะปานกลาง ($\bar{X} = 66.41$, S.D. = 3.45) ตามลำดับ และผลการสังเกตพฤติกรรมพบว่า นักเรียนมีการแสดงออกถึงพฤติกรรมของการมีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงด้านความพอประมาณ มีวิธีการคิดตัดสินใจเลือกสินค้าอุปโภคและ

บริโศกจากการร่วมกิจกรรมนักสำรวจตลาดรุ่นเยาว์สามารถประมาณรายได้กับราคาสินค้าแบบพอดีพอเพียงความสามารถโดยนำหลักความมีเหตุผลมาประกอบการตัดสินใจอย่างรอบคอบคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในสถานการณ์ชีวิตจริงและสอดคล้องกับการมีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการมีภูมิคุ้มกันที่ดี ซึ่งจากการร่วมกิจกรรมเจาะใจภูมิคุ้มกันนักเรียนได้ลงมือฝึกทำบัญชีครัวเรือนแสดงรายรับรายจ่ายบัญชีการออมทรัพย์ของตนนอกจากนี้นักเรียนยังได้ศึกษาแหล่งเรียนรู้ภายในศูนย์การเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนักเรียนมีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความกระตือรือร้นสนใจใฝ่เรียนรู้ตามฐานการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่จัดไว้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในแต่ละฐานการเรียนรู้และนักเรียนสามารถปฏิบัติตนเป็นผู้ที่มีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงในการดำเนินชีวิตประจำวันได้ 2) คุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงก่อนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ด้วยหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 129.37 คะแนน และ 137.73 คะแนน ตามลำดับและเมื่อเปรียบเทียบระหว่างคะแนนก่อนและหลังเรียน พบว่า นักเรียน มีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง หลังเรียนด้วยหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

4. การประเมินผลหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้เรียนมีความคิดเห็นต่อกิจกรรมการเรียนรู้หลังการทดลองใช้หลักสูตรอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.70$, S.D. = 0.39)

Title	THE CURRICULUM DEVELOPMENT TO ENHANCE ECONOMICAL LIFE CHARACTERS ON THE SUFFICIENCY ECONOMY PHILOSOPHY FOR LOWER-SECONDARY STUDENTS
Author	Pisarn Khuait
Advisor	Assistant Professor Chamnan Panawong, Ph.D.
Co-Advisor	Associate Professor Wareerat Kaewuraj, Ph.D.
Academic Paper	Ed.D. Dissertation in Curriculum and Instruction - (Type 2.1), Naresuan University, 2022
Keywords	Curriculum Development, Economical Life Characters, Sufficiency Economy Philosophy

ABSTRACT

The objectives of this study were to develop the sufficiency economy philosophy curriculum for lower-secondary students. The research methodology employed four stages: 1) a study of the basic information regarding the sufficiency economy philosophy to enhance the economical life of lower-secondary students, 2) developing and monitoring the sufficiency economy philosophy to enhance the economical life curriculum of lower-secondary students, 3) conducting a pilot study and studying the use of the sufficiency economy philosophy to enhance the economical life of lower-secondary students, and 4) evaluating the sufficiency economy philosophy to enhance the economical life of lower-secondary students. The sample included 30 lower-secondary students at Phayao University Demonstration School in the academic year 2021, obtained using the purposive sampling method from the students who voluntarily participated in learner development activities. The students' parents and educational experts were also interviewed. The instruments consisted of 1) The interview form and guidelines for eliciting information from the students about their understanding of economic life characteristics, 2) The curriculum to teach the students about the sufficiency economy philosophy, and 3) Three assessment forms to ascertain the students'

economical life characteristics of modesty, reasonableness, and good immunity. The data were analyzed using average, standard deviation, and independent T-tests.

The results were as follows:

1. Based on the information received in the interviews with the students, parents and educational experts, the results showed that the level of understanding of the sufficiency economy philosophy among students was very low. The students should be instructed in the sufficiency economy philosophy that consists of 1) modesty, 2) reasonableness, and 3) good immunity. Active learning via a learning process designed according to the sufficiency economy philosophy and the concepts of Character Education introduced by Lickona (1992) were considered to be appropriate. Character Education consists of good attributes interconnected with ethical cognition, ethical consciousness, and ethical practices. In the curriculum, components of the good attribute were to create an experience, to learn new things with old knowledge, to reflect the idea connected to the philosophy of sufficiency economy, to build knowledge and to apply and define the traits of sufficient living as a guideline to continuously practice until it becomes characterization that is durable and life-long.

2. The curriculum for the sufficiency economy philosophy consists of six components: 1) principles of the curriculum 2) objectives of the curriculum 3) structure of activities and experience 4) management of learning activities to develop sufficient characteristics in 5 steps -- preparation for creating experiences, learning new things from prior knowledge, reflecting the idea connected to the philosophy of sufficiency economy, creating knowledge, and applying and define sufficiency characteristics, 5) learning instruments and resources, and 6) assessment and evaluation. The result of the developed curriculum was appropriate at the highest level; the result from the pilot study also revealed the possibility of manipulating the curriculum.

3. After the curriculum had been implemented, the results showed that 1) after participating in the curriculum the students' level of understanding of the sufficiency economy philosophy was at a high level ($\bar{X} = 70.51$, S.D. = 5.92). The results showed that, of the economical life characteristics taught, the highest level was 'having good immunity' ($\bar{X} = 74.12$, S.D. = 7.64) followed by 'reasonableness' ($\bar{X} = 75.55$, S.D. = 6.69) and 'modesty' was in the medium level ($\bar{X} = 66.41$, S.D. = 3.45). The result of the observations of sufficiency economy philosophy behaviors showed that students displayed 'modesty'. From the Young Market Monitor activity, students made calculated decisions appropriate to the given budget when purchasing various kinds of products, behavior that followed the 'reasonableness' and 'having good immunity' principles of sufficiency economy philosophy. From the Heart of the Immunity activity, students had the opportunity to make a household account which displayed the expenses, income, and savings. Furthermore, students had the opportunity to study at a sufficiency economy philosophy learning center. Students showed enthusiasm and interest in the learning center's various facilities and also showed the characteristics of being sufficient in their daily routine. 2) Following the implementation of the curriculum, the average post-implementation score was 137.73 which was statistically significantly higher than the pre-implementation average of 129.37 ($p \leq 0.05$)

4. The assessment and evaluation of the curriculum showed that students' opinions of the learning activities after the course implementation were at the highest level ($\bar{X} = 4.70$, S.D. = 0.39).

ประกาศคุณูปการ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณอย่างสูงในความกรุณาของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชำนาญ ปาณาวงษ์ ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และรองศาสตราจารย์ ดร.วาริรัตน์ แก้วอุไร กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้ให้ความกรุณาสละเวลาอันมีค่ามาเป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ พร้อมทั้งให้คำแนะนำตลอดระยะเวลา ในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ และขอขอบพระคุณคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ประกอบด้วย รองศาสตราจารย์ ดร.สำลี ทองจิ้ว ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิเชียร อังรังโสติสสกุล และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จักรกฤษณ์ จันทะคุณ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ภายใน ที่ได้กรุณา ให้คำแนะนำตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องของวิทยานิพนธ์ จนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วง ได้อย่างสมบูรณ์และทรงคุณค่าอย่างยิ่ง

ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.สมบัติ นพรัถ รองศาสตราจารย์ ดร.ชรินทร์ มั่งคั่ง รองศาสตราจารย์ ดร.สมเกียรติ อินทสิงห์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อมรรัตน์ วัฒนาธร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รุ่งทิวา กองสอน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิไลภรณ์ ฤทธิคุปต์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกศราพรธน พันธุ์ศรีเกตุคงเจริญ ดร.ปริยานุช วุฒิชูประดิษฐ์ ดร.ณกานต์ อนุกุลวรธกะ ดร.ประสรวรค์ ตันติเสนาะ ดร.วสันต์ สรรพสุข ดร.วรรณภากร พรประเสริฐ ดร.ดรณีน อภัยกาวิ และ ดร.ชญานิตย์ ยิ้มสวัสดิ์ ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญทุกท่าน ที่ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูล อันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตลอดจนแนวทางการพัฒนาหลักสูตรและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการวิจัยทางการศึกษา ขอขอบพระคุณมหาวิทยาลัยพะเยา โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยพะเยา ที่ให้ความอนุเคราะห์สถานที่เป็นสนามวิจัย และนักเรียนในการเก็บข้อมูลการวิจัย ขอขอบพระคุณ คณะศึกษาศาสตร์ที่สนับสนุนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้และได้รับความอนุเคราะห์เงินอุดหนุนการวิจัย จากงบประมาณแผ่นดิน มหาวิทยาลัยนเรศวร ประจำปี 2565

เหนือสิ่งอื่นใดผู้วิจัยขอน้อมสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ที่พระราชทานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง แก่ปวงชนชาวไทยเพื่อเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตบนความพอเพียง และกราบขอบพระคุณบิดา มารดา คุณพ่อประสงค์ คุณแม่แสงเลย เครือลิต และคุณพ่อวัฒนา คุณแม่วันรัตน์ คุณวิวรรษา ภาวะไพบุลย์ ตลอดจนครอบครัว อันเป็นที่รักยิ่งต้นตระกูล “เครือลิต” และ “ภาวะไพบุลย์” คณาจารย์ทุกท่านที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้อันเป็นมรดกภูมิปัญญาแก่ผู้วิจัย ขอขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ กิติมา ศชนะนาวิน ผู้ผลักดันความสำเร็จและต้นแบบในการพัฒนานักเรียน รวมถึงอาจารย์ค่อมร เหมรัตน์รักษ์ และเพื่อนร่วมงานพี่น้องร่วมสถาบันของผู้วิจัยที่คอยสนับสนุนให้กำลังใจในทุกมิติของ

ความสำเร็จด้วยดีเสมอมา

คุณค่าและคุณประโยชน์อันพึงเกิดจากงานวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอยกให้บุชามาตุภูมิ แผ่นดินไทยอันจะเป็นพลังแผ่นดินความพอเพียง และผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่างานวิจัยฉบับนี้จะเป็น คุณูปการอย่างสูงต่อวงการการศึกษาไทย ในการเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง เพื่อพัฒนาเยาวชนของชาติสืบไป

พิศาล เกรือลิต

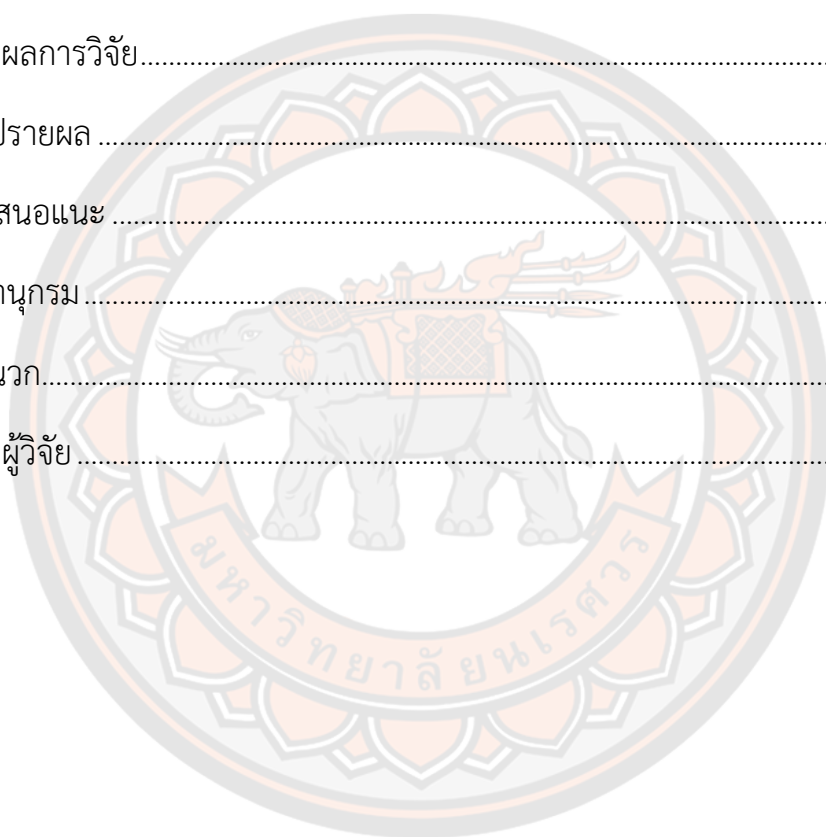

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ฉ
ประกาศคุณูปการ.....	ฌ
สารบัญ.....	ฎ
สารบัญตาราง.....	จ
สารบัญภาพ.....	ฉ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
คำถามการวิจัย.....	7
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	8
ความสำคัญของการวิจัย.....	8
สมมติฐานของการวิจัย.....	9
ขอบเขตของงานวิจัย.....	9
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	13
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	17
แนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง.....	18
แนวคิดคุณลักษณะศึษา (Character Education).....	36
แนวคิดหลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร.....	47
การพัฒนาหลักสูตรเสริม.....	98

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน.....	126
คุณลักษณะอย่างพอเพียง	132
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ.....	156
กรอบแนวคิดการวิจัย	165
บทที่ 3 วิธีดำเนินงานวิจัย	166
ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย	168
ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับคุณลักษณะอย่างพอเพียงของ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น	171
ขั้นตอนที่ 2 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรตามหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะอย่างพอเพียงสำหรับนักเรียน มัธยมศึกษา.....	177
ขั้นตอนที่ 3 ทดลองใช้หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอย่างพอเพียงตามหลัก ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น.....	190
ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอย่างพอเพียง ตาม หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น	196
บทที่ 4 ผลการวิจัย.....	200
ตอนที่ 1 ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับคุณลักษณะอย่างพอเพียงของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น.....	201
ตอนที่ 2 ผลการสร้างและตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่ อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาตอนต้น	211

ตอนที่ 3 ผลการทดลองใช้และศึกษาผลการใช้หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่าง พอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ตอนต้น.....	226
ตอนที่ 4 ผลการประเมินผลหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลัก ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น.....	229
บทที่ 5 บทสรุป.....	232
สรุปผลการวิจัย.....	233
อภิปรายผล.....	236
ข้อเสนอแนะ.....	244
บรรณานุกรม.....	246
ภาคผนวก.....	252
ประวัติผู้วิจัย.....	368

สารบัญตาราง

หน้า

ตาราง 1 แสดงการสังเคราะห์องค์ประกอบหลักสูตร	102
ตาราง 2 แสดงการสังเคราะห์พฤติกรรมบ่งชี้คุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความพอประมาณ.....	142
ตาราง 3 แสดงการสังเคราะห์พฤติกรรมบ่งชี้คุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความมีเหตุผล.....	143
ตาราง 4 แสดงการสังเคราะห์พฤติกรรมบ่งชี้คุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดี.....	144
ตาราง 5 แสดงระดับและขั้นพัฒนาการตามทฤษฎีพัฒนาการของเหตุผลเชิงจริยธรรม ของโคลเบิร์ก (Kohlberg)	146
ตาราง 6 แสดงการประยุกต์ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับหลักสูตรเสริมสร้าง คุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง	151
ตาราง 7 แสดงขั้นตอนการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น	169
ตาราง 8 แสดงโครงสร้างหน่วยกิจกรรมและประสบการณ์.....	182
ตาราง 9 แสดงการนำเสนอการประเมินหลักสูตรตามรูปแบบของการประเมินเชิงระบบ IPO Model ของ โชเดอร์ เบค และคณะ Schoder bok et al., 1990.....	196
ตาราง 10 แสดงผลการวิเคราะห์การศึกษาข้อมูลพื้นฐานความต้องการจำเป็นและแนวทางการพัฒนาเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง จากการสัมภาษณ์นักเรียน.....	201
ตาราง 11 แสดงผลการวิเคราะห์การศึกษาข้อมูลพื้นฐานความต้องการจำเป็นและแนวทางการพัฒนาเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง จากการสัมภาษณ์ผู้ปกครอง.....	204

ตาราง 12 แสดงผลการวิเคราะห์การศึกษาข้อมูลพื้นฐานความต้องการจำเป็นและแนว
 ทางการพัฒนาเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ 208

ตาราง 13 แสดงโครงสร้างหน่วยการเรียนรู้ 216

ตาราง 14 แสดงผลการประเมินระดับความเหมาะสมของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่
 อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
 221

ตาราง 15 แสดงผลการประเมินระดับความเหมาะสมของคู่มือการใช้หลักสูตรเสริมสร้าง
 คุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียน ชั้น
 มัธยมศึกษาตอนต้น 223

ตาราง 16 แสดงผลการศึกษาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา
 ตอนต้น หลังเรียนด้วยหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญา
 ของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น 227

ตาราง 17 แสดงผลการเปรียบเทียบคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนก่อนและ
 หลังเรียนด้วยหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของ
 เศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น..... 228

ตาราง 18 แสดงผลประเมินความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการเรียนด้วยหลักสูตร
 เสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับ
 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น 229

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพ 1 แสดงหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	23
ภาพ 2 แสดงองค์ประกอบของคุณลักษณะที่ดีของลิคโคนา	39
ภาพ 3 แสดงรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์	75
ภาพ 4 แสดงรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของทาบา	77
ภาพ 5 แสดงรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของโอลิวา	79
ภาพ 6 แสดงรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของสังกัด อุทยานินท์	81
ภาพ 7 แสดงรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของวิชัย วงษ์ใหญ่	83
ภาพ 8 แสดงขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ “ELRC2” เพื่อพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง	152
ภาพ 9 แสดงลำดับจัดจำแนกความรู้สึก	155
ภาพ 10 กรอบแนวคิดการวิจัย	165
ภาพ 11 ขั้นตอนการวิจัย	168
ภาพ 12 แสดงองค์ประกอบของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น	235

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของคนไทยทุกคน ที่รัฐต้องจัดให้เพื่อพัฒนาคนไทย ทุกช่วงวัย ให้มีความเจริญงอกงามทุกด้าน เพื่อเป็นต้นทุนทางปัญญาที่สำคัญในการพัฒนาทักษะ คุณลักษณะ และสมรรถนะในการประกอบสัมมาชีพ และการดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างเป็นสุข อันจะนำไปสู่เสถียรภาพและความมั่นคงของสังคมและประเทศชาติที่ต้องพัฒนาให้เจริญก้าวหน้าทัดเทียมนานาประเทศในเวทีโลกท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลก ศตวรรษที่ 21 การเปลี่ยนแปลงของบริบทเศรษฐกิจและสังคมโลก อันเนื่องจากการปฏิวัติดิจิทัล (Digital Revolution) การเปลี่ยนแปลงสู่อุตสาหกรรม 4.0 (The Fourth Industrial Revolution) ประเทศไทยต้องปฏิรูปการศึกษาเพื่อให้ระบบการศึกษาเป็นกลไกหลักของการขับเคลื่อนประเทศ ตามองค์การสหประชาชาติ 2573 (Sustainable Development Goals: SDGs 2030) (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560, น. ก) ซึ่งมีความสอดคล้องกับมุมมองจาก แผนยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 – 2579) ที่ได้รื้อฟื้นหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมากำหนดเป็น วิสัยทัศน์สำคัญความว่า “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้วด้วย การพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” โดยมีเป้าหมายในการสร้างความยั่งยืนให้แก่ ประชาชนทุกภาคส่วนในสังคมยึดถือและปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในยุทธศาสตร์ที่ 3 ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคนมุ่งเน้นการปลูกฝังระเบียบวินัย คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ (สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ ชาติ, 2561) ทั้งนี้เพื่อให้สามารถนำพาประเทศไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืนในอีก 20 ปีข้างหน้าได้ จำเป็นต้องปรับแนวคิดการจัดการศึกษา (Conceptual Design) ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 ที่ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) เป็นเป้าหมาย หลักของการพัฒนาเยาวชนไทยให้สามารถดำเนินชีวิตท่ามกลางวิถีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม การเมืองและเศรษฐกิจ โดยมุ่งเน้นปลูกฝังค่านิยมที่ดีในการดำเนินชีวิตส่งเสริมให้เป็น บุคคลที่มีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง มีความพอประมาณ มีเหตุผล รอบคอบ มีคุณธรรม มีภูมิคุ้มกัน ที่ดีในตัวเองและปรับตัวเพื่อ อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560, น. จ)

จากแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่เป็นแนวทางพระราชดำริที่สำคัญของ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ที่ทรงมี พระราชดำริพระราชทานแก่ปวงชนชาวไทยถึงแนวทางการพัฒนาบนหลักแนวคิดการพึ่งตนเองผ่าน มุลินธิชัยพัฒนา ดังความตอนหนึ่งว่า “เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเสมือนรากฐานของชีวิตรากฐานความ มั่นคงของแผ่นดินเปรียบเสมือนเสาเข็มที่ถูกต้องรองรับบ้านเรือนตัวอาคารไว้นั่นเอง สิ่งก่อสร้างจะ มั่นคงได้ก็อยู่ที่เสาเข็ม แต่หลายคนส่วนมากมองไม่เห็นเสาเข็มและลืมเสาเข็มเสียด้วยซ้ำไป” (คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง, 2550, น. 10) สอดคล้องกับกระแสพระราชดำรัสของ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตร เนื่องในโอกาส วันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน พระราชวังดุสิต เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2541 ที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อเป็นแนวทางแก่ พสกนิกรในการอยู่อย่างพอเพียง ดังความตอนหนึ่งว่า “...คำว่า **พอเพียง** มีความหมายกว้างขวางยิ่ง กว่านี้อีก คือ คำว่า **พอ** ก็ **พอเพียง** นี้ก็พอดังนั้นเอง ถ้าคนเราพอในความต้องการก็มีความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อยก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย ถ้าทุกประเทศมีความคิด... ว่าทำอะไรต้อง **พอเพียง** หมายความว่า **พอประมาณ ไม่สุดโต่ง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็อยู่เย็นเป็นสุข.. พุดจาก **พอเพียง** ทำอะไรก็ **พอเพียง** ปฏิบัติตนก็ **พอเพียง ... ความพอเพียง**นี้แปลว่าความพอประมาณและความมี เหตุผล” (คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง, 2550, น. 10) จากปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียง นี้ชี้ให้เห็นถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อ การมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบ รู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและ การดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะ เจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้ มีความรอบรู้ที่เหมาะสมดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม จากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี (อภิชัย พันธเสน, 2560, น. 39) สอดคล้อง กับวิสัยทัศน์ของแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 ความว่า “คนไทยทุกคนได้รับการศึกษา และเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียง และการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21” จุดมุ่งหมายสำคัญในการพัฒนาให้ผู้เรียนเป็น บุคคลที่มีคุณลักษณะตามความคาดหวังของสังคม คือ เป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข สามารถดำเนิน**

ชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ตลอดจนพร้อมรับมือต่อ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560, น. ฉ)

ปัจจุบันสังคมไทยเกิดวิกฤตปัญหาของเยาวชนอย่างหนักจากผลของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม นำไปสู่กระแสวัฒนธรรมการบริโภคนิยมรวมถึงการเติบโตทางเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างรวดเร็ว จึงเห็นสมควรแก้ไขพัฒนาอย่างเร่งด่วน กล่าวคือ เยาวชนไทยขาดคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีความลุ่มหลงในกระแสวัตถุนิยมแบบตะวันตก นิยมความหรูหรา ฟุ่มเฟือย ขาดวินัยทางการเงินและการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งสอดคล้องกับการจัดกิจกรรมเวทีเสวนาแสดงความคิดเห็นของมูลนิธิเยาวชนพอเพียงเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) เครือข่ายเยาวชนลดปัจจัยเสี่ยงได้จัดกิจกรรมเวทีเสวนา “เยาวชนไทยในวิถีพอเพียง” ในระหว่างวันที่ 14 - 30 พฤศจิกายน พ.ศ. 2560 และจากการจัดกิจกรรมเวทีเสวนาพบว่า ผลสำรวจความเข้าใจของเยาวชนไทยต่อหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนักเรียนมัธยมศึกษา จำนวน 1,908 คน พบว่ามีการสอนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา ร้อยละ 76.57 แต่เยาวชนมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถสรุปได้ ดังนี้ 1) เยาวชนไทยมีความรู้และเข้าใจดี ร้อยละ 39.41 2) เยาวชนไทยมีความรู้และเข้าใจบ้าง ร้อยละ 50.79 และ 3) เยาวชนไทยยังไม่มี ความรู้เข้าใจ ร้อยละ 9.80 ทั้งนี้สะท้อนให้เห็นถึงเยาวชนไทยมีพฤติกรรม การดำเนินชีวิตที่ปฏิบัติตนสวนทางกับ การใช้ชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีทั้งหมด 6 พฤติกรรม โดยเรียงลำดับ การเกิดพฤติกรรมจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ 1) การใช้จ่ายฟุ่มเฟือย ร้อยละ 28.45 2) กินของแพง หลูหรูหราเกินจำเป็น ร้อยละ 21.84 3) ตืมเหล่าเหมาย่าเที่ยวเตร่ เสเพล ร้อยละ 10.15 4) เห็นแก่ตัว ไม่ช่วยเหลือใคร ร้อยละ 8.73 5) ติดเกม ติดสื่อออนไลน์ ร้อยละ 7.38 และ 6) ติดพนัน ร้อยละ 6.42 นอกจากนี้ยังพบว่า เยาวชนไทย ร้อยละ 78.14 เห็นด้วยอย่างยิ่งหากจะมีการบรรจุหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ในหลักสูตรการเรียนการสอนและกิจกรรมของนักเรียน นักศึกษาในทุกๆระดับ ในขณะเดียวกันมีเยาวชนไทยเพียง ร้อยละ 46.33 ที่รับรู้ว่ามีรัฐบาล ได้นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กำหนดเป็นแผนพัฒนาหรือนโยบายหลักของประเทศ (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2560) สอดคล้องกับ คิม ไชยแสนสุข (2560) ได้กล่าวว่าการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้จะช่วยสร้างภูมิคุ้มกันรู้จักเตรียมความพร้อม รับมือกับปัญหาข้างหน้า และการสะสมความดีทำให้นาคตสังคมจะนำอยู่ขึ้น ที่สำคัญภาครัฐต้องทำตัวเป็นต้นแบบทำตัวให้เป็นเยี่ยงอย่างและให้การสนับสนุนเด็กและเยาวชนตามแนวทางอย่างจริงจังและต่อเนื่อง จากรายงานดัชนีทุนมนุษย์ของธนาคารโลกเผยว่า การดูแลสุขภาพและคุณภาพการศึกษาเด็กไทย ยังต่ำกว่า ค่าเฉลี่ยของประเทศในภูมิภาค เข้าเรียนเฉลี่ย 12.4 ปี แต่คุณภาพที่ได้เทียบเท่าแค่ 8.6 ปี รัฐบาลยังต้องให้ความสำคัญอย่างมากในเรื่องของคุณภาพการศึกษา เพื่อให้เด็กที่เกิดในวันนี้มีความรู้และ

ทักษะเพียงพอที่จะทำให้พวกเขาเป็นพลเมืองที่มีผลิตภาพในอนาคต" (มารา เค วาร์วีก, 2561) ซึ่งมีความสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของการจัดการศึกษาของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยพะเยา ที่มีรูปแบบการบริหารจัดการแบบโรงเรียนประจำโดยมุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนเป็นเยาวชนที่มีความพร้อมสมบูรณ์ด้านร่างกาย อารมณ์ และสติปัญญา มีความเป็นเลิศทางวิชาการ รู้จักคิดวิเคราะห์ มีความเป็นผู้นำ มีคุณธรรมจริยธรรม มีจิตสาธารณะ รักสิ่งแวดล้อมและศิลปวัฒนธรรม สามารถปรับตัวและดำรงชีวิตอยู่ในสังคมบนพื้นฐานความพอเพียงอย่างมีความสุข (แผนพัฒนาโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยพะเยา, 2561)

ทั้งนี้กระทรวงศึกษาธิการยังเห็นความสำคัญของโครงการครอบครัวพอเพียง สู่สถานศึกษา และชุมชน ของมูลนิธิครอบครัวพอเพียง เมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม พ.ศ.2563 นายณัฐพล ทีปสุวรรณ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ลงนามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือสร้างศูนย์ครอบครัวพอเพียง ในสถานศึกษา ร่วมกับนางอริยสิริ พิพัฒน์นรา ประธานกรรมการมูลนิธิครอบครัวพอเพียง ณ ห้องประชุมจันทร์เกษม อาคารราชวัลลภ กระทรวงศึกษาธิการ เพื่อให้ประเทศชาติ ประชาชนมีความสุข พึ่งพาตนเองได้เริ่มต้นจากจุดเล็ก ๆ คือ “ครอบครัว” เพราะ “สังคมดีเริ่มต้นที่ครอบครัว” ปัจจุบันมีนักเรียน-นักศึกษาเข้าร่วมโครงการครอบครัวพอเพียง ในสถานศึกษาแล้วกว่า 5 ล้านคน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2563) ชาวออนไลน์ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยเรื่องการพัฒนาแบบสถานศึกษาพอเพียง ของ อภิสรร์ ภาชนะวรรณ (2563) พบว่า การพัฒนาสถานศึกษาพอเพียงใน 5 ด้าน ในระดับมากที่สุด ได้แก่ การยอมรับการบริหารสถานศึกษาและการเปลี่ยนแปลงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.65 การบูรณาการหลักสูตรและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.52 มีค่าเฉลี่ยในระดับมากที่สุดได้แก่ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.39 ด้านการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษามีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.15 และด้านผลลัพธ์ภาพความสำเร็จ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.22 การพัฒนาแบบสถานศึกษาพอเพียงเป็นการช่วยพัฒนาส่งเสริมต่อการเรียนรู้ด้วยหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งนี้ยังสอดคล้องกับการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียน จากผลการวิจัยของ สำเนา หมิ่นแจ่ม (2562) พบว่า ผลการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่โรงเรียนชุมชนบ้านวังจ้อม ในภาพรวมปฏิบัติงานอยู่ในระดับคุณภาพมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านมีการปฏิบัติงานอยู่ในระดับคุณภาพมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา รองลงมาคือ ด้านผลลัพธ์/ภาพความสำเร็จ ด้านหลักสูตรและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ด้วยเหตุการณ์พัฒนาคุณลักษณะผู้เรียนต้องดำเนินการในรูปแบบองค์รวม เพื่อเป็นการจัดหลักสูตรเสริมและพัฒนากิจกรรมเสริมหลักสูตรประกอบกันในการพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักสูตรแกนกลางการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

จึงนับเป็นความท้าทายอย่างยิ่งในการจัดการศึกษาปัจจุบันภายใต้กระแสแห่งการเปลี่ยนผ่านของทศวรรษที่ 21 ซึ่งมีความสำคัญอย่างมากเพราะการศึกษาถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ตามที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 และ (ฉบับที่ 3) พุทธศักราช 2553 ความตอนหนึ่งในมาตรา 6 ความว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายจิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรมมีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และมาตรา 27 ให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพตลอดจนการศึกษาต่อ ให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ในวรรคหนึ่งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคมภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542) ซึ่งมีมุมมองในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษาต้องเชื่อมโยงกับตลาดแรงงาน ผ่านการพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลโดยความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาสถานประกอบการ สมาคมวิชาชีพ เพื่อผลิตกำลังคนที่มีทักษะความรู้ความสามารถและสมรรถนะในการปฏิบัติงาน ตามกรอบคุณวุฒิแห่งชาติ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) สอดคล้องกับอังคณา อ่อนธานี (2563) ได้เสนอมุมมองในการพัฒนาหลักสูตรผ่านแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579 ตอนหนึ่งว่า การพัฒนาหลักสูตรเพื่อนำพาการศึกษาให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของแนวทางในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาต้องปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ในการพัฒนาหลักสูตร แล้วออกแบบองค์ประกอบทั้งหมดของหลักสูตรแกนกลางให้ยึดโยงกับเป้าหมายในการพัฒนาทักษะและความรู้เชิงบูรณาการที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ให้มีความสำคัญกับความรู้เชิงบูรณาการรวมถึง ปรับลดความซ้ำซ้อนของเนื้อหา การจัดการศึกษาตามหลักสูตรจะต้องมีทั้งความยืดหยุ่นสร้างสรรค์ จะมีประสิทธิภาพในการเสริมสร้างให้เกิดคุณลักษณะของผู้เรียนที่สามารถจะดำรงชีวิตอยู่ได้ในโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจการเมือง การปกครอง รวมถึงความก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีซึ่งจะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้ชีวิต และคุณลักษณะของผู้เรียนที่เกิดขึ้นจากผลการจัดการศึกษาเปรียบเสมือนงานศิลปะที่มีชิ้นเดียวในโลก หลักสูตรที่มีความยืดหยุ่นและตรงกับความต้องการของผู้เรียนเป็นเหมือนมือของศิลปินที่จะสร้างสรรค์งานศิลปะแต่ละชิ้นที่มีความแตกต่างกัน สอดคล้องกับผลการวิจัยการเสริมสร้างคุณลักษณะเยาวชนต้นแบบตามนโยบายปฏิรูปการศึกษาของ ปาณิภรณ์ วีระวงศนันท์ (2564) การเสริมสร้างคุณลักษณะเยาวชนต้นแบบมุ่งหวังให้เยาวชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีและมีความมั่นคงในการดำรงชีวิต ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีความพอประมาณ มีเหตุผลและการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี บนเงื่อนไขของความรู้

และคุณธรรมพร้อมเติบโตเข้าสู่วัยของการทำงานอย่างมีคุณภาพมีความคิดในการวิเคราะห์และความคิดสร้างสรรค์เพื่อสร้างผลงานใหม่ ๆ ได้ สามารถปรับตัวและมีศักยภาพในการแข่งขันในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว รวมทั้งมีคุณธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมไทย โดยเยาวชนจะเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนสังคมไทยให้พัฒนาอย่างมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน และเป็นพลังสำคัญของชาติที่จะช่วยพัฒนาประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าสืบไป

กรอบโครงสร้างการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการจัดการศึกษาระดับพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุขในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพลโลก (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) และได้กำหนดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้เป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่มุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพของความถนัด ความสนใจ พร้อมปลูกฝังและส่งเสริมกิจกรรมนักเรียนตลอดจนค่านิยม คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะสอดคล้องกับเป้าหมายดังกล่าว จากความสำคัญข้างต้นผู้วิจัยมุ่งพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมด้านความพอประมาณ ด้านความมีเหตุผลและด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดี อยู่ภายใต้เงื่อนไข ความรู้และคุณธรรม ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ก่อให้เกิดเป็นคุณลักษณะนิสัยที่ดีต่อผู้เรียนทำให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงซึ่งเป็นคุณลักษณะที่แสดงออกถึงการดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ มีเหตุผล รอบคอบ มีคุณธรรมมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีและปรับตัวเพื่ออยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ทั้งนี้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวปฏิรูปการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญพัฒนาคุณธรรมนำความรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ใช้สื่อการเรียนการสอนและแหล่งเรียนรู้จัดบรรยากาศห้องเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ ส่งเสริมการวิจัย และพัฒนาการเรียนการสอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2550, น. 29) ทั้งนี้ยังสอดคล้องกับ ทิศนา แคมมณี (2558) ที่เสนอแนวทางในการสอนสาระการเรียนรู้ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนสามารถนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปบูรณาการโดยสอดแทรกผสมผสานในการเรียนรู้สาระกลุ่มต่าง ๆ วิธีนี้นับเป็นวิธีที่จะช่วยให้ผู้เรียนมีโอกาสได้เรียนรู้ พัฒนาทักษะการคิด การวางแผน และการปฏิบัติงาน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ได้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่มีความแตกต่างกันหลากหลายได้มากขึ้น

แนวคิดคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง เป็นคุณลักษณะที่จำเป็นต้องพัฒนาเสริมสร้างให้แก่ผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการจัดการศึกษาระดับพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ด้วยคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง เป็นส่วนหนึ่งในคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ทั้งนี้คุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง เป็นคุณลักษณะที่แสดงออกถึงการดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ มีเหตุผล รอบคอบ มีคุณธรรม มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีและปรับตัวเพื่ออยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ตามหลักปรัชญาของ

เศรษฐกิจพอเพียง ทั้งนี้ผู้วิจัยจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์สร้างปฏิสัมพันธ์ระดับกลุ่ม มีการคิดและอภิปรายสะท้อนผลการปฏิบัติ รวมถึงการเรียนรู้ปฏิบัติจริงจากแหล่งวิทยาการต่าง ๆ ในโรงเรียนและชุมชน เพื่อพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง โดยนำแนวคิดคุณลักษณะศึกษา (character education) ของลิกโคนา (Lickona) มาเป็นแนวทางสำคัญที่ชี้ให้เห็นถึงคุณลักษณะที่เหมาะสม 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการรู้เชิงจริยธรรม (Moral knowing) ด้านความรู้สึกเชิง จริยธรรม (Moral Feeling) และด้านพฤติกรรมเชิงจริยธรรม (Moral behavior) รวมถึงความสามารถในการพัฒนาคุณลักษณะที่ดีเป็นองค์ประกอบสำคัญ และแนวคิดการพัฒนา ค่านิยม คุณธรรมจริยธรรม คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และการพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมมาใช้ ประกอบการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ที่ใช้ในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (กิจกรรมชุมนุม) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ซึ่งมีความสอดคล้องกับเป้าหมายของการจัดการศึกษาชาติเพื่อการพัฒนาคุณลักษณะผู้เรียนในสถานศึกษาต่อไป

คำถามการวิจัย

การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีคำถามการวิจัย ดังนี้

1. คุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นอย่างไร ในปัจจุบัน และมีแนวทางการในการเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงอย่างไร
2. คุณภาพของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและผลการทดลองใช้หลักสูตร จากนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง เป็นอย่างไร
3. ผลการใช้หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จะช่วยเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ได้หรือไม่อย่างไร
4. ผลการประเมินหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

วัตถุประสงค์ทั่วไป

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

วัตถุประสงค์เฉพาะ

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
2. เพื่อสร้างและตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
3. เพื่อทดลองใช้หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยศึกษาผลการใช้ ดังนี้
 - 3.1 ศึกษาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนหลังการใช้หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
 - 3.2 เปรียบเทียบคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนก่อนและหลัง การใช้หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
4. เพื่อประเมินผลหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ความสำคัญของการวิจัย

การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีความสำคัญ ดังนี้

1. ได้หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
2. เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
3. ผลที่ได้จากการวิจัยและพัฒนาช่วยเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ของผู้เรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งถือว่าเป็นคุณลักษณะสำคัญตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

4. เป็นต้นแบบของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและเป็นต้นแบบในการเสริมสร้างคุณลักษณะด้านอื่น ๆ ที่มีกระบวนการพัฒนาอย่างเป็นระบบ มีความสอดคล้องกับความต้องการจำเป็นของสังคม ซึ่งนักวิชาการการศึกษา ผู้บริหาร ครูและนักเรียนสามารถนำหลักสูตรดังกล่าวไปปรับประยุกต์ใช้หรือบูรณาการเข้ากับสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับพัฒนาการของผู้เรียนและความต้องการของชุมชนสังคมได้

สมมติฐานของการวิจัย

นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงหลังเข้าร่วมหลักสูตรสูงกว่าก่อนเข้าร่วมหลักสูตร

ขอบเขตของงานวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการโดยใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) เพื่อมุ่งพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยมีขั้นตอนของวิจัยและพัฒนา 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ประเด็นในการศึกษา มี 2 ประเด็น ได้แก่

1.1 คุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่แสดงออกถึงการดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ มีเหตุผล รอบคอบ มีคุณธรรม มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีและปรับตัวเพื่ออยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

1.2 แนวทางในการพัฒนาเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง

2. ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล

2.1 นักเรียน จำนวน 9 คน แบ่งเป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ดังนี้

2.1.1 นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 3 คน โดยกำหนดเกณฑ์การเลือก คือ เป็นนักเรียนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยพะเยาที่กำลังศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

2.1.2 นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 3 คน โดยกำหนดเกณฑ์การเลือก คือ เป็นนักเรียนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยพะเยาที่กำลังศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

2.1.3 นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 3 คน โดยกำหนดเกณฑ์การเลือก คือ เป็นนักเรียนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยพะเยาที่กำลังศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

2.2 ผู้ปกครองของนักเรียน จำนวน 9 คน แบ่งเป็นผู้ปกครองของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ดังนี้

2.2.1 ผู้ปกครองของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 3 คน โดยกำหนดเกณฑ์การเลือก คือ เป็นผู้ปกครองของนักเรียนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยพะเยาที่กำลังศึกษาในระดับ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

2.2.2 ผู้ปกครองของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 3 คน โดยกำหนดเกณฑ์การเลือก คือ เป็นผู้ปกครองของนักเรียนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยพะเยาที่กำลังศึกษาในระดับ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

2.2.3 ผู้ปกครองของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 3 คน โดยกำหนดเกณฑ์การเลือก คือ เป็นผู้ปกครองของนักเรียนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยพะเยาที่กำลังศึกษาในระดับ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

2.3 ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน แบ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิด้านหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ผู้ทรงคุณวุฒิด้านหลักสูตรและการสอน และผู้ทรงคุณวุฒิด้านการพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ดังนี้

2.3.1 ผู้ทรงคุณวุฒิด้านหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 2 คน โดยกำหนดเกณฑ์การเลือก คือ มีคุณสมบัติเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ มีประสบการณ์การทำงานด้านหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หรือมีผลงานทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง และ/หรือมีคุณวุฒิสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก

2.3.2 ผู้ทรงคุณวุฒิด้านหลักสูตรและการสอน จำนวน 2 คน โดยกำหนดเกณฑ์การเลือก คือ มีคุณสมบัติเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ มีประสบการณ์การทำงานด้านหลักสูตรและการสอน หรือมีผลงานทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง และ/หรือมีคุณวุฒิสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก

2.3.3 ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง จำนวน 3 คน โดยกำหนดเกณฑ์การเลือก คือ มีคุณสมบัติเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ มีประสบการณ์การทำงานด้านเสริมสร้างคุณลักษณะ ค่านิยมหรือคุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับนักเรียน หรือมีผลงานทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง และ/หรือ มีคุณวุฒิสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโทขึ้นไป

3. ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรที่ศึกษาได้แก่

3.1 คุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง

ด้านความพอประมาณ

ด้านความมีเหตุผล

ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดี

3.2 แนวทางในการเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียน ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ยึดรูปแบบหลักสูตรเน้นกิจกรรมและประสบการณ์ (The activity and experience curriculum) เป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรเสริม โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนจะต้องรู้จักวิธีการแก้ปัญหาลงมือกระทำวางแผนด้วยตนเองเป็นการเรียน โดยการกระทำเน้นการแก้ปัญหาที่สอดคล้องกับบริบทสังคมปัจจุบันในชีวิตจริงของผู้เรียน ซึ่งเป็นกิจกรรมและมโนทัศน์หลักผสานแนวคิดการเสริมสร้างคุณลักษณะศึกษาของลิคโคนา (LicKona) ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง

2. ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล

2.1 ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คน แบ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรและการสอน ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและผู้เชี่ยวชาญด้านวัดและประเมินผลการเรียนรู้เพื่อตรวจสอบ ความเหมาะสมของหลักสูตร ที่พัฒนาขึ้น ดังนี้

2.1.1 ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน จำนวน 3 คน โดยกำหนดเกณฑ์การเลือก คือ มีคุณสมบัติเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ มีประสบการณ์การทำงานด้านหลักสูตรและการสอน หรือมีผลงานทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง และ/หรือมีคุณวุฒิสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก

2.1.2 ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 2 คน โดยกำหนดเกณฑ์การเลือกคือ มีคุณสมบัติเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ มีประสบการณ์การทำงานด้านด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง หรือมีผลงานทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง และ/หรือมีคุณวุฒิสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโทขึ้นไป

2.1.3 ผู้เชี่ยวชาญด้านวัดและประเมินผลการเรียนรู้ จำนวน 2 คน โดยกำหนดเกณฑ์การเลือก คือ มีคุณสมบัติเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ มีประสบการณ์การทำงานด้านวัดและประเมินผลการเรียนรู้ หรือมีผลงานทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง และ/หรือมีคุณวุฒิสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก

3. ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่

3.1 ความเหมาะสม

3.2 ความเป็นไปได้

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้และศึกษาผลการใช้หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ผู้วิจัยนำหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างและประเมินผลคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ก่อนและหลังเรียนตามแผนการทดลอง (Pretest - Posttest Design)

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

คุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ ด้านความพอประมาณ ด้านความมีเหตุผล และด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดี

2. ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยพะเยา ที่สังกัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ปีการศึกษา 2564 จำนวนอย่างน้อย 30 คน ที่ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากนักเรียนที่สมัครใจเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

3. ขอบเขตด้านตัวแปร

3.1 ตัวแปรต้น ได้แก่ การเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะ อยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ คุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยประเมินหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยใช้รูปแบบการประเมินหลักสูตรเชิงระบบ IPO Model แบ่งเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ด้านกระบวนการ (Process) และ ด้านผลผลิต (Output)

2. ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล

แหล่งข้อมูลการประเมินหลักสูตรเชิงระบบ ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยพะเยา จังหวัดพะเยา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 ที่สังกัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม จำนวน 30 คน ซึ่งเป็นนักเรียนกลุ่มเดียวกันกับการวิจัยในขั้นตอนที่ 3

3. ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรที่ศึกษา คือ ความคิดเห็นในการบรรลุจุดหมายขององค์ประกอบ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ด้านกระบวนการ (Process) และด้านผลผลิต (Output)

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. แนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง หลักการความพอเพียง คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดี (3 ห่วง) ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของกระแสภายในและภายนอก มีเงื่อนไขที่จะนำหลักความพอเพียงไปปฏิบัติให้เกิดความสำเร็จต่อการดำเนินชีวิตจะต้องประกอบด้วย 2 เงื่อนไข ได้แก่ 1) เงื่อนไขความรู้ คือ ต้องอาศัยความรู้รอบรู้ รอบคอบ และความระมัดระวังในการนำหลักวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนการดำเนินการทุกขั้นตอน และ 2) เงื่อนไขคุณธรรม คือ ความสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริตการดำเนินชีวิตด้วยความอดทนมีความวิริยะอุตสาหะเพียรพยายาม ครองสติปัญญาและรอบคอบ โดยการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้หลักการความพอเพียงของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ 3 ห่วง (ความพอประมาณ ความมีเหตุผลและการมีภูมิคุ้มกันที่ดี) 2 เงื่อนไข (เงื่อนไขความรู้และเงื่อนไขคุณธรรม) ในการดำเนินการวิจัย

2. แนวทางในการพัฒนาเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง หมายถึง วิธีการหรือกระบวนการเรียนรู้ที่จัดประสบการณ์การเรียนรู้แก่ผู้เรียน เพื่อพัฒนาเสริมสร้างผู้เรียนให้เกิดคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง

3. หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง หมายถึง มวลประสบการณ์และ กิจกรรมที่หลากหลายจากแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่พัฒนาขึ้นสำหรับเป็นแนวทางการจัดสาระประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียน และมีรูปแบบหลักสูตรเป็นหลักสูตรเพื่อชีวิต และสังคมที่มีลักษณะยึดกิจกรรมกระบวนการทางสังคมและการดำรงชีวิตเป็นแนวทางสำคัญของการพัฒนา ซึ่งนำไปประกอบใช้ในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (กิจกรรมชุมนุม) โดยมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง 3 ด้าน ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดี สอดคล้องกันในมิติของการรู้สึก และการประพฤติปฏิบัติตนในวิถีความเป็นจริงของกระแสการเปลี่ยนแปลงทางสังคมปัจจุบัน นำไปสู่การมีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง โดยกำหนดเวลาเรียน จำนวน 20 ชั่วโมง และหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงที่พัฒนาขึ้น มี 6 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) หลักการของหลักสูตร 2) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร 3) โครงสร้างกิจกรรมและประสบการณ์ 4) แนวการจัดกิจกรรม 5) สื่อและแหล่งเรียนรู้ 6) แนวทางการวัดและประเมินผล

4. คุณภาพของหลักสูตร หมายถึง ระดับความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญก่อนนำไปใช้จริง

4.1 ความเหมาะสม หมายถึง ความถูกต้องและความสอดคล้องสัมพันธ์กันตามประเด็นต่าง ๆ ที่มีลักษณะแสดงถึงรายละเอียดตามจุดเด่นของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วยองค์ประกอบของหลักสูตร ดังนี้ 1) หลักการของหลักสูตร 2) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร 3) โครงสร้างกิจกรรมและประสบการณ์ 4) แนวการจัดกิจกรรม 5) สื่อและแหล่งเรียนรู้ 6) แนวทางการวัดและประเมินผล โดยเป็นผลการพิจารณาหลักสูตร และเอกสารประกอบหลักสูตรจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คน ตามองค์ประกอบของหลักสูตร โดยทำการประเมินจากแบบประเมินความเหมาะสมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ซึ่งความเหมาะสมของหลักสูตรต้องผ่านตามเกณฑ์การประเมินที่ระดับ 3.50 ขึ้นไป จากความคิดเห็น 5 ระดับ (Rating Scale) ตามแนวคิดของ Likert (Likert Scale) ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น

4.2 ความเป็นไปได้ หมายถึง ความพร้อมใช้ของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น และประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญก่อนนำไปใช้จริง ในมิติของหลักสูตรด้านโครงสร้างเวลา การจัดกิจกรรมตามกระบวนการเรียนรู้ บริบทสถานการณ์ รวมถึงของลักษณะกิจกรรมและขอบข่ายเนื้อหาสาระประสบการณ์ของการเรียนรู้

5. คุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง หมายถึง ความสามารถพึ่งตนเองได้ดำเนินชีวิตด้วยความพอประมาณรอบคอบอยู่บนพื้นฐานของเหตุและผลโดยการนำความรู้และหลักคุณธรรมมาใช้ ประกอบการวิเคราะห์ในการตัดสินใจ ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว และปรับตัวเพื่อให้

อยู่ในสังคมอย่างมีความสุขของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ตามระดับการอยู่อย่างพอเพียง 4 ระดับ ได้แก่ 1) การรู้จัก เป็นความสามารถในการเรียนรู้ในเรื่องการอยู่อย่างพอเพียง มีองค์ประกอบอะไรบ้าง เป็นขั้นการรับรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการอยู่อย่างพอเพียง ซึ่งก็สามารถเทียบได้กับความเชื่อ เป็นขั้นแรกของการรู้สึก ความรู้สึกจึงถือว่าเกิดจากประสบการณ์การรับรู้ประสาทสัมผัสทั้งหลายที่รับรู้มาแล้วจากการรู้จัก 2) การชื่นชอบ เป็นขั้นการประเมินความรู้สึกขั้นแรกว่าชอบมากหรือชอบน้อยดีมาก หรือดีน้อย ขั้นนี้เป็นการแสดงความรู้สึกเข้มข้นขึ้น แต่การจะเกิดระดับความชื่นชอบได้จะต้องมีความรู้สึกในระดับแรกก่อน เช่น ถ้ารู้ว่าการอยู่อย่างพอเพียงจะทำให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี ก็จะทำให้ชื่นชอบที่จะใช้ชีวิตแบบพอเพียง ดังนั้นการจะเกิดความชื่นชอบจึงเกิดจากการประเมินเป้าหมายตัวใดตัวหนึ่ง ว่าเกิดจากการรู้จักและความเชื่อต่อเป้าหมายนั้นอย่างไร ในขั้นนี้เป็นขั้นแสดงความรัก ความเกลียดเกิดขึ้นอย่างแจ่มแจ้ง 3) การยึดมั่น เป็นความรู้สึกต่อเนื่องจากความรู้สึกระดับที่ผ่านมา แต่ระยะเวลาและความรู้สึกไตร่ตรองจะยาวนานกว่าระดับที่ผ่านมา ความรู้สึกระดับนี้เป็นความรู้สึกมั่นใจ พอใจอย่างยิ่งที่จะยึดมั่นมาเป็นของตนเอง เรียกว่าเป็นขั้นเกิดศรัทธา ความเข้มข้นของความรู้สึกอยากกระทำ หรือความรู้สึกไม่อยากที่จะกระทำจะเข้มข้นเป็นลำดับ 4) การสร้างนิสัยเฉพาะ จากความรู้สึกที่ยึดมั่นในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ความรู้สึกดีหรือเลวต่อสิ่งนั้นก็จะเป็นผลึก ทำให้ผู้นั้นกระทำพฤติกรรมนั้นอยู่เป็นประจำก็จะกลายเป็นลักษณะนิสัยเฉพาะบุคคลนั้น ๆ ขึ้นได้ ลักษณะความรู้สึกตั้งแต่ระดับแรก ๆ จะผสมผสานกันเกิดความเข้มข้นและความแน่นอนมากขึ้นจนเกิดเป็นความเคยชินต้องทำเป็นประจำ และคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ตามหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีดังนี้

5.1 ความพอประมาณ หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับการดำรงชีวิต แบบพอดีพอเพียงตามความสามารถ และศักยภาพของคนที่อยู่ และต้องเป็น ไปอย่างมีเหตุผลที่เหมาะสมตลอดจนพึงนึกถึงผลที่จะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น สามารถพึ่งตนเองได้ โดยพิจารณาจากการตัดสินใจเลือกกระทำตามสถานการณ์ต่าง ๆ ตามระดับการอยู่พอเพียง 4 ระดับ ได้แก่ การรู้จัก การชื่นชอบ การยึดมั่นและการสร้างลักษณะนิสัย ซึ่งวัดได้จากแบบวัดความพอประมาณ ของชลิดา ลุนสะแกวงษ์ (2558) ลักษณะของแบบวัดเป็นข้อคำถามเชิงสถานการณ์ ชนิด 4 ตัวเลือก ที่มีระดับคะแนนแตกต่างกันในระดับการอยู่อย่างพอเพียง

5.2 ความมีเหตุผล หมายถึง การนำหลักความรู้ และคุณธรรมมาใช้ในการตัดสินใจในการดำเนินชีวิตด้วยความพอเพียง มีการพิจารณาเหตุปัจจัยและข้อมูลที่เกี่ยวข้องอย่างรอบคอบ คำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้น โดยพิจารณาจากการตัดสินใจเลือกกระทำตามสถานการณ์ต่าง ๆ ตามระดับการอยู่พอเพียง 4 ระดับ ได้แก่ การรู้จัก การชื่นชอบ การยึดมั่นและการสร้างลักษณะนิสัย ซึ่งวัดได้จากแบบวัดความมีเหตุผล ของชลิดา ลุนสะแกวงษ์ (2558) ลักษณะของแบบวัดเป็นข้อคำถาม เชิงสถานการณ์ชนิด 4 ตัวเลือก ที่มีระดับคะแนนแตกต่างกันในระดับการอยู่อย่างพอเพียง

5.3 การมีภูมิคุ้มกันที่ดี หมายถึง เป็นการเตรียมความพร้อม ความรู้ จิตใจ ทักษะคนที่ จะรับผลกระทบ และการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของ สถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกลเพื่อป้องกันและลดความเสี่ยง จากการเปลี่ยนแปลง ซึ่งวัดได้จากแบบวัดการมีภูมิคุ้มกันที่ดี ของชลิตา ลุนสะแกวงษ์ (2558) ลักษณะของแบบวัด เป็นข้อคำถามเชิงสถานการณ์ชนิด 4 ตัวเลือก ที่มีระดับคะแนนแตกต่างกันระดับ การอยู่อย่างพอเพียง

6. การประเมินหลักสูตรเชิงระบบ หมายถึง การพิจารณาถึงความคิดเห็นในการบรรลุ จุดมุ่งหมายจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งทำให้เกิด การยอมรับและเต็มใจที่จะปฏิบัติงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ ก่อให้เกิดการเรียนรู้ตามที่คาดหวังส่งผล ให้เกิดความสามารถในการเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้นและในการวิจัยนี้ทำการประเมินความคิดเห็นในการบรรลุ จุดมุ่งหมายของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ตามแนวคิดเชิงระบบ IPO Model 3 ด้าน ได้แก่ ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ด้านกระบวนการ (Process) และด้านผลผลิต (Output)

ซึ่งวัดได้โดยการใช้แบบประเมินความคิดเห็นของผู้เรียนที่เกี่ยวข้องหลังเรียนด้วยหลักสูตร เสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ตามแนวคิดของ Likert (Likert Scale) ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและการวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นกรอบแนวคิดในการดำเนินการวิจัย ดังนี้

แนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1. ความเป็นมาของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
2. ความหมายของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
3. หลักการแนวคิดของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
4. แนวทางการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

แนวคิดคุณลักษณะศึกษา

1. ความหมายคุณลักษณะศึกษา
2. องค์ประกอบของคุณลักษณะศึกษา
3. แนวทางเสริมสร้างคุณลักษณะของลิคโคนา (LicKona)

แนวคิดหลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร

1. ความหมายของหลักสูตร
2. ความสำคัญของหลักสูตร
3. รูปแบบของหลักสูตร
4. การพัฒนาหลักสูตร
5. รูปแบบการพัฒนาหลักสูตร
6. การประเมินหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตรเสริม

1. ความหมายของหลักสูตรเสริม
2. องค์ประกอบของหลักสูตรเสริม

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

1. ความสำคัญของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
2. หลักการของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
3. เป้าหมายของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

4. แนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

5. การประเมินผลกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

คุณลักษณะอย่างพอเพียง

1. ความหมายของคุณลักษณะอย่างพอเพียง

2. องค์ประกอบของคุณลักษณะอย่างพอเพียง

3. แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะอย่างพอเพียง

4. แนวทางการวัดคุณลักษณะ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเทศ

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างประเทศ

กรอบแนวคิดการวิจัย

แนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1. ความเป็นมาของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Philosophy of The Sufficiency Economy) เป็นแนวทางพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เป็นพระมหากษัตริย์ไทย รัชกาลที่ 9 แห่งราชวงศ์จักรี ที่ได้พระราชทานเป็นปรัชญาในการดำรงชีวิตที่ยึดหลักความพอเพียง มีเหตุผลและมีภูมิคุ้มกันที่ดี ซึ่งพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงถือปฏิบัติดีด้วยพระองค์เอง ทำอย่างต่อเนื่องยาวนานดำรงชีวิตเป็นแบบอย่างสมบูรณ์ อีกทั้งได้พระราชทานพระราชดำริให้แก่คนไทย นำไปปฏิบัติ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2517 ดังพระบรมราโชวาท เมื่อวันที่พฤหัสบดี 18 กรกฎาคม 2517 ความตอนหนึ่งว่า

...การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้นต้องสร้างพื้นฐาน คือความพอมีพอกิน พอใช้ ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและใช้อุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้อง ตามหลักวิชา เมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพร้อมพอควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป หากมุ่งแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญยกเศรษฐกิจขึ้นให้รวดเร็วแต่ประการเดียว โดยไม่ให้แผนปฏิบัติการสัมพันธ์กับสภาวะของประเทศและของประชาชน โดยสอดคล้องด้วย ก็จะเกิดความไม่สมดุลในเรื่องต่าง ๆ ขึ้น ซึ่งอาจกลายเป็นความยุ่งยากล้มเหลว ได้ในที่สุด ดังเห็นได้ทีอารยประเทศหลายประเทศกำลังประสบปัญหาทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรง ในเวลานี้

พระบรมราชาโหวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ณ หอประชุมมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วันพฤหัสบดี ที่ 18 กรกฎาคม 2517 (คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง, 2550, น. 22)

และเมื่อคราวเกิดวิกฤติเศรษฐกิจ ปี 2550 ได้เห็นประโยชน์อย่างชัดเจน เมื่อวิกฤติเศรษฐกิจของสังคมไทยที่สะสมต่อเนื่องหลายปี ความฟุ้งเฟ้อจากสภาวะเศรษฐกิจตั้งแต่ปี 2530 เป็นต้นมา ทำให้สังคมไทยขาดจิตสำนึกของความพอดีและพอเพียง มีการใช้จ่ายฟุ่มเฟือยทั้งในภาครัฐ เอกชนและประชาชน การดำเนินงานด้านต่าง ๆ ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความไม่ระมัดระวังขาดความประหยัดและขาดสติ ที่จะปฏิบัติดีงานและการดำเนินชีวิต

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นต่อเนื่อง ช่วยให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน ทรงเห็นความสำคัญของ ความพออยู่พอกิน ซึ่งมีผลต่อประชาชนและประเทศชาติ ที่สำคัญ คือ เป็นแบบอย่างที่ดีให้คนไทยดำเนินชีวิตบนทางสายกลาง มีความขยันหมั่นเพียรในการประกอบสัมมาชีพ รู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด รู้จักการประมาณตนและดำรงชีวิตอย่างรู้จักความพอเพียง จากพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ที่ใช้ชื่อว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” นำไปสู่การตีความที่หลากหลาย ทั้งนักวิชาการและนักการศึกษา ดังนั้น สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจแห่งชาติ จึงได้ประมวลถ้อยแถลงพระราชดำริจากพระราชดำริที่พระราชทานในโอกาสต่าง ๆ และพระราชดำริอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องตั้งแต่ ปี 2540-2542 เรียบเรียงขึ้นเป็น “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้เผยแพร่เป็น เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2542 เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติของทุกฝ่ายและประชาชนโดยทั่วไป

2. ความหมายของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ประมวล วะสี (2542, น. 4-6) ได้อธิบายถึง ความพอเพียงในอย่างน้อย 7 ประการด้วยกัน คือ 1) พอเพียงสำหรับทุกคน ทุกครอบครัว ไม่ใช่เศรษฐกิจแบบทอดทิ้งกัน 2) จิตใจพอเพียง ทำให้รักและเอื้ออาทรคนอื่นได้ คนที่ไม่พอจะรักคนอื่นไม่เป็น และทำลายมาก 3) สิ่งแวดล้อมพอเพียง การอนุรักษ์และเพิ่มพูนสิ่งแวดล้อม ทำให้ยังชีพและทามาหาได้ เช่น การทำเกษตรผสมผสาน ซึ่งได้ทั้งอาหารได้ทั้งสิ่งแวดล้อม และได้ทั้งเงิน 4) ชุมชนเข้มแข็งพอเพียง การรวมตัวกันเป็นชุมชนเข้มแข็งจะทำให้สามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ เช่น ปัญหาสังคม ปัญหาความยากจนหรือปัญหาสิ่งแวดล้อม 5) ปัญญาพอเพียง มีการเรียนรู้ร่วมกันในทางปฏิบัติ และปรับตัวได้อย่างต่อเนื่อง 6) อยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมพอเพียง วัฒนธรรมหมายถึง วิถีชีวิตของกลุ่มคนที่สัมพันธ์อยู่กับสิ่งแวดล้อมที่หลากหลาย ดังนั้น เศรษฐกิจจึงควรสัมพันธ์และเติบโตขึ้นจากพื้นฐานทางวัฒนธรรม

จึงจะมั่นคง และ 7) มีความมั่นคงพอเพียง ไม่ใช่วูบวาบ เดียวจนเดี่ยวรวยแบบกะทันหัน เดี่ยวตกงาน ไม่มีกินไม่มีใช้ ถ้าเป็นแบบนี้ประชาชนยุคทองไม่ไหวต่อความผันผวนที่เร็วเกิน จึงสุขภาพจิตเสีย เครียด เพี้ยน รุนแรง ชำตัวตาย ติดยา เศรษฐกิจพอเพียงที่มั่นคง จึงทำให้สุขภาพจิตดี

สมพร เทพสิทธา (2548, น. 33-34) ได้อธิบายถึง ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ สอดคล้องกับเศรษฐศาสตร์แนวพุทธของ (Schumacher) นักเศรษฐศาสตร์ ชาวเยอรมัน ได้กล่าวว่า “สัมมาอาชีพะ” ซึ่งเป็นธรรมข้อหนึ่งในมรรคแปดของพระพุทธเจ้าเป็นเศรษฐศาสตร์แนวพุทธ นักเศรษฐศาสตร์สมัยใหม่ส่งเสริมให้มนุษย์มีมาตรฐานการครองชีพที่สูง โดยวัดจากจำนวนการบริโภค และ ถือว่า ผู้ที่บริโภคมากจะ “อยู่ดีกินดี” กว่าผู้บริโภคน้อยแต่ นักเศรษฐศาสตร์แนวพุทธมีความเห็นว่า การ บริโภคเป็นเพียงมรรคที่จะนำมาซึ่งความอยู่ดีกินดี ดังนั้นจุดมุ่งหมายน่าจะอยู่ที่การทำให้การกินดีอยู่ดี มากที่สุด โดยการบริโภคให้น้อยที่สุดหัวใจของเศรษฐศาสตร์แนวพุทธ คือ ความเรียบง่าย อหิสาธรรม และทางสายกลาง

จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา (2549, น. 27-28) ได้อธิบายถึง เนื้อหาสรุปปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จากการสรุปเนื้อหาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นักวิชาการจากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ธนาคารแห่งประเทศไทย ฯลฯ ได้ร่วมกันแปลงนิยามออกมาเป็นสัญลักษณ์ 3 ห่วง 2 เงื่อนไข เพื่อให้ง่ายต่อการเข้าใจ จุดจำและนำไปปฏิบัติ โดยมีความหมายว่า ปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงนั้นเป็นเรื่องของทางสายกลาง ที่อยู่ภายใต้เงื่อนไข 2 ข้อ คือ 1) เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้ เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องรอบด้าน ความรอบคอบ ที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกันเพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้น ปฏิบัติ 2) เงื่อนไขคุณธรรม ประกอบด้วย ความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์ สุจริต และมีความอดทน มีความเพียรใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต และมี 3 คุณลักษณะที่มีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันไป คือ 2.1) ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดี ที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่ เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น 2.2) ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้อง เป็นไปอย่างมีเหตุผลโดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผล ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจาก การกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ 2.3) การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะ เกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้จะนำชีวิต เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม ไปสู่การพัฒนาที่ สมดุล มั่นคง และยั่งยืน

สุเมธ ตันติเวชกุล (2549, น. 39-45) ได้อธิบายถึง เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริอยู่เหนือกว่าเศรษฐกิจแบบทุนนิยมของตะวันตกซึ่งเกี่ยวกับเรื่องวัตถุที่เป็นรูปธรรม เช่น เงิน ทรัพย์สิน กำไร ไม่เกี่ยวกับเรื่องจิตใจซึ่งเป็นนามธรรม แต่เศรษฐกิจพอเพียงมีขอบเขตกว้างขวาง

กว่าเศรษฐกิจ นายทุนหรือเศรษฐกิจธุรกิจ เพราะครอบคลุมถึง 4 ด้าน คือ 1) มิติด้านเศรษฐกิจ เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเศรษฐกิจแบบพออยู่พอกินให้มีความขยันหมั่นเพียร ประกอบสัมมาอาชีพ เพื่อให้พึ่งตนเองได้ให้พ้นจากความยากจน การปฏิบัติตามทฤษฎีใหม่ตามแนว พระราชดำริ เป็น ตัวอย่างของการปฏิบัติตามเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งได้ช่วยให้เกษตรกรจำนวนมากมีรายได้ เพิ่มสูงขึ้น และมีชีวิตที่เป็นสุขตามสมควรแก่อัตภาพพ้นจากการเป็นหนี้และความยากจน สามารถ พึ่งตนเองได้ มีครอบครัว ที่อบอุ่นและเป็นสุข 2) มิติด้านจิตใจ เศรษฐกิจพอเพียงเน้นที่จิตใจที่รู้จักพอ คือ พอดี พอประมาณ และพอใจในสิ่งที่ตนมี ยินดีในสิ่งที่ได้ ไม่โลภ เศรษฐกิจพอเพียงจะต้องเริ่มที่ตัวเองโดยสร้าง รากฐานทางจิตใจที่มั่นคง โดยเริ่ม จากใจที่รู้จักพอเป็นการปฏิบัติตามทางสายกลางหรือ มัชฌิมาปฏิปทา 3) มิติด้านสังคม เศรษฐกิจพอเพียงมุ่งให้เกิดสังคมที่มีความสุขสงบประชาชน มีความ เมตตาเอื้ออาทร ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่ใช่ต่างคนต่างอยู่มุ่งให้เกิดความสามัคคีร่วมมือ เพื่อให้ทุกคนอยู่ร่วมกันได้โดย ปราศจากการเบียดเบียนกันการเอาใจเอาเปรียบกัน การมุ่งร้ายทำลายกัน 4) มิติด้านวัฒนธรรม วัฒนธรรม หมายถึง วิถีชีวิต (way of life) ของประชาชน เศรษฐกิจพอเพียงมุ่ง ให้เกิดวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตที่ประหยัด อุดม มีชีวิตที่เรียบง่าย ไม่ฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือย ไม่ตกเป็นทาส ของวัตถุนิยมและบริโภคนิยม ซึ่งทำให้เกิดการเป็นหนี้เป็นสินเกิดการทุจริตคอร์รัปชันเป็นปัญหาสังคม ที่ ร้ายแรงที่สุดปัญหาหนึ่งที่บ่อนทำลายความมั่นคงของชาติ

จिरायु อิศรางกูร ณ อยุธยา, และปรียานุช พิบูลสรารุ (2553) ได้อธิบายถึง พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ที่พระองค์ได้พระราชทานความหมายปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไป ในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี พอสมควร ต่อการกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในภายนอก ทั้งนี้ จะต้องอาศัย ความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผน และการดำเนินการ ทุกขั้นตอน และขณะเดียวกัน จะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์ สุจริตและให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและ กว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

ทศนา แคมมณี (2559, น. 5) ได้อธิบายถึง ปรัชญาของเศรษฐกิจเป็นทั้งหลักคิดและ หลักปฏิบัติที่เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของประชาชนทุกระดับ รวมทั้งรัฐและหน่วยงานต่าง ๆ ก็สามารถนำปรัชญานี้ไปประยุกต์และใช้ในการบริหารและพัฒนาประเทศด้านต่าง ๆ ได้อย่าง

กว้างขวาง ไม่ว่าจะเป็นทางด้านเศรษฐกิจ ธุรกิจ กฎหมาย สังคม การศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และด้านอื่น ๆ อีกมาก ดังตัวอย่างที่เห็นได้จากเอกสารทางวิชาการที่รายงานผล การศึกษาและพัฒนาางานด้านต่าง ๆ โดยยึดหลักปรัชญาดังกล่าวของศูนย์ศึกษาเศรษฐกิจพอเพียง สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ เช่น เรื่องแนวทางการกำหนดนโยบายสาธารณะเพื่อความพอเพียง เศรษฐกิจพอเพียงในองค์กรธุรกิจเพื่อความยั่งยืน การบริหารทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร เพื่อความพอเพียง การบริหารการเงินบุคคลเพื่อความพอเพียงการวิเคราะห์ความคุ้มค่าของโครงการ เพื่อความพอเพียงและเรื่องอื่น ๆ อีกมาก

วิชิต ฌ ป้อมเพชร (2560, น. 13) ได้อธิบายถึง ปรัชญาการดำเนินชีวิตที่เรียกว่า "เศรษฐกิจพอเพียง"(sufficiency economy) ที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นหลักคิดที่ทรงคุณค่าโดยอย่างน้อยที่สุดเป็นการโน้มน้าวให้การเร่งรัดให้เศรษฐกิจเติบโตขยายตัวได้ชะลอลงบ้างทั้งนี้เพราะ การดำเนินเศรษฐกิจไปอย่างช้า ๆ พอเหมาะพอควร ย่อมมีความมั่นคงและยั่งยืนมากกว่าการรีบเร่ง เกินความพอดี อย่างไรก็ตาม ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงก็ได้กีดกันมิให้เศรษฐกิจทั้งในภาพรวมและ ที่เป็นธุรกิจทุนนิยมต้องปฏิเสธการเติบโตขยายตัวเพียงแต่ให้เติบโตขยายตัวอย่างพอเหมาะพอควร ไม่เร่งรีบจนขาดความรอบคอบ

จากการศึกษานิยามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงข้างต้น ผู้วิจัยกล่าวโดยสรุปได้ว่า หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ การพึ่งตนเองและยึดหลักทางสายกลางและความไม่ประมาท ในดำรงชีวิตคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจน การนำเอาองค์ความรู้มาประกอบใช้ด้วยความรอบคอบ ระมัดระวัง และมีคุณธรรมเป็นพื้นฐาน ในการตัดสินใจของการดำเนินชีวิต

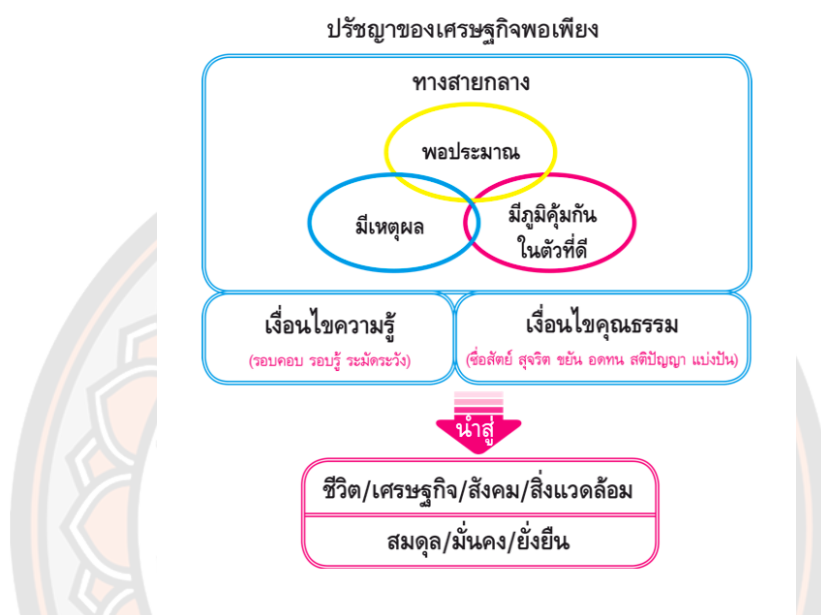
3. หลักการแนวคิดของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้ัญญะเชิญกระแสพระราชดำรัส พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา 4 ธันวาคม 2542 ที่เกี่ยวกับการอธิบายหลักการแนวคิดของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ความตอน หนึ่งว่า

...การจะเป็นเช่นนั้น ไม่สำคัญ สำคัญอยู่ที่เรามีเศรษฐกิจแบบพอมีพอกิน แบบพอมีพอกิน หมายความว่า อุ้มชูตัวเองได้ ให้มีพอเพียงกับตัวเอง อันนี้ก็เคยบอกว่า ความพอเพียงนี้ไม่ได้หมายความว่าทุกครอบครัวจะต้องผลิตอาหารของตัว จะต้องทอผ้าใส่ เอง อย่างนั้นมันเกินไปแต่ว่าในหมู่บ้านหรือในอำเภอ จะต้องมีความพอเพียงพอสมควร

บางสิ่งบางอย่างที่ผลิตได้มากกว่าความต้องการ ก็ขายได้แต่ขายในที่ไม่ห่างไกลเท่าไร
ไม่ต้องเสียค่าขนส่งมากนัก

พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ 4 ธันวาคม พุทธศักราช
2540 (คณະอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง, 2550, น. 8)

ภาพ 1 แสดงหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

จากรูปภาพ อธิบายถึง หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาการดำเนินชีวิตที่ยึดหลักทางสายกลางและความไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต โดยอาศัยแนวคิดและหลักการสำคัญ 3 ประการ คือ 1) ความพอประมาณ 2) ความมีเหตุผล และ 3) การมีภูมิคุ้มกันที่ดี อีกทั้งการใช้เงื่อนไขความรู้ (รอบรู้ รอบคอบ ระมัดระวัง) ควบคู่กับเงื่อนไขคุณธรรม (ซื่อสัตย์สุจริต ชยัน อุดทน สติปัญญา แบ่งปัน) ในการดำเนินชีวิต การตัดสินใจและการกระทำต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่สังคมคุณภาพ ทั้งทางด้านวัตถุ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง

แนวคิดและหลักการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่มาของนิยาม 3 ห่วง 2 เงื่อนไข อธิบายตามแนวคิดหลักการ ดังนี้ (จิราวุธ อิศรางกูร ณ อยุธยา, และปริยานุช พิบูลสราวุธ, 2552, น. 8-9)

1. ความพอประมาณ หมายถึง การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่เป็นทุนเดิมของตนเองหรือภายในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยใช้อย่างพอเหมาะ พอควร กับสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น เป็นการส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาจากภายในด้วยการ

สร้าง ความเข้มแข็งให้กับท้องถิ่น ชุมชนก่อนแล้วจึงค่อยขยายเชื่อมโยงกับภายนอกอย่างเป็นขั้นตอน ตามความจำเป็น

2. ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจดำเนินการในเรื่องใด ๆ อย่างมีเหตุผล โดยยึดหลักความถูกต้อง ความเป็นจริง ตามหลักวิชาการ หลักกฎหมาย หลักศีลธรรม จริยธรรม วัฒนธรรม ค่านิยมที่ดีงาม โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ ทั้งในระยะสั้น ระยะยาว ทั้งต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และส่วนรวมด้วยความรอบคอบ

3. การสร้างภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับกับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ เพื่อให้สามารถปรับตัวและรับมือได้อย่างทันที่ ดังนั้นการกระทำสิ่งใดต้องไม่ประมาท ต้องเตรียมตนเองและผู้ที่เกี่ยวข้องให้มีภูมิคุ้มกันที่ดีส่วนเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้การตัดสินใจและการกระทำสิ่งใด ๆ เป็นไปอย่างพอเพียง จึงต้องอาศัยทั้งความรู้ของคนและคุณธรรม ดังรายละเอียด ดังนี้

3.1 ความรู้ หมายถึง การฝึกตนให้มีความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน มีความรอบคอบ ระมัดระวังในการนำความรู้มาใช้ในการวางแผนและการปฏิบัติงาน อีกทั้งจะต้องแสวงหาความรู้ เพิ่มพูนความรู้ จัดการความรู้ ต่อยอดความรู้อยู่ตลอดเวลา เพื่อให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลก

3.2 คุณธรรม หมายถึง การเสริมสร้างพื้นฐานทางจิตใจของคนในชาติให้ตระหนักในคุณธรรม ซื่อสัตย์สุจริต ใช้สติปัญญาอย่างถูกต้อง และเหมาะสมในการดำเนินชีวิตส่วนด้านการกระทำให้มีความขยันหมั่นเพียร อดทน ไม่โลภ ไม่ตระหนี่ รู้จักแบ่งปัน และรับผิดชอบในการใช้ชีวิต

สอดคล้องกับ ทิศนา แชมมณี (2559, น. 8) ได้อธิบายถึงแนวคิดและหลักการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีหลักพิจารณาอยู่ด้วยกัน 5 ส่วนตามอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

1. กรอบแนวคิด เป็นปรัชญาที่ชี้แนะทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็นโดย มีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลาและเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีลักษณะพลวัต มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤต เพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา

2. คุณลักษณะ เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับโดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

3. ค่านิยม ความพอเพียง (Sufficiency) จะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะพร้อม ๆ กัน

3.1 ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดี ที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณของ ความพอเพียงนั้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผลโดยพิจารณาจาก

3.2 ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

3.3 การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นใน อนาคตทั้งใกล้และไกล

4. เงื่อนไขการตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้นต้อง อาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน

4.1 เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วยความรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ อย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

4.2 เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้าง ประกอบด้วยมีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความอดทนมีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

5. แนวทางปฏิบัติ / ผลที่คาดว่าจะได้รับ จากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมา ประยุกต์ใช้ คือการพัฒนาที่สมดุลและความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้านทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้ และเทคโนโลยี

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ได้ทรงพัฒนาหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงขึ้น เพื่อที่จะให้พสกนิกรชาวไทยได้ใช้ชีวิตตามทางสายกลางและเพื่อนำไปสู่การพัฒนา ที่ยั่งยืน ปรัชญานี้เป็นพื้นฐานของการดำรงชีวิตที่สามารถใช้ได้ทั้งในสังคมระดับท้องถิ่นและสังคม ระดับสากล

จุดเด่นของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่เกี่ยวข้องกับการปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์ การพัฒนาที่จะนำไปสู่ความยั่งยืน โดยจุดเด่นของหลักปรัชญาที่เพิ่มวิสัยทัศน์ มุมมองใหม่ที่จำเป็นทำให้ เกิดการพัฒนาสู่ความยั่งยืนมี 4 ประการ ดังนี้

1. การให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่สมดุล โดยเสนอแนวทางในการตัดสินใจเกี่ยวกับการ ใช้ทรัพยากรเพื่อการพัฒนาที่สามารถนำมาใช้ได้ ทั้งในระดับบุคคล องค์กร หน่วยงาน ตลอดจน ไปถึงรัฐบาล ตั้งแต่การใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีอยู่อย่างสมดุล ทั้งทรัพยากรทางกายภาพที่เป็นวัตถุ เงินทุน ระบบนิเวศต่าง ๆ ไปจนถึงทรัพยากรทางสังคม วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ความเป็นอยู่ ค่านิยม และการกำหนดเป้าหมายการพัฒนาให้เจริญก้าวหน้าไปพร้อมกับความสมดุล

ภายใต้สภาวะการเปลี่ยนแปลง (Dynamic Balance) มากกว่าการที่จะมุ่งขยายการเจริญเติบโตให้มากขึ้นเพียง มิติเดียวดังที่เคยดำเนินมาในอดีต

2. การให้ความสำคัญกับเป้าหมายของกิจกรรมพัฒนาที่มุ่งเน้นประโยชน์ส่วนรวม เนื่องจากลักษณะการมองโลกอย่างเป็นองค์รวมของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ให้ความสำคัญกับความเชื่อมโยงสัมพันธ์ของมนุษย์กับสรรพสิ่ง (คนกับวัตถุ / คนกับคน / คนกับธรรมชาติ / และคนรุ่นต่าง ๆ ที่สืบทอดชนชาติสืบทอดกันมา) จึงทำให้ปรัชญานี้มองว่า การกระทำของแต่ละบุคคลในที่สุดแล้วย่อมส่งผลกระทบต่อผู้อื่นและสังคมส่วนรวม ไม่ช้าก็เร็ว และไม่มากก็น้อย ฉะนั้นแต่ละคนจึงควรใส่ใจที่จะกำหนดเป้าหมายย่อยส่วนบุคคลในทิศทางที่สอดคล้องกับเป้าหมายที่เป็นประโยชน์ส่วนรวม และในขั้นปฏิบัติแต่ละบุคคลควรดำเนินการกิจตนให้ดีที่สุดเพื่อบรรลุเป้าหมายนั้น ๆ ภายใต้บริบทและข้อจำกัดของแต่ละคน (Think global, Act local) เพื่อให้เกิดทั้งประโยชน์ตนและประโยชน์ส่วนรวมไปพร้อม ๆ กัน

3. การให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่ก้าวหน้าไปอย่างมั่นคง โดยเริ่มจากการพัฒนาฐานรากของสังคม (foundation) คือ การสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจในระดับครอบครัวให้เข้มแข็งพออยู่พอกิน สามารถพึ่งตนเองได้ระดับหนึ่งก่อน แล้วจึงเพิ่มระดับการพัฒนาอย่างเป็นขั้นเป็นตอน (step-by-step development) เช่น การพัฒนากลุ่มอาชีพ การจัดการระบบการสอน และสวัสดิการชุมชนต่าง ๆ ไปจนถึงการพัฒนาในระดับเครือข่ายที่ขยายสู่สังคมและประเทศชาติในที่สุด ซึ่งการพัฒนาอย่างเป็นขั้นเป็นตอนโดยเริ่มจากฐานรากนี้ จะทำให้ผลพวงที่เกิดจากการพัฒนาตถึงประชาชนส่วนใหญ่โดยตรง และเป็นแนวทางการพัฒนาที่ไม่เสี่ยงต่อการเกิดวิกฤต ล้มละลายทั้งระบบอย่างที่เคยเกิดขึ้นในหลาย ๆ ประเทศ

4. การให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ (quality of people) โดยเฉพาะอย่างยิ่งให้มีคุณธรรมกำกับความรู้ในการดำเนินชีวิต ซึ่งจะสามารถทำให้เกิดวิถีการพัฒนาสู่ความยั่งยืนได้ เพราะคนที่มีคุณภาพจะสามารถใช้สติปัญญาในทางที่ถูกต้องเป็นเหตุเป็นผลและใส่ใจเรียนรู้ คิดค้น ปรับปรุง วิธีการ แนวทางในการจัดการทรัพยากรต่าง ๆ ให้เหมาะสม สมดุล และป้องกัน แก้ไขข้อบกพร่อง เพื่อให้เกิดผลดีขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งต่อตนเองและสังคมโดยรวมในขณะเดียวกัน ซึ่งในที่สุดก็จะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

4. แนวทางการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง, 2548, น. 1-2) โดยคณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง ได้ริเริ่มการสร้างขบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสานต่อความคิดและเชื่อมโยง การขยายผลที่เกิดจากการนำหลักปรัชญาไปประยุกต์ใช้อย่างหลากหลาย รวมทั้งเพื่อจุดประกาย ให้เกิดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง ซึ่งจะนำไปสู่การยอมรับ และการนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดผลใน ทาง

ปฏิบัติในทุกภาคส่วนของสังคมอย่างจริงจังภาวะวิกฤตเศรษฐกิจปี 2540 ทำให้คนไทย ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมากขึ้น

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จึงได้เชิญผู้ทรงคุณวุฒิ จากสาขาต่าง ๆ มาร่วมกันกลั่นกรองพระราชดำรัสเพื่อสรุปเป็นนิยาม "ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง" และได้เชิญมาเป็นปรัชญานำทางในการจัดทำแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 เป้าหมายหลักของการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง คือการสร้างกระแสสังคมให้มีการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้เป็นกรอบความคิดหรือส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของคนไทยทุกคน ผ่านการสร้างความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงให้ประชาชนทุกคนสามารถนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสมและปลูกฝังปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ในการดำรงชีวิตให้อยู่บนพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียงตลอดจนนำไปสู่การปรับแนวทางการพัฒนาให้อยู่บนพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียงโดยมีขอบเขตการดำเนินงาน 5 ด้านควบคู่กันไป คือ เชื่อมโยงเครือข่ายเรียนรู้ พัฒนาวิชาการและศึกษาวิจัย สร้างหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ และเผยแพร่ประชาสัมพันธ์การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง จะเป็นไปในลักษณะเครือข่ายและระดมพลังจากทุกภาคส่วน โดยมีแกนกลางขับเคลื่อนระดับ ได้แก่ คณะที่ปรึกษาผู้ทรงคุณวุฒิ คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง และกลุ่มงานเศรษฐกิจพอเพียงในสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งจะเป็นหน่วยปฏิบัติในการดำเนินงาน และจะทูลเกล้าฯ ถวายผลการดำเนินงานเพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสมหามงคลสมัยเฉลิมพระชนมพรรษาครบรอบ 80 พรรษา ในเดือนธันวาคม 2550 การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง จะเป็นการเสริมพลังให้ประเทศไทยสามารถพัฒนาไปได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ โดยให้ความสำคัญกับการสร้างฐานรากทางเศรษฐกิจและสังคมให้เข้มแข็ง รักษาความสมดุลของทุนและทรัพยากรในมิติต่าง ๆ ตลอดจนสามารถปรับตัวให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างรู้เท่าทัน และนำไปสู่ประโยชน์สุขของคนไทยในที่สุด

4.1 ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา

การพัฒนาบุคคลตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ การพัฒนาให้แต่ละคนมี หลักคิดและหลักปฏิบัติในการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง โดยใช้คุณธรรมนำความรู้ เพื่อพัฒนาตนเองครอบครัว ชุมชน ชาติ ให้สามารถพึ่งตนเองได้และก้าวหน้าไปพร้อมกับความสมดุล ตลอดจนการพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงด้านอื่น ๆ แนวทางการพัฒนาเป็นการฝึกให้คิด พูดทำอย่างพอดีพอเหมาะพอควรบนหลักเหตุผล ไม่ประมาท โดยใช้สติและปัญญาในทางที่ถูกต้องเพื่อเพิ่มทางเลือกและพัฒนาศักยภาพของแต่ละคน ให้สามารถอุ้มชูตัวเองและครอบครัวได้ โดยไม่เบียดเบียนตัวเองและผู้อื่น อยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างสงบสุข รู้รักสามัคคี อยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างสมดุลและยั่งยืน มีค่านิยมที่ดีงาม ซึ่งการขับเคลื่อนหลักเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นวัฒนธรรมหลักในการใช้ชีวิต

ของคนในสังคม ต้องมีกระบวนการหล่อหลอม ให้ทุกคนมีความเชื่อมั่น และสามารถนำหลักการนี้ไปประยุกต์ใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน การศึกษาจึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะทำให้เกิดกระบวนการดังกล่าว เป้าหมายเพื่อปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนรู้จักการใช้ชีวิตที่พอเพียง เห็นคุณค่าของทรัพยากรต่าง ๆ ฝึกการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และแบ่งปัน มีจิตสำนึกรักสิ่งแวดล้อม เห็นคุณค่าของวัฒนธรรม ค่านิยม และเอกลักษณ์ไทย (ปริญานูช พิบูล สรวารุช, 2550, น. 2-3)

ถวัลย์ มาศจรัส (2550, น. 8) กล่าวว่า ในด้านการศึกษา ได้มีการขับเคลื่อน หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา และสู่การจัดการเรียนการสอน โดยคณะทำงานบูรณาการเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอน กระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้รับผิดชอบในการทำงานโดยในส่วนของกระทรวงศึกษาธิการที่จะนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษานั้น มีดัชนีชี้วัดการดำเนินการไว้ 4 ด้าน ได้แก่

1. กรณีศึกษาเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หรือตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมของการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินกิจกรรมและภาพความสำเร็จ
2. กำหนดหลักสูตรปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในทุกระดับทั้งสายสามัญและสายอาชีพ จนถึงระดับปริญญาตรี ปริญญาโท ปริญญาเอก
3. นักศึกษาที่เข้าศึกษาในหลักสูตรการเรียนการสอนเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงทั้งในและนอกระบบ มีความรู้ ความเข้าใจในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และสามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้
4. รูปแบบกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องและเหมาะสมกับแต่ละกลุ่มเป้าหมาย ทั้งภาคเอกชน ภาครัฐ ภาคประชาชน และสื่อมวลชน

ปริญานูช พิบูลสรวารุช (2550, น. 14) กล่าวว่า การขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา ภายใต้การดำเนินงานของคณะกรรมการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง นั่นที่หลัก คือ การจัดทำแนวทางเพื่อให้สถานศึกษาและบุคลากรทางด้านการศึกษาในระดับต่าง ๆ ทั้งในและนอกระบบ สามารถนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษา การจัดการศึกษาและพัฒนาผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม วิสัยทัศน์ในการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา คือ สานเครือข่ายขยายความรู้ควบคู่ประชาสัมพันธ์ เพื่อส่งเสริมความรู้ความเข้าใจหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาบูรณาการสู่การเรียนการสอนในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ของทุกระดับได้อย่างถูกต้อง ชัดเจน และเป็นรูปธรรม ตลอดจนผู้บริหารสามารถนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการบริหารสถานศึกษาเพื่อให้เกิดประโยชน์และความสุข

สุวัฒน์ วิวัฒนานนท์ (2550, น. 59) กล่าวว่า การจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำรินั้น ได้พยายามวิเคราะห์เพื่อเข้าถึงแก่นแท้ปฐมภูมิในพระอัจฉริยภาพตามแนวพระราชดำริของพระองค์ที่เข้าใจความสมบูรณ์ มีวิธีดังนี้

1. การส่งเสริมให้บุคคลมีความรู้ ความคิด สติปัญญา มีวิถีคิด รู้แจ้ง รู้จริง รู้ตลอดรู้เท่าทัน ตามเหตุผลความเป็นจริง รู้ จัดการคิดวิเคราะห์ บูรณาการองค์ความรู้ ค้นพบทางออกเพื่อประยุกต์สู่การปฏิบัติ เกิดทักษะนำไปสู่การดำรงชีวิตที่เหมาะสม

2. การส่งเสริมให้บุคคลมีคุณธรรม จริยธรรม มีความรู้ ความเข้าใจในคุณธรรมนิยมที่ดีงาม มีเจตคติที่ดี มีทักษะในการคิดอย่างมีเหตุผลเชิงคุณธรรม จริยธรรม มีคุณพึงประสงค์ ดำรงชีวิตอยู่บนพื้นฐานความซื่อสัตย์ สุจริต จริ่งใจ มีวินัย มีความอดทน มีการออม มีความขยันหมั่นเพียร เสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อส่วนรวม

3. ส่งเสริมให้บุคคลมีความรู้ ความเข้าใจทักษะการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบพึ่งตนเองได้ และพัฒนาคุณภาพชีวิตให้สัมพันธ์กับสภาพสังคม ยุคสมัย และศีลธรรมที่ดีงาม

4. รูปแบบกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องและเหมาะสมกับแต่ละกลุ่มเป้าหมาย ทั้งภาคเอกชน ภาคราชการ ภาคประชาชน และสื่อมวลชนทั้งหมดนี้คือ เป้าหมายการดำเนินการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การศึกษาและสังคมไทย

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2554, น. 1-6) ได้ประกาศจุดเน้นคุณภาพผู้เรียนให้เกิดคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง กำหนดเป็นนโยบายให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่สถานศึกษาอย่างมีคุณภาพครบทุกแห่งภายในปี พ.ศ. 2556 ตามยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา ปี พ.ศ. 2554 - 2556 ในการพัฒนาสถานศึกษาให้สามารถน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการจัดการศึกษา รวมถึงการบริหารสถานศึกษา การสร้างวัฒนธรรมองค์การ การจัดสภาพแวดล้อม และการจัดการเรียนรู้ผ่านหลักสูตรการเรียนการสอนและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยแบ่งระดับการพัฒนาสถานศึกษาเป็น 4 ระดับ ดังนี้

1. สถานศึกษาทั่วไป เป็นสถานศึกษาที่เริ่มน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการจัดการศึกษา ตั้งแต่การบริหารสถานศึกษา การสร้างวัฒนธรรมองค์การ การจัดสภาพแวดล้อม และการจัดการเรียนรู้ ผ่านหลักสูตรการเรียนการสอนและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

2. สถานศึกษาพอเพียง เป็นสถานศึกษาทั่วไปที่ผ่านเกณฑ์การประเมินเป็นสถานศึกษาแบบอย่างการจัดการเรียนการสอน และการบริหารจัดการ ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตามเกณฑ์การประเมินของสถานศึกษาพอเพียงที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดไว้

3. สถานศึกษาพอเพียงต้นแบบ เป็นสถานศึกษาพอเพียงที่เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่มีคุณภาพพร้อมเป็นแหล่งศึกษาครูของสถานศึกษาอื่น ในการน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาจัดการสถานศึกษา

4. ศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาคือเป็นสถานศึกษาพอเพียงต้นแบบที่มีศักยภาพในการเป็นแหล่งเรียนรู้ และพี่เลี้ยงให้แก่สถานศึกษาทั่วไปที่ต้องการพัฒนาสู่ความเป็นสถานศึกษาพอเพียง กระทรวงศึกษาธิการได้แต่งตั้งคณะกรรมการบริหารโครงการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา โดยมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการเป็นประธานคณะกรรมการอำนวยการ ปลัดกระทรวงศึกษาธิการเป็นประธานคณะกรรมการดำเนินงาน สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการเป็นฝ่ายเลขานุการ เป้าหมายหลักของการจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ การปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนรู้จักใช้ชีวิตอย่างพอเพียง เห็นคุณค่าของทรัพยากรต่าง ๆ ฝึกการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นอย่างเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และแบ่งปัน มีจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อม และเห็นคุณค่าของวัฒนธรรม ค่านิยมเอกลักษณ์ไทย ซึ่งการจัดการศึกษาจะดำเนินไปใน 2 ส่วน คือ การบริหารสถานศึกษาในค้ำนต่าง ๆ และการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยสอดแทรกสาระหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในหลักสูตรและสาระการเรียนรู้ในห้องเรียน และประยุกต์หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนนอกห้องเรียน (ปรียานุช พิบูลสรารุช, 2550, น. 16)

จากการศึกษาข้างต้นเกี่ยวกับแนวทางการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาคือเป็นการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนและการบริหารจัดการสถานศึกษาในทุกระดับอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลส่งผลสู่การดำเนินชีวิตบนพื้นฐานของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างต่อเนื่อง

4.2 แนวทางการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา

การจัดการศึกษาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางหนึ่งที่เอื้อต่อสภาพการศึกษาในปัจจุบัน ที่จะสามารถพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองสามารถดำเนินชีวิตตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีแนวทางการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา ดังนี้

สุเมธ ตันติเวชกุล (2542, น. 38) กล่าวว่า การศึกษาเป็นหัวใจสำคัญประการหนึ่งในการพัฒนาประเทศตั้งแต่การวางแผน พัฒนาและส่งเสริมการจัดการศึกษา หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวคิดที่สามารถกำหนดเป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาการศึกษาได้ ในรูปแบบการพึ่งตนเอง ทำให้ การเจริญเติบโตขององค์การทางการศึกษาพัฒนาไปอย่างเข้มแข็งและยั่งยืน สามารถเผชิญกับสภาวะการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่รอบค้ำน โดยอาศัยหลักการมีเหตุผล การรู้จักพอประมาณ

การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ในด้านผู้บริหารสถานศึกษาต้องคำนึงตามนโยบายตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยยึดหลักธรรมาภิบาล มีเงื่อนไขความรู้และเงื่อนไขคุณธรรมในการบริหารงาน

สุวัฒน์ วิวัฒนานนท์ (2550, น. 40) กล่าวว่า การจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการจัดการศึกษาที่สมบูรณ์ มุ่งการพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีความรู้ คุณธรรม สามารถแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิต อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข เกิดความสมดุลเป็นสังคมที่มีความพอเพียงค่านคุณธรรม จริยธรรม เป็นหลัก เพื่อความมั่นคงของมนุษย์และพร้อมก้าวทันโลก

ปรียานุช พิบูลสรารุช (2550, น. 3-12) กล่าวว่า เป้าหมายสำคัญของการจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ การปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนรู้จักการใช้ชีวิตที่พอเพียง เห็นคุณค่าของทรัพยากรต่าง ๆ ฝึกการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และแบ่งปัน มีจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อม และเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมค่านิยมเอกลักษณ์ไทย การจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดำเนินการได้ใน 2 ส่วน คือ

1. การบริหารสถานศึกษาในด้านต่าง ๆ
2. การจัดการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งประกอบด้วย การสอดแทรกสาระเศรษฐกิจพอเพียง ในหลักสูตรและสาระการเรียนรู้ในห้องเรียน การประยุกต์หลักเศรษฐกิจพอเพียงในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนนอกห้องเรียน คณะทำงานบูรณาการเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอนได้กำหนดขอบเขต ที่ชัดเจนในการเรียนการสอน หรือมาตรฐานการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงของแต่ละชั้นปี เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจหลักเศรษฐกิจพอเพียงและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสมกับแต่ละช่วงวัย

ทิพัฒน์ ยอดพฤติการณ์ (2550, น. 21) กล่าวว่าผู้มีหน้าที่ปฏิบัติด้านการศึกษานั้นประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ครู อาจารย์ ในสถานศึกษาที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงที่จะนำวิธีหรือแนวทางในการจัดการศึกษาตาม ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หรือการศึกษาที่สมบูรณ์สู่การปฏิบัติ เกิดการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ผู้บริหารต้องเป็นแรงขับเคลื่อนที่สำคัญ ต้องมีการกำหนดคน นโยบายหลักร่วมกันให้เกิดเป็นรูปธรรมเป็นต้นแบบที่ดีในสถานศึกษาและสังคม โดยมีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหน้าที่ให้ข้อเสนอแนะเห็นชอบและกำกับติดตาม

ทิตินา แคมมณี (2559, น. 23-29) กล่าวถึงแนวทางการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาโดยทั่วไปแนวทางในการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษานั้นมี 4 แนวทางหลัก คือ การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการบริหาร

สถานศึกษา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร และการนำไปใช้ในวิถีชีวิต แนวทางหลัก 4 แนวทางดังกล่าวมีดังนี้

1. การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการบริหารสถานศึกษา หมายถึง การที่ผู้บริหารสถานศึกษามีความรู้ความเข้าใจเห็นความสำคัญและคุณค่าของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และเห็นแนวทางในการนำปรัชญาดังกล่าวไปใช้ในบริบทและวิถีชีวิตของตนรวมทั้งนำไปใช้ในการบริหารสถานศึกษาซึ่งสามารถทำได้หลายวิธี เช่นการกำหนดให้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นวิสัยทัศน์ นโยบายและพันธกิจของสถานศึกษา การพัฒนาครูและบุคลากรของสถานศึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การสร้างทีมงาน การบริหารบุคลากรและทรัพยากรการสร้างบรรยากาศและวัฒนธรรมขององค์กร การส่งเสริมและจัดกิจกรรมต่าง ๆ โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2. การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน หมายถึง การที่ครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องจะต้องมีความรู้ความเข้าใจ เห็นความสำคัญและคุณค่าของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เห็นแนวทางในการนำไปใช้ในบริบทของตน สามารถใช้ปรัชญากับตนเองในวิถีชีวิตของตน และนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน ซึ่งการนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ นี้สามารถดำเนินการได้ใน 2 ลักษณะ คือ

2.1 การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปเป็นสาระการเรียนรู้ในหลักสูตร ซึ่งหมายความว่า ครูจะต้องพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความเข้าใจ และตระหนักในความสำคัญและคุณค่าของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งสามารถนำไปประยุกต์หรือใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ นับเป็นการสอนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยตรง หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้บรรจุสาระการเรียนรู้ไว้แล้วในสาระเศรษฐศาสตร์ มาตรฐาน ส 3.1 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยกำหนดสาระให้ไว้ในแต่ละชั้นปี ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งครูผู้รับผิดชอบในสาระการเรียนรู้ นั้น ๆ จะต้องดำเนินการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ และดำเนินการจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายต่อไป การบรรจุปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นสาระหนึ่งของหลักสูตรการศึกษานี้ จึงช่วยให้ผู้เรียนมีเวลาจำนวนหนึ่งในการเรียนรู้เรื่องนี้โดยตรง

2.2 การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปบูรณาการกับสาระการเรียนรู้ กลุ่มต่าง ๆ ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งหมายความว่าในการสอนสาระการเรียนรู้ กลุ่มต่าง ๆ ตามที่หลักสูตรกำหนด ครูผู้รับผิดชอบในการสอนสาระการเรียนรู้ใด ๆ ก็ตาม สามารถนำปรัชญาดังกล่าวเข้าไปบูรณาการ โดยสอดแทรก ผสมผสานในการเรียนรู้สาระกลุ่ม ต่าง ๆ วิธีนี้นับเป็นวิธีที่จะช่วยให้ผู้เรียนมีโอกาสได้เรียนรู้ พัฒนาทักษะการคิด การวางแผน และการปฏิบัติงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่มีความแตกต่างกันหลากหลายได้มากขึ้น

เนื่องจากการเรียนรู้จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยตรงนั้น ผู้เรียนมีโอกาสดูได้เรียนรู้ตามเวลาจำกัดที่จัดให้สำหรับกิจกรรมนั้น ๆ เท่านั้นซึ่งแม้จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี แต่การเรียนรู้ที่นั้นอาจยังไม่ฝังลึกและคงทน ถ้าครูสามารถบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการสอนเนื้อหาสาระต่าง ๆ ที่ผู้เรียนต้องเรียนเป็นปกติอยู่แล้วผู้เรียนก็จะมีโอกาสและเวลาได้เรียนรู้มากขึ้น ลึกซึ้งขึ้น และได้ฝึกปฏิบัติมากขึ้น เนื่องจากปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงประกอบด้วยหลักคิดที่จะต้องนำไปใช้ในการปฏิบัติ การสร้างความเข้าใจ ในหลักคิดเท่านั้นจึงยังไม่เพียงพอ ผู้เรียนจะต้องสามารถนำหลักคิดนั้นไปปฏิบัติจริงได้ จึงจะเกิดผลตามจุดมุ่งหมายของปรัชญาดังกล่าว ซึ่งการฝึกฝนให้ผู้เรียนปฏิบัติได้จริง จำเป็นต้องใช้เวลาและสถานการณ์ที่หลากหลาย ดังนั้น การบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปใน การเรียนการสอนเนื้อหาสาระต่าง ๆ จึงเป็นโอกาสที่ดีมากสำหรับผู้เรียนในการเรียนรู้ ทั้งในเรื่องปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการเรียนรู้เนื้อหาสาระต่าง ๆ ตามหลักสูตร ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จะช่วยให้การเรียนรู้เนื้อหาสาระ มีความชัดเจนขึ้น ลึกซึ้งขึ้น และมีความหมายต่อผู้เรียนมากขึ้น ในขณะเดียวกันเนื้อหาสาระต่าง ๆ ที่เรียนรู้ก็ทำหน้าที่เป็นสถานการณ์ที่หลากหลายแตกต่างกันให้ผู้เรียนได้ประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อันจะส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจที่ชัดเจนขึ้น ลึกซึ้งขึ้น ละเอียดขึ้น และเกิดทักษะความชำนาญในการคิดตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมากขึ้น จึงกล่าวโดยสรุปได้ว่าการบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการเรียนการสอนเนื้อหาสาระต่าง ๆ ให้ประโยชน์ทั้งด้านการเรียนรู้เนื้อหาสาระ และการเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปพร้อม ๆ กัน

3. การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อส่งเสริมการใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การส่งเสริมให้ผู้เรียนทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่ตอบสนองการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียงตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เช่น การปลูกผัก การเลี้ยงสัตว์ การถนอมอาหาร การทำขนม การประดิษฐ์ของใช้จากวัสดุเหลือใช้ การทำบัญชีครัวเรือน การออม กิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้จะช่วยให้ผู้เรียนมีโอกาสได้ฝึกการใช้ชีวิตอย่างพอเพียง สามารถนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้จริงในสถานการณ์จริงและได้เห็นผลจริง ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ รู้จัก พึงตนเอง รู้จักคิด รู้จักวางแผน รวมทั้งมีรายได้เสริมและอื่น ๆ อีกมากนอกจากนั้น ผลที่ได้รับจากการทำกิจกรรมยังช่วยให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าเกิดความเชื่อถือและเชื่อมั่นในหลักปรัชญามากขึ้นด้วยกิจกรรมเสริมหลักสูตรเหล่านี้ควรเป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนเป็นผู้ริเริ่มและดำเนินการด้วยตนเอง โดยใช้กระบวนการคิดและการปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ครูทำหน้าที่เป็นผู้ให้คำปรึกษาแนะนำ สังเกต ติดตาม และให้ความช่วยเหลือตาม ความจำเป็นหรือความต้องการของผู้เรียน

4. การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในวิถีชีวิตหมายถึง การนำหลักคิดและกระบวนการคิดตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการคิดและการกระทำต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน ซึ่งในบริบทของสถานศึกษา ก็คือกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทำกันอยู่เป็นประจำ รวมถึง

การใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ในโรงเรียน/สถานศึกษา เช่น การรับประทานอาหาร การใช้จ่ายเงิน การศึกษา เล่าเรียน การทำงาน การเล่น การพักผ่อน การทำกิจกรรม การปฏิสัมพันธ์กับบุคคลต่าง ๆ การใช้อาคารสถานที่ การใช้ห้องสุขา การใช้น้ำ ไฟ วัสดุสิ้นเปลือง อุปกรณ์การเรียนและอื่น ๆ อีกมาก การฝึกให้ผู้เรียนคิดและทำกิจกรรมต่าง ๆ ข้างต้น โดยใช้หลักคิดและหลักปฏิบัติของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นประจำในวิถีชีวิตประจำวัน เป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดอุปนิสัยพอเพียงได้ในที่สุด

จะเห็นได้ว่า แนวทางทั้งสี่ที่กล่าวข้างต้น ล้วนมีส่วนส่งเสริมการเรียนรู้และการดำรงชีวิต ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงทั้งสิ้นการบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักคิดตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการสร้างสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศที่ดี ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการพัฒนาอุปนิสัยพอเพียงของผู้เรียนส่วนการออกแบบและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยตรงนั้น เป็นวิธีการที่สามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจที่ชัดเจนในสาระสำคัญของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกิจกรรมการเรียนรู้ที่ดีจะช่วยสร้างความตระหนักใน ความสำคัญและคุณค่าของหลักปรัชญา สามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจ และความต้องการที่จะนำปรัชญาไปปฏิบัติหรือใช้ในชีวิตประจำวัน ความรู้ความเข้าใจที่ชัดเจน และความรู้สึกลอยมารับ เชื้อถือ ศรัทธาในปรัชญานับเป็นพื้นฐานสำคัญของการปฏิบัติเพราะการปฏิบัติในเรื่องใด ๆ จะทำได้ดี มากน้อยเพียงใด ต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจและการยอมรับเชื้อถือในเรื่องนั้น ๆ

อย่างไรก็ตาม แม้ผู้เรียนจะมีความรู้ความเข้าใจและยอมรับในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแล้ว แต่ถ้าไม่มีโอกาสได้นำความรู้ความเข้าใจนั้นไปใช้อย่างเพียงพอ ทักษะปฏิบัติก็ จะไม่เกิดขึ้น ผู้เรียนอาจเข้าใจแต่จะยังทำไม่ได้ตามที่เข้าใจ การปฏิบัติให้เกิดเป็นทักษะความสามารถ ความชำนาญได้นั้น ต้องอาศัยการฝึกฝนใช้สิ่งนั้นบ่อย ๆ ในสถานการณ์ที่มีความแตกต่างหลากหลาย การฝึกฝน นี้จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจมากขึ้น และปรับปรุงการปฏิบัติให้ดีขึ้นเรื่อย ๆ ด้วยเหตุนี้ การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปบูรณาการในการเรียนการสอนสาระการเรียนรู้ ต่าง ๆ ตามหลักสูตร รวมทั้งการส่งเสริมให้ผู้เรียนทำกิจกรรมเสริมหลักสูตร จึงเป็นวิธีการที่นอกจาก จะช่วยให้ผู้เรียนมีโอกาสและเวลาได้เรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมากขึ้นแล้ว ยังเอื้อให้ผู้เรียน ได้ฝึกฝนการนำปรัชญาไปใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ อันจะช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะการคิดและการปฏิบัติ ซึ่งเมื่อเกิดความชำนาญ สามารถทำได้ดี สามารถนำไปสู่การพัฒนาเป็นอุปนิสัยหรือ ลักษณะนิสัยได้ในที่สุด ดังนั้น การบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการเรียนการสอนสาระ การเรียนรู้กลุ่มต่าง ๆ จึงเป็นวิธีการที่เอื้อประโยชน์ต่อผู้เรียนอย่างมากสำหรับแนวทางสุดท้าย คือ การส่งเสริมให้ผู้เรียน นำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตชีวิตนั้น เป็นแนวทางที่ส่งเสริมให้ เข้าใกล้เป้าหมายมากที่สุด เพราะการนำปรัชญาไปใช้ในชีวิตชีวิตนั้น เป็นการทำให้เป็นกิจวัตรประจำวัน ซึ่งถ้าสามารถพัฒนาผู้เรียนได้ถึงจุดนี้คือผู้เรียนสามารถใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการทำ

กิจวัตรประจำวันต่าง ๆ ในโรงเรียนได้ต่อไปผู้เรียนก็จะสามารถขยายเชื่อมโยงไปสู่การทำกิจวัตรประจำวันที่บ้านและที่อื่น ๆ ได้อุปนิสัยพอเพียงก็จะเกิดขึ้นในที่สุด การดำเนินชีวิตก็จะเป็นไปอย่างสมดุลและพร้อมรับ การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ทั้งทางด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม จากแนวทางทั้งหลายดังกล่าวล้วนเป็นช่องทางที่มีส่วนช่วยพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุเป้าหมายได้ทั้งสิ้น โดยแต่ละช่องทาง มีศักยภาพและจุดเน้นในการพัฒนาแตกต่างกัน แต่ส่งเสริมกันและกัน หากสถานศึกษาใด ๆ สามารถจัดกิจกรรมตามแนวทางที่กล่าวมาแล้วได้ทั้งหมด และสามารถจัดได้อย่างมีคุณภาพก็คงจะหวังได้ว่าผู้เรียนซึ่งเป็นอนาคตของชาติ จะเป็นผู้มีคุณสมบัติตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

จากการศึกษาแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า แนวทางการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาต้องพิจารณาปรับใช้ตามความเหมาะสมกับบริบทสถานศึกษานั้น ๆ ตามจุดเน้นยุทธศาสตร์และแนวทางการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีการประสานร่วมมือทุกภาคส่วนภาคเครือข่ายสู่สถานศึกษาดำเนินการออกแบบและพัฒนาหลักสูตรตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้สอดคล้องกับบริบทสถานศึกษาและผู้เรียน ทั้งนี้มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนต้องมีความหลากหลาย โดยคำนึงถึงผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อให้ได้มาซึ่งความสำเร็จในการพัฒนาผู้เรียนมีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงและยั่งยืนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง นำไปสู่กิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและสังคม ผู้บริหารครู และบุคลากรทางการศึกษาต้องมีความรู้ ความเข้าใจ และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีด้วยการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีความสำคัญต่อการพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่กำหนดให้คุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง เป็นหนึ่งในคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนตามหลักสูตรและมีการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยการพัฒนาคูณลักษณะดังกล่าวจะเกิดขึ้นทั้งใน ชั้นเรียนปรากฏในสาระการเรียนรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมและเกิดการพัฒนานอกชั้นเรียนเป็นหลักสูตรเสริมในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนสำหรับผู้เรียนในสถานศึกษาทุกระดับ จะเห็นว่าคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงเกิดขึ้นตามแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อันจะส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของผู้เรียนเป็นสำคัญในอนาคต

แนวคิดคุณลักษณะศึกษา (Character Education)

การจัดการศึกษามีเป้าหมายหลักทำให้ผู้เรียนมีความรู้และความสามารถบรรลุตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร เป็นการพัฒนาให้ผู้เรียนเป็นคนเก่ง (Smart) และเป็นคนดีของสังคม (Good) การตระหนักถึงความแตกต่างในเรื่องดังกล่าวนี้ มีมาตั้งแต่ในอดีตในสมัยของเพลโต (Plato) ได้กำหนดเป้าหมายของการศึกษาว่าให้จัดการศึกษาเพื่อสร้างเสริมคุณลักษณะ (Character) ควบคู่กับสติปัญญา (Intellect) การรู้จักกาลเทศะ (Decency) และ การอ่านเขียน (Literacy) รวมทั้ง การปลูกฝังคุณธรรม (Virtue) ไปพร้อมกับ ความรู้ (Knowledge) ทั้งนี้ เพื่อสร้างให้ผู้เรียนที่ผ่านกระบวนการให้การศึกษาเป็นพลเมืองที่ทำประโยชน์ให้กับตนเองและพัฒนาสังคมให้ดีขึ้น (Lickona, 1991, p. 6)

1. ความหมายของคุณลักษณะศึกษา

"คุณลักษณะ" (Character) ในความหมายที่กว้างนั้น ไมเคิล โนวาค (Michael Novak) ได้อธิบายว่า "หมายถึง การผสมผสานที่กลมกลืนกันของคุณธรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากขนบธรรมเนียม ประเพณีทางศาสนา (Religious Traditions) เรื่องราวในอดีตที่เล่าขานต่อกันมา (Literacy Stories) นักปราชญ์ (Sages) และผู้คนที่มีความสำคัญในสังคม โดยผ่านการศึกษามาตามยุคสมัยในอดีต" ซึ่งในความเป็นจริงแล้ว ไม่มีใครที่เพียบพร้อมไปด้วยคุณธรรมอย่างสมบูรณ์ ทุกคนจะมีจุดบกพร่อง ในบางจุด และจะได้รับการยกย่องจากบุคคลอื่นตามคุณลักษณะที่แตกต่างกันไป (Lickona, 1991, p. 51)

คูเปอร์แมน เจ (Kupperman, J., 1991) และแกลล์ ชูซาน (Gall Susan, 1996) ได้อธิบายความหมายของ คุณลักษณะ ว่าหมายถึง ชุดของนิสัยถาวรพื้นฐาน (a set of basic innate) ที่ต้องได้รับการพัฒนาและต้องการแรงจูงใจในการปรับพฤติกรรมของแต่ละบุคคล ซึ่งแรงจูงใจของแต่ละคนจะปรับได้ในทุกช่วงอายุในวัยเด็ก ส่วนในช่วงอายุประมาณ 17 ปี โดยปกติแล้ว การที่จะปรับคุณลักษณะของแต่ละบุคคลจะผสมผสานไปกับภาพรวมของเอกลักษณ์และลักษณะเฉพาะของแต่ละคนด้วยเช่นกัน

โทมัส ลิคโคนา (Thomas Lickona, 1991) ให้แนวคิดและแนวทางในการเสริมสร้างคุณลักษณะให้กับผู้เรียน ได้ให้ความหมายของ คุณลักษณะที่ดี (Good Character) ว่าเป็น สิ่งที่เราต้องการสำหรับผู้เรียน และยังได้อธิบายเพิ่มเติมแนวคิดของ อริสโตเติล (Aristotle) นักปรัชญาชาวกรีกไว้ว่า คุณลักษณะที่ดีคือชีวิตที่ตั้งอยู่บนการกระทำที่ถูกต้อง ทั้งในแง่ของการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น และการมีปฏิสัมพันธ์กับตนเอง ครอบคลุมทั้งในลักษณะของการนำคุณธรรมมาใช้เป็นหลักดำเนินชีวิตของตนเอง เช่น การควบคุมตนเอง และการรู้จักพอรวมทั้ง การนำคุณธรรมมาใช้ดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่น เช่น การช่วยเหลือเกื้อกูล และมีเมตตากรุณาทำกับตนเอง โดยที่คุณธรรมในสองลักษณะนั้น มีความเชื่อมโยงกัน นั่นคือ เราต้องควบคุมตนเองเพื่อให้บุคคลอื่นเห็นว่าสิ่งที่ทำนั้น ถูกต้อง

คาร์เตอร์ วี กู๊ด (Carter V. Good, 1995) ได้ให้ความหมายของคุณลักษณะศึกษาว่า หมายถึง "การศึกษาที่ออกแบบเพื่อพัฒนาลักษณะของบุคคล ที่สอดคล้องกับระบบของจริยธรรมบางระบบ" ดังเช่นในบางครั้งจะมองคุณลักษณะศึกษาในมิติของการสร้างจุดหมายและกำหนดเกณฑ์ที่สอดคล้องกับการเรียนการสอน และประสบการณ์การเรียนรู้ทั้งหมด และบางครั้งก็พัฒนาคุณลักษณะ โดยแยกออกจากโปรแกรมของโรงเรียน ที่กำหนดให้จัดการเรียนการสอนจริยธรรมในบางข้อ หรือในบางครั้งจะสับสนกับวิธีการครอบงำความคิดสำหรับชีวิต (Indoctrination For Life) ในสถาบันซึ่งถูกมองว่าเป็นการบังคับลงโทษที่อยู่นอกเหนือจากพฤติกรรมทางจริยธรรมหรือในขณะเดียวกันก็จะมีมุมมองว่า โบสถ์เป็นสถานที่ของการบังคับสอนศาสนา และสภาพสังคมมีบทบาทสำคัญในการสอนหน้าที่ความเป็นพลเมืองดีด้วย ซึ่ง คุณลักษณะศึกษา ไม่ได้มีความหมายง่าย ๆ เพียงแค่เป็นหลักการสำหรับการสอนค่านิยมทางจริยธรรม (Moral Values) หรือเหตุผลเชิงจริยธรรม (Moral Reasoning) เท่านั้นแต่เป็นหลักการสำหรับการปลูกฝัง (inculcating)

ลิกโคนา (Lickona, 1991) ได้กล่าวถึง คุณลักษณะศึกษา สรุปได้ว่าคุณลักษณะศึกษา เป็นความตั้งใจ ความพยายามอย่างแน่วแน่ในการพัฒนาคุณลักษณะที่ดีให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน หรือเป็นการสอนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ แยกแยะสิ่งที่ถูกต้องจากสิ่งที่ผิด โดยมีมาตรฐานทางคุณธรรมเป็นตัวกำหนดทางเลือกของแต่ละบุคคล ซึ่งได้แก่ การเคารพนับถือซึ่งกันและกัน ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ และความยุติธรรม ซึ่งสิ่งเหล่านี้จำเป็นต้องอบรมสั่งสอนโดยตรงนอกจากนี้ ลิกโคนายังได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับ คุณลักษณะที่เหมาะสมสำหรับการศึกษาค่านิยมว่า คุณลักษณะประกอบด้วย ค่านิยมเชิงปฏิบัติ (Operative Values) และค่านิยมในการกระทำ (Values in Action) ที่มีปฏิสัมพันธ์กันใน 3 ส่วนคือ การรู้คิดเชิงจริยธรรม (Moral Knowing) ความสำนึกเชิงจริยธรรม (Moral Feeling) และ การปฏิบัติเชิงจริยธรรม (Moral Behavior) ดังนั้นคุณลักษณะที่ดีจึงประกอบด้วย การรู้ในสิ่งที่ดี ความปรารถนาที่จะทำสิ่งที่ดี และการปฏิบัติในสิ่งที่ดี หรืออีกนัยหนึ่งคือ ลักษณะนิสัยของจิต (Habits of Mind) ลักษณะนิสัยของใจ (Habits of Heart) และลักษณะนิสัยของการกระทำ (Habits of Action) นั่นคือ ความสามารถที่จะตัดสินใจได้ว่าสิ่งใดถูก ใฝ่ใจอย่างจริงจังกับสิ่งที่ถูกต้องและประพฤติ ปฏิบัติกับสิ่งที่ถูกต้องนั้น ๆ แม้ว่าจะต้องเผชิญกับความกดดันภายนอก และสิ่งยั่วยุจากภายในก็ตาม

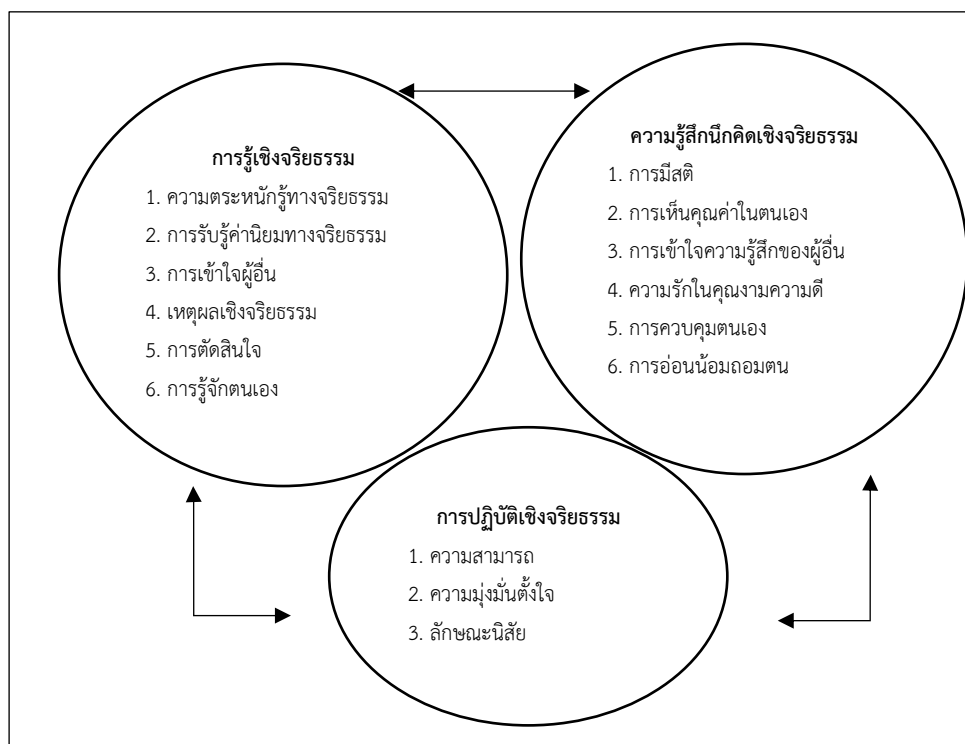
คุณลักษณะที่พึงประสงค์ (desirable traits) และคุณงามความดี (Bennett, 1993, p.11-13; Lickona, 1997, p.46; Nodding, 1997, p.1) อาจกล่าวได้ว่า คุณลักษณะศึกษาเป็นจิตสำนึก (Conscious) หรือความพยายามอย่างชัดเจนในการที่จะพัฒนาคุณลักษณะหรือคุณภาพของแต่ละบุคคลให้เป็นไปตามที่พึงประสงค์ (Hoge, 2002, pp. 104-105) โดยมีเป้าหมายที่การพัฒนาผู้เรียน ให้เป็นบุคคลที่มีวุฒิภาวะทางศีลธรรม (A morally mature person) มากกว่า

การปลูกฝังให้รู้จักเพียงแค่จำนวนของค่านิยมหรือคุณงามความดีที่ควรจดจำเท่านั้น (Rusnak et al., 1992, p. 306 อ้างถึงใน วรณารถ โมลิเอรี, 2550, น. 77-79)

จากการศึกษาความหมายของคุณลักษณะศึกษา ช่างต้นผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่าคุณลักษณะศึกษา หมายถึง สิ่งที่ผู้เรียนต้องได้รับการพัฒนาเป็นการปรับพฤติกรรมในระดับบุคคลและเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้สอนต้องการสร้างเสริมให้กับผู้เรียน มีแนวทางชีวิตที่ตั้งอยู่บนการกระทำที่ถูกต้อง ทั้งการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น และการปฏิสัมพันธ์กับตนเอง ในลักษณะของการนำคุณธรรม มาใช้เป็นหลักดำเนินชีวิตของตนเองร่วมกับผู้อื่น ทั้งนี้ผู้สอนสามารถจัดเป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตรภายใต้กรอบแนวคิดของการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้สอดคล้องอิงกับบริบทเชิงคุณลักษณะศึกษาในโรงเรียน

2. องค์ประกอบของคุณลักษณะ

ลิคโคนา (Lickona, 1991, p. 51) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของคุณลักษณะที่ดีประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ การรู้เชิงจริยธรรม ความรู้สึกนึกคิดเชิงจริยธรรม และการปฏิบัติเชิงจริยธรรม ซึ่งองค์ประกอบทั้ง 3 ด้าน มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน แนวคิดหลักเกี่ยวกับคุณลักษณะศึกษาตามแนวของลิคโคนา ได้แก่ ด้านการรู้เชิงจริยธรรม ประกอบด้วย 1) ความตระหนักรู้ทางจริยธรรม 2) การรับรู้ค่านิยมทางจริยธรรม 3) การเข้าใจผู้อื่น 4) เหตุผลเชิงจริยธรรม 5) การตัดสินใจ และ 6) การรู้จักตนเอง ด้านความรู้สึกนึกคิดเชิงจริยธรรม ประกอบด้วย 1) การมีสติ 2) การเห็นคุณค่าในตนเอง 3) การเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น 4) ความรักในคุณงามความดี 5) การควบคุมตนเอง และ 6) การอ่อนน้อมถ่อมตน และด้านการปฏิบัติเชิงจริยธรรม ประกอบด้วย 1) ความสามารถ 2) ความมุ่งมั่นตั้งใจ และ 3) ลักษณะนิสัย สรุปได้ ดังนี้

ภาพ 2 แสดงองค์ประกอบของคุณลักษณะที่ดีของลิคโคนา

ที่มา: Lickona, 1991, p. 53

จากองค์ประกอบของคุณลักษณะที่ดี ข้างต้นได้แนวคิดหลักเกี่ยวกับคุณลักษณะศึกษาตาม แนวของลิคโคนา (Lickona, 1991, p. 62) ไว้ดังนี้

1. การรู้เชิงจริยธรรม

มีเป้าหมายในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะ ดังนี้คือ

1.1 การตระหนักรู้เชิงจริยธรรม (Moral Awareness) เป็นการรับรู้ถึงความรับผิดชอบ เชิงจริยธรรมในขั้นแรกคือ การใช้สติปัญญาในการตัดสินใจเชิงจริยธรรมในสถานการณ์ใด ๆ ก็ตามและต้องรับรู้ถึงปัญหาก่อนที่จะตัดสินใจเชิงจริยธรรม ซึ่งการเรียนการสอนค่านิยมมีส่วนที่จะช่วยฝึกผู้เรียนให้สามารถค้นพบข้อเท็จจริงก่อนจะตัดสินใจเชิงจริยธรรม

1.2 การรับรู้ค่านิยมเชิงจริยธรรม (Knowing Moral Values) เป็นความเข้าใจถึงค่านิยม เชิงจริยธรรม ซึ่งเป็นมรดกทางสังคมที่สืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง เช่น ความรับผิดชอบต่อผู้อื่น ความซื่อสัตย์สุจริต ความยุติธรรม ความอดทน ความมีวินัยในตนเอง ความเมตตากรุณา และความกล้าหาญ นอกจากนี้ยังรวมถึงความเข้าใจในการประยุกต์การรับรู้ค่านิยมไปใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ

1.3 การเข้าใจผู้อื่น (Perspective-Taking) เป็นความพยายามที่จะรับรู้ความคิดเห็นของผู้อื่นมองสถานการณ์ตามความคิดของแต่ละคน และเข้าใจถึงการกระทำและความรู้สึกของผู้อื่น ซึ่งสิ่งที่กล่าวมานั้น ถือว่ามีความสำคัญในเบื้องต้นก่อนการตัดสินใจเชิงจริยธรรม การให้ประสบการณ์เกี่ยวกับความเป็นไปของโลก และความเข้าใจผู้อื่นแก่ผู้เรียน นับเป็นเป้าหมายพื้นฐานของจริยศึกษา

1.4 เหตุผลเชิงจริยธรรม (Moral Reasoning) จะเกี่ยวข้องกับความเข้าใจถึงความหมาย ของจริยธรรม และเหตุผลของการมีจริยธรรมในเบื้องต้น ผู้เรียนจะเรียนรู้การใช้เหตุผลของการเกิดจริยธรรมที่ดีและไม่ดีส่วนในระดับที่สูงขึ้น เหตุผลเชิงจริยธรรมจะรวมถึงความเข้าใจหลักการสำคัญทางจริยธรรมที่สามารถนำไปใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ

1.5 การตัดสินใจ (Decision-Making) นความสามารถในการคิดหาวิธีการแก้ปัญหาเชิงจริยธรรมในลักษณะต่าง ๆ เช่นการตัดสินใจแบบโดยตรงที่เป็นทักษะที่มีการฝึกฝนมา

1.6 การรู้จักตนเอง (Self-Knowing) เป็นการรู้จักคิดเชิงจริยธรรมที่ยากที่สุดที่จะสร้างให้เกิดขึ้น แต่เป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาคุณลักษณะ ซึ่งการที่จะเป็นบุคคลที่มีจริยธรรมได้ บุคคลนั้นต้องสามารถทบทวนพฤติกรรมของตนเองและประเมินเชิงวิพากษ์ได้ ในการพัฒนาการรู้จักตนเอง เชิงจริยธรรมจะรวมถึงการตระหนักรู้ในจุดเด่นและจุดที่ควรพัฒนาของตนเอง

2. ความรู้สึกเชิงจริยธรรม

การพัฒนาคุณลักษณะด้านอารมณ์และความรู้สึกนี้ มีความสำคัญเท่ากับด้านการรู้เชิงจริยธรรมที่สามารถสร้างเสริมได้จากโรงเรียนและบ้าน ลักษณะของจริยธรรมทางอารมณ์ (emotion moral) ที่ควรพัฒนา ได้แก่

2.1 การมีสติ (Conscience) มี 2 ด้าน คือ ด้านการรู้คิด (Cognitive Side) เป็นการรู้ว่าสิ่งใดถูกต้อง และด้านอารมณ์ (Emotion Side) เป็นความรู้สึกที่จะทำในสิ่งที่ถูกต้อง คนส่วนมากรู้ว่าสิ่งใดถูกต้อง แต่มีคนส่วนน้อยที่จะทำตามสิ่งที่ถูกต้องนั้น ผู้ที่มีจิตสำนึกทางจริยธรรมจะดำเนินชีวิตทางจริยธรรมที่ฝังรากลึกอยู่ในตนนั้น

2.2 การเห็นคุณค่าในตนเอง (Self-Esteem) ผู้ที่เห็นคุณค่าหรือนับถือตนเองสูง จะมีความสามารถในการตัดสินใจด้วยตนเองมากกว่าผู้ที่เห็นคุณค่าในตนเองต่ำ อย่างไรก็ตามการเห็นคุณค่าตนเองสูงไม่ได้หมายความว่า เป็นคุณลักษณะที่ดี ดังนั้น นักการศึกษาจึงควรที่จะมีส่วนร่วมช่วยพัฒนาคนหนุ่มสาวให้เห็นคุณค่าตนเองในทางบวก ที่มีรากฐานมาจากความรับผิดชอบความซื่อสัตย์ ความเมตตากรุณาและความเชื่อที่จะทำดี

2.3 การเข้าใจความรู้สึกผู้อื่น (Empathy) เป็นการรับรู้และเข้าใจสภาพที่เป็นอยู่ของบุคคลอื่นในลักษณะของการเอาใจเขามาใส่ใจเรา ซึ่งปัจจุบันเรามักจะพบเสมอว่า บุคคลมักจะเข้าใจและช่วยเหลือผู้ที่ตนเองรู้จักคุ้นเคยเท่านั้น แต่ไม่สนใจหรือเห็นใจผู้เคราะห์ร้ายที่ไม่รู้จัก แท้จริงแล้วจริยธรรมเป็นการสร้างเสริมความรู้สึกเห็นใจและเข้าใจบุคคลทั่วไปด้วยเช่นกัน

2.4 ความรักในคุณงามความดี (Loving the good) รูปแบบสูงสุดของคุณลักษณะจะรวมถึงการใส่ใจอย่างจริงจังในการเข้าถึงคุณงามความดี คนที่มีคุณธรรมจะไม่ได้หมายถึงเพียงผู้ที่สามารถจำแนกความแตกต่างระหว่างความดีงามและความชั่วได้เท่านั้น แต่ต้องรู้จักเรียนรู้ที่จะรักในความดีงาม และเกลียดความชั่วร้าย ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าว จะทำให้บุคคลนั้น ๆ พึงพอใจและปรารถนา ที่จะทำความดีและมีศีลธรรมในจิตใจ

2.5 การควบคุมตนเอง (Self-Control) ถือเป็นคุณธรรมจริยธรรมที่จำเป็น เนื่องจากในบางครั้งอารมณ์มีอำนาจเหนือกว่าเหตุผล การควบคุมตนเองจะช่วยควบคุมความต้องการของตนเองให้กระทำตามจริยธรรม

2.6 การอ่อนน้อมถ่อมตน (Humility) เป็นคุณธรรมจริยธรรมที่ถูกละเลย แต่ถือว่าเป็นส่วนสำคัญของคุณลักษณะที่ดี เป็นการรู้ถึงความรู้สึกของตนเอง ช่วยลดการดูหมิ่นคนอื่น ความเย่อหยิ่ง และช่วยป้องกันตนเองจากการทำชั่วที่สืบเนื่องมาจากความคิดเห็นที่คิดว่าตนทำสิ่งนั้น ๆ ถูกต้องแล้ว

3. พฤติกรรมเชิงจริยธรรม

พฤติกรรมเป็นผลจากองค์ประกอบทางจริยธรรมทั้ง 2 ด้านที่กล่าวมาแล้ว คือ การรู้เชิงจริยธรรม และความรู้สึกเชิงจริยธรรม นั่นคือ เมื่อคนเรามีความรู้ความเข้าใจ และมีความสำนึกเชิงจริยธรรมแล้ว ก็ย่อมกระทำในสิ่งที่ตนเองรู้ว่าดี และรู้สึกว่าคุณต้อง แต่บางครั้งก็มีหลายคนเช่นกันที่ไม่สามารถทำในสิ่งที่ถูกต้องได้ แม้จะมีการรู้คิดและมีความสำนึกที่จะทำดี ซึ่งสิ่งที่มีส่วนผลักดันให้บุคคลทำในสิ่งที่ถูกต้อง ได้แก่

3.1 ความสามารถ (Competence) ในเชิงจริยธรรมเป็นความสามารถที่จะเปลี่ยนการตัดสินใจ และความรู้สึกเชิงจริยธรรมเป็นการกระทำที่มีประสิทธิภาพ เช่น ในการแก้ปัญหา ความขัดแย้งจะต้องมีทักษะด้านการฟัง การสื่อสาร โลกทัศน์และความสามารถแก้ปัญหาโดยที่ทุกฝ่ายยอมรับได้ หรือในกรณีของการช่วยเหลือผู้อื่นจำเป็นต้องมีความสามารถที่จะทำความเข้าใจและปฏิบัติตามแผนนั้น ๆ

3.2 ความมุ่งมั่นตั้งใจ (Weill) ถือเป็นแกนสำคัญของความกล้าหาญเชิงจริยธรรม กล่าวคือ ภายใต้อสถานการณ์ที่มีความเข้ยวหรือกดดัน บุคคลต้องมีความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะทำหน้าที่ของตนก่อนที่จะคำนึงถึงความพอใจ และต้องควบคุมอารมณ์ของตนด้วยเหตุผลทางจริยธรรมที่ถูกต้อง

3.3 ลักษณะนิสัย (Habit) ในหลาย ๆ สถานการณ์ที่การปฏิบัติเชิงจริยธรรมของบุคคลเกิดขึ้นจากลักษณะนิสัยหรือความเคยชินของบุคคล และมักจะเลือกทำสิ่งที่ถูกต้องจากความเคยชิน มากกว่าการเลือกอย่างพินิจพิเคราะห์ ดังนั้นในการพัฒนาบุคคลให้มีคุณลักษณะที่ดี จึงต้องฝึก หรือให้ประสบการณ์ที่ดีซ้ำแล้วซ้ำอีกจนเป็นนิสัยโดยทั่วไป บุคคลที่มีคุณลักษณะที่ดี มีการรู้ มีความรู้สึกนึกคิด และมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรม มักจะทำงานร่วมกันและช่วยส่งเสริมซึ่งกันและกัน อย่างไรก็ตาม อาจไม่เป็นจริงในทุกกรณี แต่เมื่อมีการพัฒนาคุณลักษณะแล้ว การดำเนินชีวิตเชิงจริยธรรมของบุคคลก็จะมีผลผสมผสานในเรื่องการตัดสินใจ ความรู้สึกนึกคิดและรูปแบบการปฏิบัติที่ถูกต้องมากขึ้น

จากการศึกษาองค์ประกอบของคุณลักษณะศึกษา ข้างต้นผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า จากองค์ประกอบของคุณลักษณะที่ดี ตามแนวคิดของลิคโคนา แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์กันระหว่างองค์ประกอบทั้ง 3 ด้าน ของพฤติกรรมเชิงจริยธรรมที่แสดงออกในการรู้เชิงจริยธรรมมีความรู้สึก เชิงจริยธรรมก่อให้เกิดความรู้สึก นึกคิดเป็นสำนึกในการปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามมาตรฐานของจริยธรรม โดยเกิดกระบวนการทำงานร่วมกันในทุกองค์ประกอบในรูปแบบความสัมพันธ์เชิงซ้อนของพฤติกรรมเป็นคุณลักษณะระดับบุคคล

3. แนวทางเสริมสร้างคุณลักษณะของลิคโคนา (Lickona)

ลิคโคนา (Lickona, 1991) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะที่เหมาะสมสำหรับการศึกษาค่านิยมว่า คุณลักษณะประกอบด้วย ค่านิยมเชิงปฏิบัติ (Operative Values) และค่านิยมในการกระทำ (Values in Action) ที่ปฏิสัมพันธ์กันใน 3 ส่วนคือ การรู้เชิงจริยธรรม (Moral Knowing) ความรู้สึกนึกคิดเชิงจริยธรรม (Moral Feeling) และการปฏิบัติเชิงจริยธรรม (Moral Behavior) ดังนั้นคุณลักษณะที่ดีจึงประกอบด้วยความรู้ในสิ่งที่ดี ความปรารถนาที่จะทำดี และการปฏิบัติในสิ่งที่ดี หรืออีกนัยหนึ่งคือ ลักษณะนิสัยของจิต ลักษณะนิสัยของใจ และลักษณะนิสัยของการกระทำ

ลิคโคนา ชาร์ป, และเลวิส (Lickona, Schapps, & Lewis, 2002) ได้เสนอแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะที่มีประสิทธิภาพนั้น ไม่ได้มีเพียงวิธีการเดียว (single script) แต่จะมีหลักการพื้นฐาน ที่สำคัญที่เป็นเสมือนเกณฑ์(criteria) ให้สถานศึกษาหรือภาคส่วนอื่น ๆ ในสังคมได้ใช้ ซึ่งกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาคุณลักษณะ (The Character Education Partnerships: CEP.) ได้ร่วมกันสร้างโปรแกรมพัฒนาคุณลักษณะขึ้น โดยมีหลักการที่เป็นพื้นฐาน 11 ประการ ดังนี้

หลักการที่ 1 สร้างเสริมค่านิยมเชิงจริยธรรมหลักที่ถือว่าเป็นพื้นฐานของคุณลักษณะที่ดีของแต่ละบุคคล

ค่านิยมเชิงจริยธรรมหลัก ได้แก่ การเอื้ออาทร (Caring) ความซื่อสัตย์ (Honesty) ความยุติธรรม (Fairness) ความรับผิดชอบ (Responsibility) และการเคารพนับถือซึ่งกันและกัน (Respect) ในบางครั้งจะเรียกว่าเป็นคุณงามความดี (Virtue) หรือ คุณลักษณะ (Character Traits) โดยจะนิยามให้เป็นพฤติกรรมที่สามารถสังเกตเห็นได้ในขณะที่อยู่ในสถานศึกษาหรือกำหนดเป็นรูปแบบของค่านิยม ซึ่งสถานศึกษาควรที่จะกำหนดให้ค่านิยมดังกล่าว เป็นเกณฑ์ทางมโนธรรม (Conscience) ของแต่ละบุคคลและชุมชน คุณลักษณะเกิดขึ้นจากข้อเท็จจริงที่ว่าค่านิยมเหล่านั้น แสดงถึงคุณงามความดีของมนุษย์ สร้างเสริมการพัฒนาของแต่ละบุคคล สนับสนุนคุณงามความดี พื้นฐาน และแสดงถึงสิทธิความรับผิดชอบของผู้คนในสังคมประชาธิปไตย สถานศึกษาจึงต้องทำให้เกิดความชัดเจนว่า ค่านิยมพื้นฐานของมนุษย์เหล่านี้ อยู่นอกเหนือจากความแตกต่างทางศาสนา และวัฒนธรรม

หลักการที่ 2 นิยามความหมายของคำว่า คุณลักษณะ ครอบคลุมทั้งด้าน การรู้จักคิด ความรู้สึก และการประพฤติปฏิบัติ

คุณลักษณะที่ดี หมายถึง ความเข้าใจ การเอื้ออาทร และการกระทำที่เกี่ยวข้องกับ ค่านิยม เชิงจริยธรรมหลัก ดังนั้น แนวทางในภาพรวมที่จะพัฒนาคุณลักษณะ คือ การหาวิธีการที่จะ สร้างเสริมให้ชีวิตมีคุณธรรมในมิติของการรู้จักคิด ความรู้สึก และการประพฤติปฏิบัติ ซึ่งผู้เรียนสามารถ เพิ่ม ความเข้าใจค่านิยมเชิงจริยธรรมหลักได้ โดยการศึกษาและอภิปรายเกี่ยวกับค่านิยมเหล่านี้สังเกต รูปแบบต่าง ๆ ของพฤติกรรม และแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับค่านิยม

หลักการที่ 3 ใช้แนวทางการสร้างความเข้าใจ ความมุ่งมั่นตั้งใจ การปฏิบัติ และการมี ประสิทธิภาพในการพัฒนาคุณลักษณะ

แนวทางการสร้างความเข้าใจ จะใช้ทุกมิติของสถานศึกษา เป็นโอกาสในการพัฒนา คุณลักษณะเช่น การสร้างหลักสูตรเชิงวิชาการ (Academic Curriculum) หลักสูตรแฝง (Hidden Curriculum) และโปรแกรมเสริมหลักสูตร (Extracurricular Programs) โปรแกรมพัฒนา คุณลักษณะที่แยกออกไปทำเดี่ยว ๆ (Stand-Alone) จะมีประโยชน์สำหรับการดำเนินการในขั้นตอน แรก หรือเป็นองค์ประกอบของขั้นตอนต่อไปแต่จะไม่เกิดผลดีเท่ากับแนวทางแบบองค์รวม (Holistic Approach) ที่บูรณาการการพัฒนาคุณลักษณะเข้าไปในทุก ๆ มิติของวิถีชีวิตของผู้เรียนในขณะที่อยู่ใน สถานศึกษา และสุดท้าย แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะที่มีความมุ่งมั่นตั้งใจและ การปฏิบัติจริงจังจะมีประสิทธิภาพมากกว่าการรอโอกาสให้เกิดขึ้นเอง

หลักการที่ 4 สร้างชุมชนสถานศึกษาให้เต็มไปด้วยความเอื้ออาทรความเอื้ออาทร

เป็นสัมพันธภาพระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน และผู้สอนกับผู้ปกครอง ซึ่งสัมพันธภาพใน ลักษณะนี้จะช่วยส่งเสริมให้เกิดความปรารถนาที่จะเรียนรู้และเป็นคนดีในอนาคตผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ควรที่จะส่งเสริมให้ค่านิยมนี้เกิดขึ้นกับตัวผู้เรียน ทั้งนี้เนื่องจากผู้ใหญ่เป็นผู้ที่มีประสบการณ์และมีส่วน

สำคัญที่จะช่วยทำให้สถานศึกษา มีบรรยากาศของความช่วยเหลือเกื้อกูลและเคารพนับถือซึ่งกัน และกันรวมทั้งเป็นชุมชนของความเอื้ออาทร

หลักการที่ 5 ให้โอกาสผู้เรียนในการปฏิบัติเชิงจริยธรรม

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่จะเสริมสร้างปัญญาเชิงจริยธรรม ผู้เรียนจะต้องเป็นผู้สร้างความรู้ด้วยตนเองโดยการลงมือกระทำ ซึ่งการที่จะพัฒนาคุณลักษณะที่ดี ผู้เรียนต้องการโอกาสที่มากและหลากหลาย ในการประยุกต์ใช้ค่านิยมต่าง ๆ เช่น ความเมตตากรุณาความรับผิดชอบและความยุติธรรม ในการมีปฏิสัมพันธ์และการอภิปรายซักถามในชีวิตประจำวันรวมทั้ง การให้บริการแก่ชุมชน (Community Service) ซึ่งการฝึกประสบการณ์ที่ซ้ำ ๆ เช่นนี้ ถือเป็นการปรับพฤติกรรมทางคุณลักษณะของผู้เรียน ที่ช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนา ฝึกทักษะ และปฏิบัติจนเป็นนิสัย

หลักการที่ 6 พัฒนาหลักสูตรวิชาการที่ท้าทายและมีความหมาย ในเชิงของการเคารพนับถือผู้เรียน พัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียน และช่วยเหลือผู้เรียนให้ประสบผลสำเร็จ

ผู้เรียนมีความหลากหลายทั้งด้านทักษะ ความสนใจ และความต้องการที่ต่างกัน โปรแกรมการเรียนที่จะช่วยให้ผู้เรียนบรรลุผลสำเร็จ จึงต้องสนองความต้องการของผู้เรียน นั่นคือเป็นหลักสูตร ที่จัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบกระตือรือร้น และมีวิธีการเรียนรู้ เช่น การเรียนรู้แบบร่วมมือ (Co-Operative Learning) การเรียนรู้แบบแก้ปัญหา (Problem-Solving Approaches) และการทำโครงการที่เน้นประสบการณ์ (Experience-Based Projects) วิธีการเหล่านี้จะช่วยเพิ่มความสนใจของผู้เรียน ให้โอกาสผู้เรียนที่จะคิดและทดสอบความคิดเชิงสร้างสรรค์ และส่งเสริมวิธีการที่เรียกว่า "เสียงพูดและตัวเลือก" (Voice and Choice) นั่นคือ การพูดกับตัวเองในการตัดสินใจทำเรื่องต่าง ๆ และวางแผนถึงผลที่จะเกิดขึ้นจากการตัดสินใจนั้น ซึ่งนักการศึกษาทางคุณลักษณะที่มีประสิทธิภาพ พยายามมองหาปฏิสัมพันธ์ทางธรรมชาติ (Natural Interactions) ระหว่างเนื้อหาเชิงวิชาการ (Academic Content) ที่ต้องการสอนกับคุณภาพของคุณลักษณะ (Character Qualities) ที่ต้องการพัฒนาผู้เรียน ซึ่งการเชื่อมโยงทางคุณลักษณะเหล่านี้ จำเป็นต้องใช้แนวทางที่หลากหลายรูปแบบ

หลักการที่ 7 พยายามที่จะอบรมสั่งสอนให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจ

ความหมายของคุณลักษณะ ที่ง่าย ๆ คือ การกระทำในสิ่งที่ถูกต้องในขณะที่ไม่มีใครเห็น เช่น การเคารพในสิทธิและความต้องการของผู้อื่น ไม่กล่าวการถูกกลโกง หรือไม่กระทำสิ่งใดเพื่อหวังรางวัล เป็นต้น ซึ่งการที่ต้องการให้ผู้เรียนมีลักษณะดังกล่าวนี้ เนื่องจากเชื่อว่าความเมตตากรุณาเป็นสิ่งที่ดี และเป็นความปรารถนาที่จะเป็นคนดีมีเมตตา ดังนั้น กระบวนการในการพัฒนาแรงจูงใจของผู้เรียนให้กระทำในสิ่งที่ถูกต้อง จึงไม่ควรที่จะเน้นไปที่การสร้างแรงจูงใจภายนอกแต่ควรที่จะทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจถึงกฎเกณฑ์ ความตระหนักถึงการกระทำที่มีผลต่อผู้อื่น และความเข้มแข็งของคุณลักษณะ เช่น การควบคุมตนเอง (Self-Control) การรับรู้ (Perspective Taking) และทักษะ

การแก้ไขความขัดแย้ง (Conflict Resolution Skills) ที่ต้องมีการปฏิบัติอย่างรับผิดชอบในอนาคต สถานศึกษาจึงควรที่จะช่วยผู้เรียนโดยการนำความผิดพลาดที่เกิดขึ้น มาสร้างเป็นโอกาสสำหรับการสะท้อนผลการกระทำ (Reflection) การแก้ปัญหา (Problem Solving) และการแก้ไขข้อผิดพลาด (Restitution) เป็นต้น

หลักการที่ 8 ประสานผู้ที่เกี่ยวข้องในสถานศึกษา ให้ร่วมมือกันรับผิดชอบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะ และความพยายามที่จะยึดมั่นในค่านิยมหลักเดียวกัน เพื่อชี้แนะการศึกษา ของผู้เรียน

ผู้ที่เกี่ยวข้องในสถานศึกษาทุกฝ่าย ต้องเรียนรู้ อภิปรายซักถาม และประพฤติปฏิบัติ เกี่ยวกับการเสริมสร้างคุณลักษณะที่เป็นไปในแนวทางเดียวกัน ทั้งนี้ เพื่อเป็นต้นแบบที่ดีที่จะมีอิทธิพล ต่อพฤติกรรมของผู้เรียน ซึ่งค่านิยมหรือปทัสถานที่ถูกฝังในสถานศึกษานี้ จะมีส่วนช่วยให้ผู้เรียนได้ สะสมความคิด ค่านิยม และเมื่อโตเป็นผู้ใหญ่ ความองงามทางคุณลักษณะ ที่ได้รับจากการฝึกฝนใน สถานศึกษา ก็จะช่วยให้เกิดความร่วมมือในการทำงานร่วมกับผู้อื่น และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และขยายแนวคิดนี้ไปยังเพื่อนร่วมงานและประยุกต์ใช้ยุทธศาสตร์เหล่านี้ในสถานการณ์ต่าง ๆ

หลักการที่ 9 ส่งเสริมภาวะผู้นำในเชิงจริยธรรมและสนับสนุนให้ริเริ่มจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณลักษณะในระยะยาว

สถานศึกษาควรกำหนดคณะทำงาน ที่จะพัฒนาด้านคุณลักษณะของผู้เรียนให้ชัดเจน โดยมีหน้าที่วางแผน ลงมือปฏิบัติ และสนับสนุนการทำงานที่เกี่ยวข้องทุกด้าน ซึ่งผู้นำการทำงานด้าน นี้ ต้องมีช่วงเวลาในการทำงานยาวนานพอสมควร ในส่วนของผู้เรียน ควรส่งเสริมบทบาทที่เหมาะสม ในการเป็นผู้นำทางคุณลักษณะศึกษา โดยอาจจะจัดกิจกรรมในรูปแบบของชมรมการให้บริการ (Service Clubs) เป็นต้น

หลักการที่ 10 ประสานครอบครัวและสมาชิกของชุมชนให้เป็นหุ้นส่วนในการร่วมสร้าง คุณลักษณะ

สถานศึกษาควรดึงชุมชนและครอบครัวเข้ามาร่วมทำกิจกรรมในการเสริมสร้าง คุณลักษณะให้กับผู้เรียน โดยเริ่มจากการสร้างความไว้วางใจระหว่างบ้านและชุมชนสถานศึกษา ทั้งนี้ เพื่อเพิ่มหุ้นส่วนในการพัฒนาคุณลักษณะให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

หลักการที่ 11 ประเมินคุณลักษณะของสถานศึกษา ความรับผิดชอบของคณะทำงานที่ เกี่ยวข้อง และการแสดงออกอย่างชัดเจนของผู้เรียนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณลักษณะที่ดี

คุณลักษณะศึกษาที่มีประสิทธิภาพ สามารถประเมินได้ใน 3 ด้านคือ

1. คุณลักษณะของสถานศึกษา
2. ความก้าวหน้าของคณะทำงานของสถานศึกษาในฐานะที่เป็นนักการศึกษาด้าน
3. คุณลักษณะของผู้เรียน

แนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะศึกษาของลิโคเนา สรุปสาระสำคัญได้ ดังนี้

1. คุณลักษณะเป็นค่านิยมเชิงจริยธรรมหลัก เป็นคุณงามความดีที่ควรสร้างเสริมให้เกิดขึ้น
2. วิธีการสร้างเสริมให้ชีวิตมีคุณธรรม ต้องสอดคล้องกันในมิติของการรู้จัก ความรู้สึก และการประพฤติปฏิบัติ
3. ในการพัฒนาคุณลักษณะต้องสร้างความเข้าใจ มีความความมุ่งมั่นตั้งใจ มีการปฏิบัติอย่างจริงจัง และพัฒนาคุณลักษณะอย่างมีประสิทธิภาพ โดยบูรณาการเข้าไปในทุกมิติของวิถีชีวิตผู้เรียน
4. สร้างสัมพันธภาพระหว่างผู้เกี่ยวข้องให้เป็นไปในลักษณะเอื้ออาทร ช่วยเหลือเกื้อกูล และเคารพนับถือซึ่งกันและกัน เพื่อให้เกิดความปรารถนาที่จะเรียนรู้
5. องค์ประกอบของคุณลักษณะที่ดีประกอบด้วย 3 ประการที่มีปฏิสัมพันธ์กันคือ
 - 5.1 การรู้เชิงจริยธรรม เป็นการรับรู้และเข้าใจอย่างถ่องแท้ ก่อนการตัดสินใจเชิงจริยธรรม สู่การกระทำในสถานการณ์ต่าง ๆ
 - 5.2 ความรู้สึกนึกคิดเชิงจริยธรรม เป็นความรู้สึกและความปรารถนาที่จะกระทำในสิ่งที่ถูกต้อง รวมทั้งควบคุมตนเองให้มีศีลธรรมตลอดเวลา และคุณลักษณะ
 - 5.3 การปฏิบัติเชิงจริยธรรม เป็นความมุ่งมั่นตั้งใจและถ้อยแถลงการตัดสินใจ และความรู้สึก เชิงจริยธรรมเป็นการกระทำที่ถูกต้องจนเป็นนิสัย
6. ความรับผิดชอบ ถือเป็นค่านิยมเชิงจริยธรรมพื้นฐานประการหนึ่งที่ต้องปลูกฝังและฝึกปฏิบัติอย่างจริงจังต่อเนื่อง จนเกิดเป็นความเคยชินและเป็นนิสัยฝังแน่นติดตัวตลอดไป
7. ผู้เรียนต้องเป็นผู้สร้างความรู้ด้วยตนเองโดยการลงมือกระทำ และเปิดโอกาสให้ปฏิบัติ เชิงจริยธรรมอย่างหลากหลายในชีวิตประจำวัน ฝึกประสบการณ์ซ้ำ ๆ และปฏิบัติจนเป็นนิสัย
8. จัดหลักสูตรที่ทำทนาย มีความหมาย และตอบสนองต่อความต้องการ และความแตกต่างของผู้เรียน มีประสบการณ์ที่หลากหลาย เพื่อเพิ่มความสนใจของผู้เรียน และสร้างแรงจูงใจกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการคิดเชิงวิพากษ์ มีกิจกรรมให้ผู้เรียนได้วางแผนปฏิบัติ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์เชิงจริยธรรมในเชิงบวก
9. การประสานความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้องในสถานศึกษาและชุมชน ทั้งในแง่ของการส่งเสริมสนับสนุนและการประเมินผลการสร้างเสริมคุณลักษณะ มีส่วนช่วยให้ผู้เรียนได้รับการฝึกฝนและสะสมความองกงามทางคุณลักษณะ รวมทั้งการพัฒนาจิตสำนึกให้เห็นความสำคัญของการเป็นส่วนหนึ่ง ในชุมชน และมีบทบาทที่ดีในสังคมอนาคต
10. ส่งเสริมภาวะผู้นำในเชิงจริยธรรมและสนับสนุนให้ริเริ่มจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะในระยะยาว ดำเนินการวางแผน ลงมือปฏิบัติ และสนับสนุนการทำงานที่เกี่ยวข้องทุกด้าน

11. คุณลักษณะศึกษาที่มีประสิทธิภาพ ต้องสามารถประเมินได้ทั้ง คุณลักษณะของสถานศึกษา ความก้าวหน้าในการปฏิบัติงานของสถานศึกษา และคุณลักษณะผู้เรียน

จากการศึกษาแนวทางเสริมสร้างคุณลักษณะของลึคโคนาข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปเป็นแนวทางเสริมสร้างคุณลักษณะที่ดีของผู้เรียน โดยมุ่งพัฒนาเป็นหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งถือว่าเป็นแนวทางการสร้างความเข้าใจในทุกมิติของสถานศึกษา เป็นโอกาสในการพัฒนาคุณลักษณะผ่านการสร้างหลักสูตรเชิงวิชาการ (Academic Curriculum) หลักสูตรแฝง (Hidden Curriculum) และโปรแกรมเสริมหลักสูตร (Extracurricular Programs) โปรแกรมพัฒนาคุณลักษณะที่แยกออกไปทำเดี่ยว ๆ (Stand Alone) จะมีประโยชน์สำหรับการดำเนินการในองค์ประกอบของขั้นตอนต่อไปที่บูรณาการการพัฒนาคุณลักษณะเข้าไปในทุก ๆ มิติของวิถีชีวิตของผู้เรียนในขณะที่อยู่ในสถานศึกษาและแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะจะมีประสิทธิภาพมากกว่าการรอโอกาสให้เกิดขึ้นเอง (Lickona, 1991) และจากการศึกษาข้างต้นการเสริมสร้างคุณลักษณะ สามารถทำได้หลายวิธีเช่น การใช้เทคนิคปรับพฤติกรรม การทำค่านิยมให้กระจ่าง การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม การกำกับตนเอง และการใช้กระบวนการกลุ่ม ซึ่งอาจเลือกใช้วิธีใดวิธีหนึ่งในการเสริมสร้าง เพื่อประโยชน์สูงสุดในการพัฒนาคุณลักษณะแก่ผู้เรียน

แนวคิดหลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำเป็นต้องศึกษาหลักการและแนวคิดที่สำคัญในการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งหลักสูตร (Curriculum) ถือเป็นหัวใจของการจัดการศึกษาเพราะเป็นเครื่องมือสำคัญในการกำหนดแนวทางการจัดการศึกษา เพื่อที่จะพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ เจตคติ และทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม การจัดการศึกษาที่ดีต้องมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพชีวิตและสังคมของผู้เรียน ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาหลักสูตร ดังนี้

1. ความหมายของหลักสูตร

นักศึกษาต่างประเทศและไทยหลายท่านได้ให้ความหมายของหลักสูตรหลายลักษณะ หลักสูตรเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้เน้นถึงเนื้อหาสาระที่จะต้องเรียนรู้ ความหมายสำคัญของจุดหมายที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียนและความหมายที่เน้นกระบวนการที่จะพัฒนาผู้เรียน ดังนี้

ไทเลอร์ (Tyler, 1949, p. 79) ให้ความหมายของหลักสูตรว่า หลักสูตรเป็นสิ่งที่เด็กจะต้องเรียนรู้ทั้งหมด โดยมีโรงเรียนเป็นผู้วางแผนและกำกับเพื่อให้บรรลุถึงจุดหมายของการศึกษา

ทาบา (Taba, 1962, p. 11) ให้ความหมายของหลักสูตรว่า หลักสูตรเป็นแผนการเกี่ยวกับการเรียนรู้

โบซอง (Beauchamp, 1981, p. 67) ให้ความหมายของหลักสูตรว่า หลักสูตรเป็นแผน ซึ่งประกอบด้วยประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับผู้เรียนในโรงเรียน

เซย์เลอร์ อเล็กซานเดอร์, และเลวิส (Saylor, Alexander, & Lewis, 1981, p. 8) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตร หมายถึง แผนการเรียนการสอนที่จัดโอกาส ในการเรียนรู้ ให้แก่บุคคลที่ได้รับการศึกษา

โอลิวา (Oliva, 1992, pp. 8-9) ให้ความหมายของหลักสูตรว่า หลักสูตรโดยแบ่งเป็นการให้นิยามโดยยึดจุดประสงค์ บริบทหรือสภาพแวดล้อม และวิธีดำเนินการหรือยุทธศาสตร์ ดังนี้

1. การให้นิยามโดยยึดจุดประสงค์ (Purpose) หลักสูตรจึงมีภาระหน้าที่ที่จะทำให้ผู้เรียนควรจะเป็นอย่างไร หรือมีลักษณะอย่างไร หลักสูตรในแนวคิดนี้จึงมีความหมายในลักษณะที่เป็นวิธีการที่นำไปสู่ความสำเร็จตามจุดประสงค์หรือจุดมุ่งหมายนั้น ๆ เช่น หลักสูตร คือ การถ่ายทอดมรดก ทางวัฒนธรรม หลักสูตร คือ การพัฒนาทักษะการคิดผู้เรียน เป็นต้น

2. การให้นิยามโดยยึดบริบทหรือสภาพแวดล้อม (Contexts) นิยามของหลักสูตรในลักษณะนี้จึงเป็นการอธิบายถึงลักษณะทั่วไปของหลักสูตรซึ่งแล้วแต่เนื้อหาของหลักสูตรนั้นมีลักษณะเป็นอย่างไร เช่น หลักสูตรที่ยึดเนื้อหาวิชา หรือหลักสูตรที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง หรือหลักสูตรที่เน้นการปฏิรูปสังคม เป็นต้น

3. การให้นิยามโดยยึดวิธีการการหรือยุทธศาสตร์ (Strategies) เป็นการนิยามในเชิงวิธีดำเนินการที่เป็นกระบวนการ ยุทธศาสตร์หรือเทคนิควิธีการในการจัดการเรียนการสอน เช่น หลักสูตร คือ กระบวนการแก้ปัญหา หลักสูตร คือ การอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม การทำงานกลุ่ม หลักสูตร คือ การเรียนรู้เป็นรายบุคคล หลักสูตร คือ โครงการหรือแผนการจัดการเรียนการสอน เป็นต้น

โอลิวา ได้สรุปความหมายของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตร คือ แผนงานหรือโครงการที่จัดประสบการณ์ทั้งหมดให้แก่ผู้เรียน ภายใต้การดำเนินงานของโรงเรียน และในทางปฏิบัติหลักสูตรประกอบด้วยจำนวนของแผนการต่าง ๆ ที่เขียนเป็นลายลักษณ์อักษร และมีขอบเขตกว้างหลายหลายเป็นแนวทางของการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ต้องการ ดังนั้น หลักสูตรอาจเป็นหน่วย (Unit) เป็นรายวิชา (Course) หรือเป็นรายวิชาย่อยต่าง ๆ (Sequence of courses) แผนงานหรือโครงการทางการศึกษาดังกล่าวนี้อาจจัดขึ้นได้ทั้งในและนอกชั้นเรียนหรือโรงเรียนก็ได้

สังัด อุทรานันท์ (2532, น. 16) ได้สรุปนิยามความหมายของหลักสูตร ไว้ 4 ลักษณะ ดังนี้

1. หลักสูตร คือ สิ่งที่สร้างขึ้นในลักษณะของรายวิชา ซึ่งประกอบไปด้วยเนื้อสาระที่จัดเรียงลำดับความยากง่าย หรือเป็นขั้นตอนอย่างดีแล้ว

2. หลักสูตร ประกอบด้วยประสบการณ์ทางเรียนซึ่งได้วางแผนล่วงหน้าเพื่อมุ่งหวังจะให้เด็กได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางที่ต้องการ

3. หลักสูตร เป็นสิ่งที่สังคมสร้างขึ้นสำหรับให้ประสบการณ์ทางการศึกษาแก่เด็กในโรงเรียน

4. หลักสูตร ประกอบด้วยมวลประสบการณ์ทั้งหมดของผู้เรียน ซึ่งเขาได้ทำตัวรับรู้และได้ตอบสนองต่อการแนะนำของโรงเรียน

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2537, น. 46) ให้ความหมายว่าหลักสูตรมีความหมายสองนัย โดยความหมายในวงแคบของหลักสูตร คือ วิชาที่สอน ส่วนความหมายในวงกว้างหลักสูตรคือมวลประสบการณ์ทั้งหลายที่จัดให้กับผู้เรียนทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนซึ่งเป็นทั้งทางตรงและทางอ้อม

อำรง บัวศรี (2542, น. 7) ให้ความหมายว่าหลักสูตร คือ แผนซึ่งได้ออกแบบจัดทำขึ้น เพื่อแสดงจุดมุ่งหมายการจัดเนื้อหาสาระกิจกรรมและมวลประสบการณ์ในแต่ละโปรแกรมการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ตามจุดหมายที่ได้กำหนดไว้

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2556, น. 5) ให้ความหมายว่าหลักสูตร คือ มวลประสบการณ์ทั้งหลายซึ่งเป็นแนวทางสำหรับจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ที่โรงเรียนจัดให้แก่ผู้เรียนเพื่อพัฒนาให้เขามีคุณลักษณะตามที่สังคมคาดหวังไว้

มนสิข สิริสมบุรณ์ (2560, น. 5) ให้ความหมายว่าหลักสูตรมี 2 ประเภท คือ หลักสูตรที่กำหนดโปรแกรมหรือแผนการเรียนที่ชัดเจน ทั้งในเรื่อง จุดมุ่งหมายการเรียน เนื้อหาการเรียน กิจกรรมการเรียนการสอน การประเมินผลการเรียน และรายการประกอบอื่น ๆ และหลักสูตรที่ไม่ได้กำหนดเป็นแผนหรือประสบการณ์การเรียนใด ๆ อย่างเช่น หลักสูตรแฝงหลักสูตรสุญหรือประสบการณ์อื่น ๆ ที่เด็กได้รับทั้งในและนอกห้องเรียน หรืออาจจะเป็นค่านิยมทัศนคติ ความเชื่อหรือความเห็นอื่น ๆ ที่ทำให้ผู้เรียนบรรลุเป้าหมายตามเป้าหมายที่กำหนดในหลักสูตรได้

จากการศึกษาความหมายของหลักสูตรทั้งนักศึกษาต่างประเทศและไทยข้างต้นนั้น ผู้วิจัยสามารถสรุปนิยาม ความหมายของหลักสูตร ได้ว่า หลักสูตรเป็นมวลประสบการณ์แม่บทของการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แก่ผู้เรียนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการเรียนรู้ มีคุณลักษณะตามที่สังคมคาดหวังไว้

2. ความสำคัญของหลักสูตร

หลักสูตรนับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพเนื่องด้วยหลักสูตรเป็นแนวทางสำหรับผู้สอนในการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียน มีนักการศึกษาได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรหลายประการ ดังนี้

อำรง บัวศรี (2542, น. 9-10) ได้สรุปความสำคัญของหลักสูตรไว้ 7 ประการ คือ

1. เป็นเอกสารของทางราชการ เพื่อให้บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาได้ปฏิบัติตามและเข้าใจ

2. เป็นแผนการปฏิบัติงานของครูในการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน
 3. เป็นมาตรฐานในการจัดการศึกษาระดับต่าง ๆ
 4. เป็นแนวทางในการส่งเสริมความเจริญงอกงามและพัฒนาการของผู้เรียนตามจุดมุ่งหมายของการศึกษาทั้งต่อตนเอง ชุมชน และสังคม
 5. เป็นเครื่องกำหนดแนวทางในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับผู้เรียนเพื่อให้ได้รับประโยชน์
 6. เป็นตัวกำหนดลักษณะและรูปแบบของสังคมในอนาคต และเป็นเครื่องชี้วัดความเจริญก้าวหน้าของประเทศ
 7. เป็นแผนการดำเนินงานของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารงานตามนโยบายของการจัดการศึกษาตรงกัน
- วาริรัตน์ แก้วอุไร (2549, น. 21-22) ได้สรุปความสำคัญของหลักสูตรไว้ 9 ประการ คือ
1. หลักสูตรเป็นแผนปฏิบัติงานหรือเครื่องชี้แนวทางของครู เพราะหลักสูตรจะกำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินผลไว้เป็นแนวทาง
 2. หลักสูตรเป็นข้อกำหนดแผนการเรียนการสอน อันเป็นส่วนรวมของประเทศ เพื่อนำไปสู่ความมุ่งหมายตามแผนการศึกษาชาติ
 3. หลักสูตรเป็นเอกสารของทางราชการ เป็นบัญญัติของรัฐบาล หรือเป็นธรรมเนียมในการจัดการศึกษาเพื่อให้บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาปฏิบัติตาม
 4. หลักสูตรเป็นเกณฑ์มาตรฐานการศึกษา เพื่อควบคุมการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษาระดับต่าง ๆ และยังเป็นเกณฑ์มาตรฐานอย่างหนึ่งในการจัดสรรงบประมาณ บุคลากร อาคาร สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ ของการศึกษาของรัฐให้แก่สถานศึกษา
 5. หลักสูตรเป็นแผนการดำเนินงานของผู้บริหารการศึกษา ที่จะอำนวยความสะดวกและควบคุม ดูแล ติดตาม ให้เป็นไปตามนโยบายการจัดการศึกษาของรัฐบาล
 6. หลักสูตรจะกำหนดแนวทางในการส่งเสริมความเจริญงอกงามและพัฒนาการของเด็กตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา
 7. หลักสูตรจะกำหนดลักษณะและรูปร่างของสังคมในอนาคตได้ว่าจะเป็นไปได้ในรูปแบบใด
 8. หลักสูตรจะกำหนดแนวทางให้ความรู้ ทักษะ ความสามารถ ความประพฤติที่จะเป็นประโยชน์ต่อสังคม อันเป็นการพัฒนากำลังคนซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ได้ผล

9. หลักสูตรจะเป็นสิ่งที่บ่งชี้ถึงความสำเร็จของประเทศ เพราะการศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคน ซึ่งถ้าประเทศใดจัดการศึกษาโดยมีหลักสูตรที่เหมาะสม ทันสมัย มีประสิทธิภาพทันต่อเหตุการณ์ และการเปลี่ยนแปลงย่อมได้กำลังคนที่มีประสิทธิภาพสูง

ชวลิต ชูกำแหง (2551, น. 29) ได้สรุปความสำคัญของหลักสูตรไว้ 4 ประการคือ

1. หลักสูตรเปรียบเหมือนแม่พิมพ์ของประชาชนในประเทศ ซึ่งคนที่สำเร็จการศึกษาในระดับประเทศ หลักสูตรจะเป็นตัวกำหนดคุณลักษณะของคนสำเร็จการศึกษาในระดับนั้น ๆ

2. หลักสูตรเป็นมาตรฐานของการศึกษา ซึ่งผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกคนสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการกำกับดูแลติดตามผลของการศึกษาได้ทั้งผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องกับการศึกษาทุกคน

3. หลักสูตรเป็นแนวปฏิบัติในการจัดการเรียนการสอนของครู เนื่องจากตัวหลักสูตรจะเป็นตัวกำหนดคุณลักษณะของผู้เรียนในระดับมาตรฐานเดียวกัน ซึ่งครูสามารถออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้อย่างหลากหลาย ให้สะท้อนและบรรลุเป้าหมายของหลักสูตรที่ตั้งไว้

4. หลักสูตรเป็นเครื่องกำหนดแนวทางความรู้ ตลอดทั้งการจัดประสบการณ์ของครูผู้สอน ซึ่งการจัดการศึกษาในแต่ละระดับจะมีองค์ความรู้และประสบการณ์ที่แตกต่างกันไป หลักสูตร เป็นเครื่องทำนายอนาคตการศึกษาของชาติ อนาคตการศึกษาของชาติย่อมมาจากหลักสูตรที่มีวิสัยทัศน์ที่มีการวางกรอบเนื้อหาที่เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม

ประสาท เนืองเฉลิม (2554, น. 20) ได้สรุปความสำคัญของหลักสูตรไว้ 8 ประการ คือ

1. หลักสูตรเปรียบเสมือนแม่พิมพ์ของคนในชาตินั้น ๆ ซึ่งเมื่อสำเร็จการศึกษาในแต่ละระดับแล้วหลักสูตรจะเป็นตัวสะท้อนคุณลักษณะของผู้สำเร็จการศึกษาในระดับนั้น

2. หลักสูตรเป็นมาตรฐานของการศึกษา ถ้าประเทศหรือการศึกษาระดับใดมีหลักสูตรที่มีประสิทธิภาพ ก็ย่อมสะท้อนถึงการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพเช่นกัน

3. หลักสูตรเป็นแนวทางของการจัดการศึกษา ซึ่งผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกระดับสามารถใช้เป็นเครื่องมือประกอบการกำกับ ดูแล และติดตามผลของการศึกษา

4. หลักสูตรเป็นแนวปฏิบัติในการเรียนการสอน หลักสูตรเป็นตัวกำหนดคุณลักษณะของผู้เรียนให้ได้มาตรฐานเดียวกัน แต่กระบวนการออกแบบและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้สอนต้องจัดให้หลากหลายและตอบความมุ่งหมายตามที่หลักสูตรกำหนดไว้

5. หลักสูตรเป็นเครื่องทำนายการศึกษาของชาติ และอนาคตของชาติย่อมเกิดจากวิสัยทัศน์ของหลักสูตร การศึกษาที่มีการกำหนดกรอบเนื้อหาและแนวทางที่เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม

6. หลักสูตรมีความสำคัญต่อการพัฒนาทรัพยากรบุคคลของชาติ โดยการกำหนดกรอบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่สังคมคาดหวัง

7. หลักสูตรมีความสำคัญในการวางรากฐานคุณภาพของคนในชาติ ส่งเสริมความเจริญงอกงามทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

8. หลักสูตรช่วยวางรากฐานความคิดให้สอดคล้องกับกระแสการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เพื่อให้บุคคลเป็นสมาชิกที่ดีและอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นได้อย่างปกติสุข

จากการศึกษาความสำคัญของหลักสูตรข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปความสำคัญของหลักสูตร ได้ 6 ประการ ดังนี้

1. หลักสูตรเป็นเอกสารทางราชการซึ่งรัฐบาลได้บัญญัติขึ้น เพื่อให้บุคคลที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกัน
2. หลักสูตรเป็นแนวทางและเกณฑ์มาตรฐานใช้สำหรับในการจัดการศึกษาและการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาระดับต่าง ๆ ให้ถึงเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้
3. หลักสูตรเป็นแผนการดำเนินงานของผู้บริหารการศึกษา และเป็นเครื่องชี้นำทางของครูผู้สอนในการนำไปใช้ปฏิบัติในการจัดการเรียนรู้ให้มีคุณภาพ
4. หลักสูตรเป็นสิ่งบ่งชี้ถึงความเจริญของประเทศและกำหนดลักษณะและรูปแบบของสังคมในอนาคต
5. หลักสูตรเป็นตัวกำหนดแนวทางในการส่งเสริมความเจริญงอกงามและพัฒนาการของเด็กตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา
6. หลักสูตรเป็นตัวกำหนดคุณลักษณะของผู้เรียนให้มีคุณภาพและได้มาตรฐานเดียวกัน การจัดการศึกษานำไปปฏิบัติ

3. รูปแบบของหลักสูตร

หลักสูตรจำแนกได้หลายประเภท โดยอาศัยเกณฑ์ที่แตกต่างกันและนักการศึกษาหลายท่านได้จำแนกประเภทของหลักสูตรออกตามแนวทางที่ได้ศึกษาและประสบการณ์ที่เรียนรู้สามารถจำแนกประเภทของหลักสูตรได้ดังนี้

สังต์ อุทรานันท์ (2530, น. 118-157) ได้สรุปแนวทางในการออกแบบหลักสูตร 9 รูปแบบ ดังนี้

1. หลักสูตรแบบเน้นเนื้อหาวิชา (Subject - Matter - Curriculum) เป็นรูปแบบที่เก่าแก่ที่สุดซึ่งใช้ในการสอนศาสนา ละติน กรีก อาจเรียกชื่อหนึ่งว่าเป็นหลักสูตรที่เน้นเนื้อหาเป็นศูนย์กลาง (Subject - Centered - Curriculum) ซึ่งสอดคล้องกับวิธีการสอนของครูที่ใช้วิธีการบรรยาย ปรัชญาการศึกษาแนวนี้จะยึดปรัชญาสารัตถนิยม (Essentialism) และสัจวิทยานิยม (Perennialism)

2. หลักสูตรแบบหมวดวิชา (Broad - Field - Curriculum) เป็นหลักสูตรที่กำหนดเนื้อหาวิชาไว้กว้างๆ โดยนำความรู้ในกลุ่มวิชามาผสมผสานกันเข้าเป็นหมวดวิชาเดียวกัน เช่น หมวดสังคมศึกษา รวมวิชาภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ หน้าที่พลเมือง ศีลธรรมเข้าด้วยกัน หมวดวิทยาศาสตร์ รวมวิชาเคมี ชีววิทยา ฟิสิกส์เข้าด้วยกัน โดยการสอนจะเน้นการผสมผสานเนื้อหาวิชาเข้าด้วยกันมักจะเป็นการสอนแบบหน่วยหรือ การสอนแบบบูรณาการ ครูผู้สอนจะต้องได้รับการฝึกฝนมาเป็นอย่างดี มีเอกสารประกอบการเรียนที่สอดคล้องกัน

3. หลักสูตรที่ยึดกระบวนการทางสังคมและการดำรงชีวิต (Social Process and Life Function) เป็นหลักสูตรที่สร้างขึ้นโดยยึดสังคมเป็นหลัก โดยคำนึงถึงความต้องการและความสนใจของผู้เรียนเป็นพื้นฐาน ผู้เรียนสามารถนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ เป็นความคิดตามนักการศึกษา John Dewey โดยยึดหลักปรัชญาพัฒนาการนิยม (Progressivism) จึงมีวัตถุประสงค์ที่จะให้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการสร้างและปฏิรูประบบใหม่ให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางในการจัดระบบการเรียน โดยยึดงานหรือกิจกรรมเป็นหลัก ครูเป็นเพียงผู้เสนอแนะแนวทาง เพื่อให้ผู้เรียนเห็นความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน และนักเรียนกับนักเรียน

4. หลักสูตรแบบแกนกลาง (The Core Curriculum) หลักสูตรนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะและเจตคติ เพื่อนำไปพัฒนาสังคมให้ดีขึ้น โดยกำหนดให้มีวิชาแกนซึ่งทุกคนจำเป็นต้องเรียน โดยมีคุณลักษณะของหลักสูตรดังนี้

4.1 มีสัดส่วนของวิชาตามความต้องการของผู้เรียนครบทุกคน

4.2 มีวิชาร่วมที่ทุกคนต้องเรียน เช่น วิชาด้านภาษาและวิชาสังคมศึกษา เป็นต้น

4.3 เนื้อหาวิชาแกนเป็นลักษณะการแก้ไขปัญหาโดยนำวิชาต่าง ๆ รอบ ๆ แกนมาใช้

4.4 มีการจัดเวลาการเรียนสำหรับแกนกลางประมาณ 2 - 3 คาบ โดยให้ครูที่เป็นแกนกลางหรือครูอื่น ๆ มาช่วยกิจกรรม

4.5 กระตุ้นให้ครูวางแผนการเรียนร่วมกับนักเรียน

4.6 มีการแนะแนวให้ผู้เรียน

5. หลักสูตรที่ยึดกิจกรรมและประสบการณ์ (The Activity and Experience Curriculum) เป็นรูปแบบของหลักสูตรที่สร้างขึ้นเพื่อแก้ไขข้อบกพร่องของหลักสูตรที่เน้นเนื้อหาวิชาที่ไม่คำนึงถึงความต้องการและความสนใจของผู้เรียน การจัดหลักสูตรนี้ยึดหลักการที่ว่า ผู้เรียนได้ทำกิจกรรม ที่คำนึงถึงประสบการณ์ที่มีประโยชน์และมีการวางแผนร่วมกันการทำกิจกรรมเน้นการแก้ปัญหา โดยยึดหลักปรัชญาการศึกษาแบบพัฒนาการนิยม (Progressivism) นั่นคือ ผู้เรียนจะต้องรู้จักวิธีการแก้ปัญหา ลงมือกระทำวางแผนด้วยตนเองเป็นการเรียนโดยการกระทำ (Learning by doing)

6. หลักสูตรแบบบูรณาการ (Integrated Curriculum) เป็นหลักสูตรที่รวมประสบการณ์ในการเรียนจากหลาย ๆ สาขาวิชา มาจัดเข้าเป็นกลุ่มหรือหมวดหมู่ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ที่ต่อเนื่อง มีคุณค่าต่อการดำเนินชีวิต และต่อพัฒนาการของผู้เรียน จุดมุ่งหมายของหลักสูตรนี้เน้นที่ตัวผู้เรียนและปัญหาทางสังคมเป็นหลัก

7. หลักสูตรแบบสหสัมพันธ์ (Correlate Curriculum) เป็นหลักสูตรที่มีความสัมพันธ์กันในหมวดวิชา นั่นคือ แทนที่ครูผู้สอนแต่ละวิชาจะต่างคนต่างสอน ก็นำวิชามาคิดร่วมกัน วางแผนร่วมกันว่าจะจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบใดจึงจะก่อประโยชน์ และทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ได้มากที่สุด ซึ่งอาจทำได้ดังนี้

7.1 จัดให้มีความสัมพันธ์ระดับที่ไม่ยุ่งยากซับซ้อนนัก เช่น สอนนิชาวรรณคดีก็ให้นักเรียนวาดภาพประกอบเรื่องราวที่อ่าน

7.2 ในวิชาใกล้เคียงหรือดาบเกี่ยวกับ ครูผู้สอนต้องวางแผนร่วมกันว่าจะสอนอย่างไร จึงจะไม่ซ้ำซาก

7.3 ครูอย่างน้อยสองหมวดวิชาวางแผนการสอนร่วมกัน และดำเนินการการสอนร่วมกันเป็นคณะและอาจใช้เวลาสอน 2 คาบติดต่อกันไป

7.4 ในวิชาที่สัมพันธ์กัน 2 วิชา หรือมากกว่านั้น ใช้วิธีการแก้ปัญหาร่วมกันโดยใช้เนื้อหาหลาย ๆ วิชามาช่วยแก้ปัญหา

8. หลักสูตรแบบเอกัตบุคคล (Individualized Curriculum) เป็นหลักสูตรที่จัดขึ้นเพื่อสนองความต้องการ และความสนใจของผู้เรียนแต่ละคน การจัดหลักสูตรแบบนี้ทำให้ผู้เรียนได้เรียน ตามความสามารถ และอัตราความเร็วของแต่ละคนมีโอกาสเลือกได้มาก ทั้งยังส่งเสริมให้ผู้เรียนแต่ละคนมีความรับผิดชอบ โดยยึดหลักปรัชญาสภาพนิยม (Existentialism)

9. หลักสูตรแบบส่วนบุคคล (Personalized Curriculum) เป็นหลักสูตรที่ครูและนักเรียนวางแผนร่วมกันตามความเหมาะสมและความสนใจของผู้เรียน เรียกว่า สัญญาการเรียน เพื่อส่งเสริมและดึงศักยภาพของผู้เรียนออกมาให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ทำให้เกิดความยุติธรรมทางการศึกษามากขึ้นผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนการเรียน มีทางเลือกกิจกรรมการเรียนหลายด้าน เป็นการศึกษาที่ประกันได้ว่าผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จริง สอดคล้องกับความต้องการความสามารถ ความสนใจของตนเองและชุมชน เป็นการจัดหลักสูตรโดยยึดหลักปรัชญาสภาพนิยม (Existentialism)

ธำรง บัวศรี (2531, น. 175-207) ได้สรุปแนวทางในการออกแบบหลักสูตร 9 รูปแบบ ดังนี้

1. หลักสูตรรายวิชา (The Subject Curriculum) เป็นหลักสูตรที่ใช้กันมาแต่ดั้งเดิม ไม่เฉพาะแต่ในยุโรปหรือสหรัฐอเมริกาเท่านั้น ประเทศในเอเชียรวมทั้งประเทศไทยก็ได้ใช้หลักสูตรแบบนี้มาแต่ต้น การที่เรียกว่าหลักสูตรรายวิชา ก็เนื่องจากโครงสร้างของเนื้อหาวิชาในหลักสูตร

จะถูกแยกออกจากกันเป็นรายวิชาโดยไม่จำเป็นต้องมีส่วนเกี่ยวข้องกัน ไม่ว่าในด้านเนื้อหาหรือ การสอน สำหรับเนื้อหาที่ตัดมาถือว่าเป็นเนื้อหาที่สำคัญและจำเป็นต่อการเรียนรู้หลักสูตรของไทยเรา ที่ยังเป็นหลักสูตรรายวิชาที่ได้แก่หลักสูตรมัธยมและอุดมศึกษา แต่มีการปรับปรุงโครงสร้างโดยนำเอา ระบบหน่วยกิตมาใช้ ซึ่งจะได้อธิบายในโอกาสต่อไปลักษณะสำคัญของหลักสูตร

1.1 จุดหมายของหลักสูตร มุ่งส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียนโดยใช้วิชาต่าง ๆ เป็น เครื่องมือ ดังนั้นโครงสร้างของหลักสูตรจึงประกอบด้วยวิชาต่าง ๆ หลายวิชาซึ่งนักพัฒนาหลักสูตรคิด ว่าจะสามารถส่งเสริมพัฒนาการตามที่ได้ตั้งจุดหมายไว้

1.2 จุดหมายของหลักสูตร อาจมีส่วนสัมพันธ์กับสังคมหรือไม่ก็ได้และโดยทั่วไป หลักสูตรนี้ไม่คำนึงถึงผลที่เกิดแก่สังคมเท่าใดนัก

1.3 จุดประสงค์ของแต่ละวิชาในหลักสูตร เน้นการถ่ายทอดเนื้อหาวิชา เพื่อให้ ผู้เรียนมีความรู้และทักษะในวิชานั้น ๆ เป็นสำคัญโครงสร้างของเนื้อหาวิชา ประกอบด้วยเนื้อหาวิชา ของแต่ละวิชาที่มีความเป็นเอกเทศไม่เกี่ยวข้องกับวิชาอื่น และจะถูกจัดไว้อย่างมีระบบ เป็นขั้นเป็น ตอน เพื่อสะดวกแก่การเรียนการสอน

1.4 กิจกรรมการเรียนการสอน เน้นเรื่องการถ่ายทอดความรู้ ด้วยการมุ่งให้ผู้เรียน จำเนื้อหาวิชา การส่งเสริมพัฒนาการในด้านอื่น ๆ ถือว่าเป็นเรื่องของกิจกรรมนอกหลักสูตรหรือไม่ก็ เป็นผลพวงจากการเรียนรู้เนื้อหาวิชา

1.5 การประเมินผลการเรียนรู้ มุ่งในเรื่องความรู้และทักษะในวิชาต่าง ๆ ที่ได้เรียน มา

2. หลักสูตรสัมพันธ์วิชา (The Correlated Curriculum) เป็นหลักสูตรรายวิชาที่ได้รับการ ปรับปรุงเพื่อแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ แรกทีเดียวการแก้ไขข้อบกพร่องทำโดยการนำเอาเทคนิค การสอนใหม่ ๆ มาใช้ เช่นให้ผู้เรียนร่วมในการวางแผนการเรียน และให้ผู้เรียนทำกิจกรรมต่าง ๆ นอกเหนือจากการท่องจำ เพื่อให้เรียนรู้เนื้อหาที่ต้องการ ทั้งนี้เพื่อแก้ไขข้อบกพร่องของหลักสูตรที่ เน้นเรื่องผู้สอนเป็นผู้สั่งการหรือเป็นจุดศูนย์กลางของการเรียนการสอน แต่การปรับปรุงด้านเทคนิค การสอนไม่ได้ช่วยแก้ไขข้อบกพร่องที่ว่า หลักสูตรรายวิชามีขอบเขตแคบเฉพาะวิชา และยังมีลักษณะ แบ่งแยกเป็นส่วนย่อย ๆ อีกด้วยในระยะต่อมาได้มีการปรับปรุงแก้ไขอีกโดยจัดให้มีความเชื่อมโยง ระหว่างวิชาต่าง ๆ ทำให้เกิดหลักสูตรสัมพันธ์วิชาขึ้น วิธีการเชื่อมโยงก็ทำทั้งในระดับความคิด และระดับโครงสร้างดังได้กล่าวมาแล้ว อย่างไรก็ตามหลักสูตรสัมพันธ์วิชาก็คือหลักสูตรรายวิชา อีกรูปแบบหนึ่งนั่นเองแต่เป็นหลักสูตรที่นำเอาเนื้อหาของวิชาต่าง ๆ ที่สอดคล้องหรือส่งเสริมซึ่งกัน และกัน มาเชื่อมโยงกันเข้าแล้วจัดสอนเนื้อหาเหล่านั้นในคราวเดียวกัน วิธีการนี้อาศัยหลักความคิด ของแอร์บาร์ต ที่ว่า การที่จะเรียนรู้สิ่งใดได้ดีผู้เรียนจะต้องมีความสนใจเข้าใจความหมายของสิ่งที่เรียน และมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่เรียนและสิ่งอื่นที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นการนำเอาเนื้อหาของวิชาหนึ่ง

มาเชื่อมโยงกับอีกวิชาหนึ่งในการเรียนการสอน ย่อมเป็นการส่งเสริมหลักความคิด ดังกล่าวข้างต้น ตัวอย่างเช่นการนำเอาเนื้อหาของวิชาภูมิศาสตร์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มาเชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์ของชาติไทย เขมร ลาว และเวียดนาม หรือนำเอาหลักวิชาคณิตศาสตร์มาเชื่อมโยงเป็นเครื่องมือในการสอนวิทยาศาสตร์ เป็นต้น

3. หลักสูตรกว้าง (The Broad-Field Curriculum) เป็นหลักสูตรอีกแบบหนึ่งที่พยายามแก้ไขจุดอ่อนของหลักสูตรรายวิชา โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะส่งเสริมการเรียนการสอนให้เป็นที่ น่าสนใจและเร้าใจ ช่วยให้ผู้เรียนมีความเข้าใจและสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาวะแวดล้อมได้เป็น อย่างดี รวมทั้งให้มีพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ทุกด้าน กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือพยายามที่จะเห็นจาก หลักสูตรที่ยึดวิชาเป็นพื้นฐาน มีครูหรือผู้สอนเป็นผู้สั่งการแต่เป็นผู้เดียววิชาต่าง ๆ ก็แยกจากกันเป็น เอกเทศ จนทำให้ผู้เรียนมองไม่เห็นความสัมพันธ์ระหว่างวิชาเหล่านั้น ผลก็คือผู้เรียนไม่สามารถนำเอา ความรู้มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

4. หลักสูตรแกน (Core Curriculum) หลักสูตรแกนเป็นหลักสูตรที่บังคับให้ทุกคนต้อง เรียน อาจเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรแม่บท หรือเป็นตัวหลักสูตรแม่บทก็ได้ จุดเน้นของหลักสูตรจะอยู่ ที่วิชาหรือสังคมก็ได้ แต่ส่วนใหญ่จะเน้นสังคมโดยยึดหน้าที่ของบุคคลในสังคม หรือปัญหาสังคมหรือ การสร้างเสริมสังคมเป็นหลัก ในแง่ของการเน้นวิชาก็ได้แก่การบังคับให้เรียนวิชาต่าง ๆ ในหลักสูตร เช่นวิชาสามัญได้แก่ภาษาไทย สังคมศึกษา พลานามัย วิทยาศาสตร์ เป็นต้น ส่วนในด้านสังคมก็อาจ กำหนดหลักสูตรโดยใช้หัวข้อต่อไปนี้

4.1 ที่ยึดหน้าที่ของบุคคลในสังคม ได้แก่ การสงวนรักษาทรัพยากรธรรมชาติ การผลิตสินค้าและบริการและการเฉลี่ยรายได้ การใช้สินค้าและบริการการพักผ่อนหย่อนใจ การแสดงออกทางสุนทรียภาพ การแสดงออกทางศาสนา การศึกษา การกระจายเสรีภาพ และการค้นคว้า

4.2 ที่ยึดปัญหาสังคม ได้แก่ ปัญหาที่อยู่อาศัย อาหาร การจราจร มลภาวะ สุขภาพ ศิลธรรมและการมีงานทำ

4.3 ที่ยึดการสร้างเสริมสังคม ได้แก่ ความรับผิดชอบตามหน้าที่พลเมือง การเป็นผู้บริโภคที่ฉลาด ความเข้าใจระบบเศรษฐกิจ ความสัมพันธ์อันดีภายในครอบครัว การส่งเสริม อนามัยชุมชนและงานพัฒนาชุมชน

5. หลักสูตรประสบการณ์ (The Experience Curriculum) เกิดขึ้นเพื่อแก้ปัญหา ที่ว่าหลักสูตรเดิมที่ใช้อยู่ ไม่ว่าจะ เป็นหลักสูตรรายวิชาหรือหลักสูตรกว้าง ล้วนไม่ส่งเสริมให้ผู้เรียน สนใจและกระตือรือร้นในการเรียนเท่าที่ควร พื้นฐานความคิดของหลักสูตรนี้มีมาตั้งแต่สมัยรุสโซ (Rousseau) และเพลโต (Plato) แต่ได้นำมาปฏิบัติจริงเมื่อต้นศตวรรษที่ 20 นี้เองนับเป็นก้าวแรก ที่ยึดเด็กหรือผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

6. หลักสูตรเกณฑ์ความสามารถ (The Competency-Based Curriculum) จัดทำขึ้นเพื่อความแน่ใจว่าผู้ที่จบการศึกษาระดับหนึ่ง ๆ นั้น จะมีทักษะและความสามารถในด้านต่าง ๆ ตามที่ต้องการเป็นหลักสูตรที่ไม่ได้มุ่งเรื่องความรู้หรือเนื้อหา ซึ่งอาจเปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเวลา แต่จะมุ่งในด้านทักษะ ความสามารถเจตคติและค่านิยม อันจะมีประโยชน์ต่อชีวิตปัจจุบันและอนาคตของผู้เรียนในอนาคตถึงแม้ว่าความรู้จะเปลี่ยนแปลงพัฒนาไป แต่ผู้เรียนซึ่งเติบโตออกไปในสังคมก็ยังคงสามารถปรับตัวทันความต้องการของสังคมได้

7. หลักสูตรกระบวนการ ลักษณะของหลักสูตรกระบวนการ (The Process Approach Curriculum) เน้นวิธีการมากกว่ารูปแบบ กล่าวคือหลักสูตรอาจเป็นแบบรายวิชาหรือแบบที่ยึดปัญหาสังคมก็ได้แต่วิธีการในการให้ได้เนื้อหาหรือวิธีการเรียนการสอนจะเน้นกระบวนการ เช่น การแก้ปัญหาการค้นคว้า ฯลฯ ตัวอย่างของหลักสูตรแบบนี้ได้แก่หลักสูตรวิทยาศาสตร์ที่ใช้การสังเกตพิจารณาจำแนกและการทดลองเป็นหลักในการศึกษาหาความรู้ โปรดสังเกตว่าสิ่งสำคัญที่ผู้เรียนจะเรียนรู้ไม่ใช่เนื้อหาวิชา แต่เป็นวิธีการต่าง ๆ ได้แก่วิธีการสังเกตพิจารณา วิธีการจำแนก วิธีการทดลอง ฯลฯ เนื้อหาวิชาเป็นเพียงเครื่องมือที่นำมาประกอบในวิธีการ เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะในวิธีการเหล่านั้นนอกจากหลักสูตรวิทยาศาสตร์แล้วหลักสูตรสังคมศึกษาบางหลักสูตร ก็เน้นในเรื่องกระบวนการเช่นเดียวกัน ได้แก่กระบวนการในการพัฒนาค่านิยม เช่น กระบวนการในการเคราะห์ค่านิยมการรับเอาค่านิยมที่ดีงาม และการนำเอาค่านิยมไปใช้ในชีวิตประจำวัน

8. หลักสูตรบูรณาการ (The Integrated Curriculum) เป็นหลักสูตรที่พัฒนามาจากหลักสูตรกว้างโดยนำเอาเนื้อหาของวิชาต่าง ๆ มาหลอมรวมกัน ทำให้ความเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละวิชาหมดไป การผสมผสานเนื้อหาของวิชาต่าง ๆ เข้าเป็นเนื้อเดียวกันนี้ ทำให้หลายวิธีซึ่งจะได้ชี้ให้เห็นต่อไป อย่างไรก็ตามการที่มีการจัดทำหลักสูตรบูรณาการขึ้น ไม่ใช่เพียงเพื่อแก้ไขข้อบกพร่องของหลักสูตรรายวิชาเท่านั้น มีเหตุผลและความคิดพื้นฐานซึ่งซึ่งสนับสนุนอยู่ด้วย ลักษณะของหลักสูตรบูรณาการที่ดี ดังนี้

- 8.1 บูรณาการระหว่างความรู้และกระบวนการเรียนรู้
 - 8.2 บูรณาการระหว่างพัฒนาการทางความรู้และพัฒนาทางจิตใจ
 - 8.3 บูรณาการระหว่างความรู้และการกระทำ
 - 8.4 บูรณาการระหว่างสิ่งที่เรียนในโรงเรียนกับสิ่งที่ป็นอยู่ในชีวิตประจำวันของผู้เรียน
 - 8.5 บูรณาการระหว่างวิชาต่าง ๆ
- มีรูปแบบการบูรณาการ ดังนี้
1. บูรณาการภายในหมวดวิชา
 2. บูรณาการภายในหัวข้อและโครงการ

3. บูรณาการโดยการผสมผสานปัญหาและความต้องการของผู้เรียนและของสังคม การเรียนรู้จึงมีลักษณะเป็นบูรณาการเนื่องจากต้องผสมผสานวิชาต่าง ๆ ในการแก้ไขปัญหาสิ่งที่ปรากฏชัดในการเรียนรู้คือการไม่มีกำหนดขอบเขตของวิชาหรือแบ่งเนื้อหา ส่วนกิจกรรมการเรียนการสอนนับเป็นการส่งเสริมเสรีภาพทางวิชาการอย่างหนึ่ง

9. หลักสูตรเพื่อชีวิตและสังคม (Social Process and life Function Curriculum) เป็นหลักสูตรนี้ยึดเอาการดำรงชีวิตของบุคคลในสังคมเป็นหลัก ผู้เรียนสามารถนำเอาสิ่งที่เรียนไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ เป็นการช่วยพัฒนาชีวิตและช่วยให้สิ่งที่เรียนมีความหมายต่อผู้เรียน ผู้เรียนมีความสนุกสนานในการเรียน แต่หลักสูตรแบบนี้ก็มีจุดอ่อนตรงที่อาจไม่ครอบคลุมเนื้อหาครบถ้วน และปัญหาที่เลือกมาเรียนอาจไม่ตรงจุดที่ควรเป็นก็ได้

บุญชม ศรีสะอาด (2546, น. 49-61) ได้สรุปแนวทางในการออกแบบหลักสูตร 11 รูปแบบ ดังนี้

1. หลักสูตรรายวิชา (Subject Curriculum) เป็นรูปแบบหลักสูตรที่เก่าแก่ที่สุด มีรากฐานมานานตั้งแต่สมัยกรีกและโรมัน มีจุดมุ่งหมายของหลักสูตรแบบนี้ก็คือ เพื่อเพิ่มพูนความเข้าใจโลกรอบ ๆ ตัวผู้เรียน หลักสูตรรายวิชา มีลักษณะดังนี้

1.1 เนื้อหาสาระของแต่ละวิชาจะแยกจากกันโดยเด็ดขาด เช่น แยกเป็นวิชา ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ หน้าที่พลเมือง เลขคณิต พีชคณิต เรขาคณิต ตรีโกณ ฯลฯ และในการสอนก็สอนแยกกันตามรายวิชานั้น ๆ เช่น สอนประวัติศาสตร์แยกจากวิชาอื่นที่สัมพันธ์กัน ได้แก่ ภูมิศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ ฯลฯ เป็นต้น

1.2 แต่ละวิชาจะมีลำดับ (Orderliness) มีหลักเหตุผล (Logic) มีการจัดเรียงเนื้อหาสาระและวิธีการค้นคว้าของตนเอง มีขอบเขตที่ตายตัวของความรู้ในวิชานั้น ไม่มีการพาดพิงหรือแสดงความสัมพันธ์เกี่ยวกับวิชาอื่น ๆ

1.3 ไม่ได้โยงความสัมพันธ์ระหว่างความรู้หนึ่งกับการปฏิบัติในสถานการณ์จริง

1.4 การเลือกเนื้อหาวิชาและจัดเนื้อหาเพื่อสอน ยึดคุณค่าที่มีอยู่ในตัวของเรื่องที่สอนนั้น โดยสันนิษฐานว่านักเรียนจะสามารถนำเอามาใช้ได้เมื่อต้องการ

2. หลักสูตรสหสัมพันธ์ (Correlated Curriculum) ในหลักสูตรแบบนี้จะมีการนำเอาเนื้อหาของวิชาอื่นที่สัมพันธ์กันมาผนวกเข้าไว้จึงแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างวิชาตั้งแต่ 2 วิชาขึ้นไปโดยไม่ทำลายขอบเขตวิชาเดิม (ยังไม่ได้ผสมผสานหรือบูรณาการเนื้อหาวิชาเข้าด้วยกัน ตัวอย่าง เช่น การจัดเนื้อหาเน้นให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์บางอย่างในประวัติศาสตร์ไทยกับวรรณคดีในยุคนั้น ๆ ทั้งนี้จะไม่ทำลายเอกลักษณ์ของทั้งสองวิชาแต่จะแสดงให้เห็นว่าแต่ละวิชาเสริมกันอย่างไร

3. หลักสูตรผสมผสาน (Fused Curriculum) เป็นการจัดหลักสูตรที่มุ่งเน้นการเน้นรายวิชาอีกทางหนึ่ง โดยการสร้างวิชาจากเนื้อหาที่เคยสอนแยกกัน นั่นคือรวมวิชาตั้งแต่ 2 วิชาขึ้นไปเป็นวิชาเดียวแต่ก็ยังคงรักษาเนื้อหาวิชาเดิมมากกว่า วลีที่มักใช้อธิบายหลักสูตรแบบนี้ก็คือ "การสอนหลายวิชาเหมือนกับเป็นวิชาเดียว" ในระดับมัธยมศึกษา จะพบความพยายามในการจัดหลักสูตรแบบนี้ในวิชาวิทยาศาสตร์และในวิชาสังคมศึกษา เช่น การรวมวิชาสัตวศาสตร์ และวิชาพฤกษศาสตร์ เข้าเป็นวิชาชีววิทยา หรือการรวมวิชาการปกครอง สังคมวิทยา และวิชาอื่น ๆ จากทางสังคมศาสตร์ เข้าเป็นวิชา "ประชาธิปไตยของไทย" เป็นต้น

4. หลักสูตรหมวดวิชา (Board Fields Curriculum) เป็นรูปแบบหลักสูตรที่ขยายจากหลักสูตรแบบสหสัมพันธ์และแบบผสมผสานเป็นการนำเอาเนื้อหาวิชาจากหลาย ๆ วิชามาจัดเป็นวิชาทั่วไปกว้าง ๆ ความแตกต่างที่สำคัญของหลักสูตรแบบนี้กับแบบสหสัมพันธ์และแบบผสมผสานก็คือแนวความคิดในการจัดทำหลักสูตรแบบนี้จะมองอะไรไกลไปกว่าการรวมวิชา 2 วิชา เข้าด้วยกันแต่ยังพยายามที่จะให้เกิดความเข้าใจอย่างกว้าง ๆ โดยเน้นความสัมพันธ์ระหว่างวิชาต่าง ๆ และให้เห็นถึงวิชาต่าง ๆ เหล่านั้นสัมพันธ์กับความเข้าใจมโนทัศน์ (Concept) กว้าง ๆ อย่งไร ตัวอย่างมโนทัศน์ (Concept) กว้าง ๆ ในหลักสูตรแบบนี้ ได้แก่ มนุษย์กับสังคม การติดต่อสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ความสัมพันธ์ทางสังคม ตัวอย่างของการจัดหลักสูตรแบบนี้ที่รู้จักกันดี ได้แก่ วิชาสังคมศึกษา ภาษาศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ทั่วไป หลักสูตรแบบนี้มุ่งรักษาคุณค่าของความรู้ที่มีเหตุผลมีระบบ

5. หลักสูตรวิชาแกน (Core Curriculum) เป็นหลักสูตรที่เริ่มใช้ในโรงเรียนบางแห่งของสหรัฐอเมริกาหลังปี ค.ศ.1930 และมีการใช้รูปแบบหลักสูตรนี้มากขึ้นปี ค.ศ. 1950 แต่หลังจากปี ค.ศ. 1955 ก็เสื่อมความนิยมลงไป มีลักษณะของหลักสูตร ดังนี้

- 5.1 มีวิชาใดวิชาหนึ่งหรือกลุ่มวิชาหนึ่งเป็นแกนของวิชาอื่น 1
- 5.2 มุ่งให้ผู้เรียนมีความสามารถในการทำหน้าที่ประชากรที่มีประสิทธิภาพในระบอบประชาธิปไตย
- 5.3 เน้นความต้องการของสังคมปัจจุบัน
- 5.4 เนื้อหาจะมาจากปัญหาทางสังคมและส่วนตนที่พิจารณาเห็นว่าเป็นขั้นที่สำคัญของการศึกษาทั่วไป
- 5.5 เน้นการแก้ปัญหา
- 5.6 เนื้อหาของหลักสูตรแบบนี้จะไม่มีขอบเขตของวิชาต่าง ๆ ที่มารวมกัน
- 5.7 มีการวางแผนร่วมกันระหว่างครูกับนักเรียน
- 5.8 เน้นการสอนทักษะที่ยึดตามความต้องการ
- 5.9 ใช้เวลาสอนช่งยาวกว่า 1 คาบเรียนปกติ

5.10 การแนะแนวเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรแบบนี้โดยส่วนใหญ่แล้วหลักสูตรแบบนี้จะประกอบด้วยกิจกรรมวิชาสังคมศึกษากับภาษาศาสตร์เข้าด้วยกัน สอนโดยหลักสูตรเดียว แต่ละวันใช้เวลาตั้งแต่ 2 คาบขึ้นไป เช่น ชีวิตในเมือง ปัญหาประชากรและสิ่งแวดล้อม และ กลุ่มศาสนาต่าง ๆ ในอเมริกา เป็นต้น

6. หลักสูตรที่เน้นทักษะกระบวนการ (Process Skills) คำว่าทักษะกระบวนการไม่ได้หมายถึงทักษะโดยทั่วไป ดังเช่นทักษะส่วนใหญ่ในทางการเล่นดนตรี ทางพลศึกษา ในการขับรถ และในวิชาชีพต่าง ๆ ซึ่งเป็นทักษะที่เห็นความสามารถอย่างชัดเจน และจัดไว้ในรูปแบบหลักสูตรที่เน้นสมรรถฐาน (Specific Competency) แต่ทักษะกระบวนการส่วนใหญ่หมายถึงทักษะเกี่ยวกับกระบวนการในการเรียนรู้ เช่น ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ (Science Process Skills) อันประกอบไปด้วยการสังเกต การจัดประเภท การตีความ และการทดลอง โดยมีเนื้อหาจากวิทยาศาสตร์ด้านต่าง ๆ เพื่อพัฒนากระบวนการเหล่านี้ เป็นต้น หลักสูตรที่เน้นทักษะกระบวนการนอกจากจะมีหลักสูตรที่มุ่งให้เกิดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์แล้ว ยังมีหลักสูตรที่มุ่งให้เกิดทักษะกระบวนการอื่น ๆ อีก เช่น กระบวนการในการแก้ปัญหา กระบวนการในการสร้างค่านิยมเบอร์แมน (Louise M. Berman) ซึ่งเป็นผู้ที่มีความคิดเห็นว่า จุดมุ่งหมายของการศึกษาคือการพัฒนาบุคคลให้เป็นผู้ที่มีความสามารถในด้านทักษะกระบวนการ หรือบุคคลที่สามารถแก้ปัญหาของตนเองได้และแก้สถานการณ์ที่ตนร่วมอยู่ได้โดยง่าย ได้ระบุทักษะกระบวนการว่ามี 8 ด้าน คือ การรับรู้ (Perceiving, การสื่อสาร, การรัก (Loving), การตัดสินใจ, การรู้ (Knowing), การจัดระบบ (Organization), การสร้างสรรค์, และการสร้างค่านิยม แม้ว่าหลักสูตรที่เน้นทักษะกระบวนการจะมีหลายแนว สวนที่เหมือนกันของหลักสูตรเหล่านี้ได้แก่ การให้ความสำคัญของกระบวนการมากกว่าโครงสร้างที่ตายตัวของความรู้ ปาร์เกอร์ (J. Cecil Parker) และรูบิน (Louis J. Rubin) ได้เสนอแนะแนวทางในการจัดหรือเลือกหลักสูตร ดังนี้

ประการแรก มีความรู้ทั้งชนิดที่สามารถนำไปใช้ได้โดยทั่วไปได้ และไม่สามารถนำไปใช้ได้ หลักสูตรควรจะเน้นในสิ่งทีนำไปใช้ได้

ประการที่สอง ควรใช้กระบวนการที่มีประโยชน์ โดยยึดเป็นความสำคัญอันดับต้น ๆ และ ถือว่ากระบวนการเป็นทั้งสื่อที่จะนำไปสู่เป้าหมายปลายทาง และเป็นเป้าหมายปลายทางอีกด้วย

ประการที่สาม นอกจากจะให้ผู้เรียนทราบชนิดต่าง ๆ ของกระบวนการแล้ว ยังมุ่งให้เรียนรู้ธรรมชาติของกระบวนการ รู้ว่ากระบวนการเหล่านั้นเกิดขึ้นได้อย่างไร ในอดีตได้นำไปใช้เมื่อใด และอาจนำไปใช้ในอนาคตที่ใด รู้วิธีใช้ในสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันไป สถานการณ์ที่ต้องการใช้กระบวนการนั้น ๆ การนำไปใช้ให้ตรงกับจุดประสงค์ของผู้เรียน และการประเมินผลการใช้กระบวนการเหล่านั้น

7. หลักสูตรที่เน้นสมรรถฐาน (Competency or Performance - Base Curriculum) ในช่วงปี 1970 กว่า ๆ ในสหรัฐอเมริกาแนวคิดที่ว่า โรงเรียนควรมีความรับผิดชอบ (Accountability) ต่อผู้เรียนอย่างจริงจัง กล่าวคือทำให้ผู้เรียนมีความสามารถอย่างแท้จริง แนวความคิดดังกล่าวเป็นแนวความคิดที่มีผู้เห็นด้วยอย่างกว้างขวาง และเป็นแรงผลักดันให้สร้างหลักสูตรที่เน้นความสามารถ ในการปฏิบัติ เรียกว่า หลักสูตรที่เน้นสมรรถฐาน หรือสมรรถภาพ (Competency or Performance - Based Curriculum) ที่จริงแล้วหลักสูตรทุกหลักสูตรจะต้องมุ่งหวังให้ผู้เรียนมีความสามารถในการปฏิบัติในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง แต่หลักสูตรที่เน้นสมรรถฐานแตกต่างจากหลักสูตรแบบอื่นอยู่ตรงที่หลักสูตรแบบนี้จะมีความสัมพันธ์โดยตรงระหว่างจุดมุ่งหมาย กิจกรรม การเรียน และความสามารถในการปฏิบัติของผู้เรียน ในขณะที่หลักสูตรแบบอื่นเน้นความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบทั้งสามนี้น้อยกว่าหลักสูตรแบบนี้มากในการจัดหลักสูตรแบบนี้ จะต้องกำหนดความสามารถในการปฏิบัติที่ต้องการไว้เป็นจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมหรือจุดประสงค์ด้านความสามารถ จากนั้นก็วางแผนกิจกรรมการเรียนเพื่อให้ผู้เรียนบรรลุแต่ละจุดประสงค์ และมีการตรวจสอบการปฏิบัติของผู้เรียนก่อนที่จะผ่านไปเรียนตามจุดประสงค์ถัดไป ดังตัวอย่างในการสอนพิมพ์ดีด ผู้เรียนจะต้องแสดงให้เห็นถึงการมีความรู้เกี่ยวกับแป้นพิมพ์ดีดอย่างดี ก่อนที่จะให้เรียนการพิมพ์ในแบบใดแบบหนึ่ง รูปแบบหลักสูตรที่ เน้นสมรรถฐานจะมีภารกิจการเรียน กิจกรรม หรือทักษะเฉพาะที่เป็นไปตามลำดับขั้น และสามารถแสดงให้เห็นว่าผู้เรียนเกิดการเรียนในเรื่องดังกล่าว ภารกิจการเรียน กิจกรรม หรือทักษะเหล่านั้น จะกำหนดขึ้นในรูปการ ปฏิบัติ เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนและปฏิบัติ

8. หลักสูตรที่เน้นกิจกรรมและปัญหาทางสังคม (Social Activities and Problem Curriculum) หลักสูตรแบบนี้จะมีลักษณะแตกต่างกันไปตามทฤษฎีที่ยึดถือ ซึ่งมี 3 ฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายที่ 1 มีความเชื่อว่าหลักสูตรควรตรงกับการดำรงชีวิตในสังคมจริง ในการสร้างหลักสูตรจึงยึดรากฐานของหน้าที่ทางสังคม หรือการดำรงชีวิตในสังคม หรือสถานการณ์ในชีวิตจริง ฝ่ายที่ 2 เชื่อว่าหลักสูตรควรเป็นเรื่องเกี่ยวกับปัญหา หรือเรื่องต่าง ๆ ของชีวิตในสังคมในชุมชน ซึ่งเป็นแนวคิดของโรงเรียนชุมชน ฝ่ายที่ 3 เชื่อว่าเป้าประสงค์ที่สำคัญของหลักสูตรคือการปรับปรุงสังคมโดยใช้โรงเรียนเป็นที่อบรมนักเรียนโดยตรง ลักษณะที่ตรงกันของทฤษฎี 3 ฝ่ายที่กล่าวมา ได้แก่ การเน้นกิจกรรมหรือปัญหาทางสังคมมากกว่าการเน้นวิชา หรืออย่างอื่น หลักสูตรวิชาแกน ที่เน้นสังคมอย่างเด่นชัด จัดได้ว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของหลักสูตรแบบนี้ ตัวอย่างหลักสูตรที่เน้นหน้าที่สำคัญทางสังคมของรัฐเวอร์จิเนีย

9. หลักสูตรที่เน้นความต้องการและความสนใจของแต่ละบุคคล (Individual and Interest Curriculum) หลักสูตรที่เน้นความสนใจและความต้องการของนักเรียน เป็นรูปแบบหลักสูตร รุสโซ (Rousseau) ใช้ในศตวรรษที่ 18 เปสตาลอซซี (Pestalozzi) ใช้ในสวิเซอร์แลนด์ ในต้นศตวรรษที่ 19 และในโรงเรียนทดลอง (Laboratory School) ของดิวอี้ (John Dewey)

หลักสูตรที่ยึดความสนใจและความต้องการของผู้เรียนเป็นหลัก มีชื่อเรียกหลาย ๆ แบบ เช่น การเน้นเด็กเป็นศูนย์กลาง (Child Centered) การเน้นประสบการณ์ (Experienced Centered) การศึกษาแบบพิพัฒนาการ (Progressive Education) การศึกษาแบบเปิด (Open Education) และการศึกษาที่เน้นมนุษยนิยม (Humanistic Education) ซเลอร์ (J. Galen Saylor) และอเล็กซานเดอร์ William M. Alexander) ให้ความเห็นว่ารูปแบบหลักสูตรที่เน้นความต้องการและความสนใจของแต่ละบุคคลมีลักษณะดังนี้

9.1 หลักสูตรที่กำหนดไว้สร้างขึ้นตามความรู้ เกี่ยวกับความต้องการและความสนใจของผู้เรียนโดยทั่วไป ร่วมกับความรู้ที่ได้จากการวินิจฉัยความต้องการ และความสนใจของประชากรที่จะเรียนตามหลักสูตรนั้น

9.2 หลักสูตรที่สร้างขึ้นนั้นมีความยืดหยุ่นสูงโดยจัดเตรียมให้สอดคล้องกับความต้องการ และความสนใจของผู้เรียนเฉพาะราย และมีทางเลือกหลาย ๆ ทางสำหรับผู้เรียน

9.3 ผู้เรียนได้รับคำปรึกษาและได้รับการสอนเป็นรายบุคคล ตามจุดที่เหมาะสมในหลักสูตรและกระบวนการสอนนั้นการใช้หลักสูตรแบบเน้นความต้องการและความสนใจ ของผู้เรียน จะพบมากที่สุดในการจัดให้มีทางเลือกสำหรับนักเรียนแต่ละคน ตัวอย่าง เช่น ในโรงเรียนมัธยมศึกษาที่จัดวิชาต่าง ๆ เพื่อสำรวจความถนัดและความสนใจของผู้เรียน จัดกิจกรรมพิเศษที่น่าสนใจ หรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่มุ่งให้ผู้เรียนแต่ละคนมีโอกาสได้สำรวจและเรียนลึกกลงไปในวิชาที่ตนสนใจ การศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่อยู่ในรูปมหาวิทยาลัยเปิดที่สมบูรณ์ซึ่งมีวิชาให้เลือกเรียนอย่างมากมาย และการศึกษาต่อเนื่องโดยทั่วไป แสดงถึง ลักษณะของหลักสูตร ที่ให้มีทางเลือกตามความต้องการและความสนใจ ตัวอย่างของโรงเรียนที่ยึดได้แก่ ความต้องการ และความสนใจของผู้เรียนหรือที่เน้นเด็กเป็นศูนย์กลางมากที่สุดโรงเรียนซัมเมอร์ฮิลล์ (Summerhill) ที่อังกฤษ ซึ่งมี นีล (A.S. Neil) เป็นผู้อำนวยการโรงเรียน นีล กล่าวว่าโรงเรียนซัมเมอร์ฮิลล์สร้างขึ้นโดยถือว่าการทำโรงเรียนให้สอดคล้อง (เหมาะสม) กับเด็กแทนที่จะทำให้เด็กสอดคล้องกับโรงเรียน และยึดถือศรัทธาในความดีงามของเด็ก อาจถือได้ว่าโรงเรียนซัมเมอร์ฮิลล์เป็นต้นแบบของโรงเรียน Alternative School และโรงเรียน Free School บางแห่งในสหราชอาณาจักรใช้หลักสูตรแบบนี้ยังมีอีกหลายรูป เช่น การจัดชั้นเรียนแบบเปิด (Open Classroom) ชั้นเรียนแบบไม่แบ่งชั้นและการศึกษาแบบอิสระ (independent Study)

10. หลักสูตรมนุษยนิยม (Humanistic Curriculum) แนวความคิดด้านมนุษยนิยม (Humanistic) เห็นว่า หลักสูตรเป็นกระบวนการที่สามารถทำให้บุคคลบรรลุความต้องการทางความองกาม และความสมบูรณ์ส่วนตัว หน้าที่ของหลักสูตรก็คือ ตระเตรียมจัดให้ผู้เรียนแต่ละคนได้พบประสบการณ์ที่เป็นรางวัลของแรงจูงใจภายใน อันเป็นเสรีภาพและพัฒนาการส่วนบุคคลของผู้เรียน เป้าประสงค์ของการศึกษามุ่งให้มีความองกาม ความสมบูรณ์ ความเป็นตัวของตัวเองมีเจตคติ

ที่ดีต่อตนเอง ต่อเพื่อน 1 และต่อการเรียนรู้ หัวใจของหลักสูตรแบบนี้ก็คือ การมุ่งให้เป็นบุคคลที่บรรลุในด้านการประจักษ์ตน (Self Actualization) บุคคลดังกล่าวนี้ไม่เพียงแต่จะมีความรู้ การคิดที่สุขุมยังพัฒนาในด้านสุนทรียวิจักษ์และศีลธรรม กล่าวคือ เป็นผู้ที่ทำงานต่าง ๆ ได้ดี และมีคุณลักษณะที่ดี

จุดสำคัญของหลักสูตรแบบนี้อยู่ที่การเน้นบูรณาการ (integration) คือช่วยให้ผู้เรียนเกิดบูรณาการอารมณ์ ความคิด และการกระทำ หลักสูตรแบบนี้ใช้หลักส่วนรวม (Wholeness) ของจิตวิทยาเกสตัลท์ (Gestalt Psychology) เพื่อให้หลักสูตรกระตุ้นผู้เรียนให้มีประสบการณ์ที่กว้างขวางในการสอนตามหลักสูตรแบบนี้ ครูจะต้องจัดให้มีบรรยากาศที่อบอุ่น สร้างสถานการณ์ที่ท้าทายและเอื้อให้เกิดการเรียนรู้ กระตุ้นนักเรียนโดยสอนตามความสนใจและการตัดสินใจของเด็กเอง โดยเชื่อว่าเด็กแต่ละคนสามารถเรียนได้โดยไม่ต้องมีการกระทำมองกิจกรรมต่าง ๆ ในลักษณะสิ่งที่มีคุณค่าในตัวเอง และความเป็นไปได้ในการที่จะช่วยให้ มีคุณค่าในอนาคต

11. หลักสูตรประสบการณ์ (Experience Curriculum) หลักสูตรประสบการณ์มีชื่อเรียกอีก 2 ชื่อ ได้แก่ หลักสูตรกิจกรรม (Activity Curriculum) และหลักสูตรยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง (Child - Centered Curriculum) หลักสูตรแบบนี้ยึดหลักการที่ว่า มนุษย์เรียนรู้จากประสบการณ์ เรียนรู้จากการกระทำด้วยตนเองการเรียนรู้ที่มีความหมายคือการเรียนจากประสบการณ์ที่เป็นจริงในชีวิต จุดมุ่งหมายของหลักสูตรแบบนี้ก็คือ มุ่งให้เป็นประชากรที่มีส่วนร่วมในวัฒนธรรมของตนอย่างฉลาด มีลักษณะของหลักสูตร ดังนี้

11.1 เป็นหลักสูตรที่มีวิธีการตรงกันข้ามกับวิธีการของหลักสูตรแบบรายวิชาปรัชญาที่เกี่ยวกับกระบวนการเรียนของหลักสูตรแบบนี้ มองการศึกษาว่าเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องของชีวิต เป็นความมกงามทั้งตัวของแต่ละบุคคลที่สอดคล้องกลมกลืนกับสิ่งแวดล้อมของเขา

11.2 เริ่มจากความสนใจและความต้องการของเด็ก

11.3 การจัดเนื้อหาสาระของหลักสูตรจะยึดเอากิจกรรมและประสบการณ์เป็นหลักจัดเนื้อหาสาระของเรื่องที่เรียนเป็นหน่วยประสบการณ์ต่าง ๆ เช่น "ชีวิตในบ้านปรับปรุงชุมชน" เป็นต้น

11.4 การเรียนการสอนเน้นการแก้ปัญหาให้ผู้เรียนได้วางแผนลงมือกระทำเพื่อหาประสบการณ์อันเกิดจากการแก้ปัญหานั้น ๆ ด้วยตนเอง

ชวลิต ชุกก่าแพง (2551, น. 14-20) ได้สรุปแนวทางในการออกแบบหลักสูตร 10 รูปแบบ ดังนี้

1. หลักสูตรรายวิชา (Subject Curriculum) เป็นรูปแบบหลักสูตรที่เก่าแก่ที่สุดมีอิทธิพลมาจากปรัชญาสารนิยมและปรัชญาสัจจิตยานิยม จุดมุ่งหมายของหลักสูตรแบบนี้ก็คือเพื่อเพิ่มพูนความเข้าใจโลกรอบ ๆ ตัวผู้เรียน หลักสูตรรายวิชามีลักษณะดังนี้

1.1 เนื้อหาสาระของแต่ละวิชาจะแยกจากกันโดยเด็ดขาด และในการสอนก็สอนแยกกันตามรายวิชานั้น ๆ ที่สัมพันธ์กัน

1.2 แต่ละวิชาจะมีลำดับ มีหลักเหตุผล มีการจัดเรียงเนื้อหาสาระและวิธีการค้นคว้าของตนเอง มีขอบเขตที่ตายตัวของความรู้ในวิชานั้น ไม่มีการแสดงความสัมพันธ์เกี่ยวกับวิชาอื่น ๆ

1.3 ไม่ได้โยงความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ในวิชานั้นกับการปฏิบัติในสถานการณ์จริง

1.4 การเลือกเนื้อหาวิชาและจัดเนื้อหาเพื่อสอน ยึดคุณค่าที่มีอยู่ในตัวของเรื่องที่สอนนั้น โดยค่านักเรียนจะสามารถนำมาเอามาใช้ได้เมื่อต้องการแม้ว่าหลักสูตรรายวิชาจะได้รับการวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนัก และวิจารณ์มานานแล้ว แต่ก็ยังสามารถยืนยงอยู่ได้ ทั้งนี้เนื่องจากองค์ประกอบหลายประการประกอบกัน ได้แก่

1.4.1 เป็นรูปแบบหลักสูตรที่คุ้นเคยกันมากที่สุด จึงมักได้รับการสนับสนุนจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

1.4.2 โดยทั่วไปจะเป็นที่ยอมรับของครู ผู้ปกครอง และนักเรียน

1.4.3 ในการรับคนเข้าเรียนในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ จะส่งเสริมหลักสูตรที่เน้นรายวิชา

1.4.4 สถาบันผลิตครูมักผลิตครูตามหลักสูตรรายวิชา เช่น การผลิตครูในวิชาเอกภาษาไทยภูมิศาสตร์ เคมี ชีววิทยา ฟิสิกส์ จึงเป็นการสนับสนุนหลักสูตรแบบนี้โดยปริยาย

1.4.5 สมาคมวิชาชีพครู มีแนวโน้มสนับสนุนหลักสูตรแบบนี้ ดังจะเห็นได้จากการรวมตัวของบุคคลที่สอนในวิชาเฉพาะต่าง ๆ ในกลุ่มของตน เช่น สมาคมครูสอนคณิตศาสตร์ สมาคมครูสอนภูมิศาสตร์ ฯลฯ การจัดหลักสูตรแบบนี้ทำได้ง่าย และประเมินผลได้ง่าย

2. หลักสูตรสหสัมพันธ์ (correlated curriculum) เป็นหลักสูตรที่พยายามปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องของหลักสูตรรายวิชา โดยนำเอาเนื้อหาของวิชาอื่นที่สัมพันธ์กันมาผนวกเข้าไว้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างวิชาตั้งแต่ 2 วิชาขึ้นไป โดยไม่ทำลายขอบเขตวิชาเดิม (ยังไม่ได้ผสมผสานหรือบูรณาการเนื้อหาวิชาเข้าด้วยกัน) เช่น การจัดเนื้อหาเน้นให้ความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์บางอย่างในประวัติศาสตร์ไทยกับวรรณคดีในยุคนั้น ทั้งนี้จะไม่ทำลายเอกลักษณ์ของวิชาทั้งสอง แต่จะแสดงให้เห็นว่าแต่ละวิชาเสริมกันอย่างไร มีลักษณะดังนี้

2.1 จัดให้มีการสัมพันธ์ระหว่างวิชาที่ไม่ซับซ้อน

2.2 เนื้อหาซ้ำซ้อนกันร่วมวางแผนการสอนร่วมกัน

2.3 สัมพันธ์ใน 3 หัวข้อ ได้แก่ สัมพันธ์ข้อเท็จจริง สัมพันธ์ในหลักเกณฑ์และสัมพันธ์ตาม หลักปฏิบัติสังคม

3. หลักสูตรผสมผสาน (Fused Curriculum) เป็นการจัดหลักสูตรที่พยายามลดการเน้นรายวิชาอีกทางหนึ่ง โดยการสร้างวิชาจากเนื้อหาที่เคยสอนแยกกัน นั่นคือรวมวิชาตั้งแต่ 2 วิชาขึ้นไป เป็นวิชาเดียวแต่ก็ยังคงรักษาเนื้อหาวิชาเดิม มากกว่าวิธีที่มักใช้อธิบายหลักสูตรแบบนี้ก็คือ "การสอนหลายวิชาเหมือนกับเป็นวิชาเดียว" ในระดับมัธยมศึกษาจะพบความพยายามในการจัดหลักสูตรแบบนี้ในวิชาวิทยาศาสตร์ และในวิชาสังคมศึกษา เช่น การรวมวิชาสัตวศาสตร์ และวิชาพฤกษศาสตร์ เข้าเป็นวิชาชีววิทยา หรือการรวมวิชาการปกครอง สังคมวิทยา และวิชาอื่น ๆ จากทางสังคมศาสตร์ เข้าเป็นวิชา "ประชาธิปไตยของไทย"

4. หลักสูตรหมวดวิชาแบบกว้าง (Broad Fields Curriculum) หลักสูตรนี้มีแนวคิดที่ว่า วิชา แต่ละวิชามีคุณค่าต่อกัน ส่งเสริมกัน เป็นรูปแบบหลักสูตรที่ขยายจากหลักสูตรแบบสหสัมพันธ์ และแบบผสมผสานเป็นการนำเอาเนื้อหาวิชาจากหลาย ๆ วิชา มาจัดเป็นวิชาทั่วไปกว้าง ๆ ความแตกต่าง ที่สำคัญของหลักสูตรแบบนี้กับแบบสหสัมพันธ์และแบบผสมผสานก็คือ แนวความคิดในหลักสูตร พยายามที่จะให้เกิดความเข้าใจอย่างกว้าง ๆ โดยเน้นความสัมพันธ์ระหว่างวิชาต่าง ๆ และให้เห็นถึงวิชาต่าง ๆ เหล่านั้นสัมพันธ์กับความเข้าใจในทัศนกว้าง ๆ ได้แก่ มนุษย์กับสังคม การติดต่อสื่อสาร ที่มีประสิทธิภาพ ตัวอย่างของการจัดหลักสูตรแบบนี้ ได้แก่ วิชาสังคมศึกษา ภาษาศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ทั่วไป

5. หลักสูตรแกน (Core Curriculum) หลักสูตรแกนเป็นหลักสูตรที่ประสานสัมพันธ์เนื้อหาวิชาต่าง ๆ เข้าด้วยกัน โดยมุ่งตอบสนองความต้องการและความสนใจของผู้เรียน โดยมีวิชาใดวิชาหนึ่งหรือกลุ่มวิชาหนึ่งเป็นแกนของวิชาอื่น ๆ มุ่งให้ผู้เรียนมีความสามารถในการทำหน้าที่ประชากรที่มีประสิทธิภาพในระบบประชาธิปไตย เนื้อหาจะมาจากปัญหาทางสังคมและส่วนตนที่พิจารณาเห็นว่าเป็นขั้นที่สำคัญของการศึกษาทั่วไป โดยทั่วไปแล้วหลักสูตรแบบนี้จะประกอบด้วย การรวมวิชาสังคมศึกษากับภาษาศาสตร์เข้าด้วยกัน สอนโดยหลักสูตรเดียว แต่ละวันใช้เวลาตั้งแต่ 2 คาบขึ้นไป เช่น ชีวิตการเมือง ปัญหาประชากร และสิ่งแวดล้อม กลุ่มศาสนาต่าง ๆ ในสหรัฐอเมริกา

6. หลักสูตรที่เน้นกิจกรรมและปัญหาทางสังคม (Social Activities and Problem Curriculum) หลักสูตรแบบนี้จะมีลักษณะแตกต่างกันไปตามทฤษฎีที่ยึดถือ ซึ่งมี 3 ฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายที่ 1 มีความเชื่อว่าหลักสูตรควรตรงกับการดำรงชีวิตในสังคมจริง การสร้างหลักสูตรจึงยึดรากฐานของหน้าที่ทางสังคม หรือการดำรงชีวิตในสังคม หรือสถานการณ์ในชีวิตจริง ฝ่ายที่ 2 เชื่อว่าหลักสูตรควรเป็นเรื่องเกี่ยวกับปัญหาหรือเรื่องต่าง ๆ ของชีวิตในสังคมในชุมชน ซึ่งเป็นแนวคิดของโรงเรียนชุมชน ฝ่ายที่ 3 เชื่อว่าเป้าประสงค์ที่สำคัญของหลักสูตรคือการปรับปรุงสังคม โดยใช้โรงเรียนเป็นที่อบรมนักเรียนโดยตรง ลักษณะที่ตรงกันของทฤษฎี 3 ฝ่ายที่กล่าวมา ได้แก่ การเน้นกิจกรรมหรือ

ปัญหาทางสังคมมากกว่าการเน้นวิชาหรืออย่างอื่น หลักสูตรแกนที่เน้นสังคมอย่างเด่นชัด จัดได้ว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของหลักสูตรแบบนี้

7. หลักสูตรที่เน้นความต้องการและความสนใจของแต่ละบุคคล (Need and Interest of Individual Curriculum) หลักสูตรที่เน้นความต้องการและความสนใจของแต่ละบุคคลเป็นหลักสูตรที่กำหนดไว้สร้างขึ้นตามความรู้เกี่ยวกับความต้องการและความสนใจของประชากรที่จะเรียนตามหลักสูตรนั้นหลักสูตรที่สร้างขึ้นนั้นมีความยืดหยุ่นสูงโดยจัดเตรียมให้สอดคล้องกับความต้องการ และความสนใจของผู้เรียนเฉพาะราย และมีทางเลือกหลาย ๆ ทางสำหรับผู้เรียน ผู้เรียนได้รับคำปรึกษาและได้รับการสอนเป็นรายบุคคลตามจุดที่เหมาะสมในหลักสูตรและกระบวนการสอนนั้น

8. หลักสูตรเพื่อชีวิตและสังคม (Social Process and Life Function Curriculum) หลักสูตรเพื่อชีวิตและสังคม เป็นหลักสูตรที่มุ่งแก้ไขข้อบกพร่องของหลักสูตรที่ผ่านมาด้วยการรวบรวมความรู้ให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยยึดกิจกรรมต่าง ๆ ของคนในสังคมเป็นหลักจัดเป็นหลักสูตร ที่ถูกคานว่ามีคุณค่ามากที่สุดสำหรับผู้เรียน การจัดหลักสูตรแบบนี้ได้ยึดเอาสังคมและชีวิตจริงของเด็กเป็นหลัก เพื่อผู้เรียนจะได้นำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ เพราะมีการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหาวิชาในหลักสูตรกับชีวิตจริงของผู้เรียนหรือภาวะทางสังคมที่ผู้เรียนกำลังประสบอยู่ หลักการจัดหลักสูตรประเภทนี้ได้รับอิทธิพลมาจากความคิดของจอห์น ดิวอี้ กับปรัชญาการศึกษาสาขาพัฒนาการนิยม และปรัชญาการศึกษาสาขาปฏิรูปนิยม

9. หลักสูตรบูรณาการ (Integrated Curriculum) หลักสูตรบูรณาการเป็นหลักสูตรที่รวมประสบการณ์การเรียนรู้ต่าง ๆ เข้าด้วยกันประสบการณ์ดังกล่าวเป็นประสบการณ์ที่คัดเลือกมาจากหลายสาขาวิชา แล้วจัดเป็นกลุ่มหรือหมวดหมู่ของประสบการณ์ เป็นการบูรณาการเนื้อหาเข้าด้วยกัน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์สัมพันธ์และต่อเนื่องอันมีคุณค่าต่อการดำรงชีวิต ซึ่งรูปแบบของการบูรณาการมีดังนี้

9.1 บูรณาการภายในหมวดวิชา การบูรณาการทำได้โดยนำเอาเนื้อหาของวิชาต่าง ๆ เข้ามาอยู่ภายใต้จุดประสงค์เดียวกัน เช่น หัวข้อชีวิตและการต่อสู้ของชนชาติไทย จะมีเนื้อหาครอบคลุมทั้งประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ศาสนา ศิลปะวัฒนธรรม เศรษฐศาสตร์ หรือหัวข้อสิ่งแวดล้อมรอบตัวเรา อาจผสมผสานวิชาวิทยาศาสตร์ ภูมิศาสตร์ สังคมวิทยา ดนตรี ศิลปะวิชาที่นำมาผสมผสานกัน ไม่จำเป็นต้องอยู่ภายใต้หมวดวิชาเดียวกัน การผสมผสานแบบนี้ทำให้ความเป็นเอกลักษณ์ของวิชาต่าง ๆ หายไป เกิดการบูรณาการที่แท้จริง เพราะนอกจากจะเป็นการผสมผสานในเนื้อหาวิชาแล้วยังเป็นการผสมผสานกิจกรรมการเรียนการสอนด้วย

9.2 บุรณาการภายในหัวข้อหรือโครงการ คือ การนำเอาความรู้ ทักษะและประสบการณ์ของวิชาหรือหมวดวิชาตั้งแต่ 2 วิชา หรือ 2 หมวดวิชาขึ้นไป มาผสมผสานกันในลักษณะที่เป็นหัวข้อ หรือโครงการซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับชีวิตของผู้เรียน และในแต่ละหัวข้อจะมีการแบ่งเป็นหน่วยการเรียนรู้

9.3 บุรณาการโดยการผสมผสานปัญหาและความต้องการของผู้เรียนและสังคมเป็นการผสมผสานเหมือนรูปแบบภายในหมวดวิชา และการผสมผสานภายในหัวข้อหรือโครงการจะเน้นการแก้ปัญหาชีวิตประจำวันของผู้เรียน ไม่ว่าจะเป็นปัญหาส่วนตัว ปัญหาชุมชน ปัญหาสังคม เช่น การตกต่ำของค่าเงินบาท การว่างงาน และการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ฯลฯ ในการศึกษาเพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ ผู้เรียนจะต้องศึกษาจากวิทยากรต่าง ๆ หลายสาขา รวมทั้งต้องมีทักษะที่จำเป็นในการแก้ปัญหา สิ่งที่น่าทึ่งในการเรียนรู้ คือ ไม่มีการกำหนดขอบเขตของวิชาหรือแบ่งเนื้อหาวิชาที่จะเรียนไว้แต่ต้น การกำหนดว่าจะนำเนื้อหาอะไรมาจากวิชาใดมาแก้ปัญหาเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการเรียนการสอน นับเป็นการส่งเสริมเสรีภาพทางวิชาการอย่างหนึ่ง

10. หลักสูตรอิงมาตรฐาน (standards-based curriculum) หลักสูตรอิงมาตรฐานคือ หลักสูตรที่มีมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมาย หรือเป็นกรอบทิศทางในการกำหนดเนื้อหา ทักษะ กระบวนการ การจัดการกิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินผล เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถบรรลุมาตรฐานที่กำหนดรูปแบบของหลักสูตรสถานศึกษาในระบบการศึกษาที่มีมาตรฐานกำกับนั้น จะมีลักษณะเป็นหลักสูตรอิงมาตรฐาน คือ มีมาตรฐานเป็นเป้าหมายและกรอบทิศทางในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ให้มีความรู้ ความสามารถ และทักษะตามที่มาตรฐานกำหนด ลักษณะสำคัญของการจัดทำหลักสูตร สถานศึกษาแบบอิงมาตรฐานมีดังนี้

- 10.1 ทุกองค์ประกอบของหลักสูตรต้องเชื่อมโยงกับมาตรฐานการเรียนรู้
- 10.2 หน่วยการเรียนรู้เป็นหัวใจของหลักสูตร
- 10.3 การจัดการเรียนรู้ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ ต้องนำพาผู้เรียนให้บรรลุมาตรฐานที่ระบุในหน่วยเรียนรู้นั้น ๆ
- 10.4 การวัดและประเมินผลชิ้นงาน/ภาระงานที่กำหนดในหน่วยการเรียนรู้ควรเป็นการประเมินการปฏิบัติหรือการแสดงความสามารถของผู้เรียน (performance assessment) ชิ้นงาน หรือภาระงานที่กำหนดให้นักเรียนปฏิบัติ ควรเชื่อมโยงมาตรฐาน
- 10.5 มีความยืดหยุ่นในกระบวนการ และขั้นตอนการจัดทำหน่วยการเรียนรู้ เช่น อาจเริ่มต้นจากการวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ หรืออาจเริ่มจากความสนใจของนักเรียน หรือสภาพปัญหา ของชุมชนก็ได้

สุเทพ อ่วมเจริญ (2557) ได้สรุปแนวทางในการออกแบบหลักสูตร 9 รูปแบบ ดังนี้

1. หลักสูตรรายวิชา (Subjective Curriculum) เป็นรูปแบบหลักสูตรดั้งเดิมโดยเน้นเนื้อหาสาระซึ่งลักษณะหลักสูตรแบบนี้ก็เพื่อให้ผู้เรียนได้เข้าใจเนื้อหาสาระ
2. หลักสูตรสหพันธ์ (Correlated Curriculum) หลักสูตรที่นำเอาเนื้อหาของวิชาอื่นที่มีความสัมพันธ์กันมารวมเข้าด้วยกัน แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของ 2 วิชา โดยไม่ทำลายขอบเขตวิชาเดิม คือ ไม่ได้มีการผสมผสานเนื้อหาเข้าด้วยกัน
3. หลักสูตรผสมผสาน (Fused Curriculum) เป็นการจัดหลักสูตรที่มุ่งเน้นรายวิชาโดยสร้างจากเนื้อหาวิชาที่เคยแยกสอนให้เป็นวิชาเดียวกัน แต่ยังคงรักษาเนื้อหาพื้นฐานของแต่ละวิชาไว้
4. หลักสูตรหมวดวิชา (Board Field Curriculum) เป็นรูปแบบหลักสูตรที่มีลักษณะหลายหลักสูตร ได้แก่ หลักสูตรสหสัมพันธ์และหลักสูตรแบบผสมผสาน
5. หลักสูตรวิชาแกน (Core Curriculum) เป็นหลักสูตรที่มีวิชาใดวิชาหนึ่งเป็นแกนของวิชาอื่น ๆ โดยเน้นเนื้อหาด้านสังคมและหน้าที่ พลเมือง เพื่อการแก้ปัญหา
6. หลักสูตรที่เน้นทักษะกระบวนการ (Process Skills Curriculum) เป็นหลักสูตรที่มุ่งให้เกิดทักษะกระบวนการ
7. หลักสูตรที่เน้นสมรรถะฐาน (Competency or Performance base Curriculum) เป็นหลักสูตรที่มีความสัมพันธ์โดยตรงระหว่างจุดมุ่งหมาย กิจกรรม การเรียนการสอน และความสามารถในการปฏิบัติของผู้เรียน
8. หลักสูตรที่ เน้นกิจกรรมและปัญหาสังคม (Social Activities and Problem Curriculum) หลักสูตรแบบนี้จะแตกต่างกันไปตามแนวคิดของแต่ละกลุ่ม
9. หลักสูตรที่เน้นความต้องการและความสนใจของแต่ละบุคคล (Individual Needs and Interest Curriculum) เป็นหลักสูตรที่ เน้นความสนใจและความต้องการของผู้เรียน เช่น การเน้น ผู้เรียน การเน้นประสบการณ์

จากการศึกษารูปแบบของหลักสูตรข้างต้น ผู้วิจัยพบว่า รูปแบบของหลักสูตรมีหลายรูปแบบแตกต่างกันไป ซึ่งแต่ละรูปแบบย่อมมาจากแนวคิดที่แตกต่างกัน บางรูปแบบมีความใกล้เคียงสัมพันธ์กัน บางรูปแบบถูกสร้างขึ้นจากข้อจำกัดของรูปแบบเดิม และในบางรูปแบบของหลักสูตรอาจจะใช้หลายรูปแบบร่วมกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับรากฐานของปรัชญาและความเชื่อของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบหลักสูตรนั้นเป็นสำคัญ ซึ่งผู้วิจัยสามารถสรุปได้ทั้งสิ้น 9 รูปแบบ ดังนี้

- 1) หลักสูตรแกน (Core Curriculum) 2) หลักสูตรรายวิชา (Subject Curriculum) 3) หลักสูตรส่วนบุคคล (Individualized Curriculum) 4) หลักสูตรหมวดวิชา (Board Field Curriculum) 5) หลักสูตรกิจกรรมและปัญหาสังคม (Social Activities and Problem Curriculum) 6) หลักสูตร

เพื่อชีวิตและสังคม (Social Process and Life Function Curriculum) 7) หลักสูตร เน้นทักษะกระบวนการ (Process Skills Curriculum) 8) หลักสูตรสมรรถฐาน (Competency Base Curriculum) และ 9) หลักสูตรบูรณาการ (Integrated Curriculum)

ในการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้วิจัยยึดแนวทางตามรูปแบบของหลักสูตรที่เน้นกิจกรรมและประสบการณ์ (The activity and experience curriculum) เป็นพื้นฐานสำคัญมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร โดยมุ่งให้ผู้เรียนทำกิจกรรมที่คำนึงถึงประสบการณ์ที่มีประโยชน์และมีการวางแผนร่วมกันในการทำกิจกรรมเน้นการแก้ปัญหาที่สอดคล้องกับสังคมปัจจุบันในชีวิตจริงของผู้เรียนเป็นกิจกรรมและประสบการณ์หลัก ซึ่งผู้เรียนจะต้องรู้จักวิธีการแก้ปัญหาลงมือกระทำวางแผนด้วยตนเองเป็นการเรียนโดยการกระทำ ทั้งนี้หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จัดเป็นหลักสูตรเสริมของกิจกรรมชุมนุม ภายใต้ขอบเขตกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

4. การพัฒนาหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตรมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดการศึกษา ในการพัฒนาหลักสูตรนั้นสามารถกระทำได้ใน 2 ลักษณะ 1) ดำเนินการพัฒนาหลักสูตรเดิมที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น 2) การจัดทำหลักสูตรใหม่ที่ไม่มีหลักสูตรเดิมอยู่ก่อนเลย ซึ่งในการพัฒนาหลักสูตรนักพัฒนาหลักสูตรต้องทำอย่างมีหลักการมีระบบพัฒนาอย่างต่อเนื่องโดยอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องและควรให้ผู้เชี่ยวชาญภายนอกเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร ทั้งนี้หลักสูตรทั่วไปและหลักสูตรเสริมมีองค์ประกอบของหลักสูตรและรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรที่คล้ายคลึงกัน

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักการและแนวคิดสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรเพื่อช่วยประกอบสร้างแนวคิดในการดำเนินงานเพื่อพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ดังนี้

4.1 ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร

นักการศึกษาของต่างประเทศและไทยหลายท่านให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร ไว้ในลักษณะที่คล้ายคลึงหรือแตกต่างกัน ดังนี้

ทาบ (Taba 1962, p. 454) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรไว้ว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงหลักสูตรเดิมให้ได้ผลดีขึ้น ทั้งในด้านวางจุดมุ่งหมาย การจัดเนื้อหาวิชา การเรียนการสอนการวัดผลและประเมินผล เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายใหม่ที่วางไว้ การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งระบบหรือเปลี่ยนแปลงตั้งแต่จุดประสงค์และวิธีการ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้จะมีผลกระทบต่อความคิดและความรู้สึก

ของทุกฝ่าย ส่วนการปรับปรุงหลักสูตร หมายถึงการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเพียงบางส่วน โดยไม่เปลี่ยนแปลงแนวคิดพื้นฐานของหลักสูตร

กูด (Good 1973, pp. 157-158) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การเกิดขึ้นได้ 2 ลักษณะ คือ การปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงหลักสูตร การปรับปรุงหลักสูตรเป็นวิชาการพัฒนาหลักสูตรอย่างหนึ่ง เพื่อให้เหมาะสมกับโรงเรียนและการจัดการเรียนการสอน ส่วนคำว่าเปลี่ยนแปลงหลักสูตร หมายถึงการแก้ไขหลักสูตรให้ต่างไปจากเดิม

เซย์เลอร์, และอเล็กซานเดอร์ (Saylor, & Alexander, 1974, p. 7) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรว่า การพัฒนาหลักสูตรว่า หมายถึงการจัดทำหลักสูตรเดิมที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น หรือเป็นสูตรใหม่โดยไม่มีหลักสูตรเดิมอยู่ก่อน การพัฒนาหลักสูตรอาจหมายถึงการสร้างสรรค์เอกสารอื่นสำหรับนักเรียนด้วย

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2538, น. 10) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรไว้ว่า การพัฒนาหลักสูตรคือการพยายามวางโครงการที่จะช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้ตรงตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ หรือการพัฒนาหลักสูตรและการสอนคือระบบโครงสร้างของการจัด โปรแกรมการสอน การกำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ การปรับปรุงตำรา แบบเรียน คู่มือครู และสื่อการเรียนต่าง ๆ การวัดและการประเมินผลการใช้หลักสูตรการปรับปรุงแก้ไข และการให้การอบรมครูผู้ใช้หลักสูตรให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการพัฒนาหลักสูตรและการสอน รวมทั้งการบริหารและบริการหลักสูตร

สังัด อุทรานันท์ (2532, น. 30) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรไว้ว่า "การพัฒนา" หรือ คำในภาษาอังกฤษว่า "development" มีความหมายที่เด่นชัดอยู่ 2 ลักษณะ คือ ลักษณะแรก หมายถึง การทำให้ดีขึ้นหรือ ทำให้สมบูรณ์ขึ้น และอีกลักษณะหนึ่ง หมายถึง ทำให้เกิดขึ้น โดยเหตุนี้ ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรจึงอาจมีความหมายได้ 2 ลักษณะเช่นเดียวกัน คือ ความหมายแรก หมายถึง การทำหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้นหรือสมบูรณ์ขึ้นและอีกความหมายหนึ่งก็คือ เป็นการสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่ โดยไม่มีหลักสูตรเดิมเป็นพื้นฐานอยู่เลย

กาญจนา คุณารักษ์ (2540, น. 334) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรไว้ว่า หมายถึง กระบวนการวางแผนจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทุกประเภท เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามความมุ่งหมายและจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ ตลอดจนการวางแผนประเมินผล เพื่อให้ทราบชัดว่า พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงนั้นตรงตามความมุ่งหมายและจุดประสงค์หรือไม่ เพื่อผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องจะได้พัฒนาปรับปรุงในโอกาสต่อไป

สจิวรรณ ทรรพวสุ (2548, น. 108) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การทำให้หลักสูตรดีขึ้นโดยการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงหลักสูตร เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพความต้องการ หรือ การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม สังคม เศรษฐกิจของแต่ละแห่ง โดยมีจุดมุ่งหมาย แนวทาง วิธีการ และเนื้อหาสาระ เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ ทักษะและพฤติกรรมตามที่กำหนดในจุดมุ่งหมายของการศึกษา

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2556, น. 75) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรการพัฒนาหลักสูตรมีความหมายอยู่ 2 ลักษณะคือ ลักษณะแรกเป็นการพัฒนาหลักสูตรเดิมที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น และลักษณะที่สองเป็นการจัดทำหลักสูตรใหม่ที่ไม่มีหลักสูตรเดิมอยู่ก่อนเลย ซึ่งการพัฒนาดังกล่าวจะช่วยพัฒนาผู้เรียนคุณลักษณะที่ดีขึ้น สอดคล้องกับสภาพสังคม และบรรลุตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

จากการศึกษาความหมายของการพัฒนาหลักสูตรข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่าการพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การสร้างหลักสูตรใหม่ หรือการปรับปรุง เพิ่มเติมเสริมต่อ หรือการดำเนินงานอื่น ๆ เพื่อให้หลักสูตรเดิมมีความเหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน โดยมีจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลเพื่อให้ครูและนักเรียนมีความรู้ ความสามารถ ทักษะและพฤติกรรมตามที่กำหนดในจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

4.2 หลักการของการพัฒนาหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตร เป็นกระบวนการที่สลับซับซ้อนและเกี่ยวข้องกับคนส่วนมาก จึงต้องมีการวางแผนอย่างรอบคอบด้วยการศึกษาข้อมูล และความจำเป็นพื้นฐานของการพัฒนาหลักสูตร ในหลาย ๆ ด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับตัวผู้เรียน (หมายถึง สภาพของบ้าน ครอบครัว ชุมชน) เกี่ยวข้องกับสังคมและเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ข้อมูลและความจำเป็นเหล่านี้จะเป็นพื้นฐานเบื้องต้นในการกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรการเลือกเนื้อหาวิชาและประสบการณ์การเรียนรู้ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนมีพัฒนาการตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรพื้นฐาน

ในการพัฒนาหลักสูตร เซย์เลอร์, และอเล็กซานเดอร์ (Saylor, & Alexander 1974, pp. 8-9) ชี้ให้เห็นว่าการจัดทำหรือพัฒนาหลักสูตรนั้น มีหลักการสำคัญ ๆ อยู่ 3 ประการ คือ

1. การพิจารณาและการกำหนดเป้าหมายเบื้องต้นที่สำคัญของหลักสูตรที่จัดทำนั้น ว่ามีเป้าหมายเพื่ออะไร ทั้งโดยส่วนรวมและส่วนย่อยของหลักสูตรนั้น ๆ อย่างเด่นชัด

2. การเลือกกิจกรรมการเรียนการสอนและวัสดุประกอบการเรียนการสอน การเลือกสรรเนื้อหาสาระเพื่อการอ่าน การเขียน การทำแบบฝึกหัด และหัวข้อสำหรับการอภิปราย ตลอดจนกิจกรรมทั้งในและนอกห้องเรียน เป็นต้น

3. การกำหนดระบบการจัดวัสดุอุปกรณ์และการจัดการเรียนการสอน ตลอดทั้ง การทดลอง ที่เป็นประโยชน์ เหมาะสมกับการเรียนการสอนแต่ละวิชา และแต่ละชั้นเรียนบางครั้งเราจะพบว่า การพัฒนาหลักสูตรเป็นกระบวนการหรือขั้นตอนของการตัดสินใจ

มิเชลลิส กรอสแมน, และสก๊อต (Michalis Grossman, & Scott 1975, น. 175) ได้เสนอแนวคิดหลักสำคัญ 5 ประการ ซึ่งเป็นพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตร ได้แก่ พื้นฐานทางประวัติศาสตร์ซึ่งจะมีประโยชน์ต่อการศึกษาปัญหาข้อถกเถียงและการปฏิบัติตลอดจนความสำเร็จและความล้มเหลวของหลักสูตรเดิม พื้นฐานทางด้านปรัชญาซึ่งจะช่วยในการพัฒนาเค้าโครงของ ค่านิยมและความเชื่อที่สัมพันธ์กับการกำหนดความมุ่งหมาย การเลือกและการใช้ความรู้ ความหมาย และวิธีการดำเนินการและมิติอื่น ๆ ของการศึกษา พื้นฐานทางสังคมซึ่งจะเป็นแหล่งข้อมูลค่านิยม การเปลี่ยนแปลง ปัญหาความกดดันและแรงขับทางสังคมที่จะนำมาพิจารณาในการวางแผนหลักสูตร พื้นฐานจิตวิทยา ซึ่งประกอบด้วยความคิดเกี่ยวกับการเจริญเติบโตและการพัฒนาการของเด็กตลอดจน การเรียนรู้ของเด็ก ๆ และพื้นฐานเกี่ยวกับสาขาวิชา ซึ่งจะเปรียบเสมือนแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับมโนคติ ข้อมูลต่าง ๆ แบบอย่างวิธีการและกระบวนการค้นคว้าอื่น ๆ ที่อาจจะใช้ในการพัฒนาหลักสูตรและการวางแผนการเรียนการสอน

บิชอป (Bishop 1985, น. 88) มีความเห็นสอดคล้องกันว่าพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรนั้นมีอยู่ด้วยกัน 5 ด้าน แต่ เขาใช้คำว่า "ตัวกำหนดหลัก" ซึ่งจัดเป็นตัวแปรที่ส่งผลต่อการพัฒนาหลักสูตรได้แก่ ปรัชญา ซึ่งหมายรวมถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษา ความนึกคิดทางลัทธิต่าง ๆ และอื่น ๆ การเงินรวมถึงทรัพยากรบุคคลและวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ สังคมและวัฒนธรรม ซึ่งรวมถึงภาษาด้วยความรู้ ซึ่งรวมถึงเนื้อหาวิชา มโนทัศน์ และกระบวนการทางสมองและจิตวิทยา ซึ่งประกอบด้วยทฤษฎีการเรียนรู้วิธีสอนและอื่น ๆ

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา (2545, น. 55) ได้สรุปหลักการในการพัฒนาหลักสูตรให้บรรลุผลดีตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ ดังนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรต้องมีการวางแผนอย่างเป็นระบบ มีลำดับขั้นตอนที่ต่อเนื่อง โดยเริ่มจากการวิเคราะห์หลักสูตร การวางจุดมุ่งหมาย และการปฏิบัติงานด้านต่าง ๆ ของหลักสูตร
2. ผลงานต่าง ๆ ทางด้านหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมาใหม่ ควรมีประสิทธิภาพมากกว่าหลักสูตรเดิม
3. การฝึกอบรมครูประจำการเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาหลักสูตร ต้องทำให้ครูประจำการได้เข้าใจในหลักสูตรใหม่ และสามารถดำเนินการสอนตามหลักสูตรใหม่ให้บรรลุตามจุดมุ่งหมาย ที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

4. การพัฒนาหลักสูตรต้องมุ่งเน้นการพัฒนาทางจิตใจและเจตคติของผู้เรียนเป็นสิ่งสำคัญ ในการพัฒนาหลักสูตร เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น มีสุขนิสัยในการทำงาน สามารถปรับตนเองในการดำเนินชีวิตและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี

5. การพัฒนาหลักสูตรต้องเกิดจากความร่วมมือและประสานงานของผู้ที่เกี่ยวข้อง ในการพัฒนาหลักสูตรทุกฝ่าย เพราะการพัฒนาหลักสูตรเป็นงานที่ยุ่งยากซับซ้อน ซึ่งถ้ามีการกำหนดบทบาทหน้าที่ที่เหมาะสมในแต่ละฝ่ายจะช่วยให้การพัฒนาหลักสูตรบรรลุผลดี

บุญเลี้ยง ทุมทอง (2553, น. 167-168) ได้สรุปหลักการในการพัฒนาหลักสูตรให้บรรลุผลดีตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ ดังนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรจำเป็นต้องมีผู้นำที่เชี่ยวชาญและมีความสามารถในงานพัฒนาหลักสูตรเป็นอย่างดี

2. การพัฒนาหลักสูตรจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือและการประสานงานอย่างดีจากบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทุกระดับ

3. การพัฒนาหลักสูตรจำเป็นต้องมีการดำเนินการเป็นระบบระเบียบแบบแผนต่อเนื่องกันไป เริ่มตั้งแต่การวางจุดมุ่งหมายในการพัฒนาหลักสูตรนั้นจนถึงการประเมินผลการพัฒนาหลักสูตร ในการดำเนินงานจะต้องคำนึงถึงจุดเริ่มต้นในการเปลี่ยนแปลงว่า การพัฒนาหลักสูตรที่จุดใด จะเป็นการพัฒนาส่วนย่อยหรือการพัฒนาทั้งระบบ และจุดดำเนินการอย่างไรในขั้นต่อไป สิ่งเหล่านั้นเป็นสิ่งที่ผู้มีหน้าที่ในการพัฒนาหลักสูตร ไม่ว่าจะเป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านการจัดหลักสูตร ครูผู้สอน หรือนักวิชาการทางด้านการศึกษาและบุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องจะต้องร่วมมือกันพิจารณาอย่างรอบคอบ และดำเนินการอย่างมีระเบียบระบบแบบแผนที่ละขั้นตอน

4. การพัฒนาหลักสูตรจะต้องรวมถึงผลงานต่าง ๆ ทางด้านหลักสูตรที่ได้สร้างขึ้นใหม่อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะเป็นเอกสารหลักสูตร เนื้อหาวิชา การทำการทดสอบหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ หรือการจัดการเรียนการสอน

5. การพัฒนาหลักสูตรที่มีประสิทธิภาพจะต้องมีการฝึกฝนอบรมครูประจำการให้มีความเข้าใจในหลักสูตรใหม่ ความคิดใหม่ แนวทางการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรใหม่

6. การพัฒนาหลักสูตรจะต้องคำนึงถึงประโยชน์ในด้านการพัฒนาจิตใจ และทัศนคติของผู้เรียนด้วย

จากการศึกษาหลักการของการพัฒนาหลักสูตรข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่าการพัฒนาหลักสูตรจะบรรลุผลดีตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ ต้องมีหลักการ 5 ประการ ดังนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรจะต้องตอบสนองต่อความต้องการของสังคมและชุมชนตลอดจน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของหลักสูตร ได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนสนับสนุนเห็นชอบในการพัฒนาหลักสูตร

2. การพัฒนาหลักสูตรต้องมีการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษากำหนดเป้าประสงค์สำคัญและจุดมุ่งหมายของหลักสูตร สร้างกรอบมาตรฐานของหลักสูตร คัดเลือกเนื้อหาสาระสำคัญจำเป็นต่อการเรียนรู้ มีการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่หลากหลาย และมีการประเมินผลหลักสูตรและการปรับปรุงหลักสูตรอย่างมีระบบต่อเนื่องทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกปัจจุบัน

3. การพัฒนาหลักสูตรต้องคำนึงถึงประโยชน์ของผู้เรียนเป็นสำคัญในการสร้างองค์ความรู้ใหม่ยึดโยงประสบการณ์เดิม มุ่งเน้นทักษะกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายและสร้างเสริมคุณค่าของจิตใจ

4. การพัฒนาหลักสูตรที่มีประสิทธิภาพจะต้องมีการฝึกฝนอบรมครูผู้สอนให้มีความเข้าใจและใจในหลักสูตรใหม่ แนวทาง เทคนิคและวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายสอดคล้องกับการพัฒนาผู้เรียนสมัยใหม่

5. การพัฒนาหลักสูตรต้องให้มีผลงานต่าง ๆ ทางด้านหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นใหม่มีประสิทธิภาพมากกว่าหลักสูตรเดิม

การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้วิจัยยึดหลักการสำคัญของการพัฒนาหลักสูตร ที่ต้องตอบสนองต่อความต้องการของสังคมและชุมชน ตลอดจนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของหลักสูตรดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา กำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร การคัดเลือกเนื้อหาสาระประสบการณ์ การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่หลากหลาย และการประเมินผลหลักสูตรและคำนึงถึงประโยชน์ของผู้เรียนเป็นสำคัญในการสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่ยึดโยงประสบการณ์ความรู้เดิม มุ่งเน้นเทคนิคและวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายสอดคล้องกับการพัฒนาผู้เรียนสมัยใหม่ ตลอดจนการสร้างสรรคชิ้นงานของผู้เรียนที่นำไปสู่การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงก่อให้เกิดเป็นคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงของผู้เรียนบรรลุตามเป้าหมายของหลักสูตร

5. รูปแบบการพัฒนาหลักสูตร

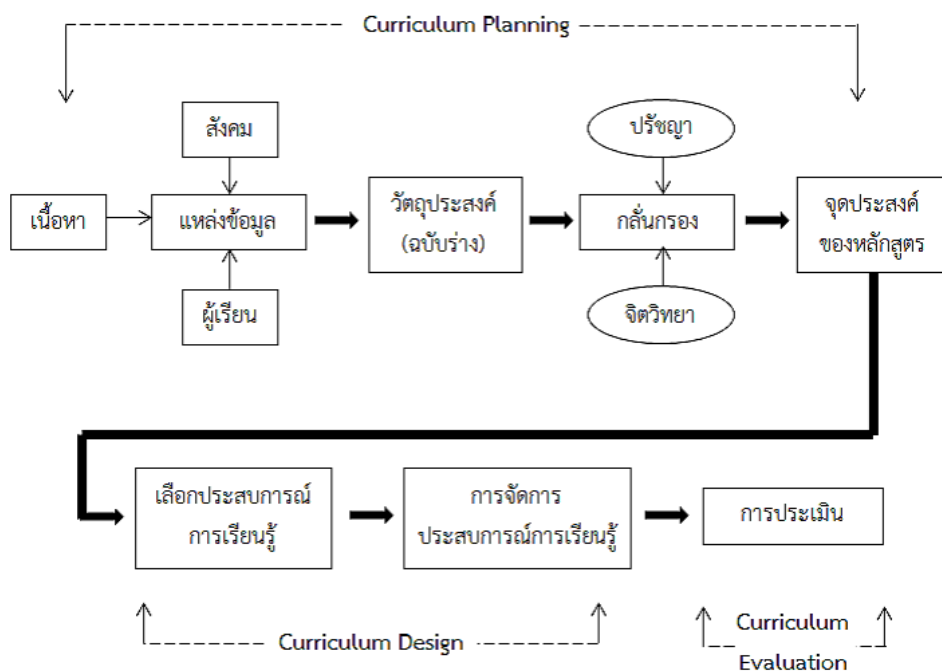
จากการศึกษารูปแบบการพัฒนาหลักสูตร ของนักการศึกษาทั้งต่างประเทศและไทย ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักการและแนวคิดของรูปแบบการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งเป็นกระบวนการที่สำคัญจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรให้เป็นระบบและมีขั้นตอนชัดเจนของกระบวนการพัฒนา พบว่ารูปแบบการพัฒนาหลักสูตรที่เป็นที่ยอมรับของนักการศึกษาต่างประเทศและไทย สามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท ดังนี้

5.1 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรจากแนวคิดของนักการศึกษาต่างประเทศ

5.1.1 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของไทเลอร์ (Ralph W. Tyler)

ไทเลอร์ (Tyler 1949, p. 99) ได้นำเสนอแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร และการสอนซึ่งก็คือหลักการและเหตุผลในการพัฒนาหลักสูตร (Tyler Rationale) ว่าในการพัฒนาหลักสูตรและการสอน ต้องตอบคำถามพื้นฐานที่สำคัญ 4 ประการ คือ

1. จุดมุ่งหมายทางการศึกษา (Educational Purposes) อะไรบ้างที่โรงเรียนต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้
 2. ประสบการณ์ทางการศึกษา (Educational Experiences) อะไรบ้างที่โรงเรียนจะต้องจัดให้ เพื่อช่วยให้บรรลุจุดมุ่งหมาย
 3. จะจัดประสบการณ์ทางการศึกษาอย่างไรจึงจะทำให้สอนมีประสิทธิภาพ
 4. ประเมินประสิทธิภาพของการจัดประสบการณ์การเรียนรู้อย่างไรจึงจะทราบได้ว่าผู้เรียนได้บรรลุเป้าหมายทางการศึกษา
- สรุปรูปแบบกระบวนการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์ ดังภาพ

ภาพ 3 แสดงรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์

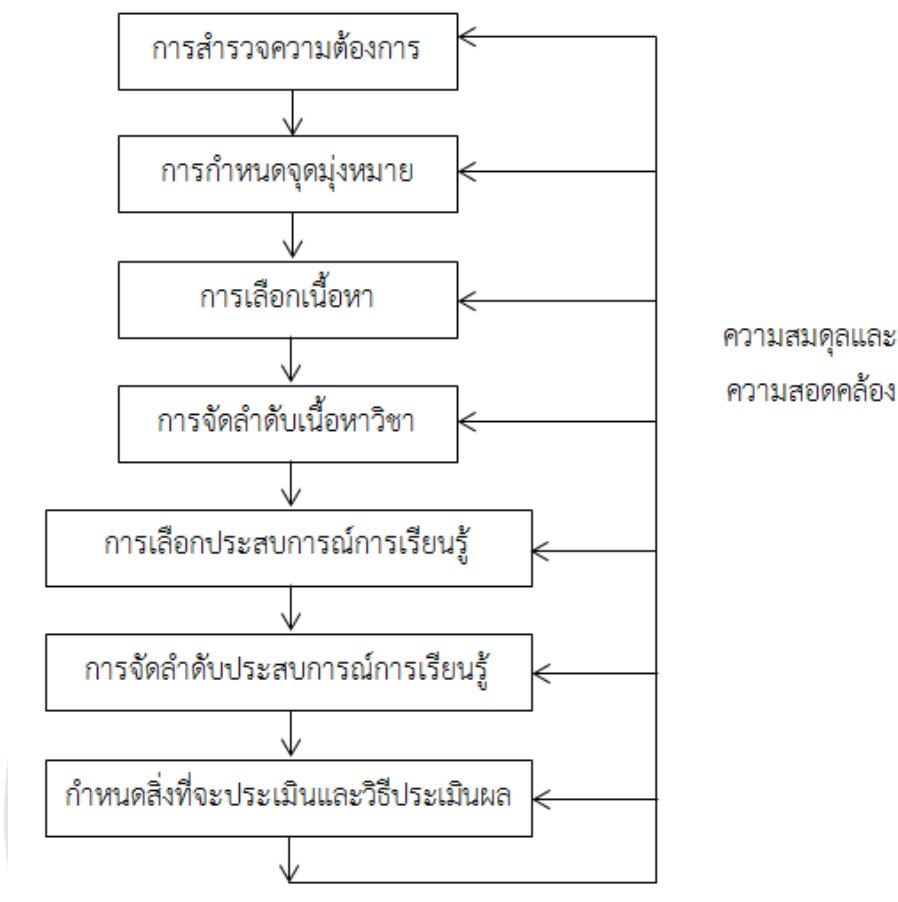
ที่มา: Tyler, 1949, p. 171

ไทเลอร์ ได้วางรูปแบบโครงสร้างของหลักสูตรโดยใช้วิธีการและเป้าหมายปลายทาง (Means and ends approach) ในการกำหนดจุดมุ่งหมายนั้น ในขั้นแรกต้องกำหนดเป็นจุดมุ่งหมายชั่วคราวก่อนโดยต้องนำบริบทที่เกี่ยวข้อง เช่น บริบททางด้านสังคม ด้วยการนำสิ่งที่สังคมคาดหวังว่าต้องการให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอย่างไร และมีการศึกษาตัวผู้เรียน เช่น ความต้องการ ความสนใจ ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว เป็นต้น นอกจากนี้ยังต้องศึกษาแนวคิดของนักวิชาการ ความเชื่อค่านิยมของสังคมเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องวิเคราะห์ให้ชัดเจนเพราะการศึกษาสังคม ค่านิยมชนบประเพณี วัฒนธรรมจะให้คำตอบว่าสังคมต้องการจัดการศึกษาเพื่ออะไรและจะจัดการศึกษาสำหรับใคร สิ่งเหล่านี้ช่วยให้แสวงหาคำตอบที่ชัดเจนในการกำหนดเป้าหมายหรือทิศทางของการศึกษา

5.1.2 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของทาบา (Hilda Taba)

ทาบา (Taba 1962, pp. 456-459) ได้นำเสนอแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและการสอนตามรูปแบบของทาบา (Hilda Taba) มีลักษณะจากล่างขึ้นบน (grassroots approach) โดยใช้วิธีอุปนัย ทาบาเสนอไว้ว่าหลักสูตรควรมาจากครูผู้สอนมากกว่าผู้บริหารระดับสูง กระบวนการพัฒนาหลักสูตรของทาบา มีทั้งหมด 7 ขั้นตอน ดังนี้

1. วิเคราะห์ความต้องการ (Diagnosis of needs) ใช้วิธีสำรวจสภาพปัญหา ความต้องการ และความจำเป็นของผู้เรียนและของสังคม
2. กำหนดจุดมุ่งหมาย (Formulation of objectives) ด้วยข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ความต้องการ
3. คัดเลือกเนื้อหาสาระ (Selection of content) เมื่อกำหนดจุดมุ่งหมายแล้วก็ต้องเลือกเนื้อหาสาระ ซึ่งสอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย และต้องคำนึงถึงพัฒนาการของผู้เรียนด้วย
4. การจัดรวบรวมเนื้อหาสาระ (Organization of content) เนื้อหาสาระที่รวบรวมต้องคำนึงถึงความยากง่ายและความต่อเนื่อง รวมทั้งจัดให้เหมาะสมกับพัฒนาการและความสนใจของผู้เรียน
5. คัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ (Selection of learning experiences) การคัดเลือกประสบการณ์เรียนรู้ให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายและเนื้อหาวิชา
6. การจัดรวบรวมประสบการณ์การเรียนรู้ (Organization of learning experiences) การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ควรคำนึงถึงความต่อเนื่องของเนื้อหาสาระ
7. กำหนดวิธีวัดและประเมินผล (Determination of what to evaluate and the ways and means of doing it) มีการประเมินเพื่อตรวจสอบว่าประสบการณ์การเรียนรู้ที่จัดให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ และกำหนดวิธีการประเมินรวมทั้งเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินด้วยสรุปรูปแบบกระบวนการพัฒนาหลักสูตร ของทาบา ดังภาพ

ภาพ 4 แสดงรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของทาบ

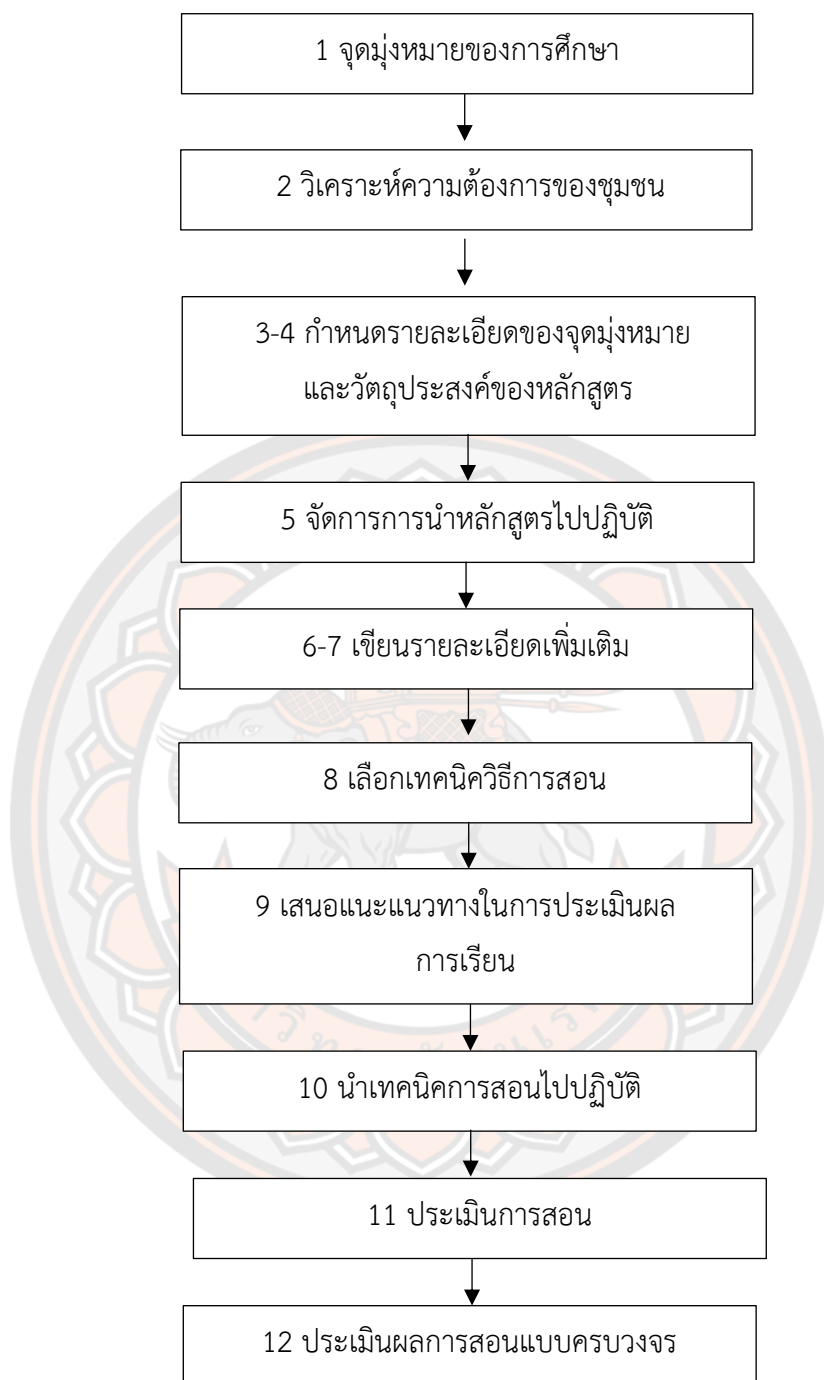
ที่มา: Taba, 1962, pp. 345-425

5.1.3 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของโอลิวา (Peter F. Oliva)

โอลิวา (Peter F. Oliva, 1982, pp. 171-175) ได้มีแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตร นำเสนอรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรที่มุ่งเน้นความสัมพันธ์ระหว่างหลักสูตรและการเรียนการสอน 12 ขั้นตอน ดังนี้

1. จุดมุ่งหมายของการศึกษา (Aims of Education) และหลักการปรัชญาและจิตวิทยา จากการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นของสังคมและผู้เรียน
2. วิเคราะห์ความต้องการจำเป็นของชุมชนที่สถานศึกษานั้น ๆ ตั้งอยู่ ความต้องการจำเป็นของผู้เรียนในชุมชน และเนื้อหาวิชาที่จำเป็นเพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอน

3. เป้าหมายของหลักสูตร (Curriculum Goals) โดยอาศัยข้อมูลจาก
ชั้น 1 และ 2
4. จุดประสงค์ของหลักสูตร (Curriculum Objectives) โดยอาศัยข้อมูล
จากชั้นที่ 1, 2 และ 3 แตกต่างจากชั้นที่ 3คือมีลักษณะเฉพาะเจาะจงเพื่อนำไปสู่การประยุกต์ใช้
หลักสูตรและ การกำหนดโครงสร้างหลักสูตร
5. รวบรวมและนำไปใช้ (Organization and Implementation of the
Curriculum) เป็นขั้นของการกำหนดโครงสร้างหลักสูตร
6. กำหนดเป้าหมายของการสอน (Instructional Goals) ของแต่ละระดับ
7. กำหนดจุดประสงค์ของการจัดการเรียนการสอน (Instructional
Objective) ในแต่ละวิชา
8. เลือกยุทธวิธีในการสอน (Selection of Strategies) เป็นขั้นที่ผู้เรียน
เลือกยุทธวิธี ที่เหมาะสมกับผู้เรียน
9. เลือกเทคนิควิธีการประเมินผลก่อนที่นำไปสอนจริงคือ 9A
(Preliminary selective of evaluation techniques) และกำหนดวิธีประเมินผลหลังจากกิจกรรม
การเรียนการสอนสิ้นสุด คือ 9B (Find selection of evaluation techniques)
10. นำยุทธวิธีไปใช้ปฏิบัติจริง(Implementation of Strategies) เป็นขั้น
ของการใช้วิธีการที่กำหนดในชั้นที่ 8
11. ประเมินผลจากการเรียนการสอน (Evaluation of Instruction)
เป็นขั้นที่เมื่อการดำเนินการจัดการเรียนการสอนเสร็จสิ้น ก็มีการประเมินผลตามที่ได้เลือกหรือ
กำหนดวิธีการประเมิน ชั้นที่ 9
12. ประเมินหลักสูตร (Evaluation of curriculum) เป็นขั้นตอนสุดท้าย
ที่ทำให้วงจรครบถ้วน การประเมินผลที่มีใช้ประเมินผู้เรียนและผู้สอน แต่เป็นการประเมินหลักสูตรที่
จัดทำขึ้นสรุปรูปแบบกระบวนการพัฒนาหลักสูตร ของโอลิวา ดังภาพ

ภาพ 5 แสดงรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของโอลิวา

5.2 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรจากแนวคิดนักการศึกษาไทย

มีนักวิชาการการศึกษาไทยได้นำเสนอรูปแบบการพัฒนาหลักสูตร เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาหลักสูตรและการสอน ดังนี้

5.2.1 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของ สงัด อุทยานันท์

สงัด อุทยานันท์ (2532, น. 38-34) ได้สรุปแนวคิดขั้นตอนรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรเป็นกระบวนการ 7 ขั้นตอน ดังนี้

1. การกำหนดข้อมูลพื้นฐานเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญและเป็นขั้นตอนแรกของการพัฒนาหลักสูตร เพื่อให้ทราบถึงสภาพปัญหาความต้องการของสังคมและผู้เรียน ซึ่งจะช่วยให้สามารถจัดหลักสูตรให้สนองกับความต้องการและสามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ

2. การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร จัดเป็นขั้นตอนที่สำคัญยิ่งอีกขั้นหนึ่ง เป็นขั้นตอนที่ทำหลังจากได้วิเคราะห์และได้ทราบสภาพปัญหา ตลอดจนความต้องการต่าง ๆ การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรนั้นเป็นการมุ่งแก้ปัญหาและสนองความต้องการที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูล อาจเป็นข้อมูลพื้นฐานที่มีอยู่เดิม หรือจากการเก็บรวบรวมข้อมูลความต้องการขึ้นมาใหม่ก็ได้

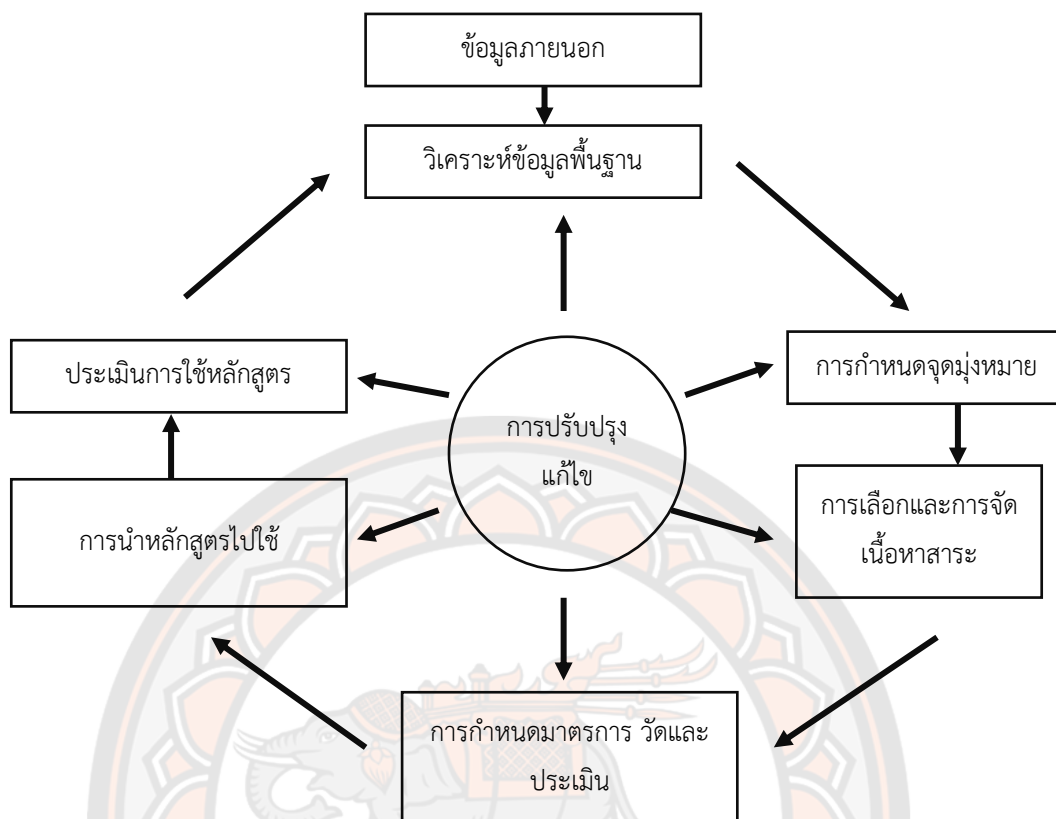
3. การคัดเลือกจัดเนื้อหาสาระและประสบการณ์การเรียนการสอนที่จะนำมาจัดไว้ในหลักสูตรจะต้องผ่านการพิจารณากลับกรองถึงความเหมาะสมและจำเป็นต้องสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่กำหนดไว้

4. การกำหนดมาตรการวัดและประเมินผล ขั้นนี้มุ่งที่จะหาเกณฑ์มาตรฐานเพื่อใช้ในการวัดและประเมินผลว่า จะวัดและประเมินผลอะไรบ้างจึงจะสอดคล้องกับเจตนารมณ์หรือจุดมุ่งหมาย ของหลักสูตร

5. การทดลองใช้หลักสูตร ขั้นตอนนี้จะมุ่งศึกษาหาจุดอ่อนหรือข้อบกพร่องต่าง ๆ ของหลักสูตร หลังจากได้มีการร่างหลักสูตรเสร็จแล้ว ทั้งนี้เพื่อหาวิธีการแก้ไขปรับปรุงหลักสูตรให้ดียิ่งขึ้น

6. การประเมินผลการใช้หลักสูตร หลังจากได้มีการยกร่างหลักสูตร หรือได้ทำการทดลองใช้หลักสูตรแล้ว ก็ควรมีการประเมินผลจากการใช้ว่าเป็นอย่างไร มีส่วนไหนบ้างที่ควรจะได้รับ การปรับปรุงแก้ไขบ้าง ถ้ามีจุดอ่อนหรือไม่เหมาะสมตรงไหนก็ต้องปรับปรุงให้เป็นที่เหมาะสมก่อนนำไปใช้จริงต่อไป

7. การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรก่อนนำไปใช้ หลังจากได้มีการตรวจสอบและประเมินผลเบื้องต้นแล้ว หากพบว่าหลักสูตรมีข้อบกพร่องจะต้องปรับปรุงแก้ไขให้มีความถูกต้องหรือเหมาะสมก่อนที่จะนำหลักสูตรไปใช้ในสถานศึกษาจริง ทั้งนี้เพื่อให้การใช้หลักสูตรบรรลุผลตามเป้าหมาย ที่กำหนดไว้ สรุปรูปแบบกระบวนการพัฒนาหลักสูตร ของสงัด อุทยานันท์ ดังภาพ

ภาพ 6 แสดงรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของสัจด์ อุทยานันท์

ที่มา: สัจด์ อุทยานันท์, 2532, น. 39

5.2.2 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของ วิชัย วงศ์ใหญ่

วิชัย วงศ์ใหญ่ (2535, น. 5-23) ได้ศึกษาวิเคราะห์ทฤษฎีและรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรในรูปแบบต่าง ๆ แล้วนำมาประยุกต์ให้เป็นรูปแบบของระบบการพัฒนาหลักสูตรที่เรียกว่าการพัฒนาหลักสูตรแบบครบวงจร (Integrated Curriculum Development Model) โดยแบ่งกระบวนการพัฒนาหลักสูตรเป็น 3 ระบบ คือ ระบบการร่างหลักสูตร ระบบการนำหลักสูตรไปใช้และระบบการประเมินหลักสูตร ซึ่งทั้งสามระบบนี้จะต้องสัมพันธ์ต่อเนื่องกัน โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ระบบร่างหลักสูตร มีองค์ประกอบ ดังนี้

1.1 สิ่งที่กำหนดหลักสูตร คือ การเตรียมการศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่จะนำมาใช้สำหรับ การพัฒนาหลักสูตร ได้แก่ สิ่งที่กำหนดทางวิชาการ สิ่งที่กำหนดทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจและ สิ่งที่กำหนดทางการเมือง

1.2 รูปแบบหลักสูตร ได้แก่ โครงสร้างและองค์ประกอบหลักสูตร ซึ่งได้มาจากสิ่งที่กำหนดหลักสูตร

1.3 การตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรเป็นการศึกษาความเป็นไปได้ของหลักสูตรพร้อมทั้งปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปใช้จริง ซึ่งอาจทำได้หลากหลายวิธี เช่น การประชุม สัมมนา การวิจัย การทดลองใช้หลักสูตรนำร่อง เป็นต้น

2. ระบบการใช้หลักสูตร มีองค์ประกอบ ดังนี้

2.1 การขออนุมัติหลักสูตร เมื่อได้รับอนุมัติแล้วจึงจะรับสมัครผู้ที่จะศึกษาและดำเนินการใช้หลักสูตร

2.2 การวางแผนการใช้หลักสูตร จะกระทำควบคู่ไปกับการขออนุมัติหลักสูตร เมื่อหลักสูตรได้รับการอนุมัติเรียบร้อยแล้ว จึงดำเนินการใช้หลักสูตรได้

2.3 การดำเนินการใช้หลักสูตร เริ่มตั้งแต่การประชาสัมพันธ์ การเตรียมความพร้อม ของบุคลากร งบประมาณ การออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนไปจนถึงการจัดตารางสอน

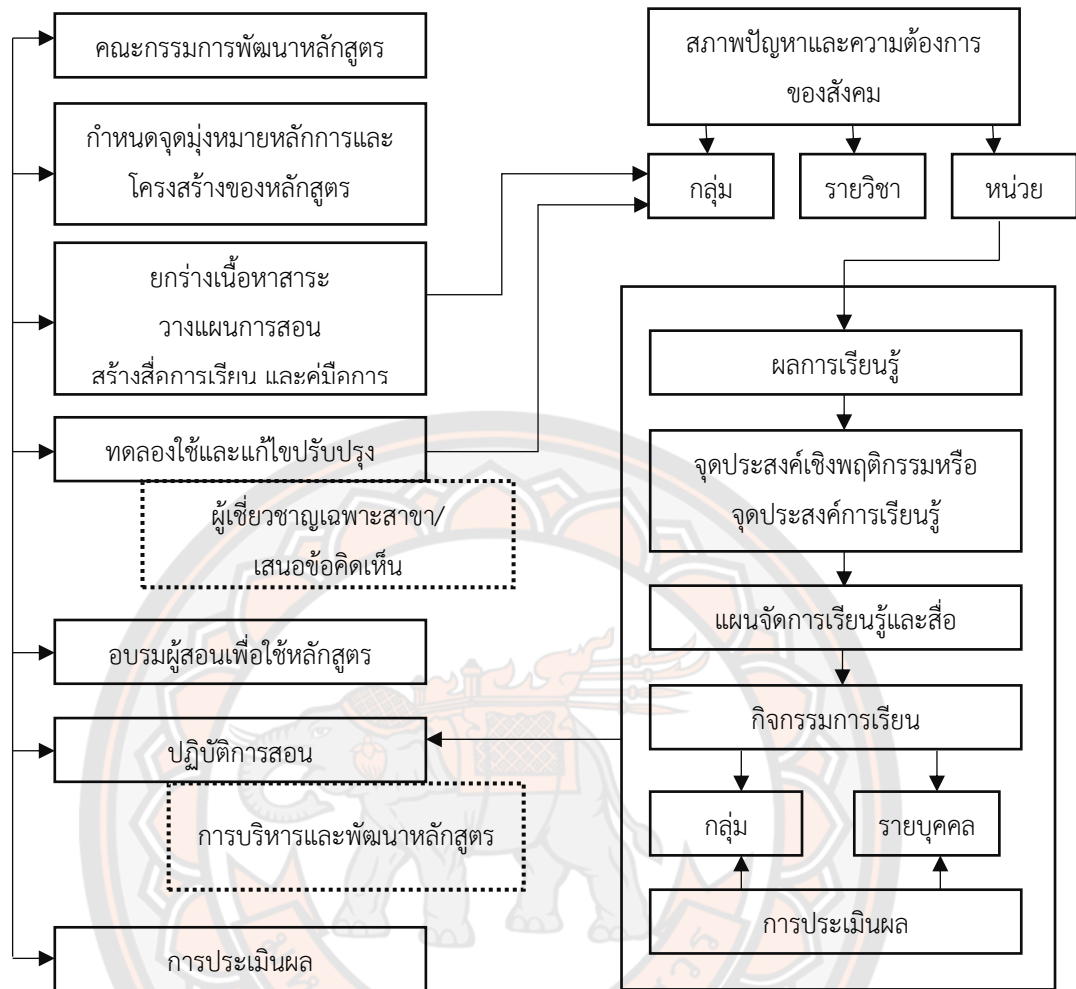
3. ระบบการประเมินหลักสูตร มีองค์ประกอบ ดังนี้

3.1 การวางแผนการประเมินหลักสูตร เป็นการวางแผนว่าจะประเมินหลักสูตรในส่วนใดบ้าง เช่น ประเมินเอกสารหลักสูตร การประเมินย่อย ๆ แต่ละระบบ เช่น ระบบการเรียนการสอน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ประเมินหลักสูตรทั้งระบบ

3.2 แผนการเก็บข้อมูล ได้แก่ การรวบรวมข้อมูล การจัดหมวดหมู่ข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูลตามเกณฑ์ที่กำหนด

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล ควรกำหนดว่า มีข้อมูลอะไรบ้างที่สำคัญในการตัดสินใจ การจัดทำระบบข้อมูลจะช่วยจำแนกข้อมูลเป็นหมวดหมู่และสังเคราะห์ข้อมูลได้ตามเกณฑ์

3.4 การรายงานข้อมูล การจัดทำรายงานและการนำเสนอข้อมูลจะ ช่วยในการพิจารณาว่าหลักสูตรนี้มีคุณค่าตรงตามวัตถุประสงค์หรือว่าจะปรับปรุงแก้ไข สรุประบบการพัฒนาหลักสูตร ของวิชัย วงษ์ใหญ่ ดังรูปภาพ

ภาพ 7 แสดงรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของวิชัย วงษ์ใหญ่

ที่มา: วิชัย วงษ์ใหญ่, 2537, น. 5-23

จากการศึกษาหลักการและแนวคิดของรูปแบบการพัฒนาหลักสูตร ทั้งนักวิชาการการศึกษาต่างประเทศและไทย ของ ไทเลอร์ (Tyler, 1949), ทาบ่า (Taba, 1962), โอลิวา (Oliva, 1982), สัจด์ อุทรานันท์ (2532), และวิชัย วงษ์ใหญ่ (2535) สรุปได้ว่า รูปแบบการพัฒนาหลักสูตร มีการพัฒนาอย่างเป็นระบบ ตามการวางแผนและดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอน โดยขั้นตอนสำคัญ ดังนี้ 1) การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน 2) การยกร่างหลักสูตร 3) การนำหลักสูตรไปใช้ และ 4) การประเมินและปรับปรุงหลักสูตร ซึ่งถือว่าเป็นแนวทางของรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรทั่วไป และหลักสูตรเสริม

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นหลักสูตรเสริมโดยประยุกต์ใช้ขั้นตอนกระบวนการพัฒนาหลักสูตรตามรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรทั่วไป ดังนี้ 1) การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน 2) การยกร่างหลักสูตร 3) การนำหลักสูตรไปใช้ และ 4) การประเมินหลักสูตร

6. การประเมินหลักสูตร

การประเมินหลักสูตรเป็นขั้นตอนที่สำคัญอย่างหนึ่งของรูปแบบกระบวนการพัฒนาหลักสูตร ที่นักพัฒนาหลักสูตรต้องให้ความสำคัญถึงในขั้นตอนของการประเมินหลักสูตรโดยมีการเลือกพิจารณารูปแบบการประเมินที่เหมาะสมกับหลักสูตรนั้น ๆ

6.1 ความหมายของการประเมินหลักสูตร

ในการศึกษาและนิยามให้ความหมายของการประเมินหลักสูตรได้มีนักการศึกษาทั้งต่างประเทศและไทย ได้ให้นิยามความหมายของการประเมินหลักสูตรไว้ ดังนี้

ทาบ (Taba, 1962, p. 310) ได้อธิบายเกี่ยวกับการประเมินหลักสูตร มีความหมายครอบคลุมหลายประการ เป็นการประเมินจุดมุ่งหมาย และขอบข่ายของหลักสูตร ตลอดจนคุณสมบัติของบุคลากรที่รับผิดชอบหลักสูตร ความสามารถของผู้เรียน ผลของการนำหลักสูตรไปใช้และรวมถึงการประเมินวัสดุ

เซเลอร์ และคณะ (Saylor et al., 1981, p. 317) ได้อธิบายเกี่ยวกับการประเมินหลักสูตร หมายถึง กระบวนการตัดสินคุณค่าของหลักสูตร ว่ามีความเชื่อถือมากน้อยเพียงใด การเลือกเนื้อหา วิธีการเรียนการสอนเหมาะสมกับผู้เรียนที่ใช้หลักสูตรหรือไม่

สตัฟเฟิลบีม และคณะ (Stufflebeam et al., 1971, p. 128) ได้อธิบายเกี่ยวกับการประเมินหลักสูตร หมายถึงการหาข้อมูล การเก็บข้อมูล เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในการตัดสินใจทางเลือกที่ดีกว่าเดิม

วาริรัตน์ แก้วอุไร (2549, น. 203) ได้อธิบายเกี่ยวกับการประเมินหลักสูตร หมายถึง การศึกษารวบรวมข้อมูลของหลักสูตรทั้งหมดเกี่ยวกับกระบวนการจัดทำ การดำเนินการใช้ และผลของการใช้หลักสูตรตลอดจนการตัดสินคุณค่า และคุณภาพของหลักสูตรแล้วนำมาวิเคราะห์เทียบกับเกณฑ์

ชนัท ธาตุทอง (2550, น. 104) ได้อธิบายเกี่ยวกับการประเมินหลักสูตร หมายถึง กระบวนการดำเนินงานเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อตัดสินคุณค่าของหลักสูตรว่ามีคุณภาพมากน้อยเพียงไร และเพื่อนำผลการประเมินดังกล่าวมาใช้ในการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรให้มีคุณภาพดียิ่งขึ้นไป

ไพฑูรย์ สีนลารัตน์ (2554, น. 46) ได้อธิบายเกี่ยวกับการประเมินหลักสูตร หมายถึง กระบวนการตรวจสอบว่าหลักสูตรที่ดำเนินการและใช้อยู่เป็นอย่างไร มีจุดอ่อนและจุดแข็งที่ ไหนบ้าง เพื่อที่จะปรับปรุงในส่วนที่เป็นจุดอ่อนและเสริมจุดแข็งให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

จากความหมายของการประเมินหลักสูตรดังกล่าวข้างต้น นักการศึกษาให้ความเห็นว่า การประเมินหลักสูตรมีความหมายครอบคลุมหลายประการ เป็นการประเมินจุดมุ่งหมาย ขอบข่าย ของหลักสูตร คุณสมบัติของบุคลากรที่รับผิดชอบหลักสูตร ความสามารถของผู้เรียนผลของการนำหลักสูตรไปใช้ กระบวนการตัดสินใจคุณค่าของหลักสูตร ว่ามีความเชื่อถือมากน้อยเพียงใด การเลือกเนื้อหา วิธีการเรียนการสอนเหมาะสมกับผู้เรียนที่ใช้หลักสูตรหรือไม่ รวมถึงกระบวนการตรวจสอบว่าหลักสูตรที่ดำเนินการและใช้อยู่เป็นอย่างไร มีจุดอ่อนและจุดแข็งที่ ไหนบ้าง เพื่อที่จะปรับปรุงในส่วนที่เป็นจุดอ่อนและเสริมจุดแข็งให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ผู้วิจัยสรุปความหมายของการประเมินหลักสูตรข้างต้นได้ว่า การประเมินหลักสูตร หมายถึง การดำเนินงานจัดทำใช้และรายงานผลของการใช้หลักสูตร เพื่อตัดสินคุณค่าและคุณภาพของหลักสูตร โดยเทียบกับเกณฑ์ก่อนนำไปปรับปรุงแก้ไขให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

6.2 จุดมุ่งหมายของการประเมินหลักสูตร

ในหลักสำคัญของการประเมินหลักสูตรนั้นจะต้องครอบคลุมทุกขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรโดยแต่ละขั้นตอน มีจุดมุ่งหมายแตกต่างกัน ดังนี้

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2537, น. 217) ได้อธิบายเกี่ยวกับการจุดมุ่งหมายการประเมินหลักสูตร ดังนี้

1. ประเมินเพื่อการปรับปรุงหลักสูตร หมายถึงการประเมินในระหว่างการพัฒนา งานพัฒนาหลักสูตร มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ผลประเมินนั้นให้เป็นประโยชน์ในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง โดยมีการวัดผลเป็นระยะ
2. ประเมินผลเพื่อสรุปผล คุณค่าของการพัฒนาหลักสูตรมีความเหมาะสมหรือไม่ หลักสูตรตอบสนองความต้องการของผู้เรียน สังคม ควรจะใช้ต่อไป หรือควรยกเลิกทั้งหมดหรือปรับปรุง แก้ไขบางส่วน

บุญศรี พรหมมาพันธ์ (2545, น. 37) ได้อธิบายเกี่ยวกับการจุดมุ่งหมาย การประเมินหลักสูตร ดังนี้

1. ชี้ให้เห็นคุณค่าของหลักสูตรในการตอบสนองของวัตถุประสงค์ที่ต้องการหรือไม่ รวมทั้งช่วยให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์เพียงใด
2. เป็นแนวทางในการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน ผู้สอน เนื่องจากข้อมูลที่ได้นั้นสามารถนำไปพัฒนาและวางแผนได้

3. เป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องที่พบในองค์ประกอบของหลักสูตร

4. ช่วยในการตัดสินใจของผู้บริหารควรวางใช้หลักสูตรต่อไปหรือยกเลิกหลักสูตร

5. ทำให้ทราบผู้เรียนซึ่งเป็นผลผลิตของหลักสูตร ว่ามีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรหรือไม่

6. เป็นแนวทางปรับปรุง แก้ไข ระบบบริหารหลักสูตร การนิเทศ กำกับดูแลให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

พิสนุ พงศ์ศรี (2550, น. 135-136) ได้อธิบายเกี่ยวกับการจุดมุ่งหมายการประเมินหลักสูตร ดังนี้

1. ทำให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและสภาพสังคม

2. ได้สารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุง แผนงาน กิจกรรมและหลักสูตร ให้มีความเหมาะสมก่อนนำไปใช้ ทั้งนี้เพื่อลดโอกาสและความเสี่ยง ที่ทำให้หลักสูตรมีความล้มเหลว

3. การประเมินตัวหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น จะทำให้ทราบถึงความเหมาะสมของหลักสูตรว่าเหมาะสมหรือไม่อย่างไร เพื่อนำไปสู่การปรับปรุง หลักสูตรให้สอดคล้องตรงกับวัตถุประสงค์

4. การประเมินความก้าวหน้าของการนำหลักสูตรไปใช้ ทำให้ผู้รับผิดชอบการพัฒนาหลักสูตรทราบจุดเด่น ทราบจุดด้อยของการบริหารหลักสูตร การพัฒนาบุคลากร กิจกรรมการเรียนการสอน การใช้สื่อ การวัดผลและประเมินผลเพื่อเพิ่มประสิทธิผลการใช้หลักสูตรให้เกิดผลครบถ้วน

5. การประเมินความสำเร็จของหลักสูตร จะทำให้ทราบว่า การใช้หลักสูตรได้ผลตามวัตถุประสงค์ตามจุดมุ่งหมายหรือไม่ ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถเพียงใด นำความรู้ไปใช้ได้มากน้อยเพียงใด คุ่มค่าหรือควรปรับปรุงและพัฒนาส่วนใด

6. การประเมินหลักสูตรจะทำให้ผู้รับผิดชอบหลักสูตรและผู้ใช้หลักสูตรทราบจุดอ่อนของหลักสูตร เกิดแรงจูงใจในการพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

จากการศึกษาข้างต้นจะเห็นได้ว่า การประเมินหลักสูตรจะต้องทำการประเมินทุกขั้นตอนของการพัฒนาหลักสูตร สรุปได้ว่า การประเมินหลักสูตรมีจุดมุ่งหมายหลัก ๆ เพื่อการปรับปรุงคุณภาพของหลักสูตร และสรุปผลของการพัฒนาหลักสูตรว่ามีความเหมาะสม และมีประสิทธิผลต่อผู้เรียนหรือไม่ อย่างไร

6.3 แนวคิดการประเมินหลักสูตร

นักการศึกษาทางด้านหลักสูตรและการสอนได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการประเมินหลักสูตรไว้หลากหลายรูปแบบ โดยสามารถเลือกใช้ให้เหมาะสมกับลักษณะเฉพาะของหลักสูตรนำไปประยุกต์เพื่อการประเมินหลักสูตรตามความเหมาะสม ผู้วิจัยขอเสนอ 5 รูปแบบการประเมินหลักสูตร ดังนี้

6.3.1 แนวคิดการประเมินหลักสูตรของไทเลอร์

ไทเลอร์ (Tyler, 1950, p. 11) ได้ให้แนวคิดที่ว่าวัตถุประสงค์ทางการศึกษาที่กำหนดขึ้นเป็นสิ่งที่แสดงถึงสิ่งที่มุ่งหวังให้ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหรือมีคุณลักษณะตามที่ต้องการ ดังนั้นการประเมินจึงเป็นกระบวนการกำหนดระดับความเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจริงในตัวผู้เรียนเมื่อได้ผ่านกระบวนการเรียนการสอน

อัญชลี สารรัตน์ (2547, น. 133- 134) ได้สรุปรูปแบบการประเมินหลักสูตร ของไทเลอร์ไว้ว่ารูปแบบการประเมินหลักสูตรจึงยึดวัตถุประสงค์ทางการศึกษาหรือวัตถุประสงค์ ของหลักสูตรเป็นหลักในการประเมินความสำเร็จ วัตถุประสงค์จึงสามารถนำมาเป็นเกณฑ์มาตรฐานสำหรับการตัดสินผลสำเร็จของการดำเนินงาน ในการกำหนดวัตถุประสงค์ของสิ่งที่ประเมิน จึงต้องกำหนดในรูปของวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม (Behavioral Objective) เพื่อความชัดเจน และการตัดสินผลสำเร็จของการดำเนินกิจกรรม แนวคิดนี้จึงมีลักษณะเป็น Goal-Base (Behavioral Objective) Approach เมื่อนำรูปแบบการประเมินของไทเลอร์ มาใช้ในการประเมินหลักสูตร จึงเป็นการประเมินว่าผลลัพธ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากหลักสูตรเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรหรือไม่ หากผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร แสดงว่า การบริหารหลักสูตรหรือ การใช้หลักสูตรดี รูปแบบการประเมินของไทเลอร์ จึงเป็นการประเมินเปรียบเทียบระหว่าง สิ่งที่เป็นจริงกับสิ่งที่ควรเป็น และการใช้ข้อมูลความสอดคล้องเป็นหลักในการตัดสินใจสรุปผลการดำเนินงานเกี่ยวกับการบริหารหลักสูตร

ไทเลอร์ เป็นผู้ที่วางรากฐานการประเมินหลักสูตร โดยเสนอแนวคิดว่าการประเมินหลักสูตรเป็นการเปรียบเทียบว่าพฤติกรรมของผู้เรียนที่เปลี่ยนแปลงไป เป็นไปตามวัตถุประสงค์ ที่กำหนดไว้หรือไม่ โดยการศึกษารายละเอียดขององค์ประกอบกระบวนการจัดการศึกษา 3 ส่วน คือ 1) วัตถุประสงค์ 2) การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และ 3) การตรวจสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน

ใจทิพย์ เชื้อรัตน์พงษ์ (2539, น. 225) ได้สรุปการประเมินหลักสูตรจึงเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนและการประเมินคุณค่าของหลักสูตรไทเลอร์ได้จัดลำดับขั้นตอนการเรียน การสอนและการประเมินผล ดังนี้

1. กำหนดวัตถุประสงค์อย่างกว้าง ๆ โดยวิเคราะห์ปัจจัยต่าง ๆ ในการกำหนดวัตถุประสงค์ (Goal Screens) คือ นักเรียน สังคม และเนื้อหาสาระ ส่วนปัจจัยที่กำหนดขอบเขตของวัตถุประสงค์ (Goal Screens) คือ จิตวิทยาการเรียนรู้และปรัชญาการศึกษา
2. กำหนดวัตถุประสงค์เฉพาะและวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมอย่างชัดเจน ซึ่งจะเป็นพฤติกรรมที่ต้องการวัดภายหลังจากการจัดประสบการณ์การเรียนรู้
3. กำหนดเนื้อหาหรือประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้
4. เลือกวิธีการเรียนการสอนที่เหมาะสมที่จะทำให้อุณหภูมิเนื้อหาหรือประสบการณ์ที่วางไว้ประสบความสำเร็จ
5. ประเมินผลโดยการตัดสินใจด้วยการวัดผลทางการศึกษาหรือการทดสอบสัมฤทธิ์ผลในการเรียนจุดมุ่งหมายทางการศึกษาประสบการณ์การเรียนรู้ การตรวจสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
6. ถ้าไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ก็จะต้องมีการตัดสินใจจะยกเลิกหรือปรับปรุงหลักสูตร แต่ถ้าบรรลุตามวัตถุประสงค์ ก็อาจจะใช้เป็นข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) เพื่อปรับปรุง การกำหนดวัตถุประสงค์ให้สอดคล้องกับสังคมที่เปลี่ยนแปลงหรือใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาคุณภาพของหลักสูตร

กล่าวโดยสรุป การประเมินหลักสูตรตามแนวคิดของไทเลอร์ เน้นการตัดสินใจคุณค่าตามจุดมุ่งหมาย เป้าหมายหรือ วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในแผนงาน โครงการ หรือหลักสูตร การประเมินจึงมีลักษณะของการ เปรียบเทียบผลที่เกิดขึ้นจริงกับผลที่คาดหวังไว้เป็นการยึดความสำเร็จของผู้เรียนส่วนใหญ่ เป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจ โดยอาศัยการวัดพฤติกรรมก่อนและหลังเรียน และมีการกำหนดเกณฑ์ไว้ก่อนล่วงหน้าว่าความสำเร็จใดจึงจะประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมาย ที่วางไว้การประเมินผลในลักษณะนี้จึงเป็นการประเมินผลสรุปมากกว่าการประเมินผลความก้าวหน้า

6.3.2 แนวคิดการประเมินของแฮมมอนด์

แฮมมอนด์ (Hammond อ้างถึงใน วิชัย วงษ์ใหญ่, 2554, น. 153) มีแนวคิดในการประเมินหลักสูตรโดยยึดจุดประสงค์เป็นหลักคล้าย ไทเลอร์ แต่แฮมมอนด์ได้เสนอแนวคิด ที่ต่างจากไทเลอร์โดยที่ แฮมมอนด์ได้เสนอว่าโครงสร้างสำหรับการประเมินนั้นประกอบด้วย มิติ (Dimensions) ใหญ่ ๆ หลายมิติด้วยกัน แต่ละมิติก็จะประกอบด้วยตัวแปรสำคัญ ๆ อีกหลายตัวแปร ความสำเร็จหรือความล้มเหลวของหลักสูตรโดยเฉพาะนวัตกรรมทางการศึกษาที่ถูกนำมาบรรจุในหลักสูตรเมื่อมีการพัฒนาหลักสูตรโดยเฉพาะนวัตกรรมทางการศึกษาที่ถูกนำมาบรรจุในหลักสูตรเมื่อมีการพัฒนาหลักสูตรขึ้นกับความสัมพันธ์ (Interaction) ระหว่างตัวแปรในมิติต่าง ๆ

เหล่านี้ มิติทั้ง 3 ได้แก่ มิติด้านการเรียนการสอน (Instructional Dimension) มิติด้านสถาบัน (Institutional Dimension) และมิติด้านพฤติกรรม (Behavioral Dimension) แฮมมอนด์เรียกมิติทั้ง 3 นี้ว่าโครงสร้างเพื่อการประเมิน

1) สิ่งที่จะประเมิน สิ่งที่จะประเมินประกอบด้วยปฏิสัมพันธ์ของตัวแปรใน 3 มิติ มิติด้านการสอน ประกอบด้วยตัวแปรสำคัญ 5 ตัวแปร คือ

1.1) การจัดการชั้นเรียนและตารางสอน หมายถึงการจัดการจัดครูและนักเรียนให้พบกันและดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งเกี่ยวข้องกับเวลาที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนและการจัดกลุ่มนักเรียน

1.2) เนื้อหาวิชา หมายถึง เนื้อหาวิชาที่จะนำมาจัดการเรียนการสอน การจัดลำดับเนื้อหาให้เหมาะสมกับระดับวุฒิภาวะของผู้เรียนและชั้นเรียนในแต่ละระดับ ซึ่งประกอบด้วย โครงสร้างของความรู้ ความคิดรวบยอด และวิธีการแสวงหาความรู้ตามลักษณะเฉพาะของแต่ละสาขาวิชา การจัดลำดับเนื้อหาให้เหมาะสมกับวุฒิภาวะของผู้เรียนและชั้นเรียนแต่ละระดับ

1.3) วิธีการ หมายถึง หลักการเรียนรู้ การออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนรวมทั้งปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน และนักเรียนกับนักเรียน

1.4) สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ หมายถึง สถานที่ อุปกรณ์ เครื่องมือ และอุปกรณ์พิเศษ ห้องปฏิบัติการ วัสดุสิ้นเปลืองต่าง ๆ รวมทั้งสิ่งที่มีผลต่อการใช้หลักสูตร และการสอนด้านอื่น ๆ

1.5) งบประมาณ หมายถึง เงินที่ใช้เพื่ออำนวยความสะดวกในการจัดการเรียน การสอน การซ่อมแซม เงินเดือนครู ค่าจ้างบุคลากรที่จะทำให้งานการใช้หลักสูตรประสบความสำเร็จ

2) มิติด้านสถาบัน ประกอบด้วยตัวแปรที่ควรคำนึงถึงในการประเมินหลักสูตร 5 ตัวแปร คือ

2.1) นักเรียน มีองค์ประกอบที่ต้องคำนึงถึงในการประเมินหลักสูตร ได้แก่ อายุ เพศ ระดับชั้นที่กำลังศึกษา ความสนใจ ความเกี่ยวข้องกับนวัตกรรม ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สุขภาพและสุขภาพจิต ภูมิหลังทางครอบครัวและเศรษฐกิจสังคม

2.2) ครู มีองค์ประกอบที่ต้องคำนึงถึงในการประเมินหลักสูตร ได้แก่ อายุ เพศ วุฒิสถูที่สุดทางการศึกษา ประสบการณ์ทางการสอน เงินเดือน กิจกรรมที่ทำเวลาว่าง ๆ การฝึกอบรมเพิ่มเติมเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรในช่วงระยะเวลา 1-3 ปี และความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน

2.3) ผู้บริหาร มีองค์ประกอบที่ต้องคำนึงในการประเมินหลักสูตร ได้แก่ อายุ เพศ วุฒิสูงสุดการศึกษา ประสบการณ์ทางการบริหาร เงินเดือน ลักษณะทางบุคลิกภาพ การฝึกอบรมเพิ่มเติมเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรในช่วงระยะเวลา 1-3 ปี และความพึงพอใจในการปฏิบัติงานด้านวิชาการ

2.4) ผู้เชี่ยวชาญ มีองค์ประกอบที่ต้องคำนึงถึงในการประเมินหลักสูตร ได้แก่ อายุ เพศ ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ลักษณะของการให้คำปรึกษาหรือช่วยเหลือ ลักษณะทางบุคลิกภาพและความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน

2.5) ครอบครั้ว มีองค์ประกอบที่ต้องคำนึงถึงในการประเมินหลักสูตร ได้แก่ สถานภาพสมรส ขนาดของครอบครัว รายได้ สถานที่อยู่ การศึกษา การเป็นสมาชิกของสมาคม การโยกย้าย จำนวนบุตรที่อยู่โรงเรียนนี้ และจำนวนญาติที่อยู่ร่วมโรงเรียน

2.6) ชุมชน มีองค์ประกอบที่ต้องคำนึงถึงในการประเมินหลักสูตร ได้แก่ สภาพชุมชน จำนวนประชากร การกระจายของอายุ ของประชากร ความเชื่อ (ค่านิยม ประเพณี ศาสนา ลักษณะทางเศรษฐกิจ สภาพการให้บริหารสุขภาพอนามัย และการรับนวัตกรรมเทคโนโลยี)

3) มิติด้านพฤติกรรม มีองค์ประกอบของพฤติกรรม 3 ด้าน คือ พฤติกรรมด้านความรู้ (Cognitive) พฤติกรรมด้านทักษะ (Psychomotor) และพฤติกรรมด้านเจตคติ (Affective) การจัดหลักสูตรถ้าได้มีการ กำหนดพฤติกรรมเป็นด้าน ๆ ไว้ จะช่วยให้การประเมินหลักสูตรมีความสะดวกและเป็นระบบ

3.1) พฤติกรรมด้านความรู้ (Cognitive) ได้แก่ ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การประเมินค่าและการสร้างสรรค์ การตรวจสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของผู้เรียน ในด้านองค์ประกอบย่อยของพฤติกรรมอาจจะใช้แบบทดสอบมาตรฐานเป็นเครื่องมือการประเมิน

3.2) พฤติกรรมด้านทักษะ (Psychomotor) ได้แก่ การกระทำทั้งหลายที่ใช้การประสานของกล้ามเนื้อ หรือพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้มือและร่างกายปฏิบัติงานต่าง ๆ เช่น การออกกำลังกาย การเล่นเกม การคัดลายมือ การพิมพ์ดีด

3.3) พฤติกรรมด้านเจตคติ (Affective) ได้แก่ พฤติกรรมที่เกี่ยวกับความสนใจ ความชอบ ไม่ชอบ ทศนคติ ความซาบซึ้ง และค่านิยม

6.3.3 แนวคิดการประเมินหลักสูตรของสตัฟเฟิลบีม

สมาคมฟาย เดลตา แคปปา (Phi Delta Kappa, 1969 อ้างถึงใน อัญชลี สารรัตน์นะ, 2547, น. 146) ได้ตั้งคณะกรรมการที่มีแดเนียล แอล สตัฟเฟิลบีม (Daniel L. Stufflebam) เป็นประธาน เพื่อหาวิธีแก้ปัญหการประเมินโครงการทางการศึกษา แดเนียล แอล สตัฟเฟิลบีม ได้ให้ความหมายการประเมิน คือ กระบวนการรวบรวมและสกัดข้อมูลเพื่อสารสนเทศ

อันนำไปสู่การตัดสินใจและเชื่อมั่นว่าใครก็ตามที่มีสารสนเทศที่มีคุณภาพพอเพียง ครบถ้วนจะช่วยให้ผู้นั้นตัดสินใจได้ถูกต้อง และได้้นำแนวคิดเชิงระบบมาใช้ในการตัดสินใจ 4 ประเภท คือ 1) Planning Decisions 2) Structuring Decisions 3) Implementing Decisions 4) Recycling Decisions และมีประเภทการประเมิน 4 ประเภท เช่นเดียวกันคือ

1) การประเมินผลจุดมุ่งหมายและสภาพแวดล้อมของโครงการ ที่เรียกว่า Context Evaluation

2) การประเมินการลงทุนเพื่อการจัดการศึกษาที่เรียกว่า Input Evaluation

3) การประเมินกระบวนการที่เรียกว่า Process Evaluation

4) การประเมินผลลัพธ์หรือผลผลิตที่เรียกว่า Product Evaluation ได้ใช้ชื่อตัวอักษรย่อว่า CIPP จึงเป็นรูปแบบที่เหมาะสมแก่การช่วยตัดสินใจเพื่อหาทางเลือกที่ดีที่สุดตามปกติสถานการณ์ในการตัดสินใจ (Decision Settings) โดยทั่วไปจะประกอบด้วยมิติที่สำคัญอยู่ 2 มิติ คือ

4.1) มิติด้านข้อมูลที่มีอยู่ (Information Grasp) คือถ้าเราจะตัดสินใจทำอะไรสักอย่างเราต้องคำนึงว่าเรามีข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องนั้นอยู่มากน้อยเพียงใดแล้ว

4.2) มิติด้านปริมาณความเปลี่ยนแปลงที่ต้องการให้เกิดขึ้น (Degree of Change) คือ หมายความว่าถ้าเราตัดสินใจทำอะไรสักอย่างหนึ่ง เราต้องคำนึงว่าเมื่อทำไปแล้วจะเกิดการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมากน้อยสักแค่ไหน ฉะนั้น ถ้าเรามองสถานการณ์ในการตัดสินใจใน 2 มิติดังกล่าวควบคู่กันไปแล้ว ก็จะเห็นว่าสถานการณ์ในการตัดสินใจนั้นมีอยู่ 4 อย่างใหญ่ ๆ ด้วยกัน คือ

4.2.1) สถานการณ์การตัดสินใจที่ต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงเพียงเล็กน้อยแต่หาข้อมูลที่จะช่วยในการตัดสินใจนั้นมีอยู่หลายสถานการณ์ สถานการณ์การตัดสินใจอย่างนี้เรียกว่า Homeostatic

4.2.2) สถานการณ์การตัดสินใจที่ต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงเพียงเล็กน้อยและข้อมูล ที่จะช่วยในการตัดสินใจก็มีอยู่น้อย สถานการณ์การตัดสินใจอย่างนี้เรียกว่า Incremental

4.2.3) สถานการณ์การตัดสินใจที่ต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก แต่ว่าข้อมูล ที่จะช่วยในการตัดสินใจก็มีอยู่มาก สถานการณ์การตัดสินใจอย่างนี้เรียกว่า Neomobilistic

4.2.4) สถานการณ์การตัดสินใจที่ต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก และข้อมูล ที่จะช่วยในการตัดสินใจก็มีน้อย สถานการณ์การตัดสินใจอย่างนี้เรียกว่า Metamorphism การตัดสินใจทั้งปวงทางการศึกษานั้น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องใด จะจัดเนื้อหาวิชาในหลักสูตร

อย่างไร จะจัดการเรียนการสอนด้วยวิธีไหน จะใช้สื่อการเรียนการสอนอะไร จะจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรอะไร ถ้าพิจารณาในแง่ของวิธีการกับผลที่เกิดขึ้นและสิ่งที่คาดหวังกับสิ่งที่เกิดขึ้นจริงเราอาจจำแนกการตัดสินใจออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. Planning Decisions คือการตัดสินใจเพื่อกำหนดผลลัพธ์ที่คาดหวังในเชิงหลักสูตรคือการตัดสินใจจุดหมายของหลักสูตร (Curriculum Goals) คุณลักษณะที่คาดหวังให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน

2. Structuring Decisions คือการตัดสินใจเกี่ยวกับการกำหนดโครงการในเชิงหลักสูตรหรือการตัดสินใจรูปแบบของหลักสูตร หรือการออกแบบหลักสูตรเพื่อกำหนดวิธีที่จะทำให้หลักสูตรบรรลุจุดหมายและผู้เรียนมีลักษณะตามที่คาดหวัง

3. Implementing Decisions คือ การตัดสินใจเกี่ยวกับการนำโครงการไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้บังเกิดผล ในเชิงหลักสูตรคือการตัดสินใจวิธีการนำหลักสูตรไปใช้ (Curriculum Implementation) เพื่อให้การใช้หลักสูตรนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงก่อให้เกิดผลตามที่คาดหวัง

4. Recycling Decisions คือ การตัดสินใจเกี่ยวกับอนาคตของโครงการเพื่อทบทวนโครงการว่าควรจะทำต่อไปหรือควรหยุดยั้ง ล้มเลิก ในเชิงหลักสูตรคือการตัดสินใจผลสัมฤทธิ์ ของหลักสูตร เช่น ความรู้ความสามารถของผู้เรียน เพื่อการปรับปรุงหลักสูตรในรอบต่อไป หรือยกเลิก

4.1 การประเมินสถานะแวดล้อม (Context Evaluation) เป็นการประเมิน ความต้องการที่จำเป็นเพื่อนำมาซึ่งหลักการเหตุผลและการกำหนดจุดมุ่งหมายการประเมินสถานะแวดล้อมจะช่วยให้ผู้พัฒนาหลักสูตรรู้ว่า สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษามีอะไรบ้าง สภาพการณ์ที่คาดหวังกับสภาพที่แท้จริงในสภาพแวดล้อมดังกล่าวเป็นอย่างไร มีความต้องการ หรือปัญหาอะไรบ้างที่ยังไม่ได้รับการตอบสนองหรือแก้ไข มีโอกาสและสภาพกำลังที่จำเป็นอะไรบ้าง ที่ยังไม่ได้ถูกนำมาใช้ในการจัดการศึกษา และสืบเนื่องมาจากปัญหาอะไร ฯลฯ ในการประเมินสถานะแวดล้อมนี้ ผู้ประเมินอาจใช้วิธีดังต่อไปนี้

4.1.1 การวิเคราะห์ความคิดรวบยอด (Conceptual Analysis)

4.1.2 การทำวิจัยด้วยการเก็บข้อมูลจากสภาพจริง ๆ เพื่อนำมาวิเคราะห์ (Empirical Studies)

4.1.3 การอาศัยทฤษฎีและความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ การประเมินสถานะแวดล้อม นี้จะช่วยให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการตัดสินใจด้านการวางแผนหรือกำหนดจุดมุ่งหมาย (Planning Decisions)

4.2 การประเมินตัวป้อน (Input Evaluation) เป็นการประเมินเพื่อให้ได้ข้อมูล มาช่วยในการตัดสินใจว่าจะใช้ทรัพยากรหรือสรรพกำลังต่าง ๆ ที่มีอยู่เพื่อให้บรรลุผลตาม

จุดหมายของหลักสูตรได้อย่างไร จะขอความช่วยเหลือด้านทรัพยากรและสรรพกำลังจากแหล่งภายนอกดีหรือไม่ จะใช้วิธีการจัดการเรียนการสอนแบบใดดีซึ่งเป็นการประเมินตัวป้อนอากาศกระทำได้อย่างไร

4.2.1 จัดทำในรูปของคณะกรรมการ

4.2.2 อาศัยผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่มีผู้ทำไว้อยู่แล้ว

4.2.3 ว่าจ้างผู้เชี่ยวชาญมาให้คำปรึกษา

4.2.4 ทำการวิจัยเชิงทดลองเป็นการนำร่องให้สังเกตว่าวิธีการ

ประเมินตัวป้อนนี้มีแตกต่างกันออกไปมาก นับแต่การใช้วิธีง่าย ๆ โดยอาศัยความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญหรือของคณะกรรมการ ไปจนถึงวิธีการที่ซับซ้อน เช่น การวิจัยเชิงทดลอง ซึ่งทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับความต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงมีมากน้อยเพียงไรและข้อมูลที่มีอยู่จะนำมาสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงนั้นมีอยู่มากหรือน้อยนั่นเอง ตัวอย่าง เช่น ในสถานการณ์การตัดสินใจแบบ Homeostatic ที่ต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงเพียงเล็กน้อยแต่หาข้อมูลที่จะนำมาช่วยสนับสนุนนั้นมีอยู่มากแล้ว ในบางกรณีอาจจำเป็นต้องประเมินผลในลักษณะที่ยุ่งยากซับซ้อนแต่ประการใด อย่างไรก็ตามถ้าสถานการณ์ การตัดสินใจเป็นแบบ Incremental หรือ Neuroballistic ที่ต้องการนำนวัตกรรมบางอย่างมาใช้ในหลักสูตรการประเมินผลเพื่อให้ได้ข้อมูลมาสนับสนุนจำเป็นต้องใช้วิธีที่รอบคอบรัดกุมยิ่งขึ้น เพื่อให้ได้ผลที่เที่ยงตรงและเชื่อถือได้นั่นเอง

ฉะนั้นการประเมินตัวป้อนนี้จะช่วยให้เราได้ข้อมูลในการตัดสินใจ ถ้าเราจะจัดการศึกษาตามหลักสูตร เราควรจะขอความร่วมมือและช่วยเหลือจากแหล่งภายนอกหรือไม่ ควรจะหาวิธีการใด จะใช้วิธีการที่มีอยู่แล้วหรือวิธีการที่คิดค้นขึ้นมาใหม่ การดำเนินงานในโรงเรียน เช่น การบริหารความสัมพันธ์ระหว่างครู และนักเรียน ฯลฯ ควรเป็นอย่างไรจึงจะช่วยให้การนำหลักสูตรไปใช้ประสบผลสำเร็จ การประเมินตัวป้อนนี้จะช่วยให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการตัดสินใจด้าน การกำหนดโครงสร้างหรือการวางรูปแบบในการดำเนินการ (Structuring Decisions)

3. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เป็นการประเมินเพื่อสืบค้นจุดอ่อนของรูปแบบการดำเนินงานตามที่คาดไว้เอาไว้ หรือจุดอ่อนของการดำเนินงานในขั้นตอนทดลองใช้หลักสูตร เพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจในการเลือกวิธีการต่อไป ฉะนั้นจึงต้องมีการจดบันทึกผลการประเมินกระบวนการนั้นจำเป็นต้องอาศัยวิธีการหลาย ๆ เช่น

3.1 การสังเกตแบบมีส่วนร่วมปฏิบัติ

3.2 การวิเคราะห์การปฏิสัมพันธ์

3.3 การสัมภาษณ์

3.4 การใช้แบบสอบถามประเภทมาตราส่วนประมาณค่า

3.5 การให้เขียนรายงานประเภทปลายเปิด

อย่างไรก็ตามในการประเมินกระบวนการนี้ บางครั้งจำเป็นต้องตั้งคณะกรรมการ ในการประเมินผลขึ้นมาโดยเฉพาะและให้คณะกรรมการชุดนี้มีเวลาทำการประเมินอย่างเต็มที่ เช่น ถ้าเป็นในระดับอุดมศึกษาก็อาจจะได้แก่ทีมงานในหน่วยวิจัยของสถาบันนั่นเอง แต่ถ้าเป็นในโรงเรียนระดับประถมศึกษาอาจจะได้แก่ศึกษานิเทศก์ของจังหวัด เพราะการตั้งครูในโรงเรียนให้ทำหน้าที่ประเมินผลโดยเฉพาะนั้นทำได้ยากเนื่องจากมีข้อจำกัดอยู่หลายอย่าง เช่น เรื่องเวลาซึ่งมีความจำเป็นมาก

ในกรณี ที่สถานการณ์ การตัดสินใจเป็นแบบ Incremental และ Neuroballistic เพราะมีข้อมูลที่ช่วยในการตัดสินใจอยู่แล้วน้อยมาก แต่ถ้าหากสถานการณ์ การตัดสินใจเป็นแบบ Homeotic ซึ่งต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงเพียงเล็กน้อย ขณะเดียวกันก็มี ข้อมูลที่จะนำมาใช้สนับสนุนอย่างเหลือเฟือ ผู้บริหารและครูในโรงเรียนอาจช่วยกันทำการประเมินก็ได้ การประเมินกระบวนการนี้ให้ข้อมูลที่ช่วยในการตัดสินใจด้านการนำหลักสูตรไปใช้ปฏิบัติจริง ๆ (Implementing Decisions)

4. การประเมินผลผลิตหรือผลลัพธ์ (Product Evaluation) เป็นการประเมิน เพื่อตรวจสอบว่า ผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียนนั้นเป็นไปตามที่คาดหวังเอาไว้มากน้อยเพียงไร อาจทำได้ โดยเปรียบเทียบกับเกณฑ์สัมพันธ์กับหลักสูตรอื่นที่มีอยู่ก็ได้ในกระบวนการศึกษานั้นการประเมินผล ผลิตจะให้ข้อมูลที่นำมาช่วยตัดสินใจว่ามีกิจกรรมทางการศึกษาอะไรบางอย่างที่ควรทำต่อไป เลิกทำหรือ ควรนำมาปรับปรุงแก้ไขเสียใหม่นอกจากนั้นยังให้ข้อมูลที่นำไปเชื่อมหรือสานต่อเข้ากับขั้นตอน อื่น ๆ ของกระบวนการทางการศึกษาได้อีกด้วย เช่น โรงเรียนหนึ่งมีปัญหาครูไม่พอสอนหรือครูมี ภารกิจมากจนไม่มีเวลาจะเตรียมการสอนให้ได้ ผลจึงได้คิดนวัตกรรมทางการสอนแบบ RIT (Reduced Instructional Time) ขึ้นมาใช้ เสร็จแล้วก็ทำการประเมินผลผลิตของการเรียนแบบ RIT ดูพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนนั้นอยู่ในขั้นที่น่าพอใจเป็นอย่างยิ่ง และยังพบว่า นวัตกรรมดังกล่าวมีความพร้อมที่จะนำไปเผยแพร่ในโรงเรียนอื่น ๆ ที่ประสบปัญหาอย่างเดียวกันได้ เพราะเป็นสิ่งที่ทำได้ง่ายไม่สิ้นเปลืองมากนักอย่างนี้ผู้บริหารการศึกษาก็อาจใช้ผลจากการประเมิน ดังกล่าวมาช่วยในการตัดสินใจประกาศให้โรงเรียนต่าง ๆ นำนวัตกรรมแบบ RIT ไปใช้จัดกิจกรรม การเรียนการสอนต่อไป การประเมินผลผลิตจะให้ข้อมูลที่ช่วยในการตัดสินใจว่าจะเก็บรักษาไว้ หรือ เลิกใช้หรือปรับปรุงแก้ไขใหม่ (Recycling Decisions)

6.3.4 แนวคิดการประเมินหลักสูตรของสเตค

สเตค (Stake, 1967, pp. 523-540) ได้เสนอองค์ประกอบของหลักสูตรในด้าน ที่ต่างจากผู้อื่นในด้านที่ว่า ถ้าพบผลผลิตของหลักสูตรไม่ดีแล้วไม่ได้หมายความว่า เนื้อหาของหลักสูตรจะไม่ดี แต่ผลที่เกิดขึ้นอาจเกิดจากองค์ประกอบอื่น ๆ เช่น การจัดการเรียนการสอน สภาพแวดล้อมผู้สอน หรือผู้เรียน

การประเมินของสเตค (Stake) เป็นรูปแบบที่ยืดหยุ่นเป็นหลัก โดยจะมีการประเมินผลผลิตของหลักสูตรจะอาศัยเกณฑ์ภายนอกของระบบหลักสูตรแต่ถ้าเป็นการประเมินผลกระบวนการเรียนการสอนหรือเนื้อหาวิชาจะอาศัยเกณฑ์ภายในระบบหลักสูตรเป็นเกณฑ์ในการประเมินผลโดยพิจารณาว่าสิ่งที่ต้องการประเมินมีคุณค่าถึงเกณฑ์ที่ตั้งไว้หรือไม่ ผู้พิจารณากำหนดเกณฑ์หรือตัดสินคุณค่าของหลักสูตรจะได้แก่ผู้ทรงคุณวุฒินั้น ซึ่งสเตค (Stake) ได้เสนอแนะให้ทำการประเมินองค์ประกอบ 3 ประการ คือ

1. ตัวป้อนหรือปัจจัยก่อนดำเนินการ (Antecedents) หมายถึง ลักษณะของผู้เรียนหรือผู้สอน เนื้อหาสาระของหลักสูตร สื่อการเรียนการสอน อุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ อาคารสถานที่โครงสร้างการบริหารงานของโรงเรียน และบริบทของชุมชน
2. กระบวนการหรือการกระทำระหว่างการดำเนินการ (Transaction) หมายถึง ลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลต่าง ๆ ได้แก่ ผู้สอนกับผู้เรียน ผู้เรียนกับผู้เรียน ผู้สอนกับผู้ปกครอง เป็นต้น
3. ผลผลิตหรือผลที่ได้รับ (Outcomes) ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน เจตคติของผู้เรียน ทักษะในการปฏิบัติงานของผู้เรียน เป็นต้น

6.3.5 แนวคิดการประเมินโดยใช้วิธีการเชิงระบบ

โชเดอร์ เบค และคณะ (Schoder bok et al., 1990, p. 6 อ้างถึงใน สุรพันธ์ ยันต์ทอง, 2533, น. 60) กล่าวว่า การแก้ปัญหาในปัจจุบันจำเป็นต้องมองที่ระบบมากกว่า พิจารณารายละเอียดปลีกย่อย เช่น การแก้ปัญหาระบบการขนส่งต้องมีการออกแบบระบบทางสัญจรที่ดีซึ่งจะช่วยลดการสิ้นเปลืองเชื้อเพลิงได้ หรือบางครั้งออกแบบสร้างเครื่องบินที่สามารถบรรจุผู้โดยสารได้จำนวนมากแต่สนามบินไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกในการรับส่งผู้โดยสารจึงต้องแก้ปัญหา กันอย่างเป็นระบบและวางแผนการทำงานอย่างเป็นระบบเช่นกัน วิธีการเชิงระบบ มีดังนี้

1. เป็นวิธีการแก้ปัญหาที่นำเอาวิธีการทางวิทยาศาสตร์มาใช้
2. เป็นวิธีการพัฒนาการแก้ปัญหาที่กระทำอย่างเป็นระบบเป็นขั้นเป็นตอน
3. เป็นการขจัดความลำเอียง โดยไม่ยึดถือเอาความคิดของคนใดคนหนึ่งมาตัดสินโดยไม่มีเหตุผลเพียงพอ
4. เป็นวิธีการแก้ปัญหาเป็นขั้น ๆ อย่างมีเหตุผล

5. เป็นการดำเนินงานโดยกลุ่มบุคคลไม่ใช่คนใดคนหนึ่ง

6. มีการวางแผนล่วงหน้าก่อนดำเนินการแก้ปัญหาทุกครั้งว่าจะดำเนินการแต่ละขั้นอย่างไรและเมื่อกำหนดแล้วจะไม่มีเปลี่ยนแปลงแก้ไขภายหลังหรือไม่ดำเนินการตามขั้นตอนที่กำหนดไว้เป็นอันตรายนอกจากมีเหตุสุดวิสัย

7. ระหว่างการดำเนินงานถ้าต้องมีการแก้ไขปัญหาที่เกิดในระบบต้องดำเนินการแก้ไขในทันทีให้เสร็จจึงจะดำเนินการขั้นต่อไปทั้งนี้ต้องอยู่ในแผนที่กำหนดด้วย

จากความสำคัญของระบบในการทำงานด้านต่าง ๆ รวมถึงระบบการศึกษา จึงมีการนำรูปแบบการประเมินระบบ IPO Model มาใช้กับการประเมินทางการศึกษาหรือการประเมินหลักสูตรการเรียนการสอน โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ส่วน (สงัด อุทรานันท์, 2537, น. 1-10) คือ 1) ปัจจัยนำเข้า (Input) เพื่อออกแบบหลักสูตร 2) กระบวนการ (Process) เพื่อประเมินขั้นตอนในการใช้หลักสูตร 3) ผลผลิต (Output หรือ Produce) เพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์ตามหลักสูตรการประเมินด้านต่าง ๆ มีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) เป็นการจัดหาข้อมูลเพื่อใช้ในการตัดสินใจความเหมาะสมของแผนงานต่าง ๆ ที่จัดขึ้นโดยดูว่าข้อมูลนั้นจะมีส่วนช่วยให้บรรลุจุดมุ่งหมายของการฝึกอบรมหรือไม่ ซึ่งมักจะประเมินในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1.1 ความสามารถของหน่วยงานหรือตัวแทนในการจัดโครงการ

1.2 ยุทธวิธีที่ใช้ในการบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ

1.3 การได้รับความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยให้โครงการดำเนินไปได้ เช่น หน่วยงานที่จะช่วยเหลือ เวลา เงินทุน อาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือ สื่อการเรียนรู้อื่นต่าง ๆ ผลที่ได้จากการประเมินปัจจัย คือ การวิเคราะห์รูปแบบวิธีการที่ใช้ในรูปแบบของราคาและกำไร (Cost and Benefit) ที่จะได้รับโดยการประเมินในอัตรากำลัง เวลา งบประมาณ วิธีการที่มีศักยภาพ แต่ถ้าเป็นการประเมินด้านการศึกษา ผลกำไรอาจไม่อยู่ในรูปของตัวเลขก็ได้ การประเมินปัจจัยจะช่วยให้ได้ข้อมูลที่จะประกอบการตัดสินใจได้ว่าควรตั้งวัตถุประสงค์เชิงปฏิบัติอย่างไรใช้อัตรากำลังเท่าไร วางแผนงานและดำเนินงานอย่างไร ซึ่งจะแตกต่างจากการประเมินบริษัทในแง่ที่ว่า การประเมินปัจจัยนำเข้า เป็นการทำเฉพาะในกรณีนั้น ๆ และวิเคราะห์ภายในตัวหลักสูตร

2. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เมื่อหลักสูตรได้รับอนุมัติและลงมือปฏิบัติ การประเมินกระบวนการจำเป็นต้องได้รับการเตรียมการเพื่อให้ได้ข้อมูลย้อนกลับ(Feedback) แก่ผู้รับผิดชอบและผู้ดำเนินงานทุกลำดับชั้น การประเมินกระบวนการมีวัตถุประสงค์ใหญ่ 3 ประการ

2.1 เพื่อหาและทำนายข้อบกพร่องของกระบวนการหรือการดำเนินการตามขั้นตอนที่กำหนด

2.2 เพื่อรวบรวมสารสนเทศสำหรับผู้ตัดสินใจวางแผนงาน

2.3 เพื่อเป็นรายงานสะสมถึงการปฏิบัติการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ยุทธวิธีในการประเมินกระบวนการมี 3 วิธี คือ

2.3.1 แสดงให้เห็นหรือกระตุ้นเตือนศักยภาพของทรัพยากรที่ทำให้เกิดความล้มเหลวในหลักสูตร ซึ่งอาจจะเป็นสิ่งต่อไปนี้ เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในกลุ่มนักเรียนวิธีการสื่อสาร การให้เหตุผล ความเข้าใจและความเห็นพ้องกันในวัตถุประสงค์ของหลักสูตร โดยผู้ที่เกี่ยวข้องในหลักสูตรนั้นและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากหลักสูตร ความเพียงพอของบุคลากร อุปกรณ์อำนวยความสะดวก ปฏิทินการปฏิบัติงาน เป็นต้น

2.3.2 เกี่ยวกับการวางแผน โดยครูผู้สอนระหว่างดำเนินการใช้หลักสูตร

2.3.3 ยุทธวิธีในการประเมินกระบวนการจะบอกลักษณะสำคัญๆ ของ โครงร่างหลักสูตร เป็นต้นว่า หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้ การวัดผล ประเมินผลเพื่อบรรยายว่าเกิดอะไรขึ้นจริง ๆ สารสนเทศนี้จะเป็นประโยชน์โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในการกำหนดว่าทำไมวัตถุประสงค์จึงบรรลุและไม่บรรลุผล

3. การ ประเมิน ผล ผลิ ต (Output and Product Evaluation) มีจุดมุ่งหมาย เพื่อวัดและแปลความหมายของความสำเร็จ ไม่เฉพาะเมื่อสิ้นสุดครบรอบของหลักสูตร การเท่านั้นแต่ยังมีความจำเป็นอย่างยิ่งในระหว่างการใช้หลักสูตรด้วยระเบียบวิธีทั่ว ๆ ไปของการประเมินผลผลิตจะรวมสิ่งเหล่านั้นเข้าด้วยกันคือว่าการกำหนดวัตถุประสงค์นั้นนำไปใช้ได้หรือไม่ เกณฑ์การวัด ที่สัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมคืออะไร เปรียบเทียบผลที่วัดมาได้ มาตรฐานสัมบูรณ์(Absolute Criteria) หรือมาตรฐานสัมพันธ์ (Relative Criteria) ที่กำหนดไว้ก่อน และทำการแปลความ

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกรูปแบบการประเมินหลักสูตรตามรูปแบบ การประเมินเชิงระบบ ของ โชเดอร์ เบค และคณะ (Schoder bok et al., 1990) ในลักษณะรูปแบบ ของการประเมินเชิงระบบ IPO Model มาใช้กับการประเมินหลักสูตร โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ส่วน (สงัด อุทรานันท์, 2537, น. 1-10) โดยได้ประเมินผลหลักสูตร 3 ด้าน ได้แก่ ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ด้านกระบวนการ (Process) และด้านผลผลิต (Output) การประเมินความคิดเห็นของ ผู้บริหาร ผู้สอนและผู้เรียนที่มีต่อหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

การพัฒนาหลักสูตรเสริม

จากการศึกษารูปแบบและกระบวนการพัฒนาหลักสูตรของนักการศึกษาทั้งชาวต่างประเทศและไทย ทำให้รู้และเข้าใจในขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรที่มีลักษณะความเป็นสากลของการพัฒนา กล่าวคือ รูปแบบกระบวนการพัฒนาที่เหมือนกันในหลักสูตรทั่วไป ส่วนความแตกต่างของกระบวนการพัฒนาหลักสูตรเสริมนั้น พบข้อแตกต่างบางประการในการสร้างจุดเด่นที่สำคัญเป็นอัตลักษณ์หลักสูตรเสริมที่แตกต่างจากหลักสูตรทั่วไป ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยนำเสนอ ดังนี้

1. ความหมายของหลักสูตรเสริม

กระทรวงศึกษาธิการ (2551, น. 8) ได้กำหนดวัตถุประสงค์การจัดกิจกรรมหลักสูตรเสริมที่เน้นความถนัดและความสนใจของนักเรียนไว้ดังนี้

1. เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ให้กว้างขวางลึกซึ้งยิ่งขึ้น ในลักษณะเป็นกระบวนการเชิงบูรณาการโดยยึดหลักคุณธรรมจริยธรรม ตลอดจนสามารถบูรณาการระหว่างกิจกรรมแนะแนว กิจกรรมนักเรียน และกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์

2. เป็นกิจกรรมที่ตอบสนองความสนใจ ความถนัด และความต้องการของผู้เรียนตามความแตกต่างระหว่างบุคคล เน้นการให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของวิชาความรู้ อาชีพ และการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ตลอดจนเห็นแนวทางในการศึกษาต่อและการประกอบอาชีพ

3. เป็นกิจกรรมที่ปลูกฝังและส่งเสริมจิตสำนึกการทำประโยชน์ต่อสังคมในลักษณะต่าง ๆ สนับสนุนค่านิยมที่ดีงามและเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

4. เป็นกิจกรรมที่ฝึกการทำงานและการให้บริการด้านต่าง ๆ ทั้งที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและต่อส่วนรวม เพื่อเสริมสร้างความมีน้ำใจ ความเอื้ออาทร ความเป็นพลเมืองดี และความรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2554) กล่าวถึงหลักสูตรเสริม (Enrichment Curriculum) ว่าเป็นหลักสูตร ที่พัฒนาขึ้นเพื่อจุดมุ่งหมายอย่างใดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะเจาะจงมีระยะเวลาในการใช้หลักสูตรไม่มากนักเน้นการเสริมสร้างสมรรถนะในการปฏิบัติงานในหน้าที่ หรือพัฒนาศักยภาพในการเรียนรู้ ของผู้เรียนเฉพาะด้าน

คลาร์ก (Clark, 1997, pp. 318-319) ได้กล่าวว่า หลักสูตรเสริมต้องมีความสอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน และเพิ่มเสริมการเรียนรู้อื่น ๆ ทั้งสาระและกระบวนการที่ไม่ปรากฏในหลักสูตรเดิม เช่น การคิดระดับสูง และสหวิทยาการ เป็นต้น หลักสูตรเสริมจะส่งเสริมการเรียนรู้ในหลักสูตรแกนกลาง การใช้ยุทธศาสตร์การสอนของครูและการใช้เวลาการเรียนรู้น้อยลง

โดยนักเรียนสามารถจบการศึกษาในระบบตามที่ได้กำหนดไว้ เพราะการเรียนรู้เป็นเรื่อง กระบวนการพัฒนาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ขณะที่ความสามารถในการเรียนรู้ของนักเรียน แต่ละคนแตกต่างกัน

จอยซ์ และคณะ (Joyce et al., 1996, pp. 12-13) อธิบายลักษณะที่แตกต่างของ หลักสูตรเสริมกับหลักสูตรแกนกลางดังนี้

1. มุ่งศึกษาสิ่งที่ลึกหรือกว้างกว่าสิ่งที่เรียนรู้จากหลักสูตรแกนกลาง เป็นการศึกษา ภายใต้อิทธิพลของความเป็นจริง และแก้ปัญหาในสิ่งที่นักเรียนต้องการจะรู้
2. ให้ความสำคัญกับการปลูกฝังระเบียบวินัยในการอยู่ร่วมในสังคม
3. เป็นการพัฒนาการคิดระดับสูง เป็นการบูรณาการสิ่งที่ได้เรียนรู้ และสร้างโอกาสใน การประยุกต์ใช้ความรู้ของนักเรียนที่ได้เรียนรู้อีก
4. ช่วยให้นักเรียนได้ปรับเปลี่ยนการเรียนรู้ โดยจะให้นักเรียนได้เรียนรู้จากการปฏิบัติ ได้ฝึกปฏิบัติ วางแผน การปฏิบัติตามหน้าที่ และการประเมินประสิทธิภาพในการเรียนรู้ด้วยตนเอง
5. เป็นการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้กับนักเรียน
6. เสริมการเรียนรู้ที่เป็นปัญหาของนักเรียน
7. เป็นการพัฒนาให้นักเรียนสามารถใช้เทคโนโลยีในการปฏิบัติงาน
8. จัดตามความต้องการ ความสนใจ และความถนัดของผู้เรียน
9. ใช้การประเมินสภาพจริง

เพอร์โตรี (Pietro, 1994, pp. 376-399) ได้กำหนด 5 เกณฑ์สำคัญสำหรับหลักสูตรเสริม ไว้ดังนี้

1. หลักสูตรเสริมควรอยู่บนพื้นฐานของคุณลักษณะการเรียนรู้เชิงวิชาการของนักเรียน โดยพิจารณาจากอัตราความสามารถในการเรียนรู้ ความสามารถในการคิดเชิงนามธรรมเชิงสร้างสรรค์ เชิงวิจักษ์ญาณ และเชิงวิเคราะห์ และความสามารถในการกักเก็บข้อมูลความรู้ที่ประกอบด้วย ข้อเท็จจริงและกระบวนการปฏิบัติ
2. หลักสูตรเสริมควรมีความเข้มข้นในวิชาการโดยไม่ละเลยองค์ความรู้ด้านจารีต ประเพณี
3. หลักสูตรเสริมควรเป็นสหวิทยาการ เปรียบเสมือนแผนภาพวงล้อที่ประกอบไปด้วย หลากหลายวิชา เช่น ศิลปะ มนุษยศาสตร์ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ ภาษาและปรัชญา เป็นต้น
4. หลักสูตรเสริมควรมุ่งเน้นโครงสร้างสำคัญ 6 ประเด็น ซึ่งใน 5 ประเด็นแรกจาก แนวคิดของเอลเลียท ไอส์เนอร์ (Elliot Eisner) ซึ่งกล่าวในปี 1985 และโฮเวิร์ด การ์ดเนอร์ (Howard Gardner) ได้เพิ่มแนวคิดอีก 1 ประเด็น ในปี 1991 โดยมีรายละเอียดเป็นลำดับต่อไปนี้

- 4.1 มุ่งเน้นความสัมพันธ์ส่วนบุคคล
- 4.2 มุ่งเน้นวิทยาศาสตร์ประยุกต์
- 4.3 มุ่งเน้นหลักการและเหตุผลเชิงวิชาการ
- 4.4 มุ่งเน้นการปรับตัวทางสังคมและการสร้างสังคมใหม่
- 4.5 มุ่งเน้นพัฒนากระบวนการทางปัญญา
- 4.6 มุ่งเน้นวิธีการเข้าใจอย่างถ่องแท้ เช่น ทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์ นักเรียนต้อง

สามารถแจกแจงองค์ประกอบ สังเกต จำแนกความเหมือนและความต่าง เปรียบเทียบและความผิดแผก จัดลำดับ กำหนดมาตรการ สรุป เห็นความสัมพันธ์ พบประเด็นสำคัญ ตัดสินด้วยเหตุและผล อุปมาอุปมัย คาดการณ์ อ้างอิง และประเมินได้

5. หลักสูตรเสริมควรมีความสมดุล มีความเป็นบูรณาการ และมีความหมาย

จากการศึกษาหลักการและแนวคิดของนักการศึกษาเกี่ยวกับลักษณะของหลักสูตรเสริมข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า หลักสูตรเสริม เป็นมวลประสบการณ์ที่พัฒนาขึ้นเสริมสร้างการเรียนรู้ของผู้เรียน มีความสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน โดยเป็นหลักสูตรที่แตกต่างจากหลักสูตรทั่วไป ในการประดิษฐ์สร้าง ทั้งนี้ต้องมีการกำหนดจุดมุ่งหมายที่สัมพันธ์กับการเสริมสร้างคุณลักษณะสำคัญ ที่จะเกิดกับผู้เรียน ด้วยวิธีการเรียนรู้ที่หลากหลายให้ผู้เรียนเกิดการปฏิบัติตน ในสถานการณ์ที่สอดคล้องกับบริบททางสังคมเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันในมิติที่หลากหลาย มุ่งเสริมสร้างประสบการณ์ที่ลึกและกว้างมีความเฉพาะด้านกว่าหลักสูตรทั่วไป

2. องค์ประกอบของหลักสูตรเสริม

ในกระบวนการพัฒนาหลักสูตร ขั้นตอนการยกร่างหลักสูตรถือเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญ ต่อผู้พัฒนาหลักสูตร ที่จำเป็นต้องมีการพิจารณาถึงองค์ประกอบของหลักสูตร ในการประดิษฐ์สร้างเป็นหลักสูตร ที่มีความสมบูรณ์ถูกต้องตามหลักการของการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งมีนักการศึกษาทั้ง ชาวไทยและต่างประเทศ กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรไว้อย่างหลากหลาย ดังนี้

ไทเลอร์ (Tyler, 1971, p. 1) ได้ตั้งคำถามซึ่งนำมาสรุปเป็นองค์ประกอบสำคัญของหลักสูตร 4 ประการ ดังนี้

1. จุดมุ่งหมายทางการศึกษา (Educational purpose) ที่โรงเรียนต้องการให้ผู้เรียนเรียนบรรลุผล
2. ประสบการณ์ทางการศึกษา (Educational experience) ที่โรงเรียนจะจัดประสบการณ์อะไรบ้างที่จะทำให้ผู้เรียนบรรลุผลตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้
3. วิธีการจัดประสบการณ์ (Organizational of educational experience) โรงเรียนจะจัดประสบการณ์ให้มีประสิทธิภาพได้อย่างไร

4. วิธีการประเมิน (Determination of what to evaluate) เพื่อตรวจสอบจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ และจะทราบได้อย่างไรว่าผู้เรียนบรรลุจุดมุ่งหมายนั้น ๆ แล้ว
 ทาบ (Taba, 1962, pp. 422-423) ได้สรุปองค์ประกอบของหลักสูตรได้ 4 ประการ ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ทั่วไปและวัตถุประสงค์เฉพาะวิชา
2. เนื้อหาวิชาและจำนวนชั่วโมงสอนแต่ละวิชา
3. กระบวนการสอนและการเรียนหรือการนำหลักสูตรไปใช้
4. โครงการประเมินผลการสอนตามหลักสูตร

โบแชมพ์ (Beauchamp, 1975, pp. 107-109) ได้สรุปองค์ประกอบของหลักสูตรได้ 4 ประการ ดังนี้

1. เนื้อหาสาระและวิธีการจัด
2. จุดมุ่งหมายทั่วไปและจุดมุ่งหมายเฉพาะ
3. แนวการนำหลักสูตรไปใช้สอน
4. การประเมินผล

อึ้ง บั้วศรี (2542, น. 8-9) ได้สรุปองค์ประกอบสำคัญของหลักสูตรไว้ 9 ประการ ดังนี้

1. เป้าประสงค์และนโยบายการศึกษา (Education goals and policies)
2. จุดหมายของหลักสูตร (Curriculum aims)
3. รูปแบบและโครงสร้างหลักสูตร (Types and structures)
4. จุดประสงค์ของวิชา (Subject objectives)
5. เนื้อหา (Content)
6. จุดประสงค์ของการเรียนรู้ (Instructional objectives)
7. ยุทธศาสตร์การเรียนการสอน (Instructional strategies)
8. การประเมินผล (Evaluation)
9. วัสดุหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน (Curriculum materials and Instructional media)

media)

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2554) ได้สรุปองค์ประกอบสำคัญของหลักสูตรไว้ 4 ประการ ดังนี้

1. เป้าประสงค์และนโยบายการศึกษา
2. การกำหนดเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์เฉพาะ
3. การประเมินผลหลักสูตร
4. แนวทางหรือวิธีดำเนินการตามหลักสูตร

จากการศึกษาหลักการและแนวคิดของนักการศึกษาทั้งต่างประเทศและไทย เกี่ยวกับองค์ประกอบของหลักสูตร ได้แก่ Tyler (1971; Taba, 1962; Beauchamp, 1975; อารัง บัวศรี, 2542; วิชัย วงศ์ใหญ่, 2554) โดยผู้วิจัยดำเนินการสังเคราะห์องค์ประกอบของหลักสูตร ตามคำถามสำคัญของ ไทเลอร์ (Tyler, 1971) พบว่าในองค์ประกอบของหลักสูตรมีความคล้ายคลึงกันและแตกต่างกันในส่วนขงรายละเอียดบางประการ ซึ่งสามารถสรุปได้ดัง ตาราง 1

ตาราง 1 แสดงการสังเคราะห์องค์ประกอบหลักสูตร

องค์ประกอบหลักสูตร	นักการศึกษา ต่างประเทศ			นัก การศึกษา ไทย		รวม
	Tyler (1971)	Taba (1962)	Beauchamp (1975)	อารัง บัวศรี (2542)	วิชัย วงศ์ใหญ่ (2554)	
1. จุดมุ่งหมายทางการศึกษา (Educational purpose) ที่โรงเรียนต้องการให้ผู้เรียนเรียนบรรลุผล						
1.1 วัตถุประสงค์	√					1
1.2 วัตถุประสงค์ทั่วไปและวัตถุประสงค์เฉพาะวิชา		√				1
1.3 จุดมุ่งหมายทั่วไปและจุดมุ่งหมายเฉพาะ			√			1
1.4 จุดหมายของหลักสูตร				√		1
1.5 การกำหนดเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์เฉพาะ					√	1
2. ประสบการณ์ทางการศึกษา (Educational experience) ที่โรงเรียนจะจัดประสบการณ์อะไรบ้างที่จะทำให้ผู้เรียนบรรลุผลตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้						
2.1 การเลือกเนื้อหาและประสบการณ์	√					1
2.2 เนื้อหาวิชาและจำนวนชั่วโมงสอนแต่ละวิชา		√				1
2.3 เนื้อหาสาระและวิธีการจัด			√			1
2.4 เนื้อหา				√		1
3. วิธีการจัดประสบการณ์ (Organizational of educational experience) โรงเรียนจะจัดประสบการณ์ ให้มีประสิทธิภาพได้อย่างไร						
3.1 การจัดประสบการณ์การเรียนรู้	√					1
3.2 กระบวนการสอนและการเรียนหรือการนำหลักสูตรไปใช้		√				1
3.3 แนวการนำหลักสูตรไปใช้สอน			√			1

องค์ประกอบหลักสูตร	นักการศึกษา ต่างประเทศ		นัก การศึกษา ไทย		รวม	
	Tyler (1971)	Taba (1962)	Beauchamp (1975)	อ้าง บัณฑิต (2542) วิชัย วงษ์ใหญ่ (2554)		
3.4 ยุทธศาสตร์การเรียนการสอน				√	1	
3.5 แนวทางหรือวิธีดำเนินการตามหลักสูตร				√	1	
4. วิธีการประเมิน (Determination of what to evaluate) เพื่อตรวจสอบจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ และจะทราบได้อย่างไรว่าผู้เรียนบรรลุจุดมุ่งหมายนั้น ๆ แล้ว						
4.1 การประเมินผล	√		√	√	3	
4.2 โครงการประเมินผลการสอนตามหลักสูตร		√			1	
4.3 การประเมินผลหลักสูตร				√	1	
5. อื่น ๆ						
5.1 เป้าประสงค์และนโยบายการศึกษา				√	√	2
5.2 รูปแบบและโครงสร้างหลักสูตร				√		1
5.3 จุดประสงค์ของวิชา				√		1
5.4 จุดประสงค์ของการเรียนรู้				√		1
5.5 วัสดุหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน				√		1

จากการสังเคราะห์องค์ประกอบของหลักสูตรตามแนวคิดของนักการศึกษาต่างประเทศและไทย พบว่า องค์ประกอบของหลักสูตรมีแนวคิดคล้ายคลึงกัน ตามแนวทางการสังเคราะห์องค์ประกอบของหลักสูตรโดยการใช้คำถามสำคัญของ ไทเลอร์ (Tyler, 1971) นั้น จะเป็นการขยายความคิดจากกรอบความคิดเดิมของไทเลอร์เป็นส่วนใหญ่และมีความแตกต่างในประเด็นรายละเอียดเล็กน้อยตามบริบทของนักพัฒนาหลักสูตร ไม่พบว่ามีความขัดแย้งกับแนวคิดเดิมของไทเลอร์สามารถสรุปองค์ประกอบของหลักสูตรได้คือ จุดมุ่งหมายของหลักสูตร เนื้อหาสาระประสบการณ์กิจกรรมการเรียนการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ตามกรอบคำถามสำคัญของไทเลอร์และมีองค์ประกอบอื่น ๆ เพิ่มเติมเพื่อให้หลักสูตรมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้นได้

จากการสังเคราะห์องค์ประกอบของหลักสูตร พบองค์ประกอบของหลักสูตรอื่น คือ เป้าประสงค์และนโยบายการศึกษา รูปแบบและโครงสร้างหลักสูตร จุดประสงค์ของวิชา จุดประสงค์ของการเรียนรู้ วัตถุประสงค์หลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน

ในการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้วิจัยกำหนดองค์ประกอบของหลักสูตรเสริม ที่เน้นกิจกรรมและประสบการณ์ มี 6 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) หลักการของหลักสูตร 2) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร 3) โครงสร้างกิจกรรมและประสบการณ์ 4) แนวการจัดกิจกรรม 5) สื่อและแหล่งเรียนรู้ 6) แนวทางการวัดและประเมินผล โดยมีการพรรณนารายละเอียด ดังนี้

1. หลักการของหลักสูตร

หลักการของหลักสูตรเป็นการสร้างกรอบแนวคิดพื้นฐานด้านปรัชญาการศึกษา ทฤษฎีหลักสูตรและทฤษฎีการเรียนรู้ที่จะพัฒนาผู้เรียนให้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรตามองค์ประกอบ โดยการกำหนดจุดหมายสาระประสบการณ์ กิจกรรมการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล ในการเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ของงานวิจัยนี้ ประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของรัชกาลที่ 9 แห่งราชวงศ์จักรี พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ที่พระราชทานแด่พสกนิกร มาสังเคราะห์เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551

2. จุดหมายของหลักสูตร

จุดหมายของหลักสูตรเป็นที่มีความสำคัญมาก ด้วยว่าเป็นการบ่งบอกถึงทิศทางของหลักสูตร พื้นฐานความต้องการและคุณลักษณะที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียน เป็นการแสดงเจตนารมณ์ของหลักสูตรว่าจะจัดการศึกษาเพื่ออะไรในสังคม จุดหมายของหลักสูตรก็จะเป็นเครื่องชี้แนะต่อการจัดหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ทั้งนี้มีนักการศึกษาได้เสนอแนวทางของจุดหมายหลักสูตร ดังนี้

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2554) กล่าวถึงจุดหมายของหลักสูตรว่ามีความสำคัญมากต่อการพัฒนาหลักสูตรที่ช่วยกำกับทิศทางของหลักสูตร ดังนี้

1. จุดมุ่งหมายของหลักสูตรจะเป็นแนวทางในการจัดเนื้อหาสาระที่นำมาบรรจุไว้ในหลักสูตรได้อย่างเหมาะสม
2. จะเป็นแนวทางให้ครูครุณาจารย์ได้จัดประสบการณ์ที่เหมาะสมให้กับผู้เรียน
3. จะบอกให้ผู้เรียนได้ทราบว่าเขาควรจะเรียนรู้อะไรบ้าง ในลักษณะนี้จะช่วยให้นักเรียน ได้เตรียมตัวเป็นการล่วงหน้า
4. จะเป็นแนวทางในการกำหนดวิธีการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน

5. จะบอกให้สาธารณชนได้ทราบว่าหลักสูตรนั้น ๆ มีความต้องการให้ผู้เรียนเกี่ยวข้อง หรือดำเนินการอย่างไรบ้างกับทรัพยากรภายในชุมชนสังคม

6. จะเป็นแนวทางในการบริหารงานของโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาว่าควรจะมีมุ่งเน้น การพัฒนาผู้เรียนให้เป็นไปในลักษณะใด

การจัดประเภทของจุดมุ่งหมายหลักสูตรตามลักษณะการจัดประเภทที่เสนอไว้โดยบลูม (Bloom, 1956) แครทวอล (Krathwohl, 1964) และแฮร์โรว์ (Harrow, 1972) ซึ่งจำแนกออกเป็น 3 ประเภท คือ ทางด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) จิตพิสัย (Affective Domain) และทักษะพิสัย (Psychomotor Domain)

1. พุทธิพิสัย (Cognitive Domain) เป็นจุดมุ่งหมายที่รวมถึงการเรียนรู้ทางด้านความรู้ ความคิด และการแก้ปัญหาซึ่งแบ่งระดับความซับซ้อนตามลำดับ คือ ความรู้ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์และการประเมินค่า

2. จิตพิสัย (Affective Domain) เป็นจุดมุ่งหมายที่รวมถึงการเรียนรู้ทางด้านเจตคติ ค่านิยม การสนใจ และความซาบซึ้ง กระบวนการที่เกิดขึ้นภายในบุคคลดังแยกออกเป็นลำดับขั้นต่าง ๆ ดังนี้ คือ การรับรู้ การมีปฏิริยาโต้ตอบการสร้างค่านิยม และการจัดระเบียบ

3. ทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) เป็นจุดมุ่งหมายทางด้านทักษะในการเคลื่อนไหวการใช้วัยวะต่าง ๆ ของร่างกายลำดับของทักษะจากง่ายไปสู่ความซับซ้อนในการพัฒนา

ในการกำหนดจุดหมายของหลักสูตรที่ดี มีลักษณะสำคัญตามแนวทางของวิชัย วงษ์ใหญ่ (2554) ดังนี้

1. ต้องสอดคล้องกับปรัชญาหรืออุดมการณ์ของสังคม

สำหรับประเทศไทยนอกจากจะมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ เป็นพระประมุขแล้วประชากรส่วนใหญ่ยังนับถือพุทธศาสนาด้วย จุดหมายที่กำหนดขึ้นจึงต้องสนับสนุนแนวความคิดประชาธิปไตยได้แก่ อีสรภาพ เสรีภาพ ความเสมอภาค และการใช้เหตุผล เป็นต้น ขณะเดียวกันก็ต้องสอดคล้องกับหลักธรรมคำสอนของศาสนา

2. ต้องสอดคล้องและส่งเสริมค่านิยมของสังคม

การให้ความเคารพต่อผู้ใหญ่ การแต่งกายสุภาพในที่ชุมชนการมีความซื่อสัตย์สุจริต การมีความกตัญญูต่อผู้มีอุปการะคุณ การให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ฯลฯ

3. ต้องมุ่งสนองความต้องการและแก้ปัญหาของสังคม

สิ่งสำคัญที่พึงยึดถือเป็นหลักก็คือจะต้องวิเคราะห์ให้ละเอียดรอบคอบว่าสภาพปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของสังคม คืออะไร เราจะต้องเข้าใจว่าสังคมมีความเปลี่ยนแปลงอยู่เรื่อย ๆ ปัญหาและความต้องการ แต่ละระยะย่อมเปลี่ยนแปลงไป สิ่งที่น่าพัฒนาหลักสูตรจะต้อง

ทำก็คือ มีวิสัยทัศน์ จะต้องมองข้างหน้าว่าแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงจะเป็นอย่างไร แล้วกำหนดจุดหมาย ใ้รับกับความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นนั้น

4. ต้องสนองความต้องการของผู้เรียน

การพิจารณาความต้องการของผู้เรียนไม่น่าจะมีปัญหายุ่งยาก เพราะอย่างน้อยที่สุด เราก็ทราบว่าความต้องการที่เป็นความจำเป็นพื้นฐาน เช่น สิ่งที่เป็นปัจจัยสี่มีอะไรบ้าง นอกจากนี้ก็มี สิ่งที่สำคัญอื่น ๆ อีก เช่น ความรัก การปรับตัว การยอมรับนับถือจากผู้อื่นและสังคม และการมี ความเชื่อมั่นในตนเอง เป็นต้น อย่างไรก็ตามได้มีการกำหนดเกณฑ์ความต้องการไว้หลายลักษณะ ซึ่งนักพัฒนาหลักสูตรสามารถเลือกนำไปใช้ได้ตามความเหมาะสม

5. ต้องสอดคล้องและส่งเสริมจุดหมายของหลักสูตรระดับอื่น

ในการกำหนดจุดมุ่งหมายเรามักมองเพราะระดับการศึกษาที่รับผิดชอบอยู่เท่านั้นแต่ในทาง ที่ถูกที่ควรจำเป็นต้องคำนึงถึงจุดมุ่งหมายของหลักสูตรระดับอื่นด้วยความหมายก็คือ ต้องกำหนดจุดหมายของหลักสูตรประถมศึกษา มัธยมศึกษาและระดับอื่น ๆ ให้สอดคล้องกัน ตัวอย่าง เช่น ถ้าจุดหมายของหลักสูตรมัธยมศึกษามุ่งให้ผู้เรียนมีสุขภาพสมบูรณ์ทั้งทางกายและทางจิตและจุดหมายของประถมศึกษามุ่งให้ผู้เรียนมีสุขนิสัยที่ดีในด้านส่วนตัวและส่วนรวมก็เท่ากับว่าจุดหมายทั้งสองนี้สอดคล้องกันในทำนองเดียวกันถ้าจุดหมายของมัธยมศึกษามุ่งให้ผู้เรียนคิดเก่งมีวินัยในตนเองมีความเสียสละ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ขยันหมั่นเพียร ซื่อสัตย์ ประหยัด อดทน และจุดหมายของอุดมศึกษามุ่งให้ผู้เรียนคิดเก่ง สร้างสรรค์ มีความซื่อสัตย์ มีวินัยในตนเอง มานะ พากเพียร อดทน ประหยัด มีระเบียบวินัยในการทำงานทั้งส่วนตนและหมู่คณะ จุดหมายของหลักสูตรทั้งสองระดับก็สอดคล้องและส่งเสริมซึ่งกันและกัน

จากการศึกษาหลักการและแนวคิดของนักการศึกษาเกี่ยวกับการกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรต้องมีความสอดคล้องกับความต้องการของสังคม นโยบายการจัดการศึกษาของรัฐ ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียน อยู่บนพื้นฐานและค่านิยมที่ดีงาม เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตในสังคมมุ่งบรรลุเป้าหมายด้านการพัฒนาผู้เรียน 3 ด้าน คือ 1) ด้านพุทธิพิสัย 3) ด้านจิตพิสัย และ 3) ด้านทักษะพิสัย ความสำคัญ ของการกำหนดจุดมุ่งหมายต้องมีความสอดคล้องและเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน มีการใช้ ถ้อยคำ ข้อความที่สื่อความหมายในการรับรู้ได้อย่างชัดเจนทุกประการ

3. โครงสร้างกิจกรรมและประสบการณ์

โครงสร้างกิจกรรมและเนื้อหาสาระประสบการณ์ในหลักสูตร เป็นหนึ่งที่มีความสำคัญในการธรรมชาติขององค์ความรู้ จำเป็นต้องมีหลักการและแนวคิดที่สอดคล้องกับบริบททางสังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมวิถีชีวิตที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนและสังคมนั้น ๆ

ทั้งนี้ มีนักการศึกษา นักพัฒนาหลักสูตรได้ให้แนวทางสำคัญของการกำหนดเนื้อหาสาระประสบการณ์ไว้ ดังนี้

চার্জ বাক্স (2542, น. 222-225) กล่าวถึงเนื้อหาในหลักสูตรว่า เนื้อหา หมายถึง ข้อมูล ความรู้ หรือ สิ่งอันเป็นสาระ ซึ่งได้ถูกเลือกสรรจากวิชาต่าง ๆ ซึ่งเมื่อนำมาให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ จะทำให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะ และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามจุดหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

চার্জ বাক্স (2542, ন. 222-225) ได้กล่าวถึงความสำคัญของเนื้อหาไว้ สรุปได้ดังนี้

1. เนื้อหาเป็นดัชนีชี้พื้นฐานของหลักสูตรเป็นตัวกำหนดลักษณะของประสบการณ์การเรียนรู้ที่จะต้องจัดให้แก่ผู้เรียน ได้แก่ กิจกรรมทั้งในและนอกชั้นเรียน และยังเป็นตัวกำหนดเครื่องมือ การประเมินผลด้วย

2. เนื้อหาที่เป็นความรู้ เป็นสิ่งจำเป็นต่อการใช้เหตุผล เพราะการที่เรามีความรู้เพิ่มขึ้นจะทำให้เรามองเห็นความสัมพันธ์ ความเป็นเหตุผลของสิ่งต่าง ๆ มากขึ้น

3. เนื้อหาที่เป็นความรู้ย่อมส่งเสริมให้เกิดความรู้เพิ่มขึ้น เพราะความรู้ใหม่ย่อมต้องอาศัยความรู้เดิมเป็นพื้นฐาน ถ้าไม่มีความรู้เดิมอยู่เลยนั้นการที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ก็ย่อมยากลำบากมากกว่า

4. เนื้อหาที่เป็นความรู้ จะช่วยขยายขอบเขตของประสบการณ์ให้กว้างขวางขึ้น เพราะเมื่อเกิดความรู้ก็จะเกิดความต้องการแสวงหาความรู้เพิ่มขึ้น และได้รับประสบการณ์ใหม่ซึ่งช่วยให้มองเห็นความบกพร่องของประสบการณ์เดิม เพื่อจะได้ปรับปรุงแก้ไข

ในการแบ่งประเภทของเนื้อหาวิชา ทาบ (Taba, 1962, pp. 174-181) ได้วิเคราะห์ และแบ่งประเภทเนื้อหาวิชาได้ 4 ประเภท คือ

1. เนื้อหาวิชาที่เป็นข้อเท็จจริงและกระบวนการ (Specific Facts and Processes) ได้แก่ เนื้อหาวิชาที่เป็นข้อมูลซึ่งแสดงความเป็นจริงของธรรมชาติรวมทั้งหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ที่มีผู้กำหนดขึ้น

2. เนื้อหาวิชาที่เป็นแนวคิดพื้นฐาน (Basic Ideas) เป็นเนื้อหาวิชาในลักษณะนี้เป็นข้อมูล ที่แฝงความหมายอยู่ด้วย เมื่อผู้เรียนเข้าใจแล้วและเห็นความสัมพันธ์เกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งก็สามารถนำความเข้าใจเกี่ยวกับความคิดและหลักการดังกล่าวไปอธิบายเหตุการณ์อื่น ๆ ได้เมื่อเข้าใจว่าเวลาที่ใช้ผ่านหลักทฤษฎีกลไกจะต้องเผาให้ร้อนเสียก่อน เมื่อเหล็กได้รัดแน่น นั่นคือเข้าใจในหลักการที่ว่าไปใช้และเกิดความเข้าใจได้ทันทีว่า ทำไมต้องเว้นช่องว่างไว้เล็กน้อยตรงรอยต่อของรางรถไฟ เป็นต้น เนื้อหาวิชาในระดับที่ 1 และ 2 นี้จะนำไปสู่ความเข้าใจในระดับสูงขึ้นไป

3. เนื้อหาวิชาที่เป็นมโนทัศน์ (Concepts) เป็นเนื้อหาวิชาที่เกี่ยวกับความเข้าใจในลักษณะร่วมหรือโครงสร้างและส่วนประกอบย่อย ๆ ทั้งหมดของสิ่งของต่าง ๆ ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม รวบรวมเอาความคิดเบื้องต้นมาสรุปเป็นความคิดรวบยอด ยกตัวอย่างเช่นหากสามารถ

แยกได้ถูกต้องในเรื่องการบวกและการลบในคณิตศาสตร์ หรือสามารถแยกความโลภ ความโกรธ ความหลงได้ ก็แสดงว่ามีความคิดรวบยอดหรือมโนทัศน์ที่ถูกต้องในสิ่งนั้น ๆ การได้รับหรือมีความเข้าใจในเนื้อหาวิชาทั้งสามระดับข้างต้นที่กล่าวมาแล้ว จะทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจในระบบความคิดของศาสตร์นั้น ๆ

4. เนื้อหาวิชาที่เป็นระบบความคิด (Thought system) เป็นเนื้อหาวิชาประเภทสูงสุด เป็นเนื้อหาที่ยากและซับซ้อนที่สุด แต่จะพัฒนาให้ผู้เรียนให้เข้าใจระบบความคิดของศาสตร์นั้น ๆ และสามารถศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมได้ด้วยตนเองต่อไปทั้งในขณะที่ศึกษาอยู่ในสถานศึกษาหรือในสังคมปัจจุบันของตน

หลักเกณฑ์ในการเลือกเนื้อหาสาระที่จะนำบรรจุในหลักสูตรมีนักวิชาการทั้งต่างประเทศ และไทยได้เสนอแนวทางเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การเลือกเนื้อหาสาระไว้หลายแนวความคิด ดังนี้

ทาบ (Taba, 1962) เสนอหลักเกณฑ์เพื่อการเลือกเนื้อหาสาระว่าทำได้ โดยพิจารณา

1. ความเชื่อถือได้และความสำคัญของเนื้อหาสาระ
2. ความสอดคล้องกับความเป็นจริงในสังคม
3. ความสมดุลในความกว้างและความลึก
4. สนองความต้องการของความมุ่งหมายได้หลาย ๆ ข้อ
5. สอดคล้องกับประสบการณ์ของผู้เรียน
6. สอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของผู้เรียน

จากการศึกษาหลักการและแนวคิดของนักการศึกษาเกี่ยวกับเนื้อหาสาระ ประสบการณ์ ของหลักสูตร ข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การเลือกเนื้อหาสาระประสบการณ์ที่จะนำมาบรรจุในหลักสูตร ควรจะพิจารณาความเป็นแก่นสารของธรรมชาติองค์ความรู้ นั้น ๆ เข้าใจในลักษณะของเนื้อหาสาระ ประเภทของเนื้อหาสาระ และหลักเกณฑ์ในการเลือกเนื้อหาประสบการณ์ต้องมี ความถูกต้องยึดหลักพื้นฐานของสังคมเชิงบริบทสังคมทั้งลึกและกว้าง ผู้เรียนสามารถเรียนได้ สอดคล้องกับช่วงวัยของการเรียนรู้ อยู่ในความต้องการและสนใจของผู้เรียน

4. แนวการจัดกิจกรรม

แนวการจัดกิจกรรมของการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงของผู้เรียน ต้องอาศัยการออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายและมีความเหมาะสมกับช่วงวัยของผู้เรียน นอกจากนี้ยังคำนึงถึงหลักเกณฑ์ในการออกแบบกิจกรรม ดังนี้

4.1 หลักเกณฑ์ในการกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้

อ้าง บัวศรี (2542, น. 72 - 75) ได้กล่าวถึงหลักเกณฑ์ในการกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ไว้ดังนี้

1. เป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของหลักสูตร โดยหลักสูตรปัจจุบันมุ่งหวังให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น เกิดทักษะกระบวนการต่าง ๆ เช่น กระบวนการคิด การแก้ปัญหา เป็นต้น ดังนั้นผู้สอนจึงต้องสอนวิธีการคิด วิธีการทำ วิธีการแก้ปัญหาและสอนอย่างมีลำดับขั้นตอน ที่มีประสิทธิภาพ จัดกิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ ใช้วิธีสอนที่หลากหลายเพื่อให้ผู้เรียนเกิดคุณสมบัติตามที่หลักสูตรมุ่งหวัง
2. เป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การสอน เช่น การสอนมีจุดประสงค์เน้นพฤติกรรมด้านทักษะ ดังนั้นผู้สอนต้องจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยให้ผู้เรียนได้ลงมือฝึกปฏิบัติเพื่อให้เกิดทักษะ
3. เป็นกิจกรรมที่สอดคล้องและเหมาะสมกับวัย ความสามารถ ความสนใจของ
4. เป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับลักษณะของเนื้อหาวิชา เช่น เนื้อหาวิชาประเภท การแก้ปัญหาก็ต้องให้ผู้เรียนได้คิดแก้ปัญหาและเปิดโอกาสให้แสดงความคิดสร้างสรรค์ในการแก้ปัญหานั้น
5. จัดกิจกรรมให้มีลำดับขั้นตอน เพื่อให้ผู้เรียนให้เกิดความรู้ความเข้าใจอย่างต่อเนื่อง ไม่สับสน และสามารถโยงความสัมพันธ์ของเนื้อหาที่เรียนได้ การจัดลำดับขั้นตอนควรเริ่มจากง่ายไปยาก รูปธรรมไปนามธรรม ไกลตัวไปใกล้ตัว และส่วนรวมไปส่วนย่อยจะทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ดี
6. เป็นกิจกรรมที่น่าสนใจโดยใช้สื่อการสอนที่เหมาะสม
7. เป็นกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนเป็นผู้กระทำกิจกรรม เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองผู้สอน เป็นผู้อำนวยความสะดวก ส่วนตัวความรู้เป็นผลพลอยได้จากการกระทำกิจกรรม โดยระหว่าง การทำกิจกรรม ผู้เรียนจะเกิดการพัฒนาตนเองทางการคิด การปฏิบัติ การแก้ปัญหา การทำงานร่วมกัน การวางแผนการและเทคนิควิธีการต่าง ๆ ที่เรียกว่า "เรียนรู้วิธีการหาความรู้"
8. เป็นกิจกรรมที่ทำทลายความคิดความสามารถของผู้เรียน ฝึกฝนวิธีการแสวงหาความรู้ และการแก้ปัญหาด้วยตนเอง จะทำให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของสิ่งที่เรียนและได้รับประโยชน์จากการเรียนอย่างแท้จริง
9. เป็นกิจกรรมที่ใช้เทคนิควิธีสอนหลากหลายให้เหมาะสมกับสถานการณ์ ทำให้ผู้เรียน เกิดความกระตือรือร้นในการเรียนและเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริงผู้เรียน

4.2 รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ในการวิจัยนี้ได้ยึดแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Active Learning เป็นวิธีการจัดการเรียนรู้ที่มีแนวทางที่สามารถตอบโจทย์ของการจัดการศึกษาเพื่อรับมือกับความเปลี่ยนแปลงในการก้าวเข้าสู่ยุคศตวรรษที่ 21 ได้เป็นอย่างดี ดังนั้นผู้วิจัยจึงขอเสนอประเด็นที่น่าสนใจของแนวทาง การจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ดังนี้

1. ความหมายการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning

มีนักศึกษานิยามความหมายการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ไว้หลายท่านด้วยกัน ดังนี้

Meyers, & Jones (1993, p. 4) ได้ให้ความหมายของ Active Learning ไว้ว่าเป็นการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนประยุกต์ข้อมูลสารสนเทศ มโนทัศน์ หรือทักษะใหม่ ๆ ในการเรียนรู้ เป็นความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ การสร้างสรรค์ การทดสอบ และการปรับปรุงแก้ไขของผู้เรียน

Shanker, Goss, & Bernstein (1996, p. 1) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้เชิงรุกเป็นการจัดการเรียนรู้ที่ต้องการให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในบทบาทการเรียนรู้ของตนเองมากกว่า การสร้างความรู้หรือทักษะใหม่ ๆ มาใช้โดยเป็นผู้รับฝ่ายเดียว การที่ผู้ใดกระทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง และนำไปสู่การคิดเกี่ยวกับสิ่งที่ตนกำลังทำอยู่

Petty (2004, p. 1) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้เชิงรุกเป็นการจัดการเรียนรู้ที่ให้โอกาสผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ผู้สอนจะเป็นผู้สนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้นอกจากการที่ผู้เรียนได้รับความรู้จากการบรรยายเพียงอย่างเดียว

ปราวีณา สุวรรณณัฐโชติ (2551, น. 1) กล่าวว่า การเรียนรู้เชิงรุกเป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียน มีส่วนร่วมในการเรียน ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในการเรียนให้เกิดการเรียนรู้ด้วยความหมาย ซึ่งเป็นวิธีการเรียนรู้ในระดับลึก โดยผู้เรียนจะสร้างความเข้าใจและค้นหาความหมายของเนื้อหาสาระโดยเชื่อมกับประสบการณ์เดิมที่มี แยกแยะความรู้ใหม่ที่ได้รับกับความรู้เก่าที่มี สามารถประเมินคุณค่าเดิมและสร้างแนวคิดของตนเองซึ่งเรียกว่ามีการเรียนรู้เกิดขึ้น ซึ่งแตกต่างจากวิธีการเรียนรู้ระดับผิวเผิน โดยเน้นการรับรู้ข้อมูลและจดจำข้อมูลเท่านั้น ผู้โดยลักษณะนี้จะเป็นผู้เรียนที่เรียนรู้วิธีการเรียน (Learning How to learn) เป็นผู้เรียนที่กระตือรือร้นและมีทักษะที่สามารถเลือกรับรู้ข้อมูลวิเคราะห์และสังเกตข้อมูลได้อย่างมีระบบ

สัญญา ภัทรากร (2552, น. 13) ได้กล่าวถึง การจัดการเรียนรู้อย่างมีชีวิตชีวาไว้ว่า หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับผู้สอนและเพื่อนในชั้นเรียน มีความร่วมมือกันระหว่างผู้เรียน ผู้เรียนจะได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ อันจะนำไปสู่การสร้าง

ความรู้จากสิ่งที่ปฏิบัติในระหว่างการเรียนรู้ การสอน ด้วยการพูดและการฟัง การเขียน การอ่าน และการสะท้อนความคิด

2. คุณลักษณะที่สำคัญของการเรียนรู้แบบ Active Learning

การจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning เป็นรูปแบบหรือวิธีการเรียนรู้ที่มีคุณลักษณะ ที่เน้นบทบาทของผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยจะมีธรรมชาติของการเรียนรู้ที่น่าสนใจ ดังจะขอกล่าวถึงคุณลักษณะที่สำคัญของการเรียนรู้แบบ Active Learning ดังต่อไปนี้

Meyers, & Jones (1993, p. 6) ได้กล่าวถึงธรรมชาติของการเรียนรู้แบบ Active Learning ไว้ว่าหลักการสำคัญของการเรียนรู้จากประกอบไปด้วยองค์ประกอบหลัก 5 ประการด้วยกัน ได้แก่ การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงออกเกี่ยวกับการได้พูด (Talk) ได้ฟัง (Listen) ได้อ่าน (Read) ได้เขียน (Write) และได้สะท้อน (Reflect) ความรู้สึก ความคิดเห็นจากความรู้ที่ผู้เรียนได้รับไปแล้ว

Bowell, Charles C., & James, A Eason (1991) ได้สรุปถึงธรรมชาติของการเรียนรู้แบบ Active Learning ว่าจะต้องประกอบด้วยคุณลักษณะสำคัญ ดังนี้

- 1) เป็นการเรียนรู้ที่มุ่งลดการถ่ายทอดความรู้จากผู้สอนไปยังผู้เรียนให้น้อยลง และพัฒนาทักษะที่จำเป็นให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน
- 2) ผู้เรียนมีส่วนร่วมในชั้นเรียนโดยลงมือกระทำมากกว่าที่นั่งฟังเพียงอย่างเดียว
- 3) ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม เช่น อ่าน อภิปราย และเขียน
- 4) ในการสำรวจพื้นฐานและคุณค่าที่มีอยู่ในผู้เรียน
- 5) ผู้เรียนได้พัฒนาการคิดระดับสูงในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินผล การนำไปใช้
- 6) ทั้งผู้เรียนและผู้สอนรับข้อมูลป้อนกลับจากการแสดงความคิดเห็นได้อย่างรวดเร็ว

Shanker, J.I, Goss, S. A., & Bernstein, D. A. (1996) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ไว้ว่าการเรียนรู้แบบ Active Learning ต้องการให้ผู้เรียน มีส่วนร่วมในบทบาทการเรียนรู้ของตนเองมากกว่าการรับความรู้หรือทักษะใหม่ๆ มาใช้โดยเป็นผู้รับฝ่ายเดียว การที่ผู้เรียนได้กระทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเองจะนำไปสู่การคิดเกี่ยวกับสิ่งที่ตนเองกำลังทำอยู่ เป็นการเรียนรู้ที่มีคุณค่า นำตื่นเต้นสนุกสนาน สอดคล้องกับความรู้ความสามารถ และความสนใจ ของผู้เรียน

ศักดา ไชกิจภิญโญ (2548, น. 12) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้เชิงรุก ประกอบไปด้วยลักษณะดังต่อไปนี้

- 1) ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้
- 2) ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง
- 3) ผู้เรียนพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูง คือ วิเคราะห์สังเคราะห์และประเมินผล
- 4) ผู้เรียนมีทัศนคติ อยากรู้ อยากเรียน เช่น กระตือรือร้นในการเข้าร่วมกิจกรรม

ทวีวัฒน์ วัฒนกุลเจริญ (2551, น. 2) ได้เสนอลักษณะของการเรียนรู้เชิงรุก ดังนี้

- 1) จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนศึกษาด้วยตนเอง เพื่อให้เกิดประสบการณ์ตรงกับการแก้ปัญหาตามสภาพจริง (Authentic situation)
- 2) จัดกิจกรรมเพื่อให้ผู้เรียนได้กำหนดแนวคิด การวางแผน การยอมรับการประเมินผล และการนำเสนอผลงาน

ที่แตกต่างกัน

- 3) บูรณาการเนื้อหาวิชาเพื่อเชื่อมโยง ความเข้าใจในวิชาต่าง ๆ
- 4) จัดบรรยากาศในชั้นเรียนให้เอื้อต่อการทำงานร่วมกับผู้อื่น (Collaboration)

- 5) ใช้กลวิธีของกระบวนการกลุ่ม (Group processing)
 - 6) จัดให้มีการประเมินผลโดยกลุ่มเพื่อน (Peer assessment)
3. องค์ประกอบสำคัญของการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning
- การจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมียุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกันอยู่ 3 ส่วน ได้แก่ (Meyer, & Jones. 1993, pp. 19-20)

- 1) ปัจจัยพื้นฐาน (Basic Element) ซึ่งประกอบไปด้วยการพูดและการฟัง (talking and listening) การเขียน (writing) การอ่าน (reading) และการสะท้อนความคิด (reflecting)

- 2) กลยุทธ์ในการเรียนรู้ (Learning and Strategies) ซึ่งประกอบไปด้วยวิธีการเรียนรู้แบบกลุ่มเล็ก (small group) การร่วมมือในการทำงาน (Cooperative work) การใช้กรณีศึกษา (Case study) การใช้สถานการณ์จำลอง (simulations) การอภิปราย (discussion) การแก้ปัญหา (Problem solving) และการเขียนบันทึกประจำวัน (journal writing)

- 3) ทรัพยากรที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้ (Teaching resources) ซึ่งประกอบไปด้วย การอ่าน (Reading) การมอบหมายการบ้าน (Homework assignment) การใช้วิทยากรภายนอก (Outside speakers) การใช้เทคโนโลยีในการสอน (Teaching technology) การเตรียม

อุปกรณ์ทางการศึกษา (Prepared education materials) และการใช้โทรทัศน์ทางการศึกษา (Commercial and education television)

ทั้ง 3 องค์ประกอบสำคัญข้างต้นจะเป็นปัจจัยสำคัญที่เอื้ออำนวยให้เกิดการขับเคลื่อน ในการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning และเป็นเสมือนแนวทางที่ผู้สอนจะต้องดำเนินการเรียนการสอนให้อยู่ในกรอบทั้ง 3 ประการนี้เพื่อเป็นการช่วยสร้างความมั่นใจได้ว่ากลวิธีในการจัดการเรียนรู้ในขณะนั้น เป็นการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning อย่างแท้จริง

4. ขั้นตอนในการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning

ได้มีนักการศึกษาเสนอขั้นตอนของการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ไว้ดังนี้

Baldwin, & William (1988, p. 187) ได้เสนอขั้นตอนของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกไว้ 4 ขั้นตอนดังนี้

- 1) ขั้นเตรียมความพร้อม เป็นขั้นที่ผู้สอนนำผู้เรียนเข้าสู่เนื้อหาโดยการสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นและอยากที่จะเรียนรู้ต่อไป
- 2) ขั้นปฏิบัติงานกลุ่ม เป็นขั้นที่ผู้สอนให้ผู้เรียนเข้ากลุ่มย่อย เพื่อทำงานร่วมกันและสรุปความคิดเห็นของกลุ่ม ทั้งนี้จะต้องมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่มอื่น ๆ โดยที่ผู้สอนต้องคอยเสริมข้อมูลหรือความรู้ที่สำคัญให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น
- 3) ขั้นประยุกต์ใช้ เป็นขั้นที่ให้ผู้เรียนทำแบบฝึกหัดหรือทำแบบทดสอบหลังเรียน
- 4) ขั้นติดตามผล เป็นขั้นที่ให้ผู้เรียนได้ค้นคว้าอิสระเพิ่มเติมโดยจัดทำเป็นรายงาน หรือให้ผู้เรียนเขียนบันทึกประจำวัน รวมถึงให้ผู้เรียนเขียนสรุปความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้ในคาบเรียนนั้น ๆ

Johnson et al. (1991, pp. 29 – 30) เสนอว่า การจัดการเรียนรู้เชิงรุกสามารถทำตามขั้นตอนได้ดังนี้

- 1) ขั้นนำ (Advance Organizer) ใช้เวลา 3 ถึง 5 นาที ในขั้นนี้จะเป็นการที่ผู้สอนแสดงให้ผู้เรียนเห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างเนื้อหา ที่จะสอนกับสิ่งที่ผู้เรียนมีพื้นฐานอยู่ก่อนแล้ว พร้อมทั้งระบุโครงร่างเนื้อหา แนวคิด ประเด็นหลักในการสอนเพื่อทำให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญ และเกิดความอยากรู้และอยากเรียนรู้เรื่องนั้นมากยิ่งขึ้น
- 2) ขั้นสอน (Collaborative activities) ใช้เวลา 10 - 15 นาที ในขั้นนี้ผู้สอน จะสอนเนื้อหาแล้วตามด้วยกิจกรรมอื่น จากการวิจัยพบว่าสมาธิหรือความสนใจของผู้เรียน จะลดลงอย่างรวดเร็วภายในเวลา 15 นาที ดังนั้น ผู้สอนจึงควรใช้เวลาในการแนะนำเนื้อหา 10 - 15 นาที แล้วตามด้วยกิจกรรมอื่นในเวลา 3 - 4 นาที เพื่อเป็นการเปลี่ยนบรรยากาศและให้

โอกาสที่ผู้เรียน จะสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้สอน เช่น ตั้งคำถามให้ตอบให้ผู้เรียนช่วยกันคิดเป็นกลุ่ม เพื่อผู้เรียนจะได้จำเนื้อหาที่เรียนได้นานกว่าการอภิปรายร่วมกันทั้งชั้นเรียน ในขั้นนี้ผู้สอนจะทำซ้ำกันไปในเนื้อหาที่แบ่งไว้เป็นตอน ๆ จนครบเนื้อหาที่จะสอน

3) ชั้นสรุป (Individual Summaries) ใช้เวลา 4 - 6 นาที ในขั้นนี้ผู้เรียน จะต้องสรุปเนื้อหาที่ได้เรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นการสรุปตามความเข้าใจของตนเอง โดยเขียนใจความสำคัญ ของเนื้อหาลงในแผ่นกระดาษ แล้วแลกเปลี่ยนกันอ่านกับเพื่อนข้าง ๆ กัน หรือผู้สอนอาจสุ่มให้ผู้เรียนออกมาอ่านให้เพื่อน ๆ ฟังหน้าชั้นเรียน

จากการศึกษาหลักการและแนวคิดของนักการศึกษาเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ของหลักสูตร ช่างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียน การสอนที่มีประสิทธิภาพควรคำนึงถึงพฤติกรรมตามตัวบ่งชี้ต่าง ๆ ทั้งในเรื่อง ความชัดเจน ความหลากหลาย การเน้นภารกิจการเรียนการสอนโดยตรง การได้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการ เรียนการสอนและการทำให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จ รวมทั้งการจัดกิจกรรมในกระบวนการเรียนที่ สำคัญ คือ กิจกรรมการเรียนเตรียมความพร้อม กิจกรรมการสร้างการเรียนรู้ กิจกรรมการเสริมทักษะ และกิจกรรมสนับสนุนการเรียนการสอน

ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้นั้น ต้องเป็นสิ่งที่ท้าทายความสามารถผู้เรียน ใช้เทคนิควิธีการหลากหลาย มีการเสริมแรงเพื่อกระตุ้นความสนใจผู้เรียน ใช้สื่อเหมาะสมและสร้าง บรรยากาศ การเรียนรู้ที่มีความสุข นอกจากนี้นักวิชาการหลายท่านยังกล่าวถึงเกณฑ์อื่น ๆ ในการพิจารณาเลือกวิธีการสอน เช่น ต้องมีความหลากหลายของวิธีการ มีขอบเขตของกิจกรรม มีความเที่ยงตรงสอดคล้องกับจุดหมาย มีความเหมาะสมกับความสามารถ และระดับพัฒนาการ ของนักเรียน และต้องตรงตามสภาพจริงที่จะสามารถถ่ายโอนการเรียนรู้เพื่อนำผลไปประยุกต์ใช้ ในการดำเนินชีวิตจริงได้

5. สื่อและแหล่งเรียนรู้

กระบวนการเรียนการสอนมีลักษณะเช่นเดียวกับกระบวนการสื่อสาร (Communication Process) ที่มีการถ่ายทอดเนื้อหาสาระจากฝ่ายส่งไปยังฝ่ายรับ และการสื่อสารที่ดีนั้นควรจะเป็นการสื่อสารแบบสองทาง(Two-way Communication) ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยสื่อที่ช่วยให้เกิดการสื่อสารกันได้ไ้ใน 2 ทิศทางด้วยเช่น โทรศัพท์E-mail การประชุม การอภิปรายและการบรรยาย เป็นต้น แต่ถ้าสื่อ ที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารกันไม่อำนวยความสะดวกโต้ตอบกันได้ก็จะเกิดการติดต่อสื่อสารในลักษณะที่เรียกว่า การสื่อสารแบบทางเดียว(One-way communication) ซึ่งสื่อที่ใช้ในการติดต่อกันได้แก่ หนังสือพิมพ์แผ่นพับ โปสเตอร์ วิทยู โทรทัศน์ และการบรรยาย เป็นต้น

5.1 สื่อการเรียนรู้

5.1.1 ความหมายของสื่อการเรียนรู้

กิดานันท์ มลิทอง (2540) ให้ความหมายไว้ว่า สื่อการเรียนรู้ หมายถึง นวัตกรรมที่ช่วยให้การศึกษาและการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น ผู้เรียนสามารถเกิดการเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็ว มีประสิทธิผลสูงกว่าเดิม เกิดแรงจูงใจในการเรียนด้วยนวัตกรรมเหล่านั้น และประหยัดเวลาในการเรียนได้อีกด้วย ในปัจจุบันมีการใช้นวัตกรรมการศึกษามากมายหลายอย่าง ซึ่งมีทั้งนวัตกรรมที่ใช้กันแพร่หลายแล้วและประเภทที่กำลังเผยแพร่ เช่น การสอนใช้คอมพิวเตอร์ช่วย การใช้แผ่น วีดิทัศน์เชิงโต้ตอบ สื่อหลายมิติ และอินเทอร์เน็ต เหล่านี้เป็นต้น

บุญเกื้อ ควรหาเวช (2543) ให้ความหมายไว้ว่า สื่อการเรียนรู้ หมายถึง สิ่งใดก็ตามไม่ว่าจะเป็นเทปบันทึกเสียงสไลด์ วิดยู โทรทัศน์ วีดิทัศน์ แผนภูมิ แผ่นซีดีสำเร็จรูป รูปภาพ ฯลฯ ซึ่งเป็นวัสดุบรรจุเนื้อหาเกี่ยวกับการเรียนการสอน หรือเป็นอุปกรณ์เพื่อถ่ายทอดเนื้อหา สิ่งเหล่านี้เป็นวัสดุอุปกรณ์ทางกายภาพที่นำมาใช้เทคโนโลยีการศึกษาเป็นสิ่งที่ใช้เป็นเครื่องมือหรือช่องทางทำให้การสอนส่งไปถึงผู้เรียน

วรวิทย์ นิเทศศิลป์ (2551) ให้ความหมายไว้ว่า สื่อการเรียนรู้ หมายถึง การนำเอาความคิดหรือวิธีปฏิบัติทางการศึกษาใหม่ๆ มาใช้กับการศึกษา

5.1.2 ประเภทของสื่อการเรียนรู้

สุคนธ์ สิ้นธพานนท์ (2553) การแบ่งประเภทของสื่อการสอนตามระดับประสบการณ์ของผู้เรียน ซึ่งเดล (Edgar Dale, 1969, p. 107) ได้อธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างสื่อโสตทัศนูปกรณ์ ต่าง ๆ ในขณะเดียวกัน ก็เป็นการแสดงขั้นตอนของประสบการณ์การเรียนรู้และการใช้สื่อแต่ละประเภทในกระบวนการเรียนรู้ด้วยโดยพัฒนาแนวความคิดของ Bruner ซึ่งเป็นนักจิตวิทยาจนได้แบ่งสื่อการสอนออกเป็น 10 ประเภท ซึ่งพิจารณาจากลักษณะของประสบการณ์ที่ได้รับจากสื่อ การสอนประเภทนั้น และยึดเอาความเป็นรูปธรรมและนามธรรมเป็นหลักในการแบ่งประเภท และได้เรียงลำดับจากประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรมที่สุดจนถึงประสบการณ์ที่เป็นนามธรรมที่สุด (Abstract Concrete Continuum) เรียกว่า “กรวยประสบการณ์” (Cone of Experience)

ขั้นที่ 1 ประสบการณ์ตรงและมีความมุ่งหมาย (Direct Purposeful Experience) เป็นประสบการณ์ที่เป็นรากฐานของประสบการณ์ทั้งปวง เพราะได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงได้เห็น ได้ยินเสียง ได้สัมผัสด้วยตนเอง เช่น การเรียนจากของจริง (Real object) ได้ร่วมกิจกรรมการเรียนด้วยการลงมือกระทำ เป็นต้น

ขั้นที่ 2 ประสบการณ์จำลอง (Contrived Simulation Experience) จากข้อจำกัดที่ไม่สามารถจัดการเรียนการสอนจากประสบการณ์จริงให้แก่ผู้เรียนได้ เช่น ของจริงมีขนาดใหญ่หรือเล็กเกินไป มีความซับซ้อนมีอันตราย จึงใช้ประสบการณ์จำลองแทน เช่น การใช้หุ่นจำลอง (Model) ของตัวอย่าง (Specimen) เป็นต้น

ขั้นที่ 3 ประสบการณ์นาฏการ (Dramatized Experience) เป็นประสบการณ์ที่จัดขึ้นแทนประสบการณ์จริงที่เป็นอดีตไปแล้ว หรือเป็นนามธรรมที่ยากเกินกว่าจะเข้าใจและไม่สามารถ ใช้ประสบการณ์จำลองได้ เช่น การละเล่นพื้นเมือง ประเพณีต่าง ๆ เป็นต้น

ขั้นที่ 4 การสาธิต (Demonstration) คือการอธิบายข้อเท็จจริง ความจริงและกระบวนการ ที่สำคัญ ด้วยการแสดงให้เห็นเป็นลำดับขั้น การสาธิตอาจทำได้โดยครูเป็นผู้สาธิตนอกจากนี้อาจ ใช้ภาพยนตร์ สไลด์และฟิล์มสตริป แสดงการสาธิตในเนื้อหาที่ต้องการสาธิตได้

ขั้นที่ 5 การศึกษานอกสถานที่ (Field Trip) การพานักเรียนไปศึกษายังแหล่งความรู้นอกห้องเรียน เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนรู้หลายๆด้าน ได้แก่ การศึกษาความรู้จากสถานที่สำคัญ เช่น โบราณสถาน โรงงาน อุตสาหกรรม เป็นต้น

ขั้นที่ 6 นิทรรศการ (Exhibition) คือ การจัดแสดงสิ่งต่าง ๆ รวมทั้งมีการสาธิตและการฉายภาพยนตร์ประกอบเพื่อให้ประสบการณ์ในการเรียนรู้แก่ผู้เรียนหลายด้าน ได้แก่ การจัดป้ายนิทรรศการ การจัดแสดงผลงานนักเรียน

ขั้นที่ 7 ภาพยนตร์ และโทรทัศน์ (Motion Picture and Television) ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วย การเห็นและได้ยินเสียงเหตุการณ์และเรื่องราวต่าง ๆ ได้มองเห็นภาพในลักษณะการเคลื่อนไหว เหมือนจริงไปพร้อม ๆ กัน

ขั้นที่ 8 การบันทึกเสียง วิทยุ และภาพนิ่ง (Recording, Radio and Picture) ได้แก่ เทปบันทึกเสียง แผ่นเสียง วิทยุ ซึ่งต้องอาศัยเรื่องการขยายเสียง ส่วนภาพนิ่ง ได้แก่ รูปภาพทั้งชนิดโปร่งแสงที่ใช้กับเครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ (Overhead projector) สไลด์ (Slide) ภาพนิ่งจากคอมพิวเตอร์และภาพบันทึกเสียงที่ใช้กับเครื่องฉายภาพทึบแสง (Overhead projector)

ขั้นที่ 9 ทศนสัญลักษณ์ (Visual Symbol) มีความเป็นนามธรรมสูง จำเป็นที่จะต้องคำนึงถึงประสบการณ์ของผู้เรียนเป็นพื้นฐานในการเลือกน ำไปใช้ สื่อเหล่านี้คือ แผนภูมิ แผนสถิติ ภาพโฆษณา การ์ตูน แผนที่และสัญลักษณ์ต่าง ๆ เป็นต้น

ขั้นที่ 10 วจนสัญลักษณ์ (Verbal Symbol) เป็นประสบการณ์ขั้นสุดท้าย ซึ่งเป็นนามธรรมที่สุดไม่มีความคล้ายคลึงกันระหว่างวจนสัญลักษณ์กับของจริง ได้แก่ การใช้ตัวหนังสือแทนคำพูด

การใช้กรวยประสบการณ์ของเดลจะเริ่มต้นด้วยการให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอยู่ในเหตุการณ์หรือการกระทำจริงเพื่อให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ตรงเกิดขึ้นก่อนแล้วจึงเรียนรู้ โดยการเล่าสังเกต ในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นซึ่งเป็นขั้นตอนต่อไปของการได้รับประสบการณ์รองต่อจากนั้นจึงเป็นการเรียนรู้ด้วยการรับประสบการณ์โดยผ่านสื่อต่าง ๆ และท้ายที่สุดเป็นการให้ผู้เรียนเรียนจากสัญลักษณ์ ซึ่งเป็นเสมือนตัวแทนของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

5.1.3 หลักการเลือกสื่อการเรียนรู้

กิดานันท์ มลิทอง (2540) เสนอแนวทางการเลือกสื่อการสอน เพื่อนำมาใช้ประกอบการสอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น เป็นสิ่งสำคัญยิ่ง โดยผู้สอนจะต้อง ตั้งวัตถุประสงค์นั้นเป็นตัวชี้้นำในการเลือกสื่อการสอนที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้นอกจากนี้ยังมีหลักการอื่น ๆ เพื่อประกอบการพิจารณา คือ

- 1) สื่อนั้นต้องสัมพันธ์กับเนื้อหาบทเรียนและจุดมุ่งหมายที่จะสอน
- 2) มีเนื้อหาถูกต้อง ทันสมัย น่าสนใจและเป็นสื่อที่ให้ผลต่อการเรียนการสอนมากที่สุด ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหานั้นได้ดีเป็นลำดับขั้นตอน
- 3) เป็นสื่อที่เหมาะสมกับวัย ระดับชั้น ความรู้และประสบการณ์ของผู้เรียน
- 4) มีความสะดวกในการใช้ มีวิธีใช้ไม่ซับซ้อนยุ่งยากจนเกินไป
- 5) ต้องเป็นสื่อที่มีคุณภาพ มีเทคนิคการผลิตที่ดี
- 6) มีความชัดเจนและเป็นจริงและ
- 7) มีราคาไม่แพงจนเกินไป หรือถ้าจะผลิตเองควรคุ้มกับเวลาและการลงทุน

5.2 แหล่งเรียนรู้

5.2.1 ความสำคัญของแหล่งเรียนรู้

สำนักงานปฏิรูปการศึกษา (2545) กล่าวถึงความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ว่า การที่ผู้เรียนได้เรียนรู้จากแหล่งต่าง ๆ จากผู้คนที่หลากหลาย จะทำให้ผู้เรียนและผู้สอนสามารถเชื่อมโยงการเรียนการสอนเข้ากับวิถีชีวิตมีความผูกพันกับท้องถิ่น เห็นคุณค่าและอนุรักษ์วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมและยังสามารถบูรณาการภูมิปัญญาไทยและสากลเพื่อนำปรับใช้กับวิถีไทยได้

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2547) กล่าวถึงความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ว่าเป็นแหล่งวิทยาการสำหรับนักเรียนได้ฝึกสืบค้นข้อมูล ฝึกทักษะการสังเกต ฝึกคิด ฝึกพัฒนาการ ช่วยให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของความงาม ความสุนทรีย์ และก่อให้เกิดความสามารถทางการเรียนรู้ แบบองค์รวมทั้งด้านความรู้ ความคิด ทักษะกระบวนการ และคุณลักษณะนิสัย ชิมชั้บสิ่งที่ดีงาม จากภูมิปัญญา หล่อหลอมจิตใจเกิดความรัก ความศรัทธาและห่วงแหนทรัพยากร

ของประเทศชาติจากความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ดังกล่าว ทำให้สรุปความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ได้ว่าเป็นแหล่ง ให้ความรู้ที่แต่ละบุคคลต้องการแสวงหา สามารถหาความรู้ได้ด้วยตนเองจากแหล่งเรียนรู้ต้นกำเนิดเฉพาะด้านและสามารถเชื่อมโยงความรู้ไปสู่ความรู้อื่นได้อย่างหลากหลาย เป็นการส่งเสริมให้เกิดเรียนรู้ทั้งในระบบ และนอกระบบตลอดชีวิต

หลักการและวัตถุประสงค์ของแหล่งเรียนรู้

5.2.2 หลักการจัดแหล่งเรียนรู้

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2548) กล่าวว่า หลักการของแหล่งเรียนรู้มี 5 ประการ ดังนี้

- 1) สนองกลุ่มเป้าหมายทุกเพศทุกวัยขึ้นอยู่กับความสนใจใฝ่รู้ ความพอใจของผู้เรียน
- 2) สอดคล้องกับวิถีชีวิต และเรียนรู้ได้ตลอดเวลาทั้งนี้เป็นทางการและไม่เป็นทางการ จะตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ตาม
- 3) บรรยากาสื่ออำนวยความสะดวกให้บุคคลได้เรียนรู้ตามความสนใจ ความต้องการของตนเอง
- 4) ส่งเสริมด้านการอ่าน การเขียน การพูด การฟัง การคิดวิเคราะห์และการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์
- 5) ไม่ยึดติดรูปแบบใด ๆ

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2548) กล่าวว่า วัตถุประสงค์หลักของการ จัดแหล่งเรียนรู้ คือ เพื่อพัฒนาทักษะความสามารถด้านต่าง ๆ ของประชาชน และผู้สนใจทุกระดับได้เรียนรู้อย่างอิสระ เป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความสนใจอย่างเต็มศักยภาพและเต็มความสามารถ โดยมีวัตถุประสงค์ย่อย ดังนี้

- 1) เพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับความแตกต่างระหว่างบุคคล
- 2) เพื่อหาแนวทางการเรียนรู้หลากหลายรูปแบบ
- 3) เพื่อจัดหาโอกาสสร้างประสบการณ์การเรียนรู้จากสื่อ
- 4) เพื่อจัดหาโอกาสทางการศึกษาอย่างอิสระ และศึกษาด้วยตนเอง
- 5) เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการพิจารณาตัดสินใจที่เรียนรู้ด้วยตนเอง
- 6) เพื่อพัฒนาทักษะกระบวนการเรียนรู้ และทักษะการใช้วัสดุอุปกรณ์
- 7) เพื่อพัฒนาความคิดริเริ่ม ความเป็นอิสระ ความรับผิดชอบการตัดสินใจ การแก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ

8) เพื่อพัฒนาทักษะด้านการค้นคว้า การอภิปราย การสนทนา การนำเอาความรู้ที่ได้รับมาประยุกต์ใช้

9) เพื่อเป็นแรงตลใจให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และพัฒนาการศึกษา ตลอดชีวิตประเภทของแหล่งเรียนรู้

จากการศึกษาแนวคิดและหลักการของสื่อและแหล่งเรียนรู้ ข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า สื่อและแหล่งเรียนรู้มีความสำคัญต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยจะเป็นส่วนช่วยในการเสริมสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่เน้นสภาพจริงของการเรียนรู้ อีกทั้งยังช่วยเสริมสร้างความรู้และความเข้าใจการเนื้อหาสาระประสบการณ์ เป็นฐานสร้างความคิด ผึกทักษะ เพื่อก่อให้เกิดคุณลักษณะสำคัญของผู้เรียน จากการเรียนรู้ผ่านสื่อและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ในการลงมือปฏิบัติจริง ทำจริงของกระบวนการเรียนรู้

6. แนวทางการวัดและประเมินผล

แนวทางการวัดและประเมินผล เป็นกระบวนการซึ่งประกอบด้วยกระบวนการย่อย ได้แก่ การวัดผล (Measurement) และการประเมินผล (Assessment) ทั้งการวัดผลและประเมินผล มีความสัมพันธ์ เกี่ยวข้องกันอย่างแยกไม่ออก ในทางการศึกษาจึงมักใช้คำว่า “การวัดประเมินผล” ในการออกแบบ การเรียนการสอนซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุผลการเรียนรู้นั้น การวัดประเมินผลในที่นี้จึง หมายถึงการวัดประเมินผลการเรียนรู้ (Assessment of learning) ซึ่งเป็นกระบวนการรวบรวมหลักฐาน ข้อมูลเชิงประจักษ์ต่าง ๆ เมื่อสิ้นสุดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อตัดสินคุณค่าในการบรรลุวัตถุประสงค์หรือ ผลลัพธ์การเรียนรู้ เป็นการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ซึ่งแสดงถึงมาตรฐานทางวิชาการในเชิงสมรรถนะและคุณลักษณะที่พึงประสงค์

การวัดผล (Assessment) การประเมินผล (Evaluation) เป็นการพิจารณาตัดสิน พฤติกรรมและคุณลักษณะของผู้เรียน หรือกลุ่มผู้เรียน ว่ามีความรู้ ทักษะ เป็นไปตามจุดประสงค์ การเรียนรู้หรือไม่โดยเปรียบเทียบผลที่เกิดขึ้นกับผลที่คาดว่าจะเกิด เป็นกระบวนการตรวจสอบ คุณภาพ ของการเรียนและการสอน หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นการตรวจสอบความสำเร็จหลักสูตรด้วยก็ได้ การวัดผลเป็นการกระทำก่อนที่จะมีการประเมินผล ดังนั้นการประเมินผลจึงมุ่งที่จะตัดสินเกี่ยวกับ ธรรมชาติและการเปลี่ยนแปลงในตัวผู้เรียนและยังสามารถนำมาใช้ในการปรับหลักสูตรได้ ซึ่งการวัดผลและการประเมินผลเป็นวิธีการต่อเนื่องสัมพันธ์กัน บางครั้งไม่สามารถแยกออกจากกันได้

การวัดผลประเมินผลลักษณะของการวัดผลประเมินผลที่ดี ต้องยึดจุดประสงค์เป็นหลักใช้เครื่องมือวัดที่หลากหลายเหมาะสมกับธรรมชาติของวิชา และระดับช่วงชั้นของผู้เรียนโดยใช้ เครื่องมือวัดต้องมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับจุดหมายที่ต้องการวัด ให้ได้ผลเพียงพอต่อการนำมา ประเมินผล ซึ่งผลที่ได้จากการวัดนั้น นำมาประเมินเพื่อปรับปรุงพัฒนาผู้เรียน พัฒนาการจัดการเรียน การสอนและเพื่อตัดสินผลการเรียน

6.1 แนวทางการวัดและประเมินผล

จากความมุ่งหมายของการวัดผลและประเมินผล มีนักการศึกษาได้เสนอแนวทางความ มุ่งหมายของการวัดและประเมินผล ดังนี้

บุญชม ศรีสะอาด (2545) ได้เสนอจุดมุ่งหมายของการวัดและประเมินผล การเรียน ไว้ดังนี้

1. เพื่อนำมาใช้ในการจัดตำแหน่งของบุคคลว่ามีความรู้ความสามารถเด่น ด้อยเพียงใด มีตำแหน่งอยู่ระดับใดของกลุ่ม หรือเปรียบเทียบกับเกณฑ์แล้วอยู่ในระดับใด ทั้งนี้โดย ใช้การประเมินผลต่าง ๆ เช่น

- 1.1 การประเมินผลสัมฤทธิ์แบบอิงกลุ่ม หรือแบบอิงเกณฑ์
- 1.2 การวัดความถนัด
- 1.3 การวัดเจตคติ
- 1.4 การวัดความพร้อม

2. เพื่อนำมาใช้ในการวินิจฉัยว่าการที่ผู้เรียนเก่ง อ่อน มีสาเหตุมาจากอะไรยังขาดพื้นฐานสำคัญในเรื่องใด เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจแก้ไขปรับปรุงได้ตรงจุด และสำหรับการประเมินผล เพื่อวินิจฉัยมีจุดมุ่งหมายสำคัญ 2 ประการ คือ

2.1 ใช้สำหรับปรับปรุงการเรียน ข้อมูลจากการวินิจฉัยจะบ่งว่าผู้เรียนคนใดอ่อนเก่งตรงไหน ขาดพื้นฐานอะไร ไม่เข้าใจส่วนใด ซึ่งจะช่วยให้ผู้สอนซ่อมเสริมได้ตรงจุดยิ่งขึ้น และสามารถแก้ไขจุดอ่อนได้ทันทั่วทั้งที่ไม่พอกพูนไว้จนเกิดผลเสียหายต่อการเรียน

2.2 ใช้สำหรับปรับปรุงการสอน ผลการประเมินนอกจากจะช่วยให้เห็นผู้เรียนอ่อนตรงไหน ขาดพื้นฐานเรื่องใดแล้วยังช่วยให้เห็นจุดอ่อน จุดบกพร่องของกระบวนการเรียนการสอน อีกด้วย เช่น นักเรียนกว่าครึ่งห้องอ่อนในเรื่องใดเรื่องหนึ่งเหมือน ๆ กัน ย่อมเป็นจุดที่ผู้สอนต้องนำมาพิจารณาการสอนต้องมีบางจุดที่ควรแก้ไข

3. เพื่อนำมาใช้เปรียบเทียบว่าผู้เรียนงอกงามขึ้นเพียงไร อยู่ในระดับที่น่าพอใจหรือไม่โดยเปรียบเทียบก่อนเรียนกับหลังเรียนในช่วงเวลาหนึ่ง เช่น สอบตอนต้นภาคแล้วสอบซ้ำตอนปลาย ภาคเรียน หรือกลางภาคเรียน เพื่อดูความงอกงามหรืออัตราความงอกงามว่ามีมากน้อยเพียงใด

4. นำมาใช้เพื่อพยากรณ์หรือคาดคะเนในด้านการแนะนำการเรียนในระดับสูงขึ้นไปหรือการประกอบอาชีพ เนื่องจากการเรียนต่อในระดับสูงและการประกอบอาชีพนั้นจะต้องใช้ข้อมูลหรือรายละเอียดพื้นฐานความรู้เดิมของนักเรียนมาเป็นแนวทาง

สมศักดิ์ สินธุระเวชญ์ (2545, น. 15 -18) แบ่งการวัดผลประเมินผล ออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. การประเมินผลก่อนเรียน (Pre - Evaluation) เป็นการประเมินก่อนที่จะเริ่มต้นจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยมีจุดประสงค์ดังนี้

- 1.1 เพื่อพิจารณาว่าผู้เรียนมีทักษะที่จำเป็นสำหรับการเรียนรู้เพียงใด
- 1.2 เพื่อพิจารณาว่าในการจัดการเรียนรู้ควรจะวางผู้เรียนอยู่ในตำแหน่งใดของลำดับชั้นการเรียนรู้
- 1.3 เพื่อพิจารณาว่าส่วนใดของการเรียนรู้ที่ผู้เรียนพร้อมจะรอบรู้
- 1.4 เพื่อเป็นการวัดพื้นฐานเบื้องต้นของผู้เรียน ซึ่งจะช่วยให้รู้ว่าในระหว่างเรียนรู้ผู้เรียนมีการเรียนรู้เพิ่มขึ้นอย่างไร
- 1.5 เพื่อเป็นการวางแผนการสอนโดยพิจารณาว่าจะต้องเริ่มต้นอย่างไรจึงจะเหมาะสมกับสภาพของผู้เรียน

2. การประเมินผลระหว่างเรียน (Formative Evaluation) เป็นการประเมินเพื่อปรับปรุง การเรียนรู้และปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน ซึ่งจุดประสงค์ของการประเมินผลระหว่างเรียนคือ

- 2.1 เพื่อต้องการทราบว่า ผู้เรียนบรรลุผลการเรียนรู้ที่ตั้งไว้หรือไม่เพียงใด
- 2.2 เพื่อต้องการทราบว่า ผู้เรียนบรรลุผลการเรียนรู้ถึงขั้นตอนใด
- 2.3 เพื่อต้องการทราบว่า ผู้เรียนบกพร่องในผลการเรียนรู้ใด
- 2.4 เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงการเรียนของผู้เรียนเป็นรายบุคคลหรือกลุ่มย่อย
- 2.5 เพื่อช่วยให้ใช้วัสดุการเรียนและวิธีการจัดการเรียนการสอนที่ถูกต้องในการแก้ไขข้อบกพร่องการเรียนรู้ของผู้เรียน
- 2.6 เพื่อใช้ข้อมูลจากการประเมินในการปรับปรุงวิธีการจัดการเรียนการสอน สื่อหรือลำดับชั้นการจัดการเรียนรู้
- 2.7 เพื่อการเก็บคะแนน

3. การประเมินผลรวม (Summative Evaluation) เป็นการประเมินเมื่อสิ้นสุดการจัด การเรียนการสอนในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ หรือประเมินผลกลางภาคหรือประเมินผลปลายภาค หรือประเมินผลปลายปี โดยมีจุดประสงค์ คือ

- 3.1 เพื่อศึกษาว่าผู้เรียนมีความรู้ทั้งสิ้นเท่าไร
- 3.2 เพื่อศึกษาว่าผู้เรียนเก่งหรืออ่อนในเนื้อหาสาระใด
- 3.3 เพื่อศึกษาว่าจะต้องแก้ไขปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนโดยรวมในเรื่องใด
- 3.4 เพื่อตัดสินผลการเรียนรู้

3.5 เพื่อพยากรณ์ความสำเร็จในรายวิชาที่ต่อเนื่องต่อไป

3.6 เพื่อเปรียบเทียบผลลัพธ์บางประการของผู้เรียนแต่ละกลุ่ม

3.7 เพื่อให้คะแนนการสอนการศึกษาเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลทำให้

ทราบจุดมุ่งหมายในการและประเมินผล

จากการศึกษาหลักการและแนวคิดของนักการศึกษาเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของหลักสูตร ข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ต้องมีความสอดคล้อง กับการกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร มีความหลากหลายและตรงตามสภาพจริงของจุดเน้น การพัฒนาผู้เรียน มีการเลือกใช้เครื่องมือในการวัดผลที่ตรงตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการวัดสำหรับผู้เรียนทั้งก่อนเรียน ระหว่างเรียนและหลังเรียนได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

6.2 การประเมินตามสภาพจริง

ผู้ประเมินจำเป็นที่จะต้องเข้าใจ ลักษณะและธรรมชาติของกระบวนการประเมินเครื่องมือ ที่ใช้ในการประเมิน เกี่ยวกับการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ การประเมินตามสภาพจริง การวัดและประเมินผลตามการปฏิรูปการศึกษาให้ความสำคัญกับพัฒนาการของผู้เรียน เน้นการประเมิน ตามสภาพจริง ที่เป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาในหมวด 4 มาตรา 26 คือ ให้สถานศึกษาการจัดการประเมินผู้เรียนโดยพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรม การเรียน การร่วมกิจกรรม และการทดสอบควบคู่ไปกับกระบวนการเรียน การสอนตามความเหมาะสมของแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษา และให้สถานศึกษาใช้วิธีการที่หลากหลายในการจัดสรรโอกาส การเข้าศึกษาต่อและให้ ผลการเรียนรู้ในวรรคหนึ่งมาใช้ประกอบการพิจารณาด้วย

6.2.1 ความหมายของการประเมินตามสภาพจริง

ส.วาสนา ประवालพฤษ์ (2539, น. 50) ให้ความหมายไว้ว่า การประเมินตามสภาพจริงหมายถึง การวัดโดยเน้นให้ผู้เรียนได้น าคความรู้แนวคิด ในวิชาต่าง ๆ ที่เรียนเพื่อนำมาแก้ปัญหา โดยใช้ทักษะการคิดที่ซับซ้อน (Complex thinking) มากกว่าที่จะถาม ความสามารถขั้นต้น หรือความสามารถย่อย ๆ เป็นการวัดผู้เรียนโดยรวม ทั้งด้านความคิด เจตคติ และการกระทำไป พร้อม ๆ กัน

สมศักดิ์ ภูวิภาดารัตน์ (2554, น. 93) เป็นการประเมินความก้าวหน้า ในการเรียนรู้ ของผู้เรียนจากการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง โดยยึดพฤติกรรมบ่งชี้ที่กำหนดไว้ในหลักสูตร (Curriculum) การเรียนการสอน (Instruction) และการประเมินผลการเรียนรู้ (Assessment) ตามมาตรฐานและตัวบ่งชี้และจะต้องทำไปพร้อม ๆ กัน โดยไม่แยกการสอนกับการประเมินผลออกจากกัน และต้องดำเนินการตรวจสอบ ผลการเรียนรู้ของผู้เรียนทุกระยะ

โชติการ ภาชีผล และคณะ (2556) ได้ให้ความหมาย การประเมินตามสภาพที่แท้จริง ว่า หมายถึง การประเมินความคิดระดับสูงที่สลับซับซ้อน ทักษะการปฏิบัติ คุณสมบัติ และกระบวนการในการปฏิบัติงานที่ไม่สามารถใช้แบบทดสอบวัดได้

สรุปได้ว่า การประเมินตามสภาพจริงเป็นการประเมินผลผู้เรียนที่ใช้วิธีการที่หลากหลาย เน้นการประเมินทักษะการคิดที่ซับซ้อน ทักษะการทำงาน ความสามารถในการแก้ปัญหา และการแสดงออก ที่เกิดจากการปฏิบัติในสภาพจริง อยู่บนพื้นฐานของเหตุการณ์จริงในชีวิตจริง เน้นพัฒนาการที่ปรากฏให้เห็นทั้งในและนอกห้องเรียน โดยมีผู้เกี่ยวข้องในการประเมินหลายฝ่าย และเกิดขึ้นได้ทุกบริบทเท่าที่จะเป็นไปได้ รวมทั้งเป็นการประเมินที่มีลักษณะแบบไม่เป็นทางการ

6.2.2 ความสำคัญของการประเมินตามสภาพจริง

การประเมินตามสภาพจริง มีความสำคัญ 4 ประการ ดังนี้ (Heart, 1994; Darling Hammond, & Access, 1996; กมลวรรณ ดังชันการนนท์, 2549)

1) การประเมินตามสภาพจริงสามารถช่วยในการจัดวางตำแหน่งผู้เรียน (Placement) เนื่องจากผลการประเมินตามสภาพจริงทำให้ครูได้ทราบระดับความสามารถและทักษะของผู้เรียนในด้านต่าง ๆ ดังนั้น หากใช้การประเมินตามสภาพจริงในการประเมินก่อนการจัดการเรียนการสอนจะสามารถช่วยในการจัดวางนักเรียนในการเข้าสู่โครงการพิเศษการส่งเสริม การซ่อมเสริม และการรับเข้านักศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น

2) การประเมินตามสภาพจริงเป็นการประเมินที่สอดคล้องกับการประเมินเพื่อ การเรียนรู้ (Assessment for learning) ซึ่งเป็นกระบวนการที่ครูเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับผู้เรียนด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อประมวลผลเป็นสารสนเทศเกี่ยวกับผู้เรียนด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อประมวลผล เป็นสารสนเทศเกี่ยวกับผู้เรียน ทั้งจุดเด่น จุดที่ควรพัฒนาผู้เรียน

3) การประเมินตามสภาพจริงสามารถใช้ในการ กากับ ติดตาม (Monitoring) ความก้าวหน้าของผู้เรียน ชั้นเรียนโรงเรียนเขตและประเทศ

4) ความมุ่งหมายในด้านความรับผิดชอบต่อสาธารณะ (Accountability) เป็นความสามารถในการชี้แจงต่อสาธารณะได้ว่า งบประมาณที่ประชาชนใช้ในด้านการศึกษาคุ้มค่าหรือไม่

6.2.3 วิธีการประเมินตามสภาพจริง

กมลวรรณ ดังชันการนนท์ (2549) ได้อธิบายไว้ว่าการประเมินตามสภาพจริงเป็นการ บูรณาการทั้งความรู้และทักษะเข้าด้วยกัน ภายใต้ความจริงที่ว่าในการประเมินตามสภาพจริงของผู้เรียนนั้นความรู้และทักษะของผู้เรียนเป็นสิ่งที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ และมีความสำคัญ ไม่ยิ่งหย่อนกว่ากัน การประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนตามสภาพจริงเป็นการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนในด้านต่าง ๆ ที่จะประเมินในสภาพที่ใกล้เคียงกับชีวิตจริง

ของผู้เรียน วิธีการประเมิน การเรียนรู้ของผู้เรียนตามสภาพจริงสามารถจำแนกได้เป็น 4 วิธี ได้แก่ การสังเกต การสัมภาษณ์ การประเมินภาคปฏิบัติ และการประเมินจากแฟ้มสะสมผลงาน

1) การสังเกต เป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้สังเกตจะใช้ประสาทสัมผัสทางตา และทางหูเป็นสำคัญ เพื่อรวบรวมข้อมูล คุณลักษณะ พฤติกรรมการทำงานหรือทำกิจกรรมต่าง ๆ ของผู้เรียนได้ตรงตามสภาพที่แท้จริง และติดตามความก้าวหน้าของผู้เรียนในการสังเกตพฤติกรรมก้าวหน้าของผู้เรียน ในการสังเกตพฤติกรรมด้านต่าง ๆ ของผู้เรียนในชั้นเรียน ครูสามารถใช้วิธีการสังเกตแบบไม่เป็นทางการ ซึ่งเป็นการสังเกตครูผู้สอนอยู่ท่ามกลางกลุ่มผู้เรียนที่กำลังทำกิจกรรม หรือมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ซึ่งจะทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นการแสดงออกจริง ๆ โดยไม่มีการเสแสร้ง แล้วบันทึกข้อมูลจากการสังเกตในระยะเวลาที่ใกล้ที่สุดกับการสังเกตเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีรายละเอียดมากที่สุด

2) การสัมภาษณ์ เป็นวิธีการที่จะทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับผู้เรียนอย่างลึกซึ้ง ทั้งข้อมูล ที่เป็นความรู้ ประสบการณ์พื้นฐานความเข้าใจ วิธีการเรียนรู้ความสนใจ แรงจูงใจในการตัดสินใจและอื่น ๆ โดยครูผู้สอนจะสังเกตผู้เรียนแสดงการโต้ตอบ และคำสนทนา เหมือนกับผู้เรียนอยู่ในบรรยากาศการเรียนการสอน แต่จะเปิดโอกาสให้เป็นพิเศษ กับผู้เรียนในการแสดงความคิดเห็นต่อกระบวนการ การแสดงออก และผลงานของผู้เรียน

3) การประเมินภาคปฏิบัติ เป็นการประเมินเพื่อการทดสอบทักษะและความสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ ตลอดจนการแก้ปัญหาต่าง ๆ ของผู้เรียนโดยประเมินผ่านการทำกิจกรรมหรือปฏิบัติงานในสถานการณ์จริง หรือสถานการณ์จำลองที่ใกล้เคียงกับสภาพจริง งานหรือปัญหา ที่ผู้เรียน ปฏิบัติมักจะมีวิธีการแก้ปัญหาหลายวิธีงานที่ใช้ในการประเมินการปฏิบัติสามารถประเมินผลการเรียนรู้ได้หลากหลายทั้งความสามารถและทักษะ ตลอดจนนิสัยในการทำงานต่าง ๆ

4) การประเมินจากแฟ้มสะสมผลงาน หมายถึง สิ่งที่ใช้บรรจุหลักฐานหรือผลงาน ที่แสดงถึงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความสามารถ เจตคติ ทักษะ ความพยายาม ความก้าวหน้า และพัฒนาการที่แท้จริงของผู้เรียนด้านใดด้านหนึ่งหรือหลาย ๆ ด้าน โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมอย่างมีจุดมุ่งหมาย และมีระบบ มีจุดมุ่งหมายในการเลือกผลงาน เกณฑ์การประเมินผล และสะท้อนความคิดในกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน อันเป็นหนทางให้ผู้เรียนรู้จักคิดและเพิ่มพูนความสามารถ ในการเรียนรู้ต่อไปได้

6.2.4 บทบาทของผู้ประเมินที่เกี่ยวข้องกับการประเมินตามสภาพจริง

ผู้ที่เกี่ยวข้องในการประเมินตามสภาพจริงมีหลายฝ่าย ได้แก่ ผู้บริหาร ครู ผู้เรียน และผู้ปกครอง ซึ่งแต่ละฝ่ายมีบทบาทดังนี้ (กมลวรรณ ตังชนกานนท์, 2547)

1) บทบาทของผู้บริหาร ผู้บริหารควรมีบทบาทในด้านการส่งเสริมให้ครูมีส่วนร่วมมากที่สุดในกระบวนการวางแผนการจัดการเรียนการสอนและการประเมินผลซึ่งเป็นการบ่มเพาะความรู้สึกรับเป็นเจ้าของและความรับผิดชอบของครู ส่งผลให้ครูมีแรงจูงใจในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงกระบวนการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนให้เป็นอย่างเหมาะสมสอดคล้องนโยบาย การปฏิรูปการศึกษา นอกจากนี้ผู้บริหารควรสนับสนุนส่งเสริมครูให้มีความรู้และสามารถทำการประเมินผู้เรียนตามสภาพจริง วางแผนนโยบายในด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยให้ความสำคัญกับการประเมินตามสภาพจริง ด้วยวิธีการที่หลากหลาย ให้ครูเข้าฝึกอบรม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ การประเมินตามสภาพจริงวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้เข้าใจ และสามารถปฏิบัติได้จริง จากนั้นให้ครูที่ไปฝึกอบรมขยายผลจ่อ โดยให้ครูที่ไปฝึกอบรมเป็นผู้นำในการถ่ายทอดความรู้และการอบรมให้ครูในโรงเรียนต่อไป นอกจากนี้ ผู้บริหารยังควรมีบทบาทในการสนับสนุนประมาณสำหรับการจัดให้มีการประเมินตามสภาพจริง และยังคงมีบทบาทในการกำกับติดตามการจัด การเรียนการสอนและการประเมินผลตามสภาพจริงให้ดำเนินไปมีประสิทธิผลและประสิทธิภาพสูงสุด

2) บทบาทของครู ครูเปลี่ยนบทบาทจากที่เป็นผู้บอกความรู้ให้แก่ผู้เรียน หรือ จัดการเรียนการสอนที่เน้นครูเป็นสำคัญ ไปเป็นเน้นนักเรียนเป็นสำคัญโดยครูเป็นเสมือนผู้อำนวยการอำนวยความสะดวกในการจัดสภาพการเรียนรู้ อันได้แก่กิจกรรม สื่อ และแหล่งความรู้ให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าและเรียนรู้เพื่อสร้างความรู้ขึ้นได้ด้วยตัวเองตามความถนัด ความต้องการของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างมีความสุข ครูต้องทำให้การประเมินเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนปกติ โดยบูรณาการการประเมินตามสภาพจริงเข้ากับกิจกรรมต่าง ๆ ในชั้นเรียน ให้มากที่สุดเท่าที่เป็นไปได้ ครูควรให้ผู้เรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนและแนวทาง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ตลอดจนการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่เหมาะสม และชี้แจง ให้ผู้ปกครองเข้าใจ เห็นคุณค่าของการประเมินตามสภาพจริงที่ใช้ประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน นอกจากนี้ครูควรจัดให้มีระบบบันทึกผลการประเมินด้านต่าง ๆ ของผู้เรียน ซึ่งปัจจุบันวิทยาการทางด้านเทคโนโลยี ก้าวหน้า ระบบการบันทึกผลจึงสามารถนำเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์เข้ามาช่วยให้สะดวกในการจัดกระทำและจัดเก็บข้อมูล เช่นการจัดแฟ้มสะสมผลงาน หรือการจัดทำฐานข้อมูลสำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลซึ่งเป็นผลประเมินหรือผลงานต่าง ๆ เป็นต้น บทบาทที่สำคัญอีกบทบาทหนึ่งซึ่งควรตระหนักคือ ครูนำผลการประเมินหรือสารสนเทศที่ได้จากการประเมินตามสภาพจริงไปปรับปรุงและพัฒนาผู้เรียนโดยการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพต่อไป

3) บทบาทของผู้เรียน ผลจากการปรับเปลี่ยนแนวการจัดการเรียนการสอนของครูจากการที่เน้นครูเป็นสำคัญไปเป็นเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญทำให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการเรียนการสอน และการวัดประเมินผลมากขึ้นในกระบวนการประเมินตามสภาพ

จริง ผู้เรียนมีบทบาทในการตั้งเป้าหมายและเสนอแนะแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับความสนใจ ความถนัดและความสามารถของผู้เรียนเอง นอกจากนี้ผู้เรียนต้องเป็นผู้รับผิดชอบต่อการเรียนรู้ ของตนเองโดยตรง และสามารถประเมินตนเองได้ตรงกับความเป็นจริง ตลอดจนสามารถนำสารสนเทศที่ได้จากการประเมินมาปรับปรุงพัฒนาการเรียนรู้ของตนเองให้ดีขึ้นต่อไป

4) บทบาทของผู้ปกครอง การประเมินตามสภาพจริงน ำไปสู่การขยายขอบเขต การประเมินการเรียนรู้ของผู้เรียนจากที่เคยเป็นเพียงการประเมินในห้องเรียนอย่างเดียว ไปเป็นการประเมินที่ให้มีส่วนเกี่ยวข้องกับอื่น ๆ ซึ่งได้แก่ ผู้ปกครอง มีส่วนร่วมด้วย กล่าวคือ ผู้ปกครองมีส่วนในการประเมินผลวานและพฤติกรรมของผู้เรียน เพื่อให้ข้อมูลย้อนกลับข้อเสนอแนะ ในการปรับปรุงพัฒนาผู้เรียน สนับสนุนส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนให้ผู้เรียนรู้จักแสวงหาความรู้ด้วยตนเองด้วยวิธีการที่หลากหลาย ไม่ร้อเพียงการบอกความรู้จากครูผู้สอน คอยให้กำลังใจผู้เรียน ในการปรับปรุงและพัฒนาการเรียนรู้ของตนเอง นอกจากนี้ ผู้ปกครองควรสนใจรับทราบสารสนเทศเกี่ยวกับความก้าวหน้าในด้านต่าง ๆ ของผู้เรียนที่รายงานโดยครูผู้สอน เพื่อน ำไปพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนให้ดีขึ้น

สรุปได้ว่า การประเมินตามสภาพจริงแสดงให้เห็นว่า เป็นสิ่งที่ผู้สอนจะต้องปฏิบัติควบคู่ไปกับการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามสภาพจริง การประเมินผลตามสภาพจริงก็จะมีทางที่จะเกิดขึ้นตามมา การสอนที่ไม่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้คิด การประเมินสภาพจริงเกี่ยวกับการคิดของผู้เรียนก็ย่อมจะไม่เกิดการสอนที่ไม่เชื่อมโยงไปสู่โลกภายนอกหรือชีวิตจริงได้ก็ ย่อมจะมีการประเมินที่เน้นการท่องจำที่ไม่สอดคล้องกับสภาพชีวิตจริงของผู้เรียน ดังนั้นการเรียน การสอน ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและการประเมินผลตามสภาพจริง จึงเป็นสิ่งที่ผู้สอนจะต้องปฏิบัติควบคู่กันไป

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่จัดทำขึ้นเพื่อให้เขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาได้นำไปใช้เป็นกรอบและทิศทางในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา และจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนไทยทุกคนในระดับ การศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีคุณภาพด้านความรู้และทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง และแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต อีกทั้งพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กำหนดแนวทางการจัด การศึกษา โดยยึดหลักผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียน สามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ โดยจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับ ความสนใจและความถนัดของผู้เรียน คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ฝึกทักษะกระบวนการคิด

การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ ประกอบกับการเปลี่ยนแปลง อย่างรวดเร็วของสังคม และเทคโนโลยี ก่อให้เกิดทั้งผลดีและผลเสียต่อการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน ของบุคคล ทำให้เกิดความยุ่งยากซับซ้อนมากยิ่งขึ้น จำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิต ให้สามารถดำรงชีวิต อยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณค่า มีศักดิ์ศรีมีความสุขบนพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียงและยั่งยืน (กรมวิชาการ, 2546) ซึ่งแนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ในการพัฒนาเยาวชนของชาติเข้าสู่โลกยุคศตวรรษที่ 21 โดยมุ่งส่งเสริมผู้เรียนมีคุณธรรม รักความเป็นไทย ให้มีทักษะการคิดวิเคราะห์และคิดสร้างสรรค์ มีทักษะด้านเทคโนโลยี สามารถทำงาน และอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมโลกได้อย่างสันติ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

1. ความสำคัญของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึก ในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้งเจตคติที่จำเป็นต่อการศึกษ การประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่า ทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ การพัฒนาที่สำคัญ คือ การพัฒนาที่สมดุล อย่างเป็นองค์รวมทุกด้านเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีพื้นฐานทางจริยศาสตร์ความเป็นคนดี ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม ผู้เรียนทุกคนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานต้องสร้าง องค์ความรู้ ทักษะหรือกระบวนการเรียนรู้ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ จึงจำเป็นต้องเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระ การเรียนรู้ คือ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สุขศึกษาและพลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี ภาษาต่างประเทศ และกิจกรรมพัฒนา ผู้เรียน ซึ่งเป็นการบูรณาการองค์ความรู้ ทักษะและเจตคติที่เกิดจากการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระ การเรียนรู้ และประสบการณ์ของผู้เรียนมาปฏิบัติ เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะสำคัญและคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ของผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

2. หลักการสำคัญของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน จึงเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่ช่วยให้ผู้เรียนได้นำองค์ความรู้ ทักษะจากการเรียนรู้และประสบการณ์ของผู้เรียน มาปฏิบัติกิจกรรมพัฒนาตนเองเพื่อเป็นคนดีมีคุณธรรมจริยธรรมมีวินัย และมีจิตสำนึกสาธารณะ ที่ดีงาม เป็นคนมีปัญญาในการใช้ทักษะชีวิต การคิด การสื่อสารการแก้ปัญหา และการใช้เทคโนโลยี และเป็นคนมีความสุขในการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียงโดยอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างสร้างสรรค์ มีหลักการสำคัญ ดังนี้

1. เป้าหมายของการจัดกิจกรรมที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม และครอบคลุมผู้เรียนทุกคน
2. เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองอย่างรอบด้านเต็มตามศักยภาพตามความสนใจ ความถนัด ความ ต้องการ เหมาะสมกับวัยและวุฒิภาวะ
3. เป็นกิจกรรมที่ปลูกฝังและส่งเสริมจิตสำนึกในการบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ในลักษณะต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับวิถี ประเพณี และวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ
4. เป็นกิจกรรมที่ยืดหลักการมีส่วนร่วม โดยเปิดโอกาสให้ครู พ่อแม่ ผู้ปกครอง ผู้นำ ชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน องค์กร และหน่วยงานอื่น มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม

3. เป้าหมายของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมุ่งส่งเสริมและพัฒนาให้ผู้เรียนใช้ความรู้ ทักษะ และประสบการณ์จากการเรียนรู้ไปพัฒนาตนเองให้เกิดสมรรถนะสำคัญ 5 ประการ ได้แก่ ความสามารถในการสื่อสาร ความสามารถในการคิด ความสามารถในการแก้ปัญหา ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต และความสามารถในการใช้เทคโนโลยี อันจะนำไปสู่คุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ประการ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้แก่ รักชาติ ศาสน์กษัตริย์ ซื่อสัตย์ สุจริต มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง มุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทยและมีจิตสาธารณะ

4. แนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

แนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ผู้เรียนอย่างมีความสุข กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เชื่องค้ความรู้ ทักษะ และเจตคติ จากการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ และประสบการณ์ของผู้เรียนมาปฏิบัติกิจกรรม เพื่อช่วยให้ ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญ

4.1 ลักษณะกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ประกอบด้วยกิจกรรม 3 ลักษณะ ดังนี้

1. กิจกรรมแนะแนว

เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้รู้จักตนเอง รู้รักษ์สิ่งแวดล้อม สามารถคิดตัดสินใจ คิดแก้ปัญหา กำหนดเป้าหมาย วางแผนชีวิตทั้งด้านการเรียน และอาชีพ สามารถปรับตนได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ยังช่วยให้ครูรู้จักและเข้าใจผู้เรียน ทั้งยังเป็นกิจกรรมที่ช่วยเหลือและ ให้คำปรึกษาแก่ผู้ปกครองในการมีส่วนร่วมพัฒนาผู้เรียน

2. กิจกรรมนักเรียน

เป็นกิจกรรมที่มุ่งพัฒนาความเป็นระเบียบวินัย ความเป็นผู้นำ ผู้ตามที่ดี ความรับผิดชอบ การทำงานร่วมกัน การรู้จักแก้ปัญหา การตัดสินใจที่เหมาะสม ความมีเหตุผล การช่วยเหลือแบ่งปัน เอื้ออาทร สมานฉันท์ โดยจัดให้สอดคล้องกับความสามารถ ความถนัด และ

ความสนใจของผู้เรียนให้ได้ปฏิบัติด้วยตนเองในทุกขั้นตอน ได้แก่ การศึกษาวิเคราะห์ วางแผน ปฏิบัติตามแผนประเมิน และปรับปรุงการทำงาน เน้นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มตามความเหมาะสม และสอดคล้องกับบุคลิกภาวะของผู้เรียนและบริบทของสถานศึกษาและท้องถิ่น กิจกรรมนักเรียน ประกอบด้วย

2.1 กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด ผู้บำเพ็ญประโยชน์ และนักศึกษาวิชาทหาร

2.2 กิจกรรมชุมนุม ชมรม

2.3 กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์

เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ชุมชน และท้องถิ่น ตามความสนใจในลักษณะอาสาสมัคร เพื่อแสดงถึงความรับผิดชอบ ความตั้งใจ ความเสียสละต่อสังคม และการมีจิตสาธารณะ เช่น กิจกรรมอาสาพัฒนาต่าง ๆ กิจกรรมสร้างสรรค์สังคม

4.2 โครงสร้างกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

โครงสร้างเวลาการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในแต่ละระดับชั้นตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดโครงสร้างเวลาในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีละ 120 ชั่วโมง และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6 จำนวน 360 ชั่วโมง เป็นเวลาสำหรับปฏิบัติกิจกรรมแนะแนว กิจกรรมนักเรียน และกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ สำหรับกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ให้สถานศึกษาจัดเวลา ให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติกิจกรรม ดังนี้

ระดับประถมศึกษา (ป.1 – 6)	รวม 6 ปี	จำนวน 60 ชั่วโมง
ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1-3)	รวม 3 ปี	จำนวน 45 ชั่วโมง
ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.4-6)	รวม 3 ปี	จำนวน 60 ชั่วโมง

การจัดสรรเวลาของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนขึ้นอยู่กับการบริหารจัดการของสถานศึกษา ทั้งนี้ให้เป็นไปตามโครงสร้างเวลาของหลักสูตร และผู้เรียนต้องได้รับการพัฒนาและฝึกปฏิบัติกิจกรรมทั้ง 3 ลักษณะ อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องทุกปีจนจบการศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

4.3 การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

สถานศึกษาจัดให้ผู้เรียนทุกคนเข้าร่วมกิจกรรม โดยมีแนวการจัดกิจกรรม ดังนี้

1. ให้ผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรมตามความสนใจ
2. ให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมผ่านประสบการณ์ที่หลากหลาย ฝึกการทำงานที่สอดคล้อง กับชีวิตจริง ตลอดจนสะท้อนความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ของผู้เรียน
3. จัดกิจกรรมอย่างสมดุลทั้ง 3 ลักษณะ คือ กิจกรรมแนะแนว กิจกรรมนักเรียน และกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ โดยจัดกิจกรรมรายบุคคล กิจกรรมกลุ่ม ทั้งในและนอกสถานศึกษาอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง
4. จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนเป็นผู้ดำเนินการ โดยการศึกษาและใช้ข้อมูลประกอบการวางแผนอย่างเป็นระบบ เน้นการคิดวิเคราะห์และใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการดำเนินกิจกรรมใช้กระบวนการ มีส่วนร่วมและการเรียนรู้แบบร่วมมือมากกว่าเน้นการแข่งขันบนพื้นฐานการปฏิบัติตามวิถีประชาธิปไตย
5. จัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และเผยแพร่กิจกรรม

4.4 การประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

การประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นการประเมินโดยผู้เรียนต้องมีเวลาเข้าร่วมกิจกรรม ปฏิบัติกิจกรรม และมีผลงาน / ชิ้นงาน / คุณลักษณะผ่านการประเมินตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

1. หลักการ

การประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นการประเมินการปฏิบัติกิจกรรมหรือผลงาน / ชิ้นงาน / คุณลักษณะของผู้เรียน เป็นระยะอย่างต่อเนื่อง มุ่งเน้นให้ผู้เรียนค้นหาศักยภาพของตน สะท้อนแนวคิดจากการปฏิบัติกิจกรรม การทำงานกลุ่ม และการมีจิตสาธารณะ โดยมุ่งให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการประเมิน

2. แนวทางการประเมิน

การประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน มีแนวทางในการประเมิน สถานศึกษาควรกำหนดแนวทางที่ชัดเจนในการประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน 2 ประการ คือ การประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนรายกิจกรรม และการประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเพื่อการตัดสิน ดังนี้

1. การประเมินกิจกรรมผู้เรียนรายกิจกรรม

การประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนรายกิจกรรม มีแนวปฏิบัติดังนี้

1.1 ตรวจสอบเวลาเข้าร่วมกิจกรรมของผู้เรียนให้เป็นไปตามเกณฑ์ที่

สถานศึกษากำหนด

1.2 ประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนจากการปฏิบัติกิจกรรม และผลงาน / ชิ้นงาน / คุณลักษณะของผู้เรียนตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนดด้วยวิธีการที่หลากหลาย เน้นการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการปฏิบัติกิจกรรม

1.3 ผู้เรียนมีเวลาเข้าร่วมกิจกรรม มีการปฏิบัติกิจกรรม และมีผลงาน / ชิ้นงาน / คุณลักษณะตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด เป็นผู้ผ่านเกณฑ์การประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนรายกิจกรรม และนำผลการประเมินไปบันทึกในระเบียบแสดงผลการเรียน

1.4 ผู้เรียนที่มีผลการประเมินไม่ผ่านเกณฑ์ในเวลาการเข้าร่วมกิจกรรม การปฏิบัติกิจกรรม และผลงาน / ชิ้นงาน / คุณลักษณะตามที่สถานศึกษากำหนด ครูหรือผู้รับผิดชอบต้องดำเนินการซ่อมเสริมและประเมินจนผ่าน ทั้งนี้ควรดำเนินการให้เสร็จสิ้นในปีการศึกษานั้น ๆ ยกเว้นมีเหตุสุดวิสัยให้อยู่ในดุลพินิจของสถานศึกษา

2. การประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเพื่อการตัดสิน

การประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเพื่อตัดสินเลื่อนชั้นและจบระดับการศึกษา เป็นการประเมินการผ่านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเป็นรายปี / รายภาค เพื่อสรุปผลการผ่านในแต่ละกิจกรรม สรุปผลรวมเพื่อเลื่อนชั้นและประมวลผลรวมในปีสุดท้ายเพื่อการจบแต่ละระดับการศึกษาโดยการดำเนินการดังกล่าวมีแนวปฏิบัติ ดังนี้

2.1 กำหนดให้ผู้รับผิดชอบในการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ทุกคนตลอดระดับการศึกษา

2.2 ผู้รับผิดชอบสรุปและตัดสินผลการร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของผู้เรียนเป็นรายบุคคลตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด เกณฑ์การจบแต่ละระดับการศึกษาที่สถานศึกษากำหนดนั้นผู้เรียนจะต้องผ่านกิจกรรม 3 กิจกรรมสำคัญ ดังนี้

2.2.1 กิจกรรมแนะแนว

2.2.2 กิจกรรมนักเรียน ได้แก่

1) กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด ผู้บำเพ็ญประโยชน์ และนักศึกษาวิชาทหาร โดยเลือกเพียง 1 กิจกรรม

2) กิจกรรมชุมนุม ชมรม

2.2.3 กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์

2.3 ผู้รับผิดชอบเสนอผลการประเมินต่อคณะกรรมการกลุ่มสาระการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเพื่อให้ความเห็นชอบ

2.4 ผู้รับผิดชอบเสนอผู้บริหารสถานศึกษาพิจารณาเพื่ออนุมัติผลการประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนผ่านเกณฑ์การจบแต่ละระดับการศึกษา

คุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง

คุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง เป็นแนวคิดที่ได้มาจากหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นหลักปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร พระมหากษัตริย์ไทย รัชกาลที่ 9 แห่งราชวงศ์จักรี ทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิต แก่ปวงชนชาวไทยใช้เป็นแนวทางปฏิบัติตนของประชาชนทุกระดับ รวมทั้งหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้นำมาใช้ในการดำเนินชีวิตอยู่อย่างพอเพียง มาพัฒนาผู้เรียน ให้มี คุณลักษณะอันพึงประสงค์ (Desired Characteristics) เป็นลักษณะที่ต้องการให้เกิดขึ้น กับผู้เรียน สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ทั้งในฐานะพลเมืองและพลโลก ผู้วิจัยได้ ทำการศึกษาในประเด็นของความหมายคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง องค์ประกอบของคุณลักษณะ อยู่อย่างพอเพียง ดังนี้

1. ความหมายของคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน คือ คุณลักษณะที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนอัน เป็นคุณลักษณะที่สังคมต้องการ ในด้านการมีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม บุคลิกลักษณะนิสัยที่ดีงาม ซึ่งคุณลักษณะที่ผู้เรียนทุกคนจำเป็นต้องมีเพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพล โลก คือ อยู่อย่างพอเพียง ดังนั้นผู้วิจัยจึงศึกษาความหมาย ของคุณลักษณะด้านการอยู่อย่างพอเพียงจากนักการศึกษาหลายท่าน ต่อไปนี้

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ (255 1, น. 28) ได้ให้ความหมายของการอยู่อย่างพอเพียงไว้ว่า การอยู่อย่าง พอเพียง หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการดำเนินชีวิตอย่าง พอประมาณ มีเหตุผล รอบคอบ มีคุณธรรม มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี และปรับตัวเพื่ออยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ผู้ที่อยู่อย่างพอเพียง คือ ผู้ที่ดำเนินชีวิตอย่างประมาณตน มีเหตุผล รอบคอบระมัดระวัง อยู่ร่วมกับผู้อื่น ด้วยความรับผิดชอบ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น เห็นคุณค่าของทรัพยากรต่าง ๆ มีการวางแผนป้องกัน ความเสี่ยง และพร้อมรับ การเปลี่ยนแปลง

คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2548, น. 6) ได้ให้ความหมายของการอยู่อย่างพอเพียงไว้ว่าการอยู่ อย่างพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบ ภูมิคุ้มกัน ในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและ ภายใน ทั้งนี้ต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคน ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้ความรู้ที่ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วย ความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับ

การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้อย่างดี

สำนักทดสอบทางการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ (2554, น. 4) การอยู่อย่างพอเพียง หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ มีเหตุผล รอบคอบ มีคุณธรรม มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี และปรับตัว

อำพน กิตติอำพน (2547) ได้กล่าวไว้ว่า การอยู่อย่างพอเพียงระดับบุคคลและครอบครัว หมายถึง การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขทั้งทางกายและทางใจ พึ่งพาตนเองอย่างเต็มความสามารถ ไม่ทำอะไรเกินตัว ดำเนินชีวิตโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ใฝ่รู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องเพื่อความมั่นคงในอนาคต และเป็นที่ยังให้ผู้อื่นได้ การอยู่อย่างพอเพียงในสถานศึกษาสำหรับนักเรียน หมายถึง การรู้จักแบ่งเวลาอย่างเหมาะสมและพอประมาณกับตนเอง ใฝ่หาความรู้ คบเพื่อนเป็นกัลยาณมิตร รู้จักใช้จ่ายเงินอย่างมีเหตุผลและรอบคอบ รวมทั้งสร้างภูมิคุ้มกันทางศีลธรรมให้แก่ตนเอง การอยู่อย่างพอเพียง หมายถึง การดำเนินชีวิตอย่างพอมีพอกิน และพึ่งตนเองได้โดยใช้ความรู้ และคุณธรรมในการดำเนินชีวิต

คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง (2548, น. 6-7) ได้ให้ความหมายการอยู่อย่างพอเพียง ไว้ดังนี้ การอยู่อย่างพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอก โดยอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และในขณะเดียวกันต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจให้มีคุณธรรม ความซื่อสัตย์ และมีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบเพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

สุเมธ ตันติเวชกุล (2542, น. 53) การอยู่อย่างพอเพียง หมายถึง เศรษฐกิจที่คุ้มชูตัวเอง (Relative self-sufficiency) อยู่ได้โดยไม่ต้องเดือดร้อน โดยต้องสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจของตนเองก่อน คือ ตั้งตัวให้มีความพอกินพอใช้

นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2544, น. 25) การอยู่อย่างพอเพียงโดยนัยแห่งวัฒนธรรม หมายถึง เศรษฐกิจพอเพียงไม่ใช่เทคนิค แต่มีความหมายกว้างกว่านั้นมาก เพราะต้องรวมเอา 1) อุดมการณ์บางอย่าง 2) โลกทัศน์บางอย่าง 3) ความสัมพันธ์บางอย่าง 4) ค่านิยมบางอย่างอยู่ในนั้นด้วย จึงจะนับได้ว่าเป็นเศรษฐกิจพอเพียงที่แท้จริง

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวกับคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ผู้วิจัยได้สรุปความหมายของคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีองค์ประกอบ 3 ด้าน เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในงานวิจัย ดังนี้

1. ความพอประมาณ หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับการดำรงชีวิต แบบพอดี พอเพียง ตามความสามารถ และศักยภาพของคนที่มียู่ และต้องเป็น ไปอย่างมีเหตุผลที่เหมาะสมตลอดจน พึงนึกถึงผลที่จะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่นสามารถ พึ่งตนเองได้

2. ความมีเหตุผล หมายถึง การนำหลักความรู้ และคุณธรรมมาใช้ในการตัดสินใจ ในการดำเนินชีวิตด้วยความพอเพียง มีการพิจารณาเหตุปัจจัยและข้อมูลที่เกี่ยวข้องอย่างรอบคอบ คำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้น

3. การมีภูมิคุ้มกันที่ดี หมายถึง เป็นการเตรียมความพร้อม ความรู้ จิตใจ ทักษะคต ที่จะได้รับผลกระทบ และการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของ สถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกลเพื่อป้องกันและลดความเสี่ยงจากการ เปลี่ยนแปลง

2. องค์ประกอบของคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง

นักการศึกษาไทยหลายคนได้ทำการศึกษาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ 9 เพื่อนำเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตด้านการอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีการศึกษาองค์ประกอบของคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ดังนี้

สุเมธ ตันติเวชกุล (2549, น. 39-45) ได้อธิบายถึง เศรษฐกิจพอเพียงตามแนว พระราชดำริอยู่เหนือกว่าเศรษฐกิจแบบทุนนิยมของตะวันตก ซึ่งเกี่ยวกับเรื่องวัตถุที่เป็นรูปธรรม เช่น เงิน ทรัพย์สิน กำไร ไม่เกี่ยวกับเรื่องจิตใจซึ่งเป็นนามธรรม แต่เศรษฐกิจพอเพียงมีขอบเขตกว้างขวาง กว่าเศรษฐกิจ นายทุนหรือเศรษฐกิจธุรกิจ เพราะครอบคลุมถึง 4 ด้าน คือ 1) มิติด้านเศรษฐกิจ เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเศรษฐกิจแบบพออยู่พอกินให้มีความขยันหมั่นเพียร ประกอบสัมมาอาชีพ เพื่อให้พึ่งตนเองได้ให้พ้นจากความยากจน การปฏิบัติตามทฤษฎีใหม่ตามแนว พระราชดำริเป็น ตัวอย่างของการปฏิบัติตามเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งได้ช่วยให้เกษตรกรจำนวนมาก มีรายได้ เพิ่มสูงขึ้น และมีชีวิตที่เป็นสุขตามสมควรแก่อัตภาพพ้นจากการเป็นหนี้และความยากจน สามารถ พึ่งตนเองได้ มีครอบครัว ที่อบอุ่นและเป็นสุข 2) มิติด้านจิตใจ เศรษฐกิจพอเพียง เน้นที่จิตใจที่รู้จักพอ คือ พอดี พอประมาณ และพอใจในสิ่งที่มี ยินดีในสิ่งที่ได้ ไม่โลภ เศรษฐกิจพอเพียงจะต้องเริ่มที่ตัวเองโดย สร้างรากฐานทางจิตใจที่มั่นคง โดยเริ่ม จากใจที่รู้จักพอ เป็นการปฏิบัติตามทางสายกลางหรือ มัชฌิมาปฏิปทา 3) มิติด้านสังคม เศรษฐกิจพอเพียง มุ่งให้เกิดสังคมที่มีความสุขสงบ ประชาชนมีความเมตตาเอื้ออาทร ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่ใช่ต่างคนต่างอยู่มุ่งให้เกิดความสามัคคีร่วมมือ

เพื่อให้ทุกคนอยู่ร่วมกันได้โดย ปราศจาก การเบียดเบียนกันการเอาเปรียบกัน การมุ่งร้าย ทำลายกัน 4) มิติด้านวัฒนธรรม วัฒนธรรม หมายถึง วิถีชีวิต (way of life) ของประชาชน เศรษฐกิจ พอเพียงมุ่ง ให้เกิดวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิต ที่ประหยัด อุดม มีชีวิตที่เรียบง่าย ไม่ฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือย ไม่ตกเป็นทาส ของวัตถุนิยมและบริโภคนิยม ซึ่งทำให้เกิดการเป็นหนี้เป็นสินเกิดการทุจริตคอร์รัปชัน เป็นปัญหาสังคมที่ ร้ายแรงที่สุดปัญหาหนึ่ง ที่บ่อนทำลายความมั่นคงของชาติ

สมพร เทพสิทธา (2550, น. 16-22) ได้กำหนดหลักสำคัญของการอยู่อย่างพอเพียงไว้

3 ประการ คือ

1. ความพอประมาณ หมายถึง การปฏิบัติตามทางสายกลาง มีความพอดี ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

2. ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจาก เหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

3. การมีภูมิคุ้มกันที่ดี หมายถึง การมีคุณธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวเตรียมตัวให้พร้อม กับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของ สถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

การตัดสินใจและการดำเนินการตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ต้องอาศัยทั้งความรู้และ คุณธรรมเป็นพื้นฐาน ประกอบด้วย 2 เงื่อนไข

1. เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่าง รอบด้านความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

2. เงื่อนไขคุณธรรม มีจิตสำนึกในด้านคุณธรรมและจริยธรรม เช่น ความซื่อสัตย์สุจริต ความขยันหมั่นเพียร ความอดทน มีความพอประมาณ ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต เป็นต้น

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีมิติ 4 ด้าน

1. มิติด้านเศรษฐกิจ

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเศรษฐกิจแบบพออยู่พอกิน ให้มีความขยันหมั่นเพียร ประกอบสัมมาอาชีพ เพื่อให้พึ่งตนเอง ได้ ให้พ้นจากความยากจนมีครอบครัวที่อบอุ่นและเป็นสุข

2. มิติด้านจิตใจ

เศรษฐกิจพอเพียงเน้นที่จิตใจที่ รู้จักพอ คือ พอดี พอประมาณ และพอใจในสิ่งที่มียินดีในสิ่งที่ได้ ไม่โลภ เศรษฐกิจพอเพียงจะต้องเริ่มที่ตัวเองโดยสร้างรากฐานทางจิตใจที่มั่นคงโดยเริ่มจากใจที่รู้จักพอ เป็นการปฏิบัติตามทางสายกลางหรือมัชฌิมาปฏิปทา

3. มิติด้านสังคม

เศรษฐกิจพอเพียงมุ่งให้เกิดสังคมที่มีความสุขสงบ ประชาชนมีความเมตตาเอื้ออาทรช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่ใช่ต่างคนต่างอยู่ มุ่งให้เกิดความสามัคคีร่วมมือกัน เพื่อให้ทุกคนอยู่ร่วมกันโดยปราศจากการเบียดเบียนกัน การเอาวัดเอาเปรียบกัน การมุ่งร้ายทำลายกัน

4. มิติด้านวัฒนธรรม

วัฒนธรรมหมายถึงวิถีชีวิต (Way of life) ของประชาชน เศรษฐกิจพอเพียงมุ่งให้เกิดวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตที่ประหยัด อดออม มีชีวิตที่เรียบง่าย ไม่ฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือย ไม่ตกเป็นทาสของวัตถุนิยมและบริโภคนิยม ซึ่งทำให้เกิดการเป็นหนี้เป็นสิน เกิดการทุจริตคอร์รัปชัน ซึ่งเป็นปัญหาสังคมที่ร้ายแรงที่สุดปัญหาหนึ่งที่เป็นบ่อนทำลายความมั่นคงของชาติ

กล่าวโดยสรุป การมีวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตเศรษฐกิจพอเพียงมีข้อปฏิบัติที่สำคัญ ดังนี้

1. มีชีวิตที่เรียบง่าย ประหยัด ไม่ฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือย
2. ให้ชีวิตที่เรียบง่าย ประหยัด ไม่ฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือย
3. มีความเมตตาเอื้ออาทรต่อกัน ร่วมมือและช่วยเหลือกัน ไม่เบียดเบียนกัน ไม่เอาวัดเอาเปรียบกัน ไม่มุ่งร้ายทำร้ายกัน
4. ประกอบสัมมาอาชีพด้วยความขยันหมั่นเพียร ซื่อสัตย์สุจริต ใฝ่หาความรู้ เพื่อนำมาใช้ ให้เป็นประโยชน์
5. ให้สามารถพึ่งตนเองได้ ให้พ้นจากความยากจน ให้สามารถพออยู่พอกิน ไม่เดือดร้อน ไม่ตกเป็นทาสของอบายมุขวัตถุนิยมและบริโภคนิยม

ประเด็นนี้ อนุกรมฯ (2551, น. 18-32) กล่าวว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักคิดที่สามารถนำมาใช้เป็นกรอบในการประพฤติปฏิบัติตน ในการดำเนินงานได้ในทุกเรื่องเพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตในทางสายกลางอย่างมีวินัย มีความเจริญก้าวหน้า และบังเกิดความสงบสุขอย่างยั่งยืน ทั้งในระดับบุคคล ระดับครอบครัว และระดับประเทศชาติหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงประกอบไปด้วย 3 ประการ คือ

1. หลักของความพอประมาณ
2. หลักของความมีเหตุผล
3. หลักของการมีภูมิคุ้มกันที่ยั่งยืน

เงื่อนไข 2 ประการที่จะสอดคล้องกับหลักการทั้ง 3 ประการ ประกอบด้วย

1. เงื่อนไขของการมีความรู้
2. เงื่อนไขของการมีคุณธรรม

หลักของความพอประมาณ

ความพอประมาณเกิดจากการที่บุคคลมีความเข้าใจในศักยภาพของตนซึ่งแต่ละบุคคลจะมีอยู่แตกต่างกัน อันเนื่องมาจากปัจจัยทางพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อมเฉพาะตนที่ต่างกัน ศักยภาพของแต่ละบุคคลนี้จะเป็นสิ่งกำหนดความสามารถของบุคคลที่จะคิด ทำหรือปฏิบัติตนให้พอเหมาะ กับศักยภาพที่มี โดยต้องคำนึงถึงความจำเป็นก่อนหลังในการคิดจะกระทำการใด ๆ ด้วยความพอประมาณ นอกจากจะพอเหมาะกับตนแล้วยังต้องพอควรกับภูมิสังคม ซึ่งหมายถึงการที่จะต้องคำนึงถึงความพอประมาณตามสภาพภูมิศาสตร์คือถิ่นที่อยู่อาศัย ซึ่งครอบคลุมทั้งสภาพภูมิประเทศหรือสภาพท้องถิ่นที่อยู่อาศัย และสภาพภูมิอากาศ ความพอประมาณตามทรัพยากรที่ตนมีทั้งค่านบุคคล ทรัพย์สิน รวมทั้งทรัพยากรอื่น ๆ ที่มีอยู่ในสภาพแวดล้อมรอบตัว และที่สำคัญก็คือต้องคำนึงถึงวัฒนธรรมในสังคมที่ตนเป็นสมาชิกอยู่ด้วยหลักของความมีเหตุผล

การมีเหตุผลของบุคคลที่จะเป็นที่ยอมรับของผู้อื่นได้นั้น บุคคลจะต้องรู้ถึงสาเหตุและปัจจัย ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่กำลังจะหาเหตุผลนั้นอย่างแท้จริง รวมทั้งรู้ถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับสิ่งที่กำลัง จะหาเหตุผลนั้นอย่างแท้จริง รวมทั้งรู้ถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับตนเองและผู้อื่นด้วยนั่นก็คือ การรู้สาเหตุของสิ่งที่จะหาเหตุผลได้ ต้องมีการหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสิ่งนั้น ๆ ให้มากพอแล้วนำ ข้อมูลเหล่านั้นมาวิเคราะห์ และสังเคราะห์อย่างมีวิสัยทัศน์ คือ จำแนกแยกแยะเพื่อหาสาเหตุและปัจจัย ที่เกี่ยวข้อง แล้วมองภาพรวมว่าจะเกิดผลกระทบต่อไปกับใคร หรือสถานการณ์ใดในอนาคตอย่างไรบ้าง โดยที่การมีเหตุผลนี้ต้องสอดคล้องกับเงื่อนไขของการมีความรู้และการมีคุณธรรมที่จำเป็นต่อ มีด้วย นั่นก็คือ บุคคลจำเป็นต้องมีความรู้มากพอที่จะรู้ว่าควรหาข้อมูลอะไรด้วยวิธีใด และจะวิเคราะห์หรือสังเคราะห์ข้อมูลนั้นอย่างไรจึงจะไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ตนหรือเป็นการเบียดเบียนผู้อื่น เพื่อว่าเหตุผลที่หาได้นี้จะได้สามารถช่วยให้การกำหนดความพอประมาณเป็นสิ่งที่อยู่ในวิสัยที่สามารถกระทำการได้จนบรรลุเป้าหมายที่วางไว้

หลักของการมีภูมิคุ้มกันที่ดีภูมิคุ้มกันที่ดีตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การที่บุคคลรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงและพร้อมที่จะรับความเปลี่ยนแปลงนั้นอย่างสมเหตุ โดยบุคคลต้องเป็น ผู้ใฝ่รู้เหตุการณ์รอบตัวและเหตุการณ์ในสภาพแวดล้อมที่ตนต้องมีส่วนเกี่ยวข้อง อยู่ด้วยอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้สามารถตามทันต่อความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในกระแสโลกาภิวัตน์ หรือความไร้พรมแดน ของข้อมูลข่าวสารในโลกยุคปัจจุบัน ส่วนการมีความพร้อมที่จะรับความเปลี่ยนแปลง ที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้นก็จะต้องเน้นที่การเพิ่มทุนมนุษย์ซึ่งหมายถึงการพัฒนาคนหรือพัฒนาบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องให้มีความรู้ความสามารถได้เต็มตามศักยภาพที่มีอยู่ เพื่อที่ว่าเมื่อดำเนินชีวิตด้วย ความพอประมาณอย่างมีเหตุผลแล้วจะมีภูมิคุ้มกันที่ดีได้

เงื่อนไขของการมีความรู้ ความรู้ของบุคคลเกิดจากการเรียนรู้ และการเรียนรู้เกิดจากการมีประสบการณ์ทั้งโดยตรงที่บุคคลได้พบ ได้เห็นหรือได้เข้าไปอยู่ในเหตุการณ์ด้วยตนเอง กับการเรียนรู้ที่เกิดจากการมีประสบการณ์ทางอ้อมที่ได้รับจากการบอกเล่าของผู้อื่น หรือจากการอ่าน การค้นคว้าในตำราที่มีผู้รู้เขียนไว้ความรู้ที่เหมาะสมต้องเป็นความรู้ที่มีหลักวิชา คือเป็นความรู้ที่ได้มีการวิเคราะห์ สังเคราะห์จากผู้รู้ หรือมีการพิสูจน์จนเป็นที่ยอมรับแล้วว่าสามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์โลกได้ในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง

เงื่อนไขของการมีคุณธรรม คุณธรรมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงรวมถึงคุณธรรมที่มาจากคำสอนทางศาสนาของทุกศาสนาที่ผู้คนนับถือ และคุณธรรมที่เป็นจริยธรรมที่สมาชิกของสังคมพึงปฏิบัติเพื่อความสุขสงบของสังคมนั้น ๆ คุณธรรมที่บุคคลควรนำมาใช้เป็นเงื่อนไขในการสร้างความพอประมาณที่มีเหตุผลและมีภูมิคุ้มกันที่ดีนี้ มีอยู่หลายประการ ส่วนการที่บุคคลจะตระหนักว่าคุณธรรมใดจะมีสาระอะไรและส่งผลดีอย่างไรบ้างก็ต้องอาศัยการเรียนรู้เพื่อให้เกิดความรอบคอบรอบรู้ที่เป็นเงื่อนไขอีกประการหนึ่งของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้วยเช่นกัน

คุณธรรมที่เป็นคำสอนทางศาสนาและเป็นจริยธรรมในสังคมที่เป็นพื้นฐานที่ทุกคนมักประจักษ์กันดีอยู่แล้ว เช่น คุณธรรมที่ว่าด้วยเรื่องของการมีความขยัน การรู้จักประหยัด การรู้จักอดทน อดกลั้น และการมีสติฯ อย่างไรก็ตามการนำคุณธรรมใดมาใช้ควบคู่กับหลักการของความพอประมาณตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้น ก็ต้องนำมาใช้อย่างมีเหตุผลการใช้จ่ายให้พอเพียง คือ การใช้จ่ายเท่าที่จำเป็น และใช้จ่ายโดยให้มีรายจ่ายน้อยกว่ารายรับหรือรายจ่ายไม่เกินกว่ารายรับ การใช้จ่ายของบุคคลต่างฐานะในสังคม ต่างตำแหน่งหน้าที่หรือต่างฐานะทางเศรษฐกิจนั้น ไม่จำเป็นต้องเป็นความพอเพียงที่เหมือนกันหรือเท่ากัน และก็มีได้หมายความว่าบุคคลหนึ่งบุคคลใดจะเป็นหนี้ไม่ได้ หรือจะร่ำรวยมั่งมีมากกว่าผู้อื่นไม่ได้ เพียงแต่ความเป็นหนี้มันต้องเป็นหนี้แต่พอประมาณอย่างมีเหตุผล และสามารถหารายได้มาจ่ายหนี้ตามงวดที่ต้องชำระหรือตามกำหนดสัญญาที่ต้องชำระได้ และการร่ำรวยมั่งมีก็ต้องไม่สร้างความเดือดร้อนหรือเบียดเบียนผู้อื่น ไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อม

การทำงานอย่างพอเพียง คือ การทำงานให้เต็มตามบทบาทหน้าที่และตำแหน่งที่อยู่ในความรับผิดชอบให้เต็มตามศักยภาพที่ตนมีอยู่อย่างมีความรับผิดชอบ ถ้ามีงานใดที่ขาดความรู้ความเข้าใจก็ต้องแสวงหาความรู้และหมั่นพัฒนาตนเพื่อกรพัฒนางานและเพื่อความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงานของตนอยู่เสมอ พร้อมน้อมนำคุณธรรมต่าง ๆ เช่น คุณธรรมของการเป็นคนตรงต่อเวลา ขยัน รับผิดชอบ อดทนไม่ย่อท้อ มีความอ่อนน้อมถ่อมตน มีความเป็นกัลยาณมิตร ในการทำงานร่วมกับผู้อื่น

การใช้ชีวิตที่มีความสุขแบบพอเพียง คือ การรู้จักแสวงหาความสุขให้แก่ตนเองตามอัตภาพ เพราะความสุขของคนหนึ่งอาจมิได้เป็นความสุขของอีกคนหนึ่ง ถ้าความสุขใดจำเป็นที่จะต้องแลกด้วยเงินและมีเงินเพียงพอที่จะใช้จ่ายเพื่อความสุขของตน โดยมีได้ทำให้คนและผู้ที่เกี่ยวข้องเดือดร้อน ในภายหลัง ก็เป็นความสุขที่พอเพียง

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ (2551, น. 27) ได้กำหนดกรอบคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงประกอบด้วยตัวชี้วัด 2 ข้อ ดังนี้

ตัวชี้วัดที่ 1 ดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ มีเหตุผลรอบคอบ มีคุณธรรม

พฤติกรรมบ่งชี้

1. ใช้ทรัพย์สินของตนเอง เช่น เงิน สิ่งของ เครื่องใช้ ฯลฯ อย่างประหยัดคุ้มค่าและเก็บรักษาดูแลอย่างดี รวมทั้งการใช้เวลาอย่างเหมาะสม

2. ใช้ทรัพยากรของส่วนรวมอย่างประหยัด คุ้มค่า และเก็บรักษาดูแลอย่างดี

3. ปฏิบัติตนและตัดสินใจด้วยความรอบคอบ มีเหตุผล

4. ไม่เอาเปรียบผู้อื่น และไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน พร้อมให้อภัยเมื่อผู้อื่นกระทำผิดพลาด

ตัวชี้วัดที่ 2 มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ปรับตัวเพื่ออยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

พฤติกรรมบ่งชี้

1. วางแผนการเรียน การทำงาน และการใช้ชีวิตประจำวันบนพื้นฐานของความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร

2. รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม ยอมรับและปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2551) ได้สรุปแนวคิดความพอเพียง ประกอบด้วย คุณลักษณะและเงื่อนไข ดังนี้

1. ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีต่อความจำเป็นและเหมาะสมกับฐานะของตนเอง สังคม สิ่งแวดล้อม รวมทั้งวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่นไม่มากเกินไป ไม่น้อยเกินไปและไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

2. ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจดำเนินการเรื่องต่าง ๆ อย่างมีเหตุผลตามหลักวิชาการ หลักกฎหมาย หลักศีลธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมที่ดีงาม โดยคำนึงถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องอย่างถ่วงถ่วง และผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นอย่างรอบคอบ

3. ภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงในด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม เพื่อให้สามารถปรับตัวและ

รับมือได้อย่างทันท่วงที เงื่อนไขสำคัญเพื่อให้เกิดความพอเพียง การตัดสินใจและดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ต้องอาศัยทั้งเงื่อนไขคุณธรรม หลักวิชา และเงื่อนไขชีวิตพื้นฐาน

3.1 เงื่อนไขคุณธรรม เสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ ให้มีความซื่อสัตย์สุจริต รู้รักสามัคคี ไม่โลภไม่ตระหนี่ และรู้จักแบ่งปันให้ผู้อื่น

3.2 เงื่อนไขหลักวิชาการ อาศัยความรู้ รอบคอบ และระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้วางแผนและดำเนินการทุกขั้นตอน

3.3 เงื่อนไขชีวิต ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน มีความเพียร มีสติและปัญญา บริหารจัดการ การใช้ชีวิตโดยใช้หลักวิชาและคุณธรรมเป็นแนวทางพื้นฐาน

จिरายู อิศรางกูร ณ อยุธยา, และปริยานุช พิบูลสรารุส (2552, น. 8-9) ได้สรุปแนวคิดและหลักการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จากที่มาของนิยาม 3 ท่วง 2 เงื่อนไข อธิบายตามแนวคิดหลักการได้ ดังนี้

1. ความพอประมาณ หมายถึง การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่เป็นทุนเดิมของตนเองหรือภายในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยใช้อย่างพอเหมาะ พอควร กับสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น เป็นการส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาจากภายในด้วยการสร้าง ความเข้มแข็งให้กับท้องถิ่น ชุมชนก่อนแล้วจึงค่อยขยายเชื่อมโยงกับภายนอกอย่างเป็นขั้นตอนตามความจำเป็น

2. ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจดำเนินการในเรื่องใด ๆ อย่างมีเหตุผล โดยยึด หลักความถูกต้อง ความเป็นจริง ตามหลักวิชาการ หลักกฎหมาย หลักศีลธรรม จริยธรรม วัฒนธรรม ค่านิยมที่ดีงาม โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจาก การกระทำนั้น ๆ ทั้งในระยะสั้น ระยะยาว ทั้งต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และส่วนรวมด้วยความรอบคอบ

3. การสร้างภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับกับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ เพื่อให้สามารถปรับตัวและรับมือได้อย่างทันที่ ดังนั้นการกระทำสิ่งใดต้องไม่ประมาท ต้องเตรียมตนเองและผู้ที่เกี่ยวข้องให้มีภูมิคุ้มกันที่ดีส่วนเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้การตัดสินใจและการกระทำสิ่งใด ๆ เป็นไปอย่างพอเพียง จึงต้องอาศัยทั้งความรู้ของคน และคุณธรรม ดังรายละเอียด ดังนี้

3.1 ความรู้ หมายถึง การฝึกตนให้มีความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน มีความรอบคอบ ระมัดระวังในการนำความรู้มาใช้ในการวางแผนและการปฏิบัติงาน อีกทั้งจะต้องแสวงหาความรู้ เพิ่มพูนความรู้ จัดการความรู้ ต่อยอดความรู้อยู่ตลอดเวลาเพื่อให้รู้เท่าทัน การเปลี่ยนแปลงของโลก

3.2 คุณธรรม หมายถึง การเสริมสร้างพื้นฐานทางจิตใจของคนในชาติให้ตระหนักในคุณธรรม ซื่อสัตย์สุจริต ใช้สติปัญญาอย่างถูกต้อง และเหมาะสมในการดำเนินชีวิต ส่วนด้านการกระทำให้มีความขยันหมั่นเพียร อุตุน ไมโลภ ไม่ตระหนี่ รู้จักแบ่งปัน และรับผิดชอบในการอยู่

ทศนา แคมมณี (2559, น. 6) ได้กำหนดให้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีหลักพิจารณาอยู่ด้วยกัน 5 ส่วน ดังนี้

1. กรอบแนวคิด เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทยสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลาและเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤตเพื่อความมั่นคงและยั่งยืนของการพัฒนา

2. คุณลักษณะเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับโดยเน้นการปฏิบัติทางสายกลางและพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

3. คำนิยาม ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะพร้อม ๆ กันดังนี้

3.1 ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและบริโภคในระดับพอประมาณ

3.2 ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผลโดยพิจารณาเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

3.3 การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

4. เงื่อนไข การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้นต้องอาศัย ทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ

4.1 เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้านความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกันเพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

4.2 เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้างประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต ไมโลภและตระหนี่

5. แนวทางปฏิบัติ/ ผลที่คาดว่าจะได้รับ จากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืนพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้ และเทคโนโลยี

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบและพฤติกรรมบ่งชี้ของคุณลักษณะพอเพียง ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผู้วิจัยได้สังเคราะห์องค์ประกอบและพฤติกรรมบ่งชี้ของคุณลักษณะพอเพียง ตามแนวทางของ ชลิตา ลุนสะแกวงษ์ (2558) เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในงานวิจัย ดังนี้

ตาราง 2 แสดงการสังเคราะห์พฤติกรรมบ่งชี้คุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความพอประมาณ

พฤติกรรมบ่งชี้ คุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	สุเมธ ตันติเวชกุล (2549)	สมพร เทพสิทธิ์ธา (2550)	ประดิมันท์ อุปรมย์ (2551)	กระทรวงศึกษาธิการ (2551)	สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2551)	จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา และปริญญา พิบูลสงคราม (2553)	ทัศนดา แซมมณี (2559)	รวม
1. ใช้ทรัพย์สินของตนเองให้สอดคล้องกับความจำเป็นตามศักยภาพของตน	√	√	√	√	√	√	√	7
2. ใช้ทรัพย์สินของตนเองอย่างประหยัด คุ่มค่าและเก็บรักษาดูแลอย่างดี รวมทั้งการใช้เวลาอย่างเหมาะสม	√	√	√	√	√	√	√	7
3. ใช้ทรัพยากรของส่วนรวมให้สอดคล้องกับความจำเป็นอย่างคุ้มค่าโดยไม่ส่งผลกระทบต่อผู้อื่น	√	√		√	√	√	√	6
4. ใช้ทรัพยากรของส่วนรวมอย่างประหยัด คุ่มค่าและเก็บรักษาดูแลอย่างดี			√	√	√	√	√	5
5. สามารถพึ่งตนเองได้ ดำรงชีวิตอย่างเรียบง่ายเพิ่มรายได้ลดรายจ่าย พออยู่พอกิน	√	√	√	√	√	√	√	7
6. ดำรงชีวิตสมควรตามอัตภาพและฐานะของตนไม่หลงใหลตามกระแสนิยม	√	√	√	√	√			5

จากตาราง 2 การสังเคราะห์พฤติกรรมบ่งชี้คุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความพอประมาณ พบว่า มีความสอดคล้องในระดับผลรวมมากกว่าหรือเท่ากับ 5

ตาราง 3 แสดงการสังเคราะห์พฤติกรรมบ่งชี้คุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความมีเหตุผล

พฤติกรรมบ่งชี้ คุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	สุเมธ ตันติเวชกุล (2549)	สมพร เทพสิทธา (2550)	ประติมาพร อภิรมย์ (2551)	กระทรวงศึกษาธิการ (2551)	สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2551)	จรัญ อิศรางกูร ณ อยุธยา และปริญญา พินุตสรารุณ (2553)	ทิศนา เขมมณี (2559)	รวม
1. ปฏิบัติตนและตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียง นั้นด้วยความรอบคอบ มีการทบทวนไตร่ตรองด้วยเหตุ และผลคำนึงถึงผลที่จะเกิดตามมาอย่างรอบด้าน	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	7
2. มีคุณธรรมและใช้เหตุผลในการตัดสินใจ ปฏิบัติตนไม่เอา เปรียบผู้อื่นและไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน	✓	✓	✓	✓		✓	✓	6
3. มีจิตสำนึกที่ดี เอื้ออาทร และนึกถึงประโยชน์ส่วนรวม เป็นหลัก คำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อตนเอง ผู้อื่นและ สิ่งแวดล้อม	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	7

จากตาราง 3 การสังเคราะห์พฤติกรรมบ่งชี้คุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความมีเหตุผล พบว่า มีความสอดคล้องในระดับผลรวมมากกว่าหรือเท่ากับ 5

ตาราง 4 แสดงการสังเคราะห์พฤติกรรมบ่งชี้คุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญา
ของเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดี

พฤติกรรมบ่งชี้ คุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	สุเมธ ตันติเวชกุล (2549)	สมพร เทพสิทธา (2550)	ประทีปจันทร์ อูปรมย์ (2551)	กระทรวงศึกษาธิการ (2551)	สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2551)	จิตชาย อิศรางกูร ณ อยุธยา และปริญญา ชินุตสราฐ (2553)	ทิศนา แซมมณี (2559)	รวม
	1. การกำหนดเป้าหมายในการปฏิบัติงาน หรือการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน	√	√	√	√			√
2. วางแผนการเรียนรู้ การทำงานและการใช้ชีวิตประจำวันบนพื้นฐานของความรู้ ข้อมูลข่าวสาร	√	√	√	√		√	√	6
3. รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม	√	√	√	√	√	√	√	7
4. การเลือกที่จะรับหรือไม่รับสิ่งต่าง ๆ ทั้งทางบวกและทางลบ	√		√	√	√	√	√	6
5. ยอมรับและปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข	√	√	√	√	√	√	√	7
6. การมีความรักให้แก่กันและกันการรู้จักแบ่งปันและมีความสามัคคีกัน และการตรวจสอบส่วนที่เป็นจุดแข็งและจุดอ่อนของตัวเอง	√	√		√	√	√		5

จากตาราง 4 การสังเคราะห์พฤติกรรมบ่งชี้คุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดี พบว่า มีความสอดคล้องในระดับผลรวมมากกว่าหรือเท่ากับ 5

3. แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง

คุณลักษณะเป็นพฤติกรรมภายในของบุคคลซึ่งเกี่ยวข้องกับสังคมอารมณ์ความรู้สึกที่มีอิทธิพลต่อการแสดงออกทางพฤติกรรมตามที่สังคมต้องการประกอบด้วยคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมซึ่งเกิดจากการจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ รวมทั้งการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนโครงการ / กิจกรรมอื่น ๆ ที่สถานศึกษาจัดขึ้นทั้งนี้สถานศึกษาสามารถเลือกใช้แนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ เกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ได้อย่างหลากหลายดังตัวอย่างต่อไปนี้

3.1 ทฤษฎีพัฒนาการของเหตุผลเชิงจริยธรรมของโคลเบอร์ก

โคลเบอร์ก (Kohlberg, 1969, pp. 285-302) ได้เสนอทฤษฎีนี้ โดยมีพื้นฐานมาจากทฤษฎีพัฒนาการทางการรู้คิด (Cognitive Theory of development) ของเพียเจต์ (Piaget) ซึ่งเพียเจต์ อธิบายพัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์ว่าเป็นไปตามขั้นและขั้นกับวัย โดยแบ่งเป็นสองขั้นใหญ่ ๆ คือ ขั้นแรก อายุระหว่าง 5-8 ปี เป็นขั้นการยอมรับกฎเกณฑ์จากผู้มีอำนาจเหนือตน (Heteronomous) เช่น บิดา มารดา ครูและเด็กที่โตกว่าเด็กจะปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดและเชื่อว่าการกฎเกณฑ์เปลี่ยนแปลงไม่ได้ ขั้นที่สอง เป็นขั้นการยอมรับการเปลี่ยนแปลงของกฎเกณฑ์ (Autonomous) ตั้งแต่อายุ 9 ปีขึ้นไป เด็กจะเริ่มมีความคิดว่ากฎเกณฑ์คือข้อตกลงระหว่างบุคคล และผู้ที่ใช้กฎเกณฑ์จะต้องร่วมมือและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และกฎเกณฑ์อาจเปลี่ยนแปลงได้ซึ่ง

ต่อมา โคลเบอร์ก ได้พัฒนาแนวคิดต่อเนื่องจากเพียเจต์ โดยแบ่งพัฒนาการทางจริยธรรมออกเป็น 3 ระดับ (Level) แต่ละระดับแบ่งออกเป็น 2 ขั้น (Stage) รวมเป็น 6 ขั้น ได้แก่ (สุรางค์ โคตรตระกูล, 2539, น. 109-111)

ขั้นที่ 1 ขั้นการหลบหลีกการถูกลงโทษ (อายุ 2-7 ปี) คือการตัดสินใจที่จะหลบหลีกไม่ให้ตนเองถูกลงโทษ

ขั้นที่ 2 ขั้นการแสวงหารางวัล (อายุ 7-10 ปี) คือ การตัดสินใจโดยมีความมุ่งหมายที่จะได้ผลตอบแทนที่ตนพอใจหรือต้องการ

ขั้นที่ 3 ขั้นการทำตามที่ผู้อื่นเห็นชอบ (อายุ 10-13 ปี) คือการตัดสินใจโดยคล้อยตามความเห็นชอบหรือการชักจูงของผู้อื่นโดยเฉพาะเพื่อน

ขั้นที่ 4 ขั้นการทำตามหน้าที่ทางสังคม (อายุ 13-16 ปี) คือ การตัดสินใจโดยถือว่าตนมีหน้าที่ที่จะต้องทำสิ่งนั้น ในฐานะที่ตนเป็นหน่วยหนึ่งของสังคมนั้น และสังคมนั้นคาดหวังที่จะให้ตนทำหน้าที่ตามกฎเกณฑ์ต่าง ๆ

ขั้นที่ 5 ขั้นการทำตามค่านิยมสัญญา (อายุ 16 ปีขึ้นไป) คือการตัดสินใจโดยเห็นแก่ประโยชน์ของคนหมู่มาก ไม่ทำตนให้ขัดต่อสิทธิอันพึงมีพึงได้ของผู้อื่น บุคคลที่มีจริยธรรมในขั้นนี้จะสามารถควบคุมบังคับใจตนเองได้

ขั้นที่ 6 ขั้นการยึดอุดมคติสากล (วัยผู้ใหญ่) คือการตัดสินใจเพื่ออุดมคติอันยิ่งใหญ่ ที่เป็นหลักประจำใจของตน บุคคลที่มีจริยธรรมในขั้นนี้ นับว่าเป็นผู้มีจริยธรรมในขั้นสูงสุด

ตาราง 5 แสดงระดับและขั้นพัฒนาการตามทฤษฎีพัฒนาการของเหตุผลเชิงจริยธรรม ของโคลเบอร์ก (Kohlberg)

ระดับจริยธรรมและอายุ	ขั้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม
ระดับที่ 1 ก่อนกฎเกณฑ์ (อายุ 1 ถึง 10 ขวบ)	ขั้นที่ 1 หลักการหลบหลีกการถูกลงโทษ (2-7 ปี) ขั้นที่ 2 หลักการแสวงหารางวัล (7-10 ปี)
ระดับที่ 2 ตามกฎเกณฑ์ (อายุ 10 ถึง 16 ปี)	ขั้นที่ 3 หลักการทำตามความเห็นชอบของผู้อื่น (10-13 ปี) ขั้นที่ 4 หลักการทำตามหน้าที่และกฎข้อบังคับในสังคม (13-16 ปี)
ระดับที่ 3 เหนือกฎเกณฑ์ (อายุ 16 ปีขึ้นไป)	ขั้นที่ 5 หลักการทำตามค่านิยมสัญญา (16 ปีขึ้นไป) ขั้นที่ 6 หลักการยึดอุดมคติสากล (ผู้ใหญ่)

ทศนา แคมมณี (2547, น. 13-15) ได้สรุปวิธีการสอนหรือการพัฒนาจริยธรรมตามทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของ โคลเบอร์ก ว่าสามารถทำได้หลายวิธีการ ดังนี้

1. ระดับของพัฒนาการทางจริยธรรม และขั้นของการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของโคลเบอร์ก ให้ความเข้าใจว่าเด็กในช่วงอายุต่าง ๆ จะมีพัฒนาการทางจริยธรรมเป็นไปตามและเด็กในชั้นเรียน แต่ละคนอาจจะมีขั้นของการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมไม่เท่ากัน ดังนั้นครูจึงสอนจริยศึกษาให้เด็กทุกคนเหมือนกันหมดไม่ได้ ครูจำเป็นต้องวิเคราะห์เด็กก่อนว่า เขามีขั้นเหตุผลเชิงจริยธรรมในขั้นใดแล้วจึงช่วยนำให้เขาได้พัฒนาขึ้นไปในขั้นสูงอีกหนึ่งขั้น โดยการพยายามจัดประสบการณ์ทางสังคมให้เหมาะสมกับพัฒนาการในขั้นนั้น

2. พัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลเกิดขึ้นได้จาก การที่ได้มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นและสภาพแวดล้อม การได้มีปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวจะช่วยให้บุคคลเข้าใจความคิดเห็นของบุคคลอื่นมากขึ้น ซึ่งเขาจะสามารถนำมาใช้ในการพิจารณาเพื่อตัดสินใจในปัญหาต่าง ๆ โดยเฉพาะกับปัญหาเชิงจริยธรรม ดังนั้นการให้เด็กได้เข้ากลุ่มทางสังคมต่าง ๆ จะช่วยให้เด็กได้เรียนรู้บทบาทของตนเองและของผู้อื่น อันจะช่วยให้เขาได้พัฒนาจริยธรรมในขั้นที่สูงขึ้นไปอย่างรวดเร็ว

3. ครูสามารถช่วยกระตุ้นพัฒนาการทางจริยธรรม ของเด็กให้สูงขึ้นได้โดยการช่วยให้เด็กได้ฝึกเผชิญกับปัญหาความขัดแย้งเชิงจริยธรรมบ่อย ๆ และฝึกให้เด็กได้คิดวิเคราะห์ อภิปรายโต้แย้ง และตัดสินใจโดยพิจารณาความเห็น รวมทั้งกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ทางสังคมด้วย เรื่องที่นำมาใช้ในการอภิปรายอาจเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจริงในชีวิตประจำวัน หรือเป็นเรื่องที่ครูสมมติขึ้นก็ได้

แต่สถานการณ์ควรมีลักษณะใกล้เคียงกับความเป็นจริงของผู้เรียนและควรเป็นปัญหาที่สามารถใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับที่ตรงกับระดับพัฒนาการทางจริยธรรมที่เป็นอยู่ของผู้เรียนและในระดับที่สูงกว่า การเสนอสถานการณ์ปัญหานั้น อาจใช้สื่อ ภาพ สไลด์ फिल्मสตริป หรือวีดิทัศน์ ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในปัญหาชัดเจนขึ้น หรือหากใช้วิธีการแสดงบทบาทสมมติประกอบ ก็จะช่วยช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจตัวละครและสถานการณ์นั้น ๆ ลึกซึ้งขึ้น นอกจากนี้ในการให้ผู้เรียนแสดงเหตุผลที่ใช้ในการตัดสินใจและอภิปรายร่วมกันนั้น อาจนำกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์และเทคนิคการอภิปรายกลุ่มแบบต่าง ๆ เข้ามาช่วยให้การอภิปรายมีประสิทธิภาพขึ้น

4. วิธีที่ครูสามารถช่วยกระตุ้นพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กให้สูงขึ้นได้อีกวิธีหนึ่งก็คือ การช่วยจัดบรรยากาศในห้องเรียนและในโรงเรียนให้เอื้อต่อการที่เด็กจะสามารถแสดงความคิดเห็น อภิปรายโต้แย้งเกี่ยวกับปัญหาขัดแย้งเชิงจริยธรรมร่วมกับเพื่อนๆ ได้อย่างเปิดเผย บรรยากาศ ในที่นี้ หมายถึง บรรยากาศของเสรีภาพในการพูด แสดงความคิดเห็น การได้รับการยอมรับ และความปลอดภัยจากการถูกลงโทษ วิพากษ์วิจารณ์และการกล่าวหาต่าง ๆ

การสอนจริยธรรมโดยใช้แนวคิดพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก ดังกล่าววนอกจาก จะได้รับผลในการยกระดับเหตุผลทางจริยธรรมแล้ว ยังช่วยให้เด็ก ๆ ได้รับพัฒนาการในกระบวนการคิด และสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นอีกด้วย

2. แนวคิดการพัฒนาด้านจิตพิสัยของแครทวอล บลูม และมาเซีย

แครทวอล บลูม และมาเซีย (Krathwohl, Bloom, & Masai, 1973, น. 112 - 125) ได้พัฒนาแนวคิดการพัฒนาด้านจิตพิสัยโดยผู้เรียนจะได้รับการปลูกฝังคุณลักษณะค่านิยมที่พึงประสงค์จนถึงระดับที่สามารถปฏิบัติได้จนเป็นนิสัย นอกจากนี้ผู้เรียนได้เรียนรู้กระบวนการในการปลูกฝังคุณลักษณะ ค่านิยมที่พึงประสงค์ให้เกิดขึ้นซึ่งผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในการปลูกฝังค่านิยมอื่น ๆ ให้แก่ตนเองและผู้อื่นได้ต่อไป สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2552, น. 59) ได้สรุปว่า Krathwohl, Bloom และ Masai (1973) ได้ลำดับภาพของความรู้สึกโดยเริ่มจากความสนใจ (Interest) มาเป็นอันดับแรก ตามมาด้วยความซาบซึ้ง (Appreciation) เจตคติ (Attitude) ค่านิยม (Value) และการปรับตัว (Adjustment) เมื่อพิจารณาลำดับความรู้สึกเป็นขั้นตอนของการเกิดลักษณะนิสัยของบุคคลเป็น 5 ขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นรับรู้ (Receiving) เป็นการพัฒนาขั้นแรกสุดขั้นนี้บุคคลจะมีความรู้สึกรับรู้ต่อสิ่งเร้าที่มากกระทบต่อประสาทสัมผัสของเขาซึ่งแบ่งเป็น 3 ขั้นย่อยคือ

1.1 ขั้นรู้ตัว ได้แก่ การสังเกต รับรู้ความแตกต่างของสิ่งเร้า

1.2 ขั้นตั้งใจรับ ได้แก่ การมีความตั้งใจฝักใฝ่ต่อสิ่งเร้าเฉพาะอย่างเริ่มสะสมความรู้สึกหรือประสบการณ์ในสิ่งเร้าเฉพาะอย่างนั้นแล้วจึงยอมรับ

- 1.3 ขั้นการเลือกสรรสิ่งที่รับรู้ได้แก่การเลือกรับเฉพาะอย่างเช่นสนใจอ่านเฉพาะบางเรื่องสนใจตอบคำถามเฉพาะบางคำถาม
2. ขั้นตอบสนอง (Responding) เป็นการพัฒนาการที่สูงขึ้นมาอีกขั้นหนึ่งในขั้นนี้บุคคลไม่เพียงรับรู้สิ่งเร้าเท่านั้นแต่จะเริ่มมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อสิ่งเร้า 3 ลักษณะคือ
 - 2.1 ขั้นเต็มใจตอบสนองเป็นการยินยอมปฏิบัติตามหลักการหรือกฎเกณฑ์และยอมรับในสิ่งที่รับรู้มา
 - 2.2 ขั้นตั้งใจตอบสนองเป็นขั้นที่บุคคลเริ่มอาสาที่จะเข้าร่วมปฏิบัติการ กับผู้อื่นและอาจมีการพยายามหลีกเลี่ยงไม่ปฏิบัติในสิ่งที่ขัดกับสิ่งที่ตนรับรู้มา
 - 2.3 ขั้นพอใจตอบสนองเป็นขั้นที่บุคคลจะเกิดความพึงพอใจหรือไม่พอใจต่อพฤติกรรมหรือการแสดงออกของผู้อื่นที่สอดคล้องหรือขัดแย้งกับสิ่งที่รับรู้มาเป็นการเลือกตอบสนองต่อสิ่งเร้า
3. ขั้นเห็นคุณค่า (Valuing) เป็นขั้นที่บุคคลเริ่มเห็นคุณประโยชน์ของสิ่งที่รับรู้และสิ่งที่ตอบสนองแล้วเขาเริ่มยอมรับสิ่งที่ได้รับรู้มาว่าสิ่งใดมีความหมายต่อเขาและสิ่งใดไม่มีค่าไม่มี ความหมายต่อเขาเขาจะแสดงออกด้วยพฤติกรรมต่าง ๆ ตามขั้นตอนการพัฒนาลดน้อยคือ
 - 3.1 การยอมรับค่านิยม ได้แก่ พยายามเพิ่มพูนประสบการณ์ในสิ่งเร้า นั้น ๆ พยายามปฏิบัติตามบ่อยครั้งเข้า
 - 3.2 การแสดงความนิยมในค่านิยม ได้แก่ การเข้าช่วยเหลือสนับสนุนร่วมมือในกิจกรรมที่ส่งเสริมสิ่งที่เห็นด้วย
 - 3.3 การเข้าร่วมงาน ได้แก่ การเข้าไปร่วมเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มที่เขาเห็นคุณค่าและปฏิเสธคัดค้านโต้แย้งหรือขัดขวางการปฏิบัติหรือพฤติกรรมที่เขาไม่เห็นคุณค่า
4. ขั้นจัดระบบ (Organization) เมื่อบุคคลพัฒนาคุณลักษณะมาถึงขั้นนี้เขาจะพยายามปรับตัวเองให้เข้ากับคุณลักษณะหรือพฤติกรรมที่เขายอมรับและจะพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างค่านิยม (Value) ที่เขาเห็นคุณค่าหลาย ๆ อย่างพร้อม ๆ กันพยายามจัดลำดับค่านิยมเหล่านั้นและปรับตัวให้เข้ากับสิ่งต่าง ๆ ที่เขายอมรับนั้นขั้นนี้ประกอบด้วยขั้นย่อย 2 ขั้นคือ
 - 4.1 ขั้นสร้างความเข้าใจในค่านิยมเขาจะแสดงออกโดยการเข้าร่วมกลุ่มอภิปรายร่วมสร้างแนวคิดเปรียบเทียบพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมนั้น ๆ
 - 4.2 ขั้นสร้างระบบค่านิยมเขาจะพยายามชั่งน้ำหนักค่านิยมต่าง ๆ เขายอมรับจัดลำดับค่านิยมเหล่านั้นสร้างแผนสร้างกฎเกณฑ์ให้สอดคล้องกับสิ่งที่เขายอมรับและระบบที่เขาสร้างขึ้นแล้วนำไปใช้กับตัวเองหรือพยายามชักชวนให้ผู้อื่นยอมรับกับระบบนั้น

5. **ขั้นเกิดกิจนิสัย (Characterization)** เป็นพัฒนาการที่ต่อจากขั้นจัดระบบซึ่งเป็นการเริ่มต้นของการวางตัวหรือการยอมรับสิ่งที่บุคคลเห็นคุณค่ามาเป็นลักษณะเฉพาะตัวกล่าวคือเมื่อการจัดระบบสำหรับตัวเองเข้ารูปร่างเรียบร้อยแล้วบุคคลก็จะยึดถือระบบที่จัดนั้นเป็นของตนเองแล้วปฏิบัติหรือยึดถือต่อไปจนเกิดเป็นการแสดงออกโดยอัตโนมัติหมายความว่าเมื่อใดก็ตามที่เขาอยู่ในสถานการณ์ที่ต้องตอบสนองต่อสิ่งเร้าเขาก็จะตอบสนองในรูปแบบที่คงเส้นคงวาจนจัดได้ว่าเป็นลักษณะประจำตัวของเขาในที่สุดขั้นเกิดกิจนิสัยสามารถแบ่งเป็นชั้นย่อย 2 ชั้นคือ

5.1 **ขั้นสร้างข้อสรุป** ได้แก่ การพยายามปรับปรุงระบบจนอยู่ในขั้นสมบูรณ์ในตัวตามแนวหรือระบบที่ตนเองต้องการ

5.2 **ขั้นกิจนิสัย** ได้แก่ การแสดงออกอย่างสม่ำเสมอจนได้รับการยอมรับ จากวงการหรือหมู่คณะว่าเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของเขาซึ่งเป็นเครื่องแสดงถึงการเกิด คุณลักษณะเฉพาะนั้น ๆ ของบุคคลแล้ว

กล่าวได้ว่าความรู้สึกนั้นเป็นความต่อเนื่อง (Psychological continuum) ไม่ได้รู้สึกเป็นท่อน ๆ แต่มีทิศทางและมีความเข้มข้นแตกต่างกันแต่ละชั้นของความรู้สึกจึงเกี่ยวข้องเชื่อมโยงต่อเนื่องกันและละเอียดอ่อนมาก ระดับความรู้สึกจะเริ่มเข้มข้นน้อยไปสู่ความเข้มข้นมากจนยึดติดเป็นลักษณะนิสัยในที่สุด

3. **รูปแบบการเรียนการสอนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง** ตามแนวคิดของ วารินทร์ แก้วอุไร และคณะ (2554) การจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแบบแผนของการจัดการเรียนรู้ที่จัดขึ้นอย่างเป็นระบบระเบียบผ่านขั้นตอนการดำเนินการ สร้างอย่างเป็นระบบและรอบคอบ ตามหลักปรัชญา แนวคิด ทฤษฎี หรือ ความเชื่อต่าง ๆ โดยแสดงถึงความสัมพันธ์และส่งเสริมซึ่งกันและกันระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ ในการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งให้ผู้เรียนได้รับทั้งผลการเรียนรู้และมีกระบวนการเรียนรู้ เพื่อการพัฒนาให้ผู้เรียนเจริญงอกงามเต็มตามศักยภาพ ใช้แนวคิดสำคัญของการจัดการศึกษาตามแนวพระบรมราโชวาทและการจัดการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร และใช้แนวคิดของรูปแบบการสอนและหลักการนำเสนอรูปแบบการสอนของจอยส์และเวลล์ องค์ประกอบของรูปแบบที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย ความเป็นมาและความสำคัญของรูปแบบแนวคิด/ทฤษฎีที่ใช้เป็นฐานในการพัฒนาหลักการของรูปแบบหลักการของรูปแบบวัตถุประสงค์ของรูปแบบฯ เนื้อหา/สาระการเรียนรู้ กระบวนการจัดการเรียนรู้ ตามรูปแบบการสอนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ระบบสังคม หลักปฏิสัมพันธ์ ระบบสนับสนุน ผลที่เกิดกับผู้เรียนโดยมุ่งเน้นใช้จัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีองค์ประกอบขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ เป็น 5 ขั้นตอน ที่เรียกว่า "PLRCA Model" ประกอบด้วย

1. ขั้นเตรียมความพร้อมสำหรับการเรียนรู้ (Preparing: P)
2. ขั้นเรียนรู้สิ่งใหม่โดยเชื่อมโยงกับความรู้เดิมและความเข้าใจที่มีอยู่ในปัจจุบัน แล้วฝึก

ปฏิบัติ (Learning: L)

3. ขั้นสะท้อนความคิดเชื่อมโยงกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Reflecting: R)
4. ขั้นสร้างความรู้และประยุกต์ใช้ (Constructing: C)
5. ขั้นประเมินผล (Assessing: A)

จากการศึกษาทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะข้างต้น สรุปได้ว่าการพัฒนาคุณลักษณะต้องมีพัฒนาทั้งด้านความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึกรู้คิด และพฤติกรรมที่เป็นลักษณะกิจนิสัยถือเป็นคุณลักษณะที่จำเป็นต่อการดำรงตนในสังคม ซึ่งคุณลักษณะด้านการอยู่อย่างพอเพียงเป็นค่านิยมเชิงจริยธรรมพื้นฐานที่สำคัญที่ควรปลูกฝังแก่ผู้เรียน

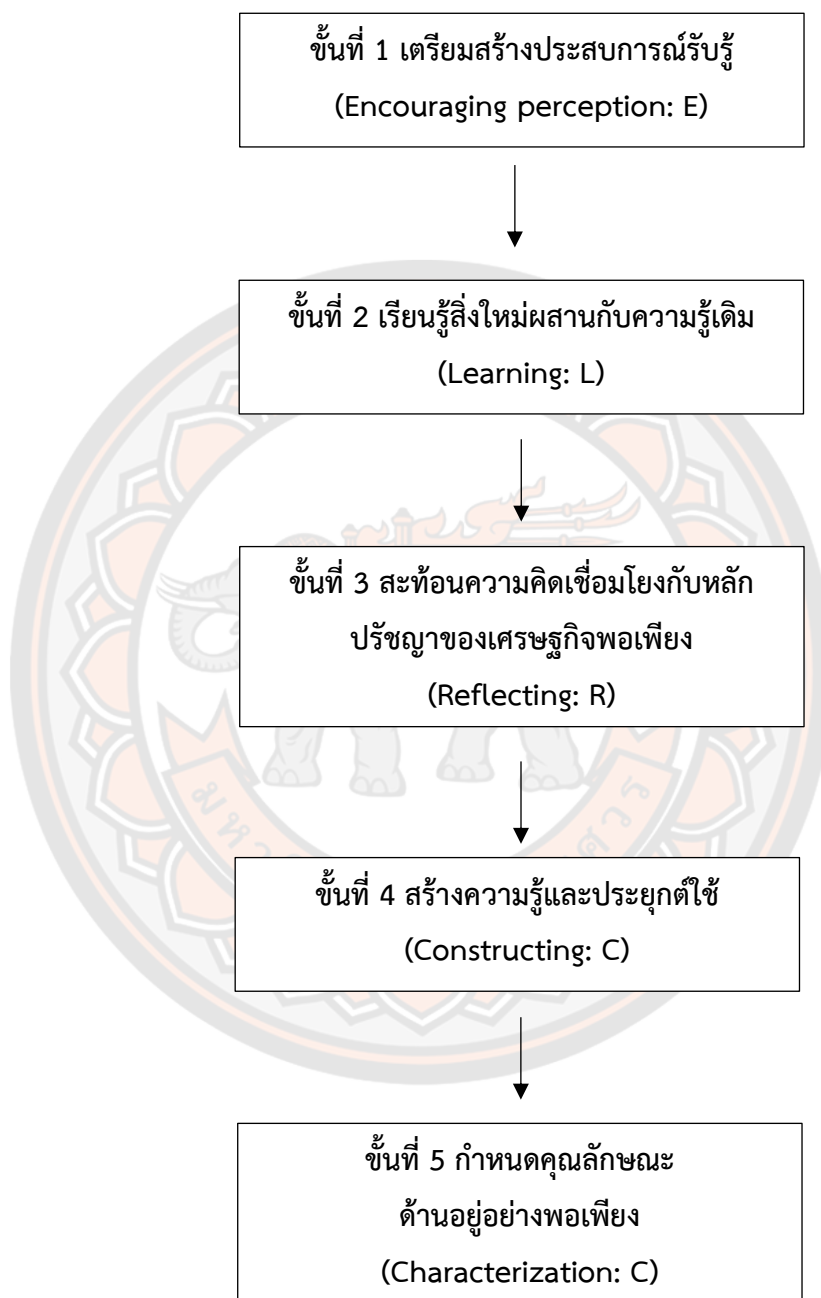
การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ผู้วิจัยศึกษาขั้นตอนการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมตามลำดับขั้นของการเรียนรู้เพื่อพัฒนาจิตพิสัยของ แครท โวล บลูม และมาเซีย (Krathwohl, Bloom, & Masai, 1973, น. 112 - 125) และรูปแบบการเรียนการสอนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวคิดของวาริรัตน์ แก้วอุไร และคณะ (2554) รวมถึงขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนคุณลักษณะศึกษาของลิคโคนา (Lickona, 1992) มาสังเคราะห์ร่วมกันภายใต้กรอบระดับขั้นพัฒนาการเชิงจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kohlberg, 1969) สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (อายุระหว่าง 10-16 ปี) เพื่อกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ ของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ดังนี้

ตาราง 6 แสดงการประยุกต์ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับหลักสูตรเสริมสร้าง
คุณลักษณะอย่างพอเพียง

ขั้นตอนการเรียนรู้ของ Lickona (1992)	ขั้นตอนการเรียนรู้ของ Krathwohl, Bloom, & Masai (1973)	รูปแบบการเรียนการสอน ตามหลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง "PLRCA Model" วาริรัตน์ แก้วอุไรและคณะ (2554)	การประยุกต์ขั้นตอน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้
1. ขั้นสร้างความรู้สึกเห็น คุณค่าในตนเอง (Building Self-esteem)	1. ขั้นการรับรู้ (Receiving or Attending)	1. ขั้นเตรียมความพร้อม สำหรับการเรียนรู้ (Preparing: P)	1. ขั้นเตรียมสร้างประสบการณ์ รับรู้ (Encouraging perception: E)
2. ขั้นการเรียนรู้แบบร่วมมือ และการช่วยเหลือกัน (Cooperative Learning and Helping Relations)	2. ขั้นการตอบสนอง (Responding)	2. ขั้นเรียนรู้สิ่งใหม่โดย เชื่อมโยงกับความรู้เดิมและ ความเข้าใจที่มีอยู่ในปัจจุบัน แล้วฝึกปฏิบัติ (Learning: L)	2. ขั้นเรียนรู้สิ่งใหม่ผสานกับ ความรู้เดิม (Learning: L)
3. ขั้นการสะท้อนคิดเชิง จริยธรรม (Moral Reflection)	3. ขั้นการเห็นคุณค่า (Valuing)	3. ขั้นสะท้อนความคิด เชื่อมโยงกับหลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง (Reflecting: R)	3. ขั้นสะท้อนความคิดเชื่อมโยง กับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียง (Reflecting: R)
4. ขั้นการมีส่วนร่วมในการ ตัดสินใจ (Participatory Decision Making)	4. ขั้นการจัดระบบ (Organization)	4. ขั้นสร้างความรู้และ ประยุกต์ใช้ (Constructing: C)	4. ขั้นสร้างความรู้และประยุกต์ใช้ (Constructing: C)
	5. ขั้นการสร้างลักษณะนิสัย (Characterization)	5. ขั้นประเมินผล (Assessing: A)	5. ขั้นสร้างคุณลักษณะ ด้านอยู่ อย่างพอเพียง (Characterization: C)

จากการตาราง 6 แสดงการประยุกต์ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับ
หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอย่างพอเพียง โดยการสังเคราะห์ขั้นตอนการเรียนรู้ของลิคโคนา
(Lickona) และการเรียนรู้เพื่อพัฒนาจิตพิสัยของแครทวอล บลูม และมาเซีย (Krathwohl, Bloom, &
Masai) รวมถึงรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของวาริรัตน์ แก้วอุไร
และคณะ ซึ่งผู้วิจัยสามารถสรุปเป็นขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยมุ่งเน้นผลที่เกิดกับผู้เรียน

ด้านการพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็น 5 ขั้นตอนที่เรียกว่ากระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ “ELRC2” ดังนี้

ภาพ 8 แสดงขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ “ELRC2” เพื่อพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง

จากรูปภาพสามารถอธิบายการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ “ELRC2” เพื่อพัฒนาคุณลักษณะ อยู่อย่างพอเพียง ได้ดังนี้

ขั้นที่ 1 เตรียมสร้างประสบการณ์รับรู้ (Encouraging perception: E)

เป็นขั้นตอนที่สร้างการรับรู้ ประสบการณ์ของคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่จะปลูกฝังแก่ผู้เรียนเกิดความสนใจ

ขั้นที่ 2 เรียนรู้สิ่งใหม่ผสมผสานกับความรู้เดิม (Learning: L)

เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนเกิดการการเรียนรู้แบบร่วมมือและการช่วยเหลือกันและเกิดการสนองตอบต่อกิจกรรมการเรียนรู้คุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ขั้นที่ 3 สะท้อนความคิดเชื่อมโยงกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Reflecting: R)

เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ในการเรียนรู้เกี่ยวกับคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ขั้นที่ 4 สร้างความรู้และประยุกต์ใช้ (Constructing: C)

เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและจัดระบบความคิดตามมโนทัศน์ของคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง มาอยู่ในระบบมโนทัศน์ของตนสู่การประยุกต์ใช้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ขั้นที่ 5 กำหนดคุณลักษณะด้านอยู่อย่างพอเพียง (Characterization: C)

เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนปฏิบัติตนตามคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงอย่างสม่ำเสมอและกระทำต่อเนื่องจนเกิดเป็นกิจนิสัย ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

4. แนวทางการวัดคุณลักษณะ

4.1 แนวทางการวัดคุณลักษณะของชลิตา ลุนสะแกวงศ์

แนวทางการวัดคุณลักษณะของชลิตา ลุนสะแกวงศ์ ได้ศึกษาแนวคิดของฮานนาห์ และไมเคิลลิส (Hannah, & Michaelis, 1977 อ้างถึงใน ล้วน สายยศ, และอังคณา สายยศ, 2543, น. 57 – 58) ได้สร้างกรอบงานของจุดประสงค์ของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีจุดประสงค์ใหญ่ 3 ด้าน คล้ายของบลูม (Bloom) แต่ได้อธิบายรายละเอียดแตกต่างกันไปด้านที่เกี่ยวข้องด้านความรู้สึกเป็นด้านที่ 2 ให้ชื่อว่า เจตคติและค่านิยม (Attitude and values) และแบ่งระดับของความรู้สึกไว้ ดังนี้

1. ความตั้งใจ (Attending) ขั้นนี้เป็นขั้นแรกและเป็นฐานข้อมูลของทุกอย่างเป็นขั้นการเก็บความรู้สึกจากการสังเกตและรวบรวมข้อมูล

2. การตอบสนอง (Responding) เป็นขั้นความรู้สึกร่วมกิจกรรมตอบสนอง การกระทำทั้งหลายของกลุ่ม สนใจในการทำงานร่วมกับกลุ่ม

3. การยินยอม (Complying) เป็นขั้นความรู้สึกล้มใจยอมเชื่อฟังกฎเกณฑ์ระเบียบที่กำหนดยินยอมทำตามระเบียบกฎเกณฑ์ที่มีอยู่ ทำงานกลุ่มได้ครบถ้วนสมบูรณ์

4. การยอมรับ (Accepting) เป็นขั้นความรู้สึกรับรู้คุณค่าของสิ่งต่าง ๆ นำมาประพฤติปฏิบัติเป็นพฤติกรรมหรือความคิดของตนเองอย่างมีความคงเส้นคงวาและสามารถให้เหตุผลว่าการกระทำได้ดีหรือเหมาะสมกว่า

5. ความชื่นชอบ (Preferring) เป็นขั้นความรู้สึกรู้สึกที่แสดงหรือสาธิตให้ทราบว่าชื่นชอบสิ่งใดสิ่งหนึ่งมากกว่าอีกสิ่งหนึ่งอย่างคงเส้นคงวา และสามารถเชื่อมโยงค่านิยมกับการเลือกกระทำ ฯลฯ จะเรียกว่าเป็นขั้นอาสาที่ได้ในระดับนี้ เพราะจิตใจศรัทธาพร้อมที่จะทำอยู่แล้ว

6. การบูรณาการรวมหน่วย (Integrating) เป็นขั้นของการหลอมหลอมความรู้สึกรวมคงเส้นคงวาแล้ว ให้เป็นเจตคติและคุณธรรมประจำใจของตนเอง จนบังเกิดเป็นคุณลักษณะเฉพาะของบุคคลสามารถวิเคราะห์ วิวิจารณ์ หรือให้ความคิดเห็นตามแนวความคิดเห็นที่เป็นของตนเองยึดถือได้

ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ (2543, น. 21-22) สรุปแนวคิดเกี่ยวกับการจัดจำแนกความรู้สึกลำดับการวัด 4 ขั้น ดังนี้

1. การรู้จัก หมายถึง ความสามารถในการเรียนรู้สิ่งนั้นว่าเป็นอย่างไร มีอะไรบ้าง นั่นคือเป็นขั้นการรับรู้เบื้องต้นของทุกอย่าง ซึ่งก็สามารถเทียบได้กับความเชื่อมั่นเอง เช่น รู้ว่าทำดีได้ดี การเรียนทำให้พฤติกรรมเปลี่ยนแปลง การอ่านมากทำให้รู้มาก ๆ ฯลฯ เป็นขั้นแรกของความรู้สึกหรือจิตพิสัย คนเราถ้าไม่มีการเรียนรู้อะไร ไม่มีทางจะมีความรู้สึกต่อสิ่งนั้นได้ ความรู้สึกจึงถือว่าเกิดจากประสาทสัมผัสทั้งหลายที่รับรู้มาแล้วจากการรู้จักนั่นเอง

2. การชื่นชอบ เป็นขั้นการประเมินความรู้สึกขั้นแรก ว่าชอบมากหรือชอบน้อย ดีมากหรือดีน้อยขั้นนี้เป็นการแสดงความรู้สึกเข้มข้นขึ้น แต่การจะเกิดระดับความชื่นชอบได้ จะต้องมีความรู้สึกในระดับแรกก่อน เช่น ถ้ารู้จักแต่สิ่งไม่ดี ก็จะทำให้ไม่ชื่นชอบได้ แต่ถ้ารู้จักแต่สิ่งดี ๆ ของสิ่งนั้น ก็จะทำให้เกิดความชื่นชอบสิ่งนั้นได้ ดังนั้นการจะเกิดความชื่นชอบ จึงเกิดจากการประเมินเป้าตัวใดตัวหนึ่ง ว่าเกิดจากการรู้จักและความเชื่อต่อเป้าหมายนั้นอย่างไร ในขั้นนี้เป็นขั้นแสดงความรัก ความเกลียดเกิดขึ้นอย่างแจ่มแจ้ง

3. การยึดมั่น เป็นความรู้สึกต่อเนื่องจากความรู้สึกระดับที่ผ่านมา แต่ระยะเวลาและความรู้สึกไตร่ตรองจะยาวนานกว่าระดับที่ผ่านมา ความรู้สึกระดับนี้เป็นความรู้สึกบั่นใจพอใจอย่างยิ่งที่จะยึดมั่นมาเป็นของตนเอง เรียกว่าเป็นขั้นเกิดศรัทธานั่นเอง ความเข้มข้นของความรู้สึกรักหรือความรู้สึกเกลียดจะเข้มข้นเป็นลำดับ

4. การสร้างนิสัยเฉพาะ จากความรู้สึกที่ยึดมั่นในสิ่งใดสิ่งหนึ่งนี้เอง ความรู้สึกดีหรือเลวต่อสิ่งนั้นก็จักตกผลึก ทำให้ผู้นั้นกระทำพฤติกรรมนั้นอยู่เป็นประจำ ก็จะกลายเป็นลักษณะนิสัยเฉพาะบุคคลนั้น ๆ ขึ้นได้ ลักษณะความรู้สึกตั้งแต่ระดับแรก ๆ จะผสมผสานกันเกิดความเข้มข้นและความแน่นอนมากขึ้นดังนี้ เช่น คนที่ชอบช่วยเหลือคน ยึดมั่นในการช่วยเหลือเป็นประจำเพราะเห็นว่าการช่วยเหลือเป็นสิ่งดีงามความรู้สึกนี้ก็จักตกผลึกผสมผสานเป็นนิสัยเมตตาขึ้นสำหรับคนที่เห็นว่าการโอ้อวดเป็นสิ่งดี ขึ้นชอบพฤติกรรมโอ้อวดถือว่าเด่นดี ก็จักยึดมั่นในการแสดงพฤติกรรมนั้น 1 แล้วจะกลายมาเป็นคนที่มีความลักษณะนิสัยก้าวร้าว เป็นต้น เขียนเป็นรูปแบบความต่อเนื่องก็จะได้ว่า

ภาพ 9 แสดงลำดับจัดจำแนกความรู้สึก

จากการศึกษาเกี่ยวกับค่านิยมสรุปได้ว่า ค่านิยมเป็นสิ่งที่บุคคลยึดถือประจำใจช่วยตัดสินใจในการเลือกกระทำในสิ่งต่าง ๆ ทั้งรูปธรรม และนามธรรม เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต จะเกิดขึ้นในแต่ละบุคคลมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับประสบการณ์ที่บุคคลนั้นได้รับจะปฏิบัติอยู่เป็นประจำจนเกิดเป็นค่านิยมขึ้นซึ่งค่านิยมสามารถใช้ชี้นำพฤติกรรมต่าง ๆ ของบุคคลในทุก ๆ ด้านไม่ว่าจะเป็นด้านการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น การดำเนินชีวิตอย่างพอเพียงการวัดค่านิยมสามารถวัดได้โดยใช้สถานการณ์ ซึ่งสถานการณ์ที่ใช้อาจเกี่ยวข้องหรือแสดงถึงค่านิยมที่ต้องการวัดแล้วกำหนดตัวเลือกในการวัดโดยใช้ระดับขั้นของการพัฒนาค่านิยม

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงเลือกใช้แบบทดสอบวัดค่านิยมซึ่งสร้างเป็นแบบทดสอบสถานการณ์ที่มีคำตอบให้เลือกตอบว่าในสถานการณ์นั้น ๆ กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาจะเลือกปฏิบัติเกี่ยวกับค่านิยม นั้นอย่างไร และผู้วิจัยเห็นว่าคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียงเป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นกับบุคคล โดยจะเกิดขึ้นตามลำดับขั้นของความรู้สึกแต่ละบุคคลจะมีพฤติกรรมการอยู่อย่างพอเพียงมากหรือน้อยแตกต่างกันไป แนวคิดการลำดับจัดจำแนกความรู้สึก 4 ขั้น ถือว่าวัดได้ตรงตามพฤติกรรมที่จะบ่งชี้พฤติกรรมนั้นได้ ผู้วิจัยได้นำหลักแนวคิดการจัดจำแนกความรู้สึกของ ล้วน สายยศ, และอังคณา สายยศ มาจัดระดับการให้คะแนนของแบบทดสอบสถานการณ์แบบ 4 ตัวเลือก

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ

1. งานวิจัยในประเทศ

วารินทร์ แก้วอุไร และคณะ (2554) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในรายวิชาชีวศรุกรกลุ่มมหาวิทยาลัยภาคเหนือ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สร้างและตรวจสอบคุณภาพรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในรายวิชาชีวศรุกรกลุ่มมหาวิทยาลัยภาคเหนือ 2) ทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในรายวิชาชีวศรุกรกลุ่มมหาวิทยาลัยภาคเหนือและศึกษาผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในกลุ่มรายวิชาชีวศรุกรในด้านผลการเรียนรู้บนฐานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงดำเนินการวิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงพัฒนาโดยมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัยเป็น 2 ขั้นตอนดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในรายวิชาชีวศรุกรกลุ่มมหาวิทยาลัยภาคเหนือ ขั้นตอนที่ 2 การทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในรายวิชาชีวศรุกรกลุ่มมหาวิทยาลัยภาคเหนือแบบพหุกรณีข้อค้นพบที่สำคัญจากการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในรายวิชาชีวศรุกรมีองค์ประกอบของรูปแบบที่พัฒนาขึ้นคือความเป็นมาและความสำคัญของรูปแบบฯ แนวคิด/ทฤษฎีที่ใช้เป็นฐานในการพัฒนาหลักการของรูปแบบฯ มุ่งเน้นพัฒนานิสิตให้ประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาตนเองในพฤติกรรมด้านต่าง ๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจด้านจิตใจ/คุณธรรมจริยธรรมด้านการเรียนด้านสุขภาพกายด้านสังคมด้านบุคลิกภาพ/นิสัยส่วนตัวด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้านเทคโนโลยีด้วยหลักแห่งความพอประมาณความมีเหตุมีผลและมีภูมิคุ้มกันบนฐานของการใช้ความรู้คู่คุณธรรมวัตถุประสงค์ของรูปแบบฯ เนื้อหา/สาระการเรียนรู้กระบวนการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบฯ: ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ระบบสังคมหลักปฏิสัมพันธ์ระบบสนับสนุนผลที่เอ่เกิดกับผู้เรียนและ การนำรูปแบบฯไปใช้รูปแบบมีหลักการสำคัญ 5 ประการ คือ 1) การจัดการเรียนการสอนจะต้องเน้นให้เกิดการเรียนรู้โดยเป็นกระบวนการที่เกิดจากผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเองในสภาพแวดล้อม ของการมีตัวแบบที่เอ่ดีการมีสภาพแวดล้อมที่เอ่เอื้อต่อการเรียนรู้ 2) กระบวนการเรียนรู้เน้นให้เกิด การสะท้อนสิ่งที่คิดสิ่งที่แก้ปัญหาและสิ่งที่จะนำไปปฏิบัติด้วยการใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เน้นการคิดใคร่ครวญถึงผลกระทบที่เกิดจากการคิดและการกระทำ 3) ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะที่ส่งเสริมความสามารถในการเรียนรู้ 4) จัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ 5) การจัดการกระบวนการเรียนรู้ ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญเน้นความหลากหลายในการนำไปปฏิบัติมีวัตถุประสงค์ของการจัดการเรียนรู้ ตามรูปแบบเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะ 3 ประการคือ 1) ดี โดยเป็นผู้ที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกำกับการคิดและการกระทำ 2) เก่ง โดยเป็นผู้มีปัญญาความรอบรู้ในศาสตร์ด้านการจัดการเรียนรู้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีทักษะที่

ส่งเสริมความสามารถในการเรียนรู้ได้แก่ทักษะการวิเคราะห์การสังเคราะห์ การประเมินค่า การแก้ปัญหาและการนำความรู้ ไปประยุกต์ใช้ในการประกอบวิชาชีพครู 3) มีความสุข โดยเป็นผู้มีกระบวนการเรียนรู้และมีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตโดยมีกระบวนการสืบเสาะหาความรู้และความใฝ่รู้อยู่รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในวิชาชีพครูมีขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีกลุ่มพุทธิปัญญานิยมตามแนวทฤษฎีการสร้างความรู้และทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมเชิงพุทธิปัญญาเป็น 5 ขั้นตอน que เรียกว่า “PLRCA Model” ดังนี้ 1) ขั้นเตรียมความพร้อมสำหรับการเรียนรู้ (Preparing: P) 2) ขั้นเรียนรู้สิ่งใหม่โดยเชื่อมโยงกับความรู้เดิมและความเข้าใจที่มีอยู่ในปัจจุบัน แล้วฝึกปฏิบัติ (Learning: L) 3) ขั้นสะท้อนความคิดเชื่อมโยงกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Reflecting: R) 4) ขั้นสร้างความรู้และประยุกต์ใช้ (Constructing: C) 5) ขั้นประเมินผล (Assessing: A) ผลการตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้วยการระดมสมองจาก นักการศึกษาด้านครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 5 คนที่Éมีส่วนได้ส่วนเสียใน 3 มหาวิทยาลัย ของกลุ่มมหาวิทยาลัยภาคเหนือพบว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในวิชาชีพครูมีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการนำไปจัดการเรียนรู้ในวิชาชีพครู ทั้ง 3 มหาวิทยาลัยมีความเห็นร่วมกันในการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นไปใช้

2. ผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในวิชาชีพครูกลุ่มมหาวิทยาลัยภาคเหนือแบบพหุกรณีของ 3 สถาบันคือมหาวิทยาลัยนเรศวร 4 กรณี ตัวอย่างมหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ 2 กรณีตัวอย่างมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 1 กรณีตัวอย่าง พบว่าทุกกรณีของการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในวิชาชีพครูช่วยพัฒนาให้นักศึกษามีผลการเรียนรู้บนฐานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงหลังเรียนสูงขึ้น

อรทัย ธารีเกษ (2559) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะบุคคลแห่งการเรียนรู้สำหรับประถมศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อ 1) เพื่อพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะบุคคลแห่งการเรียนรู้สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา 2) เพื่อประเมินประสิทธิผล ของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะบุคคลแห่งการเรียนรู้ สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะบุคคลแห่งการเรียนรู้ สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา มีองค์ประกอบได้แก่ 1) ความสำคัญและปัญหา 2) แนวคิดพื้นฐานของหลักสูตร 3) เป้าหมายของหลักสูตร 4) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร 5) โครงสร้างเนื้อหา 6) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 7) สื่อและแหล่งการเรียนรู้ และ 8) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ผลการตรวจสอบประสิทธิผลของหลักสูตรสรุปได้ดังนี้

1. ผู้เรียนมีคุณลักษณะบุคคลแห่งการเรียนรู้หลังการทดลองใช้หลักสูตร คิดเป็นร้อยละ 82.73 อยู่ในระดับดี

2. ผลการเปรียบเทียบคุณลักษณะบุคคลแห่งการเรียนรู้ พบว่าผู้เรียนมีคุณลักษณะบุคคลแห่งการเรียนรู้หลังทดลองใช้หลักสูตรสูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สิริวรรณ ศรีพหล (2559) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ ความเป็นพลเมืองดีของนักเรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับครูสังคัมศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อ 1) ศึกษาลักษณะความเป็นพลเมืองดีของนักเรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2) พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองดีของนักเรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับครูสังคัมศึกษา และ 3) ศึกษาผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองดีของนักเรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับครูสังคัมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีของนักเรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พบว่าคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีของนักเรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่าสอดคล้องกันที่สามารถนำไปพัฒนาความเป็นพลเมืองดีตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง แบ่งเป็น 3 ด้าน คือ 1) คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และความรู้รอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง 2) คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีด้านทักษะ/กระบวนการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และ 3) คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีด้านคุณธรรมจริยธรรมและ ค่านิยมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ตอนที่ 2 ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองดีของนักเรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับครูสังคัมศึกษา พบว่า 1) รูปแบบการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองดีของนักเรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับครูสังคัมศึกษา ประกอบด้วยองค์ประกอบ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 กำหนดเป้าหมายของการพัฒนาความเป็นพลเมืองดีของนักเรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง องค์ประกอบที่ 2 กำหนดแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองดีของนักเรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง องค์ประกอบที่ 3 จัดทำเอกสารประกอบการเรียนการสอน องค์ประกอบที่ 4 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และองค์ประกอบที่ 5 การวัดผลและประเมินผล และผลการประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองดีของนักเรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับครูสังคัมศึกษาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ นั้น พบว่า รูปแบบดังกล่าวอยู่ในระดับมีความเหมาะสมมาก (2) ชุดฝึกอบรมทางไกลสำหรับครูสังคัมศึกษา เรื่อง การจัดการเรียนรู้

เพื่อพัฒนาความ เป็นพลเมืองดีของนักเรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่พัฒนาขึ้นทั้ง 5 หน่วย มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ 80/80

ตอนที่ 3 ผลการศึกษาการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองดีของนักเรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับครูสังคมศึกษา พบว่า 1) ความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองดีของนักเรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยภาพรวมอยู่ในระดับความเหมาะสมมาก 2) ผลสัมฤทธิ์ในการฝึกอบรมหลังการฝึกอบรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่ใช้ชุดฝึกอบรมเข้ารับการฝึกอบรมทางไกลสำหรับครูสังคมศึกษา เรื่อง การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองดีของนักเรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง 4 จังหวัดสูงกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) ความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาที่มีต่อชุดฝึกอบรมทางไกลสำหรับครูสังคมศึกษา เรื่อง การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองดีของนักเรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงถึงความเหมาะสมของเนื้อหาที่นำเสนอไว้ในชุดฝึกอบรมทางไกล ทั้ง 5 หน่วย โดยภาพรวมอยู่ในระดับความเหมาะสมมากที่สุด

วชิรตล คำศิริรักษ์ (2559) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบกิจกรรมเสริมสร้างคุณลักษณะ อันพึงประสงค์สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อ 1) ศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น 2) ศึกษาสภาพที่เป็นจริง สภาพที่คาดหวัง และความต้องการจำเป็น เกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 3) พัฒนารูปแบบกิจกรรมเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 4) ศึกษาผลการใช้รูปแบบกิจกรรมที่พัฒนาขึ้น และ 5) ศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบกิจกรรมเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลองครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนพรเจริญวิทยา ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2557 จำนวน 38 คน โดยวิธีการสุ่มแบบกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ได้แก่ 1) แบบวัดเหตุผลด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 2) แบบประเมินพฤติกรรมด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และ 3) แบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบกิจกรรมเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ t-test

ผลการวิจัยพบว่า 1) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 18 ด้าน 2) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ อยู่ในระดับมากทุกด้านทั้งในส่วนของคุณภาพที่เป็นจริง และสภาพที่คาดหวัง ส่วนคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่มีความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้าง ได้แก่ 1) ความรับผิดชอบ, 2) มีวินัย, 3) ใฝ่เรียนรู้, 4) ประหยัด/อยู่อย่างพอเพียง และ 5) ตรงต่อเวลา 3) รูปแบบกิจกรรมมีคุณภาพโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($x = 4.21$, $S.D = 0.45$) 4) ผลการใช้รูปแบบกิจกรรมเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ พบว่านักเรียนมีเหตุผลด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และมีพฤติกรรมด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่

ระดับ .01 และ 5) นักเรียนมีความพึงพอใจต่อรูปแบบกิจกรรมเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($x = 4.20, S.D = 0.75$)

ณัชชญา โพธิ์ใจ (2560) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะด้านความรับผิดชอบตามแนวคิดคุณลักษณะศึกษาของลิคโคนา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อ พัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะด้านความรับผิดชอบตามแนวคิดคุณลักษณะศึกษาของลิคโคนา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโดยมีวิธิดำเนินการวิจัยตามกระบวนการของการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับคุณลักษณะด้านความรับผิดชอบ ขั้นตอนที่ 2 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร และขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้และศึกษาผลการใช้หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะด้านความรับผิดชอบ ตามแนวคิดคุณลักษณะศึกษาของลิคโคนา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้านท่าข้าม (ท่าข้ามวิทยาคาร) ปีการศึกษา 2559 จำนวน 30 คน ได้มาจากการสุ่มอย่างง่าย จากนักเรียนที่สมัครใจเข้าร่วมกิจกรรมเครื่องมือ ประกอบด้วย 1) หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะด้านความรับผิดชอบ 2) แบบวัดการรู้เชิงจริยธรรมด้านความรับผิดชอบ 3) แบบวัดความรู้สึกเชิงจริยธรรมด้านความรับผิดชอบ 4) แบบประเมินพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านความรับผิดชอบ แบ่งเป็นแบบประเมินตนเอง สำหรับนักเรียน แบบประเมินพฤติกรรมนักเรียนสำหรับครู และผู้ปกครอง การวิเคราะห์ข้อมูลโดย ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ร้อยละ และการทดสอบค่าทีแบบไม่เป็นอิสระต่อกัน ผลการวิจัย พบว่า

1. คุณลักษณะด้านความรับผิดชอบ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีมาตรฐานทางจริยธรรมด้านความรับผิดชอบ ดังนี้ 1) ปฏิบัติหน้าที่อย่างตั้งใจเพื่อให้งานบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ 2) ยอมรับผลการกระทำของตนเอง และปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ให้ดีขึ้นเสมอ 3) ตรงต่อเวลา 4) มีความอดทน และเพียรพยายามในการปฏิบัติงานให้สำเร็จ 5) เคารพกฎเกณฑ์ของสังคม และมีระเบียบวินัย 6) มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ แนวทางในการเสริมสร้างคุณลักษณะด้านความรับผิดชอบควรจัดทำหลักสูตร โดยเน้นการเรียนรู้แบบร่วมมือ กระตุ้นให้นักเรียนได้คิดและตระหนักถึงความสำคัญของการมีความรับผิดชอบ ให้นักเรียนมีส่วนร่วมคิดและดำเนินการอภิปรายสะท้อนคิด ฝึกปฏิบัติกิจกรรมที่ส่งเสริมความรับผิดชอบอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ 2. หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะด้านความรับผิดชอบ ตามแนวคิดคุณลักษณะศึกษาของลิคโคนา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีองค์ประกอบ คือ 1) ความเป็นมาของหลักสูตร 2) หลักการ 3) จุดหมาย 4) เนื้อหาสาระ 5) กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะด้านความรับผิดชอบ 5 ขั้นตอน คือ การสร้างประสบการณ์การเรียนรู้เชิงจริยธรรม การเก็บจ ำตัวแบบ การแก้ปัญหาเชิงจริยธรรม สะท้อนคิด เชิงเหตุผล และการสร้างคุณลักษณะด้านความรับผิดชอบ 6) สื่อและแหล่งเรียนรู้ และ

7) การวัดผลประเมิณผล หลักสูตรมีความเหมาะสมระดับมาก และผลการทดลองนำร่อง พบว่ามีความเป็นไปได้ในการนำไปใช้3. ผลการทดลองใช้ พบว่า 1) นักเรียนมีคุณลักษณะด้านความรับผิดชอบมาก 2) นักเรียนมีการรู้เชิงจริยธรรมด้านความรับผิดชอบหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01 3) นักเรียนมีความรู้สึกเชิงจริยธรรมด้านความรับผิดชอบหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ 4) นักเรียนมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านความรับผิดชอบอยู่ในระดับมาก

เนาวรัตน์ มะลีลาเต๊ะ (2563) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะวิชาชีพรู ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของครูโรงเรียนหน่วยฝึกประสบการณ์วิชาชีพรู มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะวิชาชีพรู ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของครูโรงเรียนหน่วยฝึกประสบการณ์วิชาชีพรู มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา และ 2) เพื่อพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะวิชาชีพรู ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของครูโรงเรียนหน่วยฝึกประสบการณ์วิชาชีพรู มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูพี่เลี้ยง จำนวน 186 คน ได้จากการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากตาราง Krejcie, & Morgan และใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามการวิจัย สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าดัชนีการจัดเรียงลำดับความต้องการจำเป็น (PNI modified) ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพที่เป็นจริงเกี่ยวกับคุณลักษณะวิชาชีพรู ด้านการปฏิบัติตน โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด 2) สภาพความคาดหวังเกี่ยวกับคุณลักษณะวิชาชีพรู ด้านการปฏิบัติตน โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด 3) ความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับคุณลักษณะวิชาชีพรู เรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้ดังนี้ (1) จรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ (PNI modified = 0.0261) (2) จรรยาบรรณต่อตนเอง (PNI modified = 0.0196) (3) จรรยาบรรณต่อสังคม (PNI modified = 0.0159) และ (4) จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ (PNI modified = 0.0063) 4) การยกร่างหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะวิชาชีพรู ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ ความเป็นมาและความสำคัญของหลักสูตร จุดมุ่งหมายของหลักสูตร โครงสร้างของหลักสูตร กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ 5) ร่างหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะวิชาชีพรู ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของครูโรงเรียนหน่วยฝึกประสบการณ์วิชาชีพรู มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด (Mean =4.59) 6) นักศึกษามีผลการทดสอบหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 7) ร่างหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะวิชาชีพรู ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของครูโรงเรียนหน่วยฝึกประสบการณ์วิชาชีพรู มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา มีค่าประสิทธิภาพ (E1 /E2) เท่ากับ 86.94/96.43 8) นักศึกษามีความพึงพอใจต่อการอบรมหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะวิชาชีพรู ด้วยกระบวนการ มีส่วนร่วมของครูโรงเรียนหน่วยฝึก

ประสบการณ์วิชาชีพครู มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (Mean = 4.74)

เจษฎา ศรีสุภาภรณ์ (2564) ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาลักษณะการดำรงชีวิตอย่างพอเพียงตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระดับมัธยมศึกษาที่ 26 การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดลักษณะพอเพียงตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 26 2) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ลักษณะความพอเพียงตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระดับมัธยมศึกษา เขต 26 3) เพื่อสร้างแบบอย่าง การพัฒนาตัวละคร ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระดับมัธยมศึกษา เขต 26 และเขต 4 เพื่อทดลองต้นแบบการพัฒนาลักษณะความพอเพียงตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระดับมัธยมศึกษา 26 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เครื่องมือวิจัยเป็นแบบสอบถาม โดยได้ตัวอย่าง 362 ตัวอย่างจากการสุ่มตัวอย่างแบบ Stratified Random Sampling และวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมจากแบบสอบถามโดยใช้สถิติพรรณนาจำนวนหลายร้อยรายการ และค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) มี 4 องค์ประกอบคือ 1.1) เศรษฐกิจ 1.2) สังคม 1.3) สิ่งแวดล้อม 1.4) วัฒนธรรม 2) สภาพปัจจุบัน การพัฒนาลักษณะพอเพียง โดยรวมถือว่าอยู่ในระดับสูง 3) รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะมีโครงสร้างที่มีองค์ประกอบเชิงสัมพันธ์สี่องค์ประกอบ 2.1) ความสมเหตุสมผล 2.2) วัตถุประสงค์ 2.3) ลักษณะที่เพียงพอ 2.4) การวัดและประเมินผล และผลการประเมินแบบจำลองอยู่ในระดับสูงสุด และ 4) การประเมินคุณสมบัติ โดยรวมอยู่ในระดับสูง และตัวแบบมีการประเมินความเหมาะสมความถูกต้องด้านความเป็นไปได้และด้านการใช้งานโดยรวมอยู่ในระดับสูงสุด

2. งานวิจัยต่างประเทศ

Caroline Koh (2012) ได้พัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและเพิ่มความสนใจในนักเรียนในการศึกษาคุณธรรม ศึกษาในประเทศสิงคโปร์ ที่กล่าวว่า โลกเราในปัจจุบันถูกคุกคามจากพวกก่อการร้าย และวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ โลก ทำให้หลายคนสนใจที่จะศึกษาคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมมากขึ้น งานวิจัยชิ้นนี้ได้ทดลองกับนักเรียนในประเทศสิงคโปร์ โดยใช้หลักการ Kohlbergian เพื่อประเมินคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน เป็นทฤษฎีที่มุ่งให้นักเรียนเลือกตัดสินใจด้วยตนเอง โดยประเมินจากการสร้างแรงจูงใจในการเป็นพลเมืองที่ดีของวัยรุ่น และการมีคุณธรรมในการศึกษา (CME) ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนได้พัฒนาเหตุผลในเชิงจริยธรรมดั่งกลุ่มอายุที่กล่าวไว้ในทฤษฎี โคลเบิร์ก นักเรียนมีแรงจูงใจในการเป็นพลเมืองที่ดี และมีคุณธรรมในการศึกษา (CME)

ผลการวิจัยยังแสดงความสัมพันธ์ถึงคุณธรรมซึ่งได้รับการพัฒนาขึ้น แต่แรงจูงใจในตนเองของนักเรียน อยู่ระดับปานกลาง

William H. Jeynes (2017) การวิเคราะห์ห่อภิมาณที่ครอบคลุม รวมทั้งการศึกษา 52 เรื่อง ได้ดำเนินการเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาลักษณะนิสัยกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียนและผลลัพธ์ด้านพฤติกรรม ทำการวิเคราะห์เพิ่มเติมเพื่อพิจารณาว่า ผลกระทบของการศึกษาลักษณะนิสัยแตกต่างกันตามระดับชั้นของนักเรียน สถานที่ เชื้อชาติ และอื่น ๆ ผลการศึกษาพบว่า การศึกษาลักษณะนิสัยสัมพันธ์กับผลการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น ไม่ว่าจะใช้มาตรการที่เป็นมาตรฐานหรือไม่เป็นมาตรฐานก็ตาม การศึกษาลักษณะนิสัยยังเกี่ยวข้องกับ การแสดงความรัก ความซื่อสัตย์ ความเห็นอกเห็นใจ และวินัยในตนเองในระดับที่สูงขึ้น โดยรวมแล้ว การสอนลักษณะนิสัยมีผลค่อนข้างดีสำหรับเด็กในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายมากกว่าเด็กใน โรงเรียนประถม ผลของการศึกษาลักษณะนิสัยไม่แตกต่างกันตามเชื้อชาติของเด็ก

Adimas Oktariyan Murestiyanto (2019) การศึกษาในโรงเรียนกลายเป็นเครื่องมือ สำหรับการเรียนรู้ของนักเรียนเกิดขึ้นที่การเรียนการสอนและกระบวนการเรียนรู้ที่ไม่เพียงแต่มุ่ง พัฒนาวิชาการเท่านั้นความรู้ แต่ยังรวมถึงความรู้ทางสังคมของพวกเขาผ่านกระบวนการเรียนรู้ การศึกษาลักษณะนิสัย งานวิจัยชิ้นนี้คาดว่าจะเป็แรงบันดาลใจให้การสอนในโลกของการศึกษาใน การสร้างทัศนคติที่ดีและพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียน NSแนวทางในการศึกษานี้ใช้วิธีการวิจัยเชิง คุณภาพ ที่นักวิจัยใช้เทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูลในดำเนินการวิจัยผ่านการสังเกตสัมภาษณ์ และ เอกสาร ผลปรากฏว่า Budi Mulia Dua International High School ประยุกต์การเรียนรู้ของ การศึกษาตัวละครผ่านหลักสูตรนอกหลักสูตรและความเคยชินในโรงเรียน นอกจากนี้ การนำไปใช้ การเรียนรู้ ตามทัศนคติและพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียนคือ เอกลักษณ์ของเด็ก ความสำเร็จ ค่าครองชีพตรงไปตรงมา กระบวนการ ความอดทน แนวทางปฏิบัติของ OAsE และวินัยเชิงบวก Mochammad Rizky, & Anita Puji Astutik (2021) งานวิจัยนี้ต้องการอธิบายมุมมองการศึกษา ลักษณะนิสัย จากความคิดของโรมัส ลิคโคนา ที่เชื่อมโยงกับโปรแกรมการเรียนรู้แบบเสรีที่ริเริ่มโดย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการและวัฒนธรรมอินโดนีเซีย (Kemendikbud) คือ นาเดียม มากา रिम เพื่อเป็นแนวทางในการจัดทำนโยบาย แผนการเรียนแบบอิสระมีแนวความคิดในการให้ความรู้และ พัฒนาคุณภาพบุคลิกภาพของผู้เรียนที่คาดว่าจะมีคุณสมบัติที่ดี ซื่อสัตย์ พุ่มเทให้กับผู้ปกครองและมีความรับผิดชอบ จุดประสงค์ของการศึกษาของโรมัส ลิคโคนา คือ การทำให้ลักษณะของเด็กมีเกียรติ และฉลาด โดยใช้วิธีการกำหนดบุคลิกภาพของเด็กเพื่อที่จะได้เป็นสังคมและเป็นพลเมืองที่ดี งานวิจัยนี้มีแนวทางเชิงคุณภาพและใช้วิธีพรรณนาโดยรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์โปรแกรม ที่เกี่ยวข้องกับ การเรียนรู้อิสระและการศึกษาลักษณะนิสัยของ Thomas Lickona ผลการศึกษานี้ คาดว่าจะปลูกฝัง นิสัยที่ดีให้นักเรียนเข้าใจ รู้สึก และอยากทำความดี

Asnawan (2020) บทความนี้ใช้การวิจัยห้องสมุดเอกสารและการสังเกตคือใช้ในการรวบรวมข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า Ki Hajar Dewantara's แนวคิดของการศึกษาคือการตระหนักถึงความสำเร็จของเป้าหมายการศึกษาผ่านการศึกษาค้นคว้า ตามที่ Thomas Lickona มีความรู้ทางศีลธรรม 3 ชนิด ที่ใช้รับมือความท้าทายทางศีลธรรม ได้แก่ การรับรู้ทางศีลธรรม การรู้จักค่านิยมทางศีลธรรมและการกำหนดมุมมอง Ki Hajar Dewantara ให้เหตุผลว่าเพื่อที่จะดำเนินการศึกษาลักษณะนิสัยต้อง ฝึความเข้าใจความรู้สึกสิ่งที่เรียนรู้แล้วนำไปปฏิบัติจริงในขณะที่ Thomas Lickona กล่าวว่า ด้านอารมณ์ของตัวละครคือเช่นเดียวกับด้านปัญญาที่เปิดกว้างในการพัฒนาโรงเรียนและครอบครัว คุณธรรมสามารถที่จะสอนเกี่ยวกับอุปนิสัย ได้แก่ มโนธรรมความเห็นอกเห็นใจและความอ่อนน้อมถ่อมตน

Benny Prasetya (2020) การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายการศึกษาคุณธรรมในมุมมองของอัล-ฆอซาลี โคห์ลเบิร์กและโรมัส ลีโคน่า ความคิดของตัวละครเหล่านี้มีมุมมองที่แตกต่างกันเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี วิธีการ และการประยุกต์ใช้ที่เกี่ยวข้องกับตัวละครการพัฒนาและการศึกษาอุปนิสัยตามบริบทของอินโดนีเซียการศึกษา การวิจัยประเภทนี้เป็นการศึกษาวิจัยห้องสมุด เทคนิคการรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์ร่วมกับการวิเคราะห์ข้อมูลของเนื้อหา การศึกษาคุณธรรมในมุมมองของ Al-Ghazali, Kohlberg และ Thomas Lichona มีแนวทางที่แตกต่างกันการศึกษาด้านศีลธรรมที่สร้างโดยอัล-ฆอซาลีนั้นผ่านวิธีการของเรื่องราว (เทพนิยาย) และเป็นแบบอย่าง (อุสวะฮฺ อัลอะซันนะฮฺ) Kohlberg อธิบายเพิ่มเติมขั้นตอนทางศีลธรรมของเด็กตามระดับพัฒนาการทางปัญญา Thomas Lickona วิเคราะห์องค์ประกอบสำคัญ 3 ประการในการสร้างอุปนิสัย คือ ศีลธรรม รู้อารมณ์ และการกระทำทางศีลธรรม

Ahmad Muthohar (2021) การศึกษาลักษณะนิสัยได้กลายเป็นนโยบายการศึกษาในอินโดนีเซีย มันมีจุดมุ่งหมายเพื่อเตรียมรุ่นของชาติที่เหนือกว่า ก้าวหน้า และแข่งขันในเวทีโลก แต่รุ่นการนำไปปฏิบัติและพัฒนาในโรงเรียนต่าง ๆ ทุกโรงเรียนมีโปรแกรม กลยุทธ์ และวิธีการดำเนินการ การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดการดำเนินการและพัฒนาแบบจำลองเพื่อให้สามารถพบได้ในโรงเรียน ความหวังจะเป็นเครื่องจำลอง ดัดแปลง เผยแพร่ และสร้างสรรค์นวัตกรรม โดยโรงเรียนอื่น การวิจัยดำเนินการโดยการวิจัยภาคสนามในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในเมือง สมารินทากาลิมันตัน ตะวันออกด้วยวิธีการพรรณนาเชิงคุณภาพ เทคนิคการเก็บข้อมูลด้วยการสังเกตการณ์สัมภาษณ์ การสนทนากลุ่มโฟกัส และเอกสารประกอบ การวิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เชิงวิพากษ์และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลลัพธ์ผลการวิจัยพบว่า 1) โรงเรียนมีความตระหนักในความสำเร็จ ของการศึกษาลักษณะนิสัย 2) รุ่นการนำไปปฏิบัติในโรงเรียนมี 5 แบบ คือ การบูรณาการ ผ่านหลักสูตรหลักสูตรร่วม การพัฒนาตนเอง / หลักสูตรเสริม; ความเคยชินและการผสมผสานระหว่างโปรแกรมหลักสูตรและหลักสูตรร่วม 3) แต่ละโรงเรียนมีรูปแบบที่แตกต่างกันในแง่ ของนโยบายการจัดการ คุณภาพของโปรแกรม ค่านิยมของตัวละครลำดับความสำคัญและ กลยุทธ์การดำเนินงาน

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพ 10 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินงานวิจัย

การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตามกระบวนการการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) มีขั้นตอนการวิจัย 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

1. การศึกษาประเด็นคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จากการสัมภาษณ์นักเรียน ผู้ปกครองของนักเรียน และผู้ทรงคุณวุฒิ
2. การศึกษาแนวทางการพัฒนาในการเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ตามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

1. การสร้างและยกร่างหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
2. การตรวจสอบความเหมาะสมของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยผู้เชี่ยวชาญ ก่อนนำไปทดลองใช้
3. การทดลองนำร่องหลักสูตรเพื่อพิจารณาความเป็นไปได้

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้และศึกษาผลการใช้หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

1. การศึกษาผลคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น หลังเข้าร่วมด้วยหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
2. การศึกษาเปรียบเทียบคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

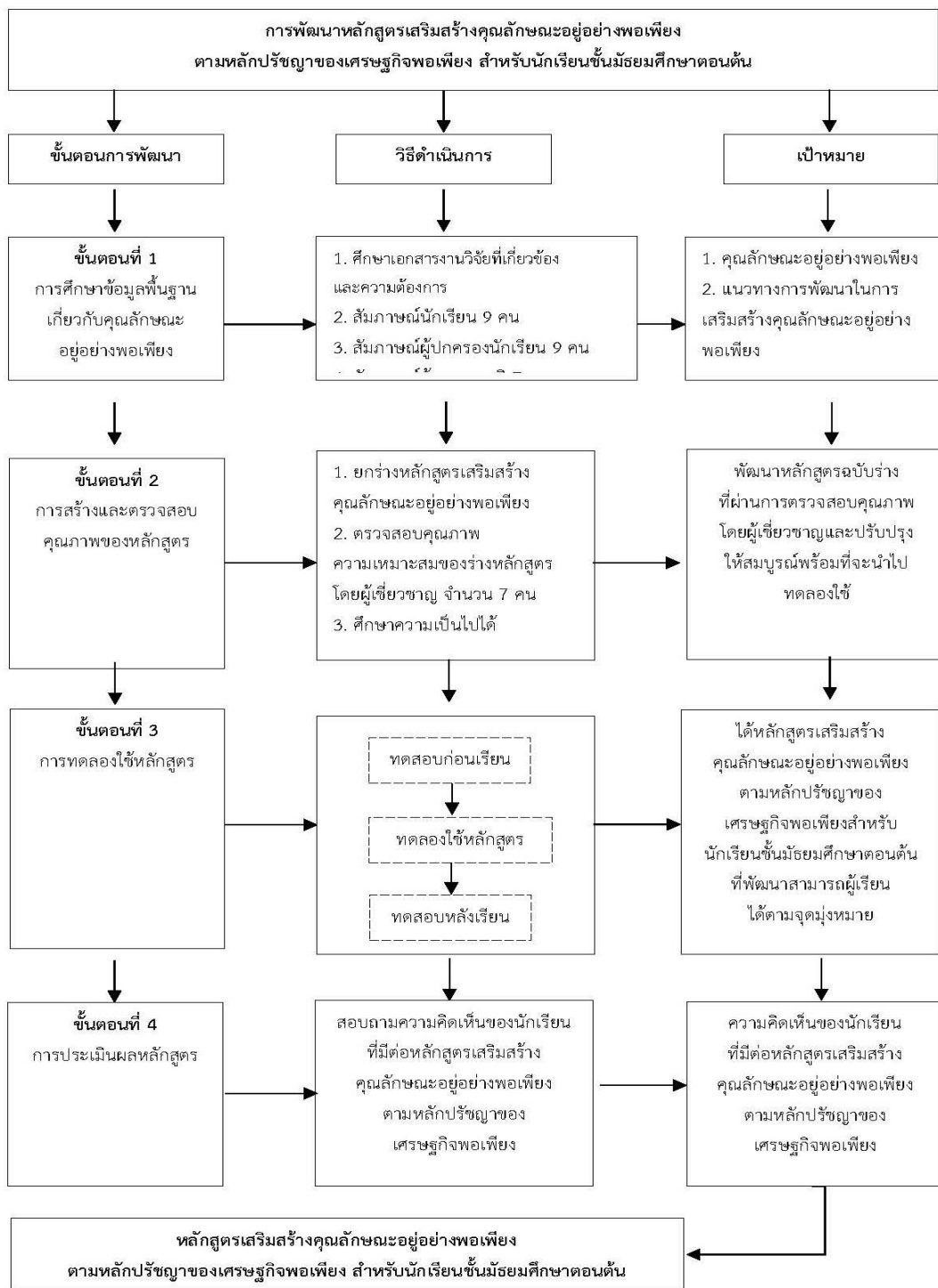
**ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง
ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น**

สอบถามความคิดเห็นในการบรรลุจุดหมายของนักเรียนที่มีต่อหลักสูตรเสริมสร้าง
คุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษา
ตอนต้น

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้วิจัยสรุปแผนภาพการดำเนินงาน ดังนี้

ภาพ 11 ขั้นตอนการวิจัย

ตาราง 7 แสดงขั้นตอนการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตาม
หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ขั้นตอนการวิจัย	คำถามการวิจัย	วัตถุประสงค์ การวิจัย	วิธีดำเนินการ	แหล่งข้อมูล	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
1. การศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น	คุณลักษณะ อยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นอย่างไร ในปัจจุบัน และมีแนวทางการในการเสริมสร้างคุณลักษณะ อยู่อย่างพอเพียงอย่างไร	เพื่อศึกษาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง และแนวทางในการเสริมสร้างคุณลักษณะ อยู่อย่างพอเพียงสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น	ศึกษาความต้องการและความคิดเห็นของ - นักเรียน - ผู้ปกครอง - ผู้ทรงคุณวุฒิ	1. นักเรียน 9 คน 1.1 นักเรียน ม.1 จำนวน 3 คน 1.2 นักเรียน ม.2 จำนวน 3 คน 1.3 นักเรียน ม.3 จำนวน 3 คน 2. ผู้ปกครองของนักเรียน 9 คน 2.1 ผู้ปกครองของนักเรียน ม.1 จำนวน 3 คน 2.2 ผู้ปกครองของนักเรียน ม.2 จำนวน 3 คน 2.3 ผู้ปกครองของนักเรียน ม.3 จำนวน 3 คน 3. ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน แบ่งเป็น 3.1 ผู้ทรงคุณวุฒิด้านหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 2 คน 3.2 ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ จำนวน 2 คน 3.3 ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง จำนวน 3 คน	1. แบบสัมภาษณ์นักเรียน 2. แบบสัมภาษณ์ผู้ปกครองของนักเรียน 3. แบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ในประเด็นเกี่ยวกับคุณลักษณะ อยู่อย่างพอเพียง และแนวทางการพัฒนาในการเสริมสร้างคุณลักษณะ อยู่อย่างพอเพียงสำหรับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ขั้นตอนการวิจัย	คำถามการวิจัย	วัตถุประสงค์ การวิจัย	วิธีดำเนินการ	แหล่งข้อมูล	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
2 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร เสริมสร้างคุณลักษณะ อยู่อย่างพอเพียง	1. คุณภาพของหลักสูตร เสริมสร้างคุณลักษณะ อยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญา	เพื่อสร้างและตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร เสริมสร้างคุณลักษณะ อยู่อย่างพอเพียง	1. ศึกษาวิเคราะห์ ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ 2. ร่างหลักสูตร เสริมสร้าง	1. ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คน แบ่งเป็น ผู้เชี่ยวชาญ 1.1 ด้านการพัฒนาหลักสูตร	1. หลักสูตร เสริมสร้างคุณลักษณะ อยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญา
ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น	ของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นเป็นอย่างไร 2. ผลการทดลองใช้หลักสูตร จากนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง เป็นอย่างไร	ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น	คุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง 3. ประเมินร่างหลักสูตร เสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง โดยผู้เชี่ยวชาญ	และการสอน จำนวน 3 คน 1.2 ด้านวัดและประเมินผล จำนวน 2 คน 1.3 ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 2 คน 2. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยพะเยา ที่สังกัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ปีการศึกษา 2564 จำนวน 15 คน ที่สมัครใจ	ของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น 2. แบบประเมินความเหมาะสมของหลักสูตร - ความเหมาะสมของหลักสูตร - ความเป็นไปได้ของหลักสูตร
3. การทดลองใช้หลักสูตร เสริมสร้างคุณลักษณะ อยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ	ผลการใช้หลักสูตร เสริมสร้างคุณลักษณะ อยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับ	เพื่อทดลองใช้หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้น	ทดลองใช้หลักสูตร เสริมสร้างคุณลักษณะ อยู่อย่างพอเพียงโดยใช้แบบแผนการทดลองแบบกลุ่มเดียวทดสอบก่อน	นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยพะเยา ที่สังกัดกระทรวงการ	แบบวัดคุณลักษณะ อยู่อย่างพอเพียง 3 ฉบับ - แบบวัดความพอประมาณ - แบบวัดความมีเหตุผล - แบบวัด

ขั้นตอนการวิจัย	คำถามการวิจัย	วัตถุประสงค์ การวิจัย	วิธีดำเนินการ	แหล่งข้อมูล	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
พอเพียง สำหรับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น	นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นก่อนเรียนและหลังเรียนเป็นอย่างไร	มัธยมศึกษาตอนต้น	เรียนและหลังเรียน	อุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม ปีการศึกษา 2564	การ มีภูมิคุ้มกันที่ดี
4. การประเมินผล	ผลการประเมิน	เพื่อประเมินผล	สอบถามความ	นักเรียน จำนวน 30 คน	แบบประเมิน ความ
หลักสูตร	หลักสูตร	หลักสูตรเสริมสร้าง	คิดเห็นของ	หลังเสร็จ	คิดเห็นของ
เสริมสร้าง	เสริมสร้าง	คุณลักษณะอยู่	นักเรียนที่มีต่อ	สิ้น การจัด	นักเรียน ที่มีต่อ
คุณลักษณะอยู่	คุณลักษณะอยู่	อย่างพอเพียงตาม	หลักสูตร	กิจกรรมการ	หลักสูตร
อย่างพอเพียง	อย่างพอเพียง	หลักปรัชญาของ	เสริมสร้าง	เรียนรู้ตาม	
ตามหลักปรัชญา	ตามหลักปรัชญา	เศรษฐกิจพอเพียง	คุณลักษณะ อยู่	หลักสูตร ที่	
ของเศรษฐกิจ	ของเศรษฐกิจ	สำหรับนักเรียนชั้น	อย่างพอเพียง	พัฒนาขึ้น	
พอเพียง สำหรับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น	พอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นอย่างไร	มัธยมศึกษาตอนต้น	ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง		

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

วัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงและแนวทางในการเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้วิจัยดำเนินการตาม ขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น แล้วนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์เกี่ยวกับคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงและศึกษาแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง

ขั้นที่ 2 ศึกษาความคิดเห็นของเกี่ยวกับคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงและแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง เป็นการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง โดยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ไปสู่การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

1. แหล่งข้อมูล

ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ (Interview) โดยใช้รูปแบบการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) สำหรับผู้ให้ข้อมูล 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) นักเรียน จำนวน 9 คน 2) ผู้ปกครองของนักเรียน จำนวน 9 คน 3) ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน ซึ่งผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนดคุณสมบัติของผู้ทรงคุณวุฒิที่ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์ ดังนี้

1.1 นักเรียน จำนวน 9 คน

1.1.1 นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 3 คน โดยกำหนดเกณฑ์การเลือก คือ เป็นนักเรียนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยพะเยาที่กำลังศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

1.1.2 นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 3 คน โดยกำหนดเกณฑ์การเลือกคือ เป็นนักเรียนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยพะเยาที่กำลังศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

1.1.3 นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 3 คน โดยกำหนดเกณฑ์การเลือกคือ เป็นนักเรียนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยพะเยาที่กำลังศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

1.2 ผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 9 คน

1.2.1 ผู้ปกครองของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 3 คน โดยกำหนดเกณฑ์การเลือก คือ เป็นผู้ปกครองของนักเรียนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยพะเยาที่กำลังศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

1.2.2 ผู้ปกครองของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 3 คน โดยกำหนดเกณฑ์การเลือก คือ เป็นผู้ปกครองของนักเรียนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยพะเยาที่กำลังศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

1.2.3 ผู้ปกครองของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 3 คน โดยกำหนดเกณฑ์การเลือก คือ เป็นผู้ปกครองของนักเรียนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยพะเยาที่กำลังศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

1.3 ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน

1.3.1 ผู้ทรงคุณวุฒิด้านหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 2 คน โดยกำหนดเกณฑ์การเลือก คือ มีคุณสมบัติเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ มีประสบการณ์การทำงานด้านหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หรือมีผลงานทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง และ/หรือมีคุณวุฒิสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก

1.3.2 ผู้ทรงคุณวุฒิด้านหลักสูตรและการสอน จำนวน 2 คน โดยกำหนดเกณฑ์การเลือกคือ มีคุณสมบัติเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ มีประสบการณ์การทำงานด้านหลักสูตรและการสอน หรือมีผลงานทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง และ/หรือมีคุณวุฒิสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก

1.3.3 ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง จำนวน 3 คน โดยกำหนดเกณฑ์การเลือก คือ มีคุณสมบัติเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ มีประสบการณ์การทำงานด้านเสริมสร้างคุณลักษณะ ค่านิยมหรือคุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับนักเรียน หรือมีผลงานทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง และ/หรือมีคุณวุฒิสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโทขึ้นไป

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (semi-structured interview) เพื่อศึกษาเกี่ยวกับคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงซึ่งเป็นคุณลักษณะที่แสดงออกถึงการดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ มีเหตุผล รอบคอบ มีคุณธรรม มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีและปรับตัวเพื่ออยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข และแนวทางในการพัฒนาเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

3. การสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือ

แบบสัมภาษณ์คุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงเป็นแบบกึ่งโครงสร้าง (semi-structured interview) เพื่อศึกษาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวทางในการพัฒนาเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีขั้นตอนการสร้างดังนี้

3.1 กำหนดจุดมุ่งหมายของแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (semi-structured interview) ให้ชัดเจน

3.2 ศึกษาเอกสารข้อมูล งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (semi-structured interview) เกี่ยวกับคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวทางในการพัฒนาเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

3.3 กำหนดกรอบแนวทางการสัมภาษณ์ ข้อประเด็นคำถามที่เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์พิจารณาตรวจสอบ ความถูกต้องของเนื้อหาที่ต้องการตามจุดมุ่งหมายการสัมภาษณ์

3.4 สร้างแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (semi-structured interview) ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และแนวทางในการพัฒนาเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยแบ่งออกเป็น 3 ฉบับ ดังนี้

ฉบับที่ 1 สำหรับนักเรียน โดยการออกแบบประเด็นคำถามสำหรับ การสัมภาษณ์
ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสัมภาษณ์เพื่อศึกษาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นปัจจุบัน โดยกำหนดประเด็นคำถามดังนี้

1. นักเรียนคิดว่าคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง 3 ด้าน ประกอบด้วยอะไรบ้าง

1.1 ด้านความพอประมาณ

1.2 ด้านความมีเหตุผล

1.3 ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดี

2. นักเรียนคิดว่านักเรียนมีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทั้ง 3 ด้าน หรือไม่มากนักน้อยเพียงใด อย่างไร

ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาเสริมสร้างคุณลักษณะ อยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยกำหนดประเด็นคำถามดังนี้

1. นักเรียนอยากเรียนรู้เกี่ยวกับคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างไรบ้าง

2. นักเรียนต้องการให้จัดกิจกรรมเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างไร

ฉบับที่ 2 สำหรับผู้ปกครองของนักเรียน โดยการออกแบบประเด็นคำถามสำหรับ การสัมภาษณ์ ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสัมภาษณ์เพื่อศึกษาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นปัจจุบัน โดยกำหนดประเด็นคำถามดังนี้

1. ผู้ปกครองของนักเรียนคิดว่าคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง 3 ด้าน ประกอบด้วยอะไรบ้าง

1.1 ด้านความพอประมาณ

1.2 ด้านความมีเหตุผล

1.3 ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดี

2. คุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีประโยชน์ต่อบุตรหลานของท่านในอนาคตอย่างไร

ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาเสริมสร้างคุณลักษณะ อยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยกำหนดประเด็นคำถามดังนี้

1. ผู้ปกครองของนักเรียนอยากให้โรงเรียนสนับสนุนจัดกิจกรรมเกี่ยวกับคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในรูปแบบใดบ้าง
 2. ผู้ปกครองของนักเรียนต้องการให้จัดกิจกรรมเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างไร
- ฉบับที่ 3 สำหรับผู้ทรงคุณวุฒิ โดยการออกแบบประเด็นคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสัมภาษณ์เพื่อศึกษาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นปัจจุบัน โดยกำหนดประเด็นคำถามดังนี้

1. ปัญหาการปฏิบัติตนตามคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นปัจจุบัน เป็นอย่างไร
2. ท่านคิดว่าควรมีแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นปัจจุบัน เป็นไปในทิศทางใด
3. ท่านมีความต้องการให้นักเรียนมัธยมในสถานศึกษามีการปฏิบัติตนตามคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงอย่างไร

ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาเสริมสร้างคุณลักษณะ อยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยกำหนดประเด็นคำถามดังนี้

1. ปัญหาการขาดคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงที่เกิดขึ้น ท่านคิดว่าควรมีการเตรียมความพร้อมอย่างไรในสถานการณ์
2. ท่านคิดว่านักเรียนควรมีกำหนดกรอบเนื้อหาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาอย่างไร

3.5 นำแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (semi-structured interview) ทั้ง 3 ฉบับที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษางานวิทยานิพนธ์ตรวจสอบความเหมาะสมและปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

3.6 นำแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (semi-structured interview) ให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 คน ดังนี้ ด้านวัดและประเมินผล จำนวน 2 คน ด้านหลักสูตรและการสอน จำนวน 1 คน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC : Index of item objective congruence) แล้วนำมาเทียบกับเกณฑ์มาตรฐาน (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2543, น. 117)

3.7 ปรับปรุงสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (semi-structured interview) ให้มีความเหมาะสมตามคำแนะนำและข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญและจัดพิมพ์แบบสัมภาษณ์ ฉบับสมบูรณ์

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ดำเนินการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ (interview) ผู้ให้ข้อมูล 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) นักเรียน จำนวน 9 คน 2) ผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 9 คน 3) ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน เป็นการสัมภาษณ์รายบุคคล ดังนี้

4.1 ประสานงานติดต่อขอรับเอกสารหนังสือแนะนำตัวผู้วิจัยและหนังสือ ขออนุญาต เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยการสัมภาษณ์นักเรียน ผู้ปกครองนักเรียน และผู้ทรงคุณวุฒิ จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร เพื่อประสานงานขอความร่วมมือ ในการเก็บข้อมูลวิจัย

4.2 ผู้วิจัยติดต่อประสานงานกับนักเรียน ผู้ปกครองนักเรียน และผู้ทรงคุณวุฒิ โดยประสานงานและส่งหนังสือขอเข้ารับการสัมภาษณ์ถึงนักเรียน ผู้ปกครองนักเรียน และผู้ทรงคุณวุฒิ โดยมีลำดับการประสานนัดหมายวัน เวลา และสถานที่ในการสัมภาษณ์

4.3 ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์นักเรียน ผู้ปกครองนักเรียนและผู้ทรงคุณวุฒิ ด้วยตนเองเป็นรายบุคคล เกี่ยวกับศึกษาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงและแนวทางการพัฒนา คุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง เพื่อเป็นกรอบแนวทางการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะ อยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และดำเนินการสรุปประเด็นสำคัญตามวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ (interview)

4.4 ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ (interview) ดำเนินการวิเคราะห์ ความต้องการจำเป็นและสรุปผลแต่ละประเด็นสำคัญของการสัมภาษณ์ จัดเตรียมเป็นฐานข้อมูล สำหรับการพัฒนาหลักสูตรฉบับร่างในขั้นตอนต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ 3 กลุ่ม ได้แก่ นักเรียน ผู้ปกครอง และผู้ทรงคุณวุฒิ โดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและวิเคราะห์ข้อมูลโดยการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย คือ การสรุปจากสิ่งที่ปรากฏขึ้นจากการสัมภาษณ์และผลการวิเคราะห์ในรูปแบบการเขียนรายงาน เชิงพรรณนาวิเคราะห์เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลัก ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

5.1 คุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในปัจจุบัน

5.2 แนวทางการในการเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา

วัตถุประสงค์ เพื่อสร้างและตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. การสร้างหลักสูตร ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยสอดคล้องกับผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานในขั้นตอนที่ 1 ซึ่งดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การศึกษาสังเคราะห์องค์ประกอบของหลักสูตร

ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาหลักการและแนวคิดของนักการศึกษาทั้งต่างประเทศและไทย เกี่ยวกับองค์ประกอบของหลักสูตร ได้แก่ Tyler (1949; Taba, 1962; Beauchamp, 1975; อารัง บัวศรี, 2542; วิชัย วงศ์ใหญ่, 2554) โดยผู้วิจัยดำเนินการสังเคราะห์องค์ประกอบของหลักสูตร พบว่าในองค์ประกอบของหลักสูตรมีความคล้ายคลึงกันและความแตกต่างกันในส่วนของรายละเอียดบางประการ และสรุปประเด็นความสำคัญที่สอดคล้องสังเคราะห์เป็นองค์ประกอบของหลักสูตร มี 6 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) หลักการของหลักสูตร 2) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร 3) โครงสร้างกิจกรรมและประสบการณ์ 4) แนวการจัดกิจกรรม 5) สื่อและแหล่งเรียนรู้ 6) แนวทางการวัดและประเมินผล

ขั้นที่ 2 การศึกษา วิเคราะห์และสังเคราะห์แนวคิดสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา

ผู้วิจัยดำเนินการศึกษา วิเคราะห์และสังเคราะห์แนวคิดสำคัญที่จะเป็นพื้นฐานการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ได้แก่ หลักการและแนวคิดของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หลักการและแนวคิดของการพัฒนาคุณลักษณะ และแนวคิดทฤษฎีสำคัญที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ดังนี้

1. ศึกษาหลักการและแนวคิดของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักวิชาการการศึกษา
2. ศึกษาหลักการและแนวคิดของการพัฒนาคุณลักษณะของนักวิชาการการศึกษา
3. ศึกษาวิเคราะห์และสังเคราะห์แนวคิดสำคัญเกี่ยวกับคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงของนักวิชาการการศึกษา

ขั้นที่ 3 การยกร่างหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

1. การยกร่างหลักสูตร ผู้วิจัยนำประเด็นสำคัญของการศึกษาในชั้นตอนที่ 2 จากหลักการ และแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวทางการพัฒนาเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงมาวิเคราะห์เป็นรายละเอียดขององค์ประกอบหลักสูตรที่เน้นกิจกรรม และประสบการณ์ มีทั้งหมด 6 องค์ประกอบ ได้แก่

1.1 หลักการของหลักสูตร

หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นเป็นหลักสูตรเน้นกิจกรรมและประสบการณ์ มีหลักการที่สำคัญ ดังนี้

1.1.1 เป็นหลักสูตรเสริมการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ที่ต้องการได้รับการส่งเสริมในด้านความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดี ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1.1.2 เป็นหลักสูตรเสริมการศึกษายึดตามรูปแบบของหลักสูตรเน้นกิจกรรมและประสบการณ์ (The activity and experience curriculum) เป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรโดยมุ่ง ให้ผู้เรียนจะต้องรู้จักวิธีการแก้ปัญหาทางมือกระทำวางแผนด้วยตนเองเป็นการเรียน โดยการกระทำ เน้นการแก้ปัญหาที่สอดคล้องกับบริบทสังคมปัจจุบันในชีวิตจริงของผู้เรียนซึ่งเป็นกิจกรรมและ มโนทัศน์หลัก

1.1.3 เป็นหลักสูตรเสริมการศึกษาที่มุ่งเน้นกระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดคุณลักษณะศึกษาของลิคโคนา (Lickona) มีองค์ประกอบสำคัญของคุณลักษณะที่ดีเชื่อมประสานปฏิสัมพันธ์กันในการรู้คิดเชิงจริยธรรม ความสำนึกเชิงจริยธรรมและการปฏิบัติการเชิงจริยธรรม ด้วยการเตรียมสร้างประสบการณ์รับรู้ เรียนรู้สิ่งใหม่ผสานกับความรู้เดิม สะท้อนความคิดเชื่อมโยงกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สร้างความรู้และประยุกต์ใช้ และกำหนดคุณลักษณะด้านอยู่อย่างพอเพียง

1.1.4 เป็นหลักสูตรเสริมการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักสูตรแกนกลางการจัดการศึกษา พุทธศักราช 2551 ในด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (กิจกรรมชุมนุม)

1.2 จุดมุ่งหมายของหลักสูตร

หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มุ่งพัฒนาผู้เรียนที่เป็นกำลังสำคัญของชาติให้เป็นผู้ที่มีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงยึดแนวคิดคุณลักษณะศึกษาของลิคโคนา (Lickona) จึงกำหนดเป็นจุดมุ่งหมายของหลักสูตร เพื่อให้เกิดกับผู้เรียนดังนี้

1.2.1 มีความรู้คิดและเข้าใจในคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงด้านความพอประมาณ ความมีเหตุผลและการมีภูมิคุ้มกันที่ดี ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1.2.2 มีการประพฤติปฏิบัติตนตามคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงด้านความพอประมาณ ความมีเหตุผลและการมีภูมิคุ้มกันที่ดี ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1.2.3 มีสำนึกเชิงคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงด้านความพอประมาณความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดี ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1.3 โครงสร้างกิจกรรมและประสบการณ์

หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น กำหนดกิจกรรมและประสบการณ์ ดังนี้

1.3.1 คำอธิบายกิจกรรมและประสบการณ์

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Philosophy of the Sufficiency Economy) เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุก ระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัวระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนิน ไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี พอสมควร ต่อการกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในภายนอก ทั้งนี้ต้องอาศัย ความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผน และการดำเนินการ ทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์ สุจริต และมีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียรมีสติปัญญาและความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

แนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง 3 ด้าน ดังนี้

1. ความพอประมาณ หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับการดำรงชีวิตแบบพอดี พอเพียง ตามความสามารถ และศักยภาพของตนที่มีอยู่ และต้องเป็น ไปอย่างมีเหตุผลที่เหมาะสมตลอดจนพึงนึกถึงผลที่จะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น สามารถพึ่งตนเองได้ โดยพิจารณาจากการตัดสินใจเลือกกระทำตามสถานการณ์ต่าง ๆ

2. ความมีเหตุผล หมายถึง การนำหลักความรู้ และคุณธรรมมาใช้ในการตัดสินใจ ในการดำเนินชีวิตด้วยความพอเพียง มีการพิจารณาเหตุปัจจัยและข้อมูลที่เกี่ยวข้องอย่างรอบคอบคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้น โดยพิจารณาจากการตัดสินใจเลือกกระทำตามสถานการณ์ต่าง ๆ

3. การมีภูมิคุ้มกันที่ดี หมายถึง เป็นการเตรียมความพร้อม ความรู้ จิตใจทัศนคติที่จะรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกลเพื่อป้องกันและลดความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลง จากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

กระบวนการพัฒนาเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงภายใต้กรอบเงื่อนไขความรู้ และเงื่อนไขคุณธรรมบนพื้นฐาน 4 มิติที่เป็นการพัฒนา สมดุล ยั่งยืน ดังนี้

1. เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและ ความระมัดระวังในการปฏิบัติ

2. เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้าง ประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตและ มีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

3. มิติด้านเศรษฐกิจ เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเศรษฐกิจแบบพออยู่พอกินให้มีความขยันหมั่นเพียร ประกอบสัมมาอาชีพเพื่อให้พึ่งตนเองได้ให้พ้นจากความยากจน การปฏิบัติตามทฤษฎีใหม่ตามแนว พระราชดำริเป็นตัวอย่างของการปฏิบัติตามเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งได้ช่วยให้เกษตรกรจำนวนมากมีรายได้ เพิ่มสูงขึ้น และมีชีวิตที่เป็นสุขตามสมควรแก่สภาพพ้นจากการเป็นหนี้และความยากจน สามารถ พึ่งตนเองได้มีครอบครัว ที่อบอุ่นและเป็นสุข

4. มิติด้านจิตใจ เศรษฐกิจพอเพียงเน้นที่จิตใจที่รู้จักพอ คือ พอดีพอประมาณ และพอใจ ในสิ่งที่มี ยินดีในสิ่งที่ได้ ไม่โลภ เศรษฐกิจพอเพียงจะต้องเริ่มที่ตัวเองโดยสร้างรากฐานทางจิตใจที่มั่นคง โดยเริ่มจากใจที่รู้จักพอเป็นการปฏิบัติตามทางสายกลางหรือมัชฌิมาปฏิปทา

5. มิติด้านสังคม เศรษฐกิจพอเพียงมุ่งให้เกิดสังคมที่มีความสุขสงบ ประชาชน มีความเมตตาเอื้ออาทร ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่ใช่ต่างคนต่างอยู่มุ่งให้เกิดความสามัคคีร่วมมือ เพื่อให้ทุกคนอยู่ร่วมกันได้โดย ปราศจากการเบียดเบียนกันการเอาัดเอาเปรียบกัน การมุ่งร้าย ทำลายกัน

6. มิติด้านวัฒนธรรม วัฒนธรรม หมายถึง วิธีชีวิต (way of life) ของประชาชน เศรษฐกิจพอเพียงมุ่งให้เกิดวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตที่ประหยัด อุดม มีชีวิตที่เรียบง่าย ไม่ฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือย ไม่ตกเป็นทาส ของวัตถุนิยมและบริโภคนิยม ซึ่งทำให้เกิดการเป็นหนี้เป็นสินเกิดการทุจริตคอร์รัปชัน เป็นปัญหาสังคมที่ ร้ายแรงที่สุดปัญหาหนึ่งที่บ่อนทำลายความมั่นคงของชาติ

1.3.2 ผลการเรียนรู้

โครงสร้างกิจกรรมและประสบการณ์ของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีผลการเรียนรู้ (Learning Outcomes) รวม 10 ข้อ ดังนี้

1. อธิบายความเป็นมา หลักการและความสำคัญของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ต่อวิถีสังคมไทย
2. อธิบายหลักการของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านความพอประมาณ และนำไปใช้ในชีวิตประจำวันของตนเอง
3. ประยุกต์ใช้แนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านความพอประมาณ ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียนและชุมชนสังคม
4. บอกวิธีการใช้ความมีเหตุผล ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในการดำเนินชีวิตของตนเอง
5. วิเคราะห์หลักการของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านความมีเหตุผลที่มีต่อ ในการพัฒนาชุมชนและสังคม
6. เสนอแนวทางการพัฒนาการผลิตในชุมชนการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
7. ประยุกต์ใช้แนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดี ในการปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่าง
8. มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาท้องถิ่นตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีต่อชุมชนและสังคม
9. ตระหนักถึงความสำคัญของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่มีต่อวิถีการดำเนินชีวิตของตนเองในสังคม
10. ปฏิบัติตนตามแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตประจำวันก่อเกิดเป็นกิจนิสัยมีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง

1.3.3 โครงสร้างหน่วยกิจกรรมและประสบการณ์

โครงสร้างหน่วยกิจกรรมและประสบการณ์ ของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ประกอบด้วย 4 หน่วย การเรียนรู้ โดยกำหนดเวลาเรียนจำนวน 20 ชั่วโมง ใช้ในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (กิจกรรมชุมนุม) และมีผลการเรียนรู้ ดังนี้

ตาราง 8 แสดงโครงสร้างหน่วยกิจกรรมและประสบการณ์

หน่วยที่	ชื่อ หน่วยกิจกรรมและ ประสบการณ์	ผลการเรียนรู้ (ข้อที่)	มโนทัศน์หลัก	เวลา (ชม.)
1	ชีวิตพอเพียง สังคมเพียงพอ	1, 2, 3	1. กิจกรรมปฐมแห่งความพอเพียง 2. กิจกรรมหัวใจพอประมาณ 3. กิจกรรมชีวิตพอเพียง 4. กิจกรรมชานเรือนพอประมาณ 5. กิจกรรมสังคมเพียงพอ	5
2	เติมต่อเหตุผล ชุมชนสามัคคี	4, 5, 6	1. กิจกรรมหางเสือกกับใบเรือ 2. กิจกรรมชีวิตดีมีเหตุผล 3. กิจกรรมถอดสลักความพอเพียง 4. กิจกรรมพริกบ้านเหนือเกลือบ้านใต้ 5. กิจกรรมชุมชนสามัคคีวิถีที่ตนเอง	5
3	ชีวิที่มีสุข ปลูกพลังสังคม	7, 8	1. กิจกรรมเจาะใจภูมิคุ้มกัน 2. กิจกรรมภูมิคุ้มกันดีชีวิที่มีสุข 3. กิจกรรมสร้างใจบ้านสานภูมิคุ้มกัน 4. กิจกรรมปลูกพลังสังคมพอเพียง	5
4	สร้างสมคุณลักษณะ อยู่อย่างพอเพียง	9, 10	1. กิจกรรมหนทางสู่อยู่อย่างพอเพียง 2. กิจกรรมเกลา (นิสัย) อยู่อย่างพอเพียง 3. กิจกรรมอยู่อย่างพอเพียงเสียดชีวิต	5

1.4 แนวการจัดกิจกรรมและประสบการณ์

หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ “ELRC2” ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนโดยการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่เสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง โดยการผสานแนวคิดขั้นตอนการเรียนรู้ของลิคโคนา (Lickona) และการเรียนรู้เพื่อพัฒนาจิตพิสัยของแครทวอลบลูม, และมาเซีย (Krathwohl, Bloom, & Masai) รวมถึงรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของวาริรัตน์ แก้วอุไร และคณะ สามารถสรุปเป็นขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ “ELRC2” 5 ขั้นตอน เพื่อพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง อธิบายได้ ดังนี้

ขั้นที่ 1 เตรียมสร้างประสบการณ์รับรู้ (Encouraging perception: E)

เป็นขั้นตอนที่สร้างการรับรู้ ประสบการณ์ของคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่จะปลูกฝังแก่ผู้เรียนเกิดความสนใจ

ขั้นที่ 2 เรียนรู้สิ่งใหม่ผสานกับความรู้เดิม (Learning: L)

เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนเกิดการการเรียนรู้แบบร่วมมือและการช่วยเหลือกันและเกิดการสนองต่อกิจกรรมการเรียนรู้คุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ขั้นที่ 3 สะท้อนความคิดเชื่อมโยงกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Reflecting: R)

เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ในการเรียนรู้เกี่ยวกับคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ขั้นที่ 4 สร้างความรู้และประยุกต์ใช้ (Constructing: C)

เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและจัดระบบความคิดตามมโนทัศน์ของคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง มาอยู่ในระบบมโนทัศน์ของตนสู่การประยุกต์ใช้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ขั้นที่ 5 กำหนดคุณลักษณะด้านอยู่อย่างพอเพียง (Characterization: C)

เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนปฏิบัติตนตามคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงอย่างสม่ำเสมอและกระทำต่อเนื่องจนเกิดเป็นกิจนิสัย ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ “ELRC2” 5 ขั้นตอน เป็นการมุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนที่เป็นกำลังสำคัญของชาติให้เป็นผู้ที่มีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงยึดแนวคิดคุณลักษณะศึกษาของลิคโคนา (Lickona)

1.5 สื่อและแหล่งเรียนรู้

หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มุ่งพัฒนาผู้เรียนที่เป็นกำลังสำคัญของชาติให้เป็น ผู้ที่มีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์และสังคม ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ทุกเวลา ทุกสถานที่และเรียนรู้ได้จากสื่อการเรียนรู้อะไรก็ได้และแหล่งการเรียนรู้ ทุกประเภท รวมทั้งจากเครือข่ายการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่มีอยู่ท้องถิ่น ชุมชนและแหล่งอื่น ๆ เน้นสื่อ ที่ผู้เรียนและผู้สอนใช้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองผู้เรียน ผู้สอนสามารถจัดทำและพัฒนาสื่อ การเรียนรู้ขึ้นเองหรือนำสื่อต่าง ๆ ที่มีอยู่รอบตัวและในระบบสารสนเทศมาใช้ในการเรียนรู้ โดยใช้ วิจารณ์ญาณ ทั้งสื่อและแหล่งเรียนรู้ ดังนี้

1. สื่อการเรียนรู้

- 1.1 วิดีทัศน์
- 1.2 หนังสือ ตำราและเอกสารงานวิชาการ
- 1.3 เว็บไซต์ออนไลน์ ผ่านอินเทอร์เน็ต
- 1.4 อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2. แหล่งเรียนรู้

- 2.1 ห้องสมุดโรงเรียน
- 2.2 ห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์
- 2.3 ศูนย์บรรณสารและการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยพะเยา
- 2.4 ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง มหาวิทยาลัยพะเยา
- 2.5 หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงระดับประเทศบ้านดอกบัว อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา
- 2.6 อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1.6 แนวทางการวัดและประเมินผล

หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นหลักสูตรเสริมการศึกษาภายใต้กิจกรรมพัฒนา ผู้เรียน (กิจกรรมชุมนุม) ซึ่งผู้สอนวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามตัวชี้วัดของผลการเรียนรู้ ตามที่กำหนดในหน่วยการเรียนรู้ผู้สอนใช้วิธีการที่หลากหลายจากแหล่งข้อมูลหลาย ๆ แหล่ง เพื่อให้ ได้ผล การประเมินที่สะท้อนความรู้ความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียนโดยวัดและประเมินการเรียนรู้ อย่างต่อเนื่องไปพร้อมกับการจัดการเรียนการสอน สังเกตพัฒนาการและความประพฤติของผู้เรียน สังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรม ผู้สอนเน้นการประเมินตามสภาพจริงกำหนดให้ผู้เรียน

ได้เรียนรู้ตามผลการเรียนรู้ มีการประเมินการปฏิบัติกิจกรรมและผลงานของผู้เรียนและเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรมตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในแต่ละกิจกรรมการเรียนรู้ ดังนี้

1.6.1 การตัดสินผลการเรียน

หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น กำหนดหลักเกณฑ์การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ เพื่อตัดสินผลการเรียนของผู้เรียน ดังนี้

- 1) ผู้เรียนต้องมีเวลาเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ของเวลาเรียนในกิจกรรมชุมนุมทั้งหมด
- 2) ผู้เรียนต้องได้รับการประเมินทุกผลการเรียนรู้และผ่านตามเกณฑ์ที่กำหนดในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (กิจกรรมชุมนุม)
- 3) การตัดสินผลการเรียน ตัดสินเป็นกิจกรรมชุมนุม โดยใช้ผลการประเมินระหว่างภาคการศึกษา

1.6.2 การให้ระดับผลการเรียน

การประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน จะต้องพิจารณาทั้งเวลาการเข้าร่วมกิจกรรมการปฏิบัติกิจกรรมและผลงานของผู้เรียนตามเกณฑ์ที่กำหนด และให้ผลการประเมินเป็น “ผ่าน” และ “ไม่ผ่าน”

ให้ใช้ตัวอักษรแสดงผลการประเมิน ดังนี้

“ผ” หมายถึง ผู้เรียนมีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (กิจกรรมชุมนุม) ปฏิบัติกิจกรรมและมีผลงานตามเกณฑ์ที่กำหนด

“มผ” หมายถึง ผู้เรียนมีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (กิจกรรมชุมนุม) ปฏิบัติกิจกรรมและมีผลงานไม่เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด

ในกรณีที่ผู้เรียนได้ผลของกิจกรรมเป็น “มผ” ต้องจัดซ่อมเสริมให้ผู้เรียนทำกิจกรรม ในส่วนที่ผู้เรียนไม่ได้เข้าร่วมหรือไม่ได้ทำจนครบถ้วน แล้วจึงเปลี่ยนผลจาก “มผ” เป็น “ผ” ได้ทั้งนี้ ต้องดำเนินการให้เสร็จสิ้นภายในปีการศึกษานั้น ยกเว้นมีเหตุสุดวิสัยให้อยู่ในดุลยพินิจ

ขั้นที่ 4 การจัดทำคู่มือการใช้หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นเพื่อสร้างความเข้าใจสำหรับผู้ที่นำหลักสูตรไปใช้และก่อให้เกิดผลบรรลุตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร โดยมีองค์ประกอบ ดังนี้

- 1) ความเป็นมา 2) วัตถุประสงค์ 3) โครงสร้างกิจกรรมและประสบการณ์ 4) แนวการจัดกิจกรรม 5) โครงสร้างแผนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ 6) สื่อและแหล่งเรียนรู้ 7) แนวทางการวัดและประเมินผล 8) กำหนดการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ 9) ขอบข่ายแผนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ 10) แผนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์

2. การตรวจสอบคุณภาพและปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเหมาะสมของหลักสูตร แล้วทำการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรก่อนนำไปทดลองใช้หลักสูตร ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

2.1 แหล่งข้อมูล

2.1.1 ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 7 คน ในการตรวจสอบความเหมาะสมของหลักสูตร แบ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรและการสอน ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและผู้เชี่ยวชาญ ด้านวัดและประเมินผลการ มีคุณสมบัติ ดังนี้

1) ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน จำนวน 3 คน โดยกำหนดเกณฑ์การเลือก คือ มีคุณสมบัติเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ มีประสบการณ์การทำงานด้านหลักสูตร และการสอน หรือมีผลงานทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง และ/หรือมีคุณวุฒิสำเร็จการศึกษา ระดับปริญญาเอก

2) ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 2 คน โดยกำหนดเกณฑ์การเลือกคือ มีคุณสมบัติเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ มีประสบการณ์การทำงานด้านด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง หรือมีผลงานทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง และ/หรือมีคุณวุฒิสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโทขึ้นไป

3) ผู้เชี่ยวชาญด้านวัดและประเมินผล จำนวน 2 คน โดยกำหนดเกณฑ์การเลือก คือ มีคุณสมบัติเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ มีประสบการณ์การทำงานด้านวัดและประเมินผล หรือมีผลงานทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง และ/หรือมีคุณวุฒิสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.2.1 หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

2.2.2 แบบประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

2.3 การสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือ

2.3.1 หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีขั้นตอนดำเนินการ ดังนี้

1) วิเคราะห์โครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา โครงสร้างกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จุดมุ่งหมาย ผลการเรียนรู้และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

2) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง

3) กำหนดโครงสร้างกิจกรรมและประสบการณ์ในการเรียนรู้เกี่ยวกับคุณลักษณะ อยู่อย่างพอเพียงและกำหนดเวลาเรียนให้สอดคล้องกับโครงสร้างของหลักสูตรที่เน้นกิจกรรมและประสบการณ์ ตลอดจนแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น

4) กำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ ประกอบด้วย 4 หน่วยการเรียนรู้ ใช้เวลาเรียน ในชั่วโมงกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (กิจกรรมชุมนุม) รวมเวลาเรียน 20 ชั่วโมง

5) ยกร่างหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ตามองค์ประกอบของหลักสูตร 6 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) หลักการหลักของหลักสูตร 2) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร 3) โครงสร้างกิจกรรมและประสบการณ์ 4) แนวการจัดกิจกรรม 5) สื่อและแหล่งเรียนรู้ 6) แนวทางการวัดและประเมินผล

6) ร่างคู่มือการใช้หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยมีองค์ประกอบ ดังนี้ 1) ความเป็นมา 2) วัตถุประสงค์ 3) โครงสร้างกิจกรรมและประสบการณ์ 4) แนวการจัดกิจกรรม 5) โครงสร้างแผนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ 6) สื่อและแหล่งเรียนรู้ 7) แนวทางการวัดและประเมินผล 8) กำหนดการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ 9) ขอบข่ายแผนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ 10) แผนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์

7) นำร่างหลักสูตรและคู่มือการใช้หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อพิจารณาแล้วปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

8) ตรวจสอบคุณภาพของร่างหลักสูตรและคู่มือการใช้หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 7 ท่าน พิจารณาความเหมาะสมของหลักสูตรและคู่มือการใช้หลักสูตรและให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมโดยใช้แบบประเมินแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ตามแนวคิดของ Likert (Likert Scale)

9) ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญเพื่อให้ความเหมาะสมยิ่งขึ้นและนำข้อมูลเชิงปริมาณมาวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาระดับความเหมาะสมของหลักสูตร

10) ทดลองนำร่องใช้หลักสูตรกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยพะเยา ปีการศึกษา 2564 จำนวน 15 คน เพื่อพิจารณาหาความเป็นไปได้ เกี่ยวกับ

แนวการจัดกิจกรรม เวลาในการจัดกิจกรรม ลักษณะกิจกรรม โครงสร้างกิจกรรมและประสบการณ์ ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

11) ปรับปรุงหลักสูตรและคู่มือการใช้หลักสูตรหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะ อยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น

2.3.2 แบบประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะ อยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีขั้นตอนดำเนินการ ดังนี้

1) กำหนดจุดประสงค์ของการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรให้ชัดเจน และครอบคลุมประเด็นของการประเมิน

2) ศึกษาวิธีการสร้างแบบประเมินและกำหนดรูปแบบของการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตร

3) สร้างแบบประเมินความเหมาะสมของหลักสูตร โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 รายการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรเป็นมาตรฐาน ประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ตามแนวคิดของ Likert (Likert Scale) เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณา ความเหมาะสมของหลักสูตรและส่วนที่เป็นปลายเปิด ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2546, น. 187)

5	หมายถึง	เหมาะสมมากที่สุด
4	หมายถึง	เหมาะสมมาก
3	หมายถึง	เหมาะสมปานกลาง
2	หมายถึง	เหมาะสมน้อย
1	หมายถึง	เหมาะสมน้อยที่สุด

ส่วนที่เป็นปลายเปิด อยู่ส่วนท้ายของแบบประเมินเพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

4) นำแบบประเมินเหมาะสมของหลักสูตรที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อพิจารณาประเด็นรายละเอียดของการประเมินรายด้านและความเหมาะสม ในการใช้ภาษา พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะแล้วนำไปปรับปรุงแก้ไขและจัดพิมพ์แบบประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรฉบับสมบูรณ์

2.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. ผู้วิจัยดำเนินการประสานงานติดต่อผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตร และการสอน ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและผู้เชี่ยวชาญด้านวัดและประเมินผลการเรียนรู้ด้วยวาจาเพื่อขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญ
2. ผู้วิจัยประสานงานติดต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวรเพื่อจัดทำหนังสือ ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบประเมินหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและคู่มือการใช้หลักสูตร
3. ผู้วิจัยส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์พร้อมด้วยหลักสูตรและคู่มือการใช้หลักสูตร แบบประเมินความเหมาะสม ให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คน เพื่อดำเนินการตรวจประเมินความเหมาะสม ของหลักสูตรและคู่มือการใช้หลักสูตร โดยใช้แบบประเมินความเหมาะสมตามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) แนวคิดของ Likert (Likert Scale) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นและใช้เกณฑ์ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป จึงจะถือว่าหลักสูตรมีความเหมาะสม
4. นำหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ มาปรับแก้ตามคำแนะนำและจัดพิมพ์เพื่อนำไปทดลองนําร่องใช้กับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยพะเยา ที่สังกัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ปีการศึกษา 2564 จำนวน 15 คน ที่สมัครใจ นำมาทดลองใช้ในชั่วโมงกิจกรรมชุมนุม เพื่อพิจารณาว่าหลักสูตรและคู่มือการใช้หลักสูตรมีความเป็นไปได้เพียงใดและมีปัญหา หรืออุปสรรคใดบ้างในระหว่างการทดลองใช้
5. ปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและจัดพิมพ์เป็นรูปเล่มที่สมบูรณ์เพื่อนำไปใช้จริงกับนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยพะเยา ที่สังกัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ปีการศึกษา 2564 อย่างน้อยจำนวน 30 คน ที่ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากนักเรียนที่สมัครใจเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (กิจกรรมชุมนุม)

2.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

2.5.1 นำหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญ ประเมินความเหมาะสม แล้วนำข้อมูลที่ได้ จากการประเมินมาวิเคราะห์ ดังนี้

การประเมินความเหมาะสมของหลักสูตร โดยนำคำตอบของผู้เชี่ยวชาญมาแปลงเป็นคะแนน ดังนี้คือ (บุญชม ศรีสะอาด, 2546, น. 187)

มีความคิดเห็นเหมาะสมมากที่สุด	ให้คะแนนเป็น	5
มีความคิดเห็นเหมาะสมมาก	ให้คะแนนเป็น	4
มีความคิดเห็นเหมาะสมปานกลาง	ให้คะแนนเป็น	3
มีความคิดเห็นเหมาะสมน้อย	ให้คะแนนเป็น	2
มีความคิดเห็นเหมาะสมน้อยที่สุด	ให้คะแนนเป็น	1

นำคะแนนมาคำนวณค่าเฉลี่ยความเหมาะสม โดยเทียบกับเกณฑ์ ดังนี้	
ค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.50 - 5.00 หมายถึง	มีความเหมาะสมมากที่สุด
ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.50 - 4.49 หมายถึง	มีความเหมาะสมมาก
ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.50 - 3.49 หมายถึง	มีความเหมาะสมปานกลาง
ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.50 - 2.49 หมายถึง	มีความเหมาะสมน้อย
ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00 - 1.49 หมายถึง	มีความเหมาะสมน้อยที่สุด

ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ความเหมาะสมของหลักสูตรที่ยอมรับได้ คือ มีความเหมาะสมในเกณฑ์การประเมินที่ระดับ 3.50 ขึ้นไป จึงจะถือว่าเป็นหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ที่เหมาะสมสามารถนำไปใช้ได้

พบว่า ผลการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในภาพรวม มีระดับความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.70$, S.D. = 0.39)

2.5.2 นำหลักสูตรไปทดลองนำร่องกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยพะเยา ปีการศึกษา 2564 จำนวน 15 คน โดยผู้วิจัยเป็นผู้สอนเพื่อพิจารณาหาความเป็นไปได้เกี่ยวกับแนวการจัดกิจกรรม เวลาในการจัดกิจกรรม ลักษณะกิจกรรม โครงสร้างกิจกรรมและประสบการณ์ ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ แล้วนำผลที่ได้จากการทดลองมาใช้ตรวจสอบความเป็นไปได้และปรับปรุงแก้ไข พร้อมทั้งดำเนินการจัดพิมพ์ฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

ขั้นตอนที่ 3 ทดลองใช้หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ภายหลังจากการดำเนินการสร้างและหาคุณภาพของหลักสูตรและทำการศึกษานำร่องการใช้หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นแล้ว ในขั้นตอนนี้เป็นการดำเนินงานทดลอง การใช้

ในการนี้ผู้วิจัยกำหนดแบบแผนที่ใช้ในการทดลอง โดยการวัดคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน ด้วยหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ที่สร้างขึ้น ซึ่งการทดลองใช้หลักสูตรนี้ ใช้รูปแบบการทดลองแบบกลุ่มเดียวทดสอบก่อนหลัง (One Group Pretest Posttest Design) (รัตนะ บัวสนธ์, 2551, น. 65) ซึ่งมีลักษณะดังนี้

Gr1	=	O1	T	O2
-----	---	----	---	----

เมื่อ	Gr1	หมายถึง	กลุ่มทดลองกลุ่มเดียว
	O1	หมายถึง	การวัดคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนก่อนเรียน
	T	หมายถึง	การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น
	O2	หมายถึง	การวัดคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนหลังเรียน

โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทดลองการใช้หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ที่มีคุณภาพ ผ่านการตรวจสอบความเหมาะสมจากผู้เชี่ยวชาญ ไปทดลองใช้กับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา ตอนต้น โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยพะเยา อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ที่ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้

1. แหล่งข้อมูล

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัย พะเยา ที่สังกัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ปีการศึกษา 2564 อย่างน้อยจำนวน 30 คน ที่ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากนักเรียน ที่สมัครใจเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (กิจกรรมชุมนุม)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

2.2 แบบวัดคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ของ ชลิตา ลุนสะแกวงษ์ (2558) มี 3 ฉบับ ได้แก่

ฉบับที่ 1 แบบวัดความพอประมาณ

ฉบับที่ 2 แบบวัดความมีเหตุผล

ฉบับที่ 3 แบบวัดการมีภูมิคุ้มกันที่ดี

3. การสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ขั้นตอนของการทดลองใช้หลักสูตร ผู้วิจัยได้พรรณนาการสร้างหลักสูตรไว้ในขั้นตอนที่ 2 และสำหรับในขั้นตอนที่ 3 ผู้วิจัยจะพรรณนาเกี่ยวกับเครื่องมือวัดและการประเมินผล ที่ใช้ประกอบหลักสูตร ดังนี้

3.1 การสร้างแบบวัดคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง

แบบวัดคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ก่อนและหลังเรียนด้วยหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้วิจัยได้นำแบบวัดคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ของ ชลิตา ลุนสะแกวงษ์ (2558) ซึ่งเป็นแบบทดสอบสถานการณ์ที่ใช้วัดคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง จำนวน 3 ฉบับ ได้แก่ ฉบับที่ 1 แบบวัดความพอประมาณ จำนวน 16 ข้อ ฉบับที่ 2 แบบวัดความมีเหตุผล จำนวน 15 ข้อ และฉบับที่ 3 แบบวัดการมีภูมิคุ้มกันที่ดี จำนวน 17 ข้อ รวมทั้งสิ้นจำนวน 48 ข้อ เป็นรูปแบบการตอบคำถาม 4 ตัวเลือก ซึ่งแต่ละตัวเลือกแทนคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงที่แสดงออกในระดับค่านิยม 4 ระดับ คือ ระดับการรู้จัก ระดับการชื่นชอบ ระดับการยึดมั่น และระดับการสร้างลักษณะนิสัย

ทั้งนี้ผู้วิจัยได้นำไปทดสอบหาค่าความเชื่อมั่น (reliability) กับกลุ่มทดลอง หลังจากนั้นได้นำมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นโดยการทดสอบค่าสัมประสิทธิ์ ความเชื่อมั่นของครอนบาค (Cronbach's reliability coefficient alpha) โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (alpha coefficient) ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา 0.845 ซึ่งมีความมากกว่า 0.70 จึงถือว่าแบบทดสอบฉบับนี้ มีค่าความเชื่อมั่น (reliability) ที่สามารถนำไปใช้ในการวิจัยได้

ขั้นตอนการพัฒนาแบบวัดคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง

1. ผู้วิจัยศึกษาวัตถุประสงค์ในการนำแบบวัดคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ของ ชลิตา ลุนสะแกวงษ์ (2558) มาใช้ในการวิจัย โดยแบบวัดคุณลักษณะ อยู่อย่างพอเพียง มีจำนวน 3 ฉบับ ได้แก่ แบบวัดความพอประมาณ แบบวัดความมีเหตุผลและ แบบวัดการมีภูมิคุ้มกันที่ดี โดยมีลักษณะเป็นข้อคำถามเชิงสถานการณ์แบบปรนัย 4 ตัวเลือก ดังนี้

1) แบบวัดความพอประมาณ	จำนวน 16 ข้อ
2) แบบวัดความมีเหตุผล	จำนวน 15 ข้อ
3) แบบวัดการมีภูมิคุ้มกันที่ดี	จำนวน 17 ข้อ

แบบวัดคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ของ ชลิตา ลุนสะแกวงษ์ (2558) มีลักษณะเป็นแบบวัดซึ่งเป็นแบบทดสอบสถานการณ์ที่ใช้วัดคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง เป็นรูปแบบการตอบคำถาม 4 ตัวเลือก ซึ่งแต่ละตัวเลือกแทน

คุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงที่แสดงออกในระดับค่านิยม 4 ระดับ คือ ระดับการรู้จัก ระดับการชื่นชอบ ระดับการยึดมั่น และระดับการสร้างลักษณะนิสัยเฉพาะ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้ (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2543, น. 21-22)

ให้ 4 คะแนน สำหรับคำตอบที่แสดงถึงการมีคุณลักษณะด้านการอยู่อย่างพอเพียง ในระดับการสร้างนิสัยเฉพาะ

ให้ 3 คะแนน สำหรับคำตอบที่แสดงถึงการมีคุณลักษณะด้านการอยู่อย่างพอเพียง ในระดับการยึดมั่น

ให้ 2 คะแนน สำหรับคำตอบที่แสดงถึงการมีคุณลักษณะด้านการอยู่อย่างพอเพียง ในระดับการชื่นชอบ

ให้ 1 คะแนน สำหรับคำตอบที่แสดงถึงการมีคุณลักษณะด้านการอยู่อย่างพอเพียง ในระดับการรู้จัก

2. ทำหนังสือขออนุญาตใช้เครื่องมือแบบวัดคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง สำหรับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ของ ชลิตา ลุนสะแกวงษ์ (2558) โดยความเห็นชอบจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และผู้วิจัยดำเนินการประสานอย่างเป็นทางการ

3. ผู้วิจัยนำแบบวัดคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงไปทดลองใช้ (try out) กับนักเรียน ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 15 คน และนำมาหาค่าความเชื่อมั่น (reliability) ด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) (ล้วน สายยศ, และอังคณา สายยศ, 2539, น. 218-220) โดยค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบทดสอบ มีค่าอยู่ระหว่าง 0.00 ถึง 1.00

ตามเกณฑ์การแปลผล ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของเครื่องมืออยู่ระหว่าง 0.00 – 1.00 ยิ่งใกล้ 1.00 ยิ่งมีความเชื่อมั่นสูง เกณฑ์การแปลผลความเชื่อมั่นมีดังนี้

0.00 – 0.20 ความเชื่อมั่นต่ำมาก/ไม่มีเลย

0.21 – 0.40 ความเชื่อมั่นต่ำ

0.41- 0.70 ความเชื่อมั่นปานกลาง

0.71 – 1.00 ความเชื่อมั่นสูง

4. เสนอแบบวัดคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ของ ชลิตา ลุนสะแกวงษ์ (2558) ที่ผ่านการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น (reliability) เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษางานวิทยานิพนธ์พิจารณาตรวจสอบ

5. นำแบบวัดคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ของ ชลิตา ลุนสะแกวงษ์ (2558) ที่ผ่านการหาค่าความเชื่อมั่น (reliability) มาใช้เก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยพะเยา

ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 อย่างน้อยจำนวน 30 คน ที่ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) จากนักเรียนที่สมัครใจเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (กิจกรรมชุมนุม)

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยนำหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ที่วิจัยพัฒนาขึ้นไปทดลองใช้กับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยพะเยา จังหวัดพะเยา ปีการศึกษา 2564 สังกัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ที่สมัครใจเข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 30 คน ในชั่วโมงกิจกรรมชุมนุม รวมเวลาทั้งหมด 20 ชั่วโมง ผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้

4.1 ก่อนดำเนินการทดลอง ผู้วิจัยประสานขอความอนุเคราะห์จากผู้อำนวยการโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยพะเยา ที่เป็นสถานที่ดำเนินการทดลองใช้หลักสูตรโดยการประสานงานกับฝ่ายวิชาการและฝ่ายกิจการนักเรียนของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยพะเยา กำหนดวัน เวลาและสถานที่ สำหรับการใช้จ่ายกิจกรรมตามหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

4.2 การดำเนินการทดลอง มีขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 การจัดเตรียมความพร้อม ผู้วิจัยจัดเตรียมความพร้อมของนักเรียนกลุ่มทดลอง ก่อนเริ่มจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้นักเรียนและผู้สอนมีความเข้าใจในกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรและสร้างความคุ้นเคยอันเป็นการสร้างความมั่นใจให้กับนักเรียน ที่เรียนตามหลักสูตรว่าเป็นสิ่งที่ดี มีคุณค่า สามารถพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ได้พร้อมทั้งเข้ารับการทดสอบก่อนการทดลอง (Pre-test) ด้วยแบบวัดคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง กับกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1. วัดคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ฉบับที่ 1 วัดความพอประมาณ
2. วัดคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ฉบับที่ 2 วัดความมีเหตุผล
3. วัดคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ฉบับที่ 3 วัดการมีภูมิคุ้มกันที่ดี

ขั้นที่ 2 การดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้วิจัยจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนกิจกรรมและประสบการณ์ โดยให้นักเรียนกลุ่มตัวอย่างเข้าร่วมกิจกรรมของหลักสูตรพร้อมกันทั้งหมด มีกำหนดเวลา 20 ชั่วโมง ในชั่วโมงกิจกรรมชุมนุมตามตารางสอนของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยพะเยา ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2564

ขั้นที่ 3 เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้วิจัยจัดกิจกรรมและประสบการณ์ ให้นักเรียนกลุ่มตัวอย่างได้แสดงความคิดเห็น ลงมือปฏิบัติกิจกรรมทั้งแบบกลุ่มและแบบเดี่ยว ในห้องเรียนและนอกห้องเรียน แหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ที่ส่งเสริมบรรยากาศของกิจกรรมการเรียนรู้ ภายใต้หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ขั้นที่ 4 การทดสอบหลังการทดลอง (Post-test) ผู้วิจัยให้นักเรียนกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมกิจกรรมทำการทดสอบหลังการทดลอง (Post-test) ด้วยแบบวัดคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ดังนี้

1. วัดคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ฉบับที่ 1 วัดความพอประมาณ
2. วัดคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ฉบับที่ 2 วัดความมีเหตุผล
3. วัดคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ฉบับที่ 3 วัดการมีภูมิคุ้มกันที่ดี
4. ประเมินความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่

อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากการดำเนินการทดลองเสร็จสิ้น ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

5.1 ตรวจสอบให้คะแนนคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง โดยกำหนดเกณฑ์การให้คะแนน

ดังนี้

4 คะแนน หมายถึง มีคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียงในระดับการสร้างนิสัย

เฉพาะ

3 คะแนน หมายถึง มีคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียงในระดับการยึดมั่น

2 คะแนน หมายถึง มีคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียงในระดับการชื่นชอบ

1 คะแนน หมายถึง มีคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียงในระดับการรู้จัก

5.2 ตรวจสอบนับคะแนนคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงและนำคะแนนร้อยละของคุณลักษณะ อยู่อย่างพอเพียง มาวิเคราะห์ร้อยละของคะแนนเฉลี่ยโดยใช้เกณฑ์ร้อยละตามแนวปฏิบัติการวัดและประเมินผล (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2557, น. 22) ในการแปลผลระดับคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ดังนี้

ร้อยละ 80 – 100 หมายถึง มีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงในระดับมากที่สุด

ร้อยละ 70 – 79 หมายถึง มีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงในระดับมาก

ร้อยละ 60 – 69 หมายถึง มีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงในระดับปานกลาง

ร้อยละ 50 – 59 หมายถึง มีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงในระดับน้อย

ต่ำกว่าร้อยละ 50 หมายถึง มีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงในระดับน้อยที่สุด

5.3 นำคะแนนที่ได้จากการวัดคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง มาวิเคราะห์ผลด้วยการทดสอบความมีนัยสำคัญของความแตกต่างระหว่างคะแนนที่ได้จากการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน โดยการทดสอบค่าที (t-test) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

การศึกษาในขั้นตอนนี้ เป็นการประเมินผลการใช้หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้วิจัยประเมินโดยใช้รูปแบบการประเมินหลักสูตรเชิงระบบ IPO Model แบ่งเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ด้านกระบวนการ (Process) และด้านผลผลิต (Output) โดยมีวิธีการดำเนินการ ดังนี้

1. แหล่งข้อมูล

แหล่งข้อมูลการประเมินหลักสูตรเชิงระบบ ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยพะเยา จังหวัดพะเยา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 ที่สังกัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม จำนวน 30 คน ซึ่งเป็นนักเรียนกลุ่มเดียวกันกับการวิจัยในขั้นตอนที่ 3

ผู้วิจัยนำเสนอการประเมินหลักสูตรตามรูปแบบของการประเมินเชิงระบบ IPO Model ของ โชเดอร์ เบค และคณะ (Schoder bok et al., 1990) ดังนี้

ตาราง 9 แสดงการนำเสนอการประเมินหลักสูตรตามรูปแบบของการประเมินเชิงระบบ IPO Model ของ โชเดอร์ เบค และคณะ Schoder bok et al., 1990

การประเมิน	วิธีการ	แหล่งข้อมูล	วิธีการวิเคราะห์	เกณฑ์
1. ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร โครงสร้างกิจกรรมและ ประสบการณ์ แนวการจัด กิจกรรม สื่อและแหล่งเรียนรู้ และแนวทางการวัดและ ประเมินผล	แบบสอบถาม	ผู้เรียน	ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	1. ค่าเฉลี่ย ≥ 3.50 2. ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน ≤ 1
2. ด้านกระบวนการ (Process) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ตามหลักสูตร เสริมสร้าง คุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง	แบบสอบถาม	ผู้เรียน	ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	1. ค่าเฉลี่ย ≥ 3.50 2. ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน ≤ 1

การประเมิน	วิธีการ	แหล่งข้อมูล	วิธีการวิเคราะห์	เกณฑ์
3. ด้านผลผลิต (Output) คุณลักษณะ อยู่อย่างพอเพียง	แบบสอบถาม	ผู้เรียน	ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	1. ค่าเฉลี่ย ≥ 3.50 2. ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน ≤ 1

2. เครื่องมือที่ใช้

แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้วิจัยดำเนินการพัฒนาแบบสอบถาม มี 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 แบบสอบถามด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ด้านกระบวนการ (Process) และด้านผลผลิต (Output)

ตอนที่ 3 แบบสอบถามความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับปัญหาการนำหลักสูตรไปใช้และแนวทางแก้ไข เป็นลักษณะคำถามปลายเปิด

3. การสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือ

แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้วิจัยมีการดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

3.1 ศึกษาเอกสารและตำราที่เกี่ยวข้องกับการประเมินหลักสูตรและการสร้างแบบสอบถาม

3.2 กำหนดจุดมุ่งหมายของแบบสอบถามเพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็น

3.3 กำหนดประเด็นที่จะสอบถาม ร่างคำถามตามประเด็นด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ด้านกระบวนการ (Process) และด้านผลผลิต (Output) ได้แบบสอบถามความคิดเห็นที่มีลักษณะเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ของลิเคิร์ต (Likert) โดยการกำหนดระดับคะแนนไว้ ดังนี้

5	หมายถึง	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด
4	หมายถึง	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก
3	หมายถึง	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง
2	หมายถึง	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย
1	หมายถึง	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

3.4 สร้างแบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการประเมินหลักสูตรตามรูปแบบของการประเมินเชิงระบบ IPO Model โดยกำหนดการประเมินในแต่ละด้าน ดังนี้

3.4.1 ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ได้แก่ จุดมุ่งหมายของหลักสูตร โครงสร้างกิจกรรมและประสบการณ์ แนวการจัดกิจกรรม สื่อและแหล่งเรียนรู้ และแนวทางการวัดและประเมินผล

3.4.2 ด้านกระบวนการ (Process) ได้แก่ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ตามหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง

3.4.3 ด้านผลผลิต (Output) ได้แก่ คุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามความคิดเห็นที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสม จากนั้นปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ

3.5 นำแบบสอบถามความคิดเห็นที่สร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอนจำนวน 1 คน ด้านการวัดและประเมินผล จำนวน 2 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 3 คน ดำเนินการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยพิจารณาความสอดคล้องของข้อความกับจุดมุ่งหมายของการประเมินและความเหมาะสมของการใช้ภาษา วิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC (Index of Item Objective Congruence) ใช้เกณฑ์พิจารณาค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2543, น. 117)

3.6 ปรับปรุงแก้ไขข้อคำถามตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญจัดพิมพ์เป็นแบบสอบถาม ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อหลักสูตรฉบับสมบูรณ์

ผลการประเมินได้ดัชนีความสอดคล้อง 0.60-1.00 แสดงว่าแบบสอบถามมีความเหมาะสม

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การดำเนินการในขั้นตอนนี้ เป็นการประเมินหลังการทดลองใช้หลักสูตร โดยผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้

4.1 หลังจากการทดลองใช้หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้วิจัยดำเนินการส่งแบบประเมินหลักสูตรให้นักเรียนตอบแบบสอบถามความคิดเห็น

4.2 ผู้วิจัยนำผลการประเมินมาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยเลขคณิตและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และวิเคราะห์เนื้อหาการแสดงความคิดเห็นที่มีต่อหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะ อยู่อย่างพอเพียง ได้แก่ ได้แก่ ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ด้านกระบวนการ (Process) และ ด้านผลผลิต (Output) ที่ได้จากแบบสอบถามความคิดเห็นมาวิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ยเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำไปแปลความหมายโดยการเทียบกับเกณฑ์ การแสดง ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ด้านกระบวนการ(Process) และด้านผลผลิต (Output) ผู้วิจัยใช้เกณฑ์ตามแนวคิดของ บุญชม ศรีสะอาด (2546, น. 187) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.50-5.00 หมายถึง ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการและด้านผลผลิต ของหลักสูตรมีความเหมาะสมมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.50-4.49 หมายถึง ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการและด้านผลผลิต ของหลักสูตรมีความเหมาะสมมาก

ค่าเฉลี่ย 2.50-3.49 หมายถึง ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการและด้านผลผลิต ของหลักสูตรมีความเหมาะสมปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.50-2.49 หมายถึง ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการและด้านผลผลิต ของหลักสูตรมีความเหมาะสมน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00-1.49 หมายถึง ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการและด้านผลผลิต ของหลักสูตรมีความเหมาะสมน้อยที่สุด

การพิจารณาความเหมาะสมโดยการใช้เกณฑ์ค่าเฉลี่ยเลขคณิตคะแนนความคิดเห็น ของนักเรียนพบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่พัฒนาขึ้น ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = .55)

5.2 วิเคราะห์ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะ อยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยการวิเคราะห์เนื้อหา

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิจัย เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยแบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นจากการสัมภาษณ์นักเรียน ผู้ปกครองนักเรียน และผู้ทรงคุณวุฒิ ได้แก่

1. คุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่แสดงออกถึงการดำเนินชีวิตอยู่อย่างพอประมาณ มีเหตุผล รอบคอบ มีคุณธรรม มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีและปรับตัวเพื่ออยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

2. แนวทางในการพัฒนาเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง

ตอนที่ 2 ผลการสร้างและตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ได้แก่

1. หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

2. คุณภาพของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและคู่มือการใช้หลักสูตร

3. ความเป็นไปได้ของหลักสูตร

ตอนที่ 3 ผลการทดลองใช้และศึกษาผลการใช้หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ได้แก่

1. ผลการศึกษาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนหลังการใช้หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

2. ผลการเปรียบเทียบคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนก่อนและหลังการใช้หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ตอนที่ 4 ผลการประเมินผลหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ได้แก่

1. ผลการประเมินหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ผู้วิจัยดำเนินการให้ความสำคัญกับการศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งเป็นขั้นตอนที่นำข้อมูลและสารสนเทศมาใช้ในการตัดสินใจออกแบบและกำหนดองค์ประกอบของหลักสูตรเพื่อให้สอดคล้องกับปัญหาความต้องการจำเป็นของบริบทโรงเรียน โดยการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (semi-structured interview) มีผู้ให้ข้อมูลจำนวน 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มนักเรียน จำนวน 9 คน กลุ่มผู้ปกครองของนักเรียน จำนวน 9 คน และกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน ปรากฏผลสรุป ดังนี้

ตาราง 10 แสดงผลการวิเคราะห์การศึกษาข้อมูลพื้นฐานความต้องการจำเป็นและแนวทางการพัฒนาเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง จากการสัมภาษณ์นักเรียน

ประเด็นการสัมภาษณ์	ความคิดเห็นของนักเรียน
ตอนที่ 1 การสัมภาษณ์เพื่อศึกษาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นปัจจุบัน	
1. นักเรียนคิดว่าคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทั้ง 3 ด้านประกอบด้วย อะไรบ้าง	<p>1. ความพอประมาณ ประกอบด้วย การพึงพอใจในสิ่งที่ตนเองมีอยู่ การรู้จักใช้ของใช้ส่วนตนอย่างเหมาะสม เช่น ไม่ซื้อของออนไลน์โดยไม่จำเป็น ใช้เสื้อผ้า กระเป๋า รองเท้า ที่มีราคาไม่แพง เกินฐานะ เป็นต้น และการรู้จักใช้ของใช้ส่วนรวมอย่างเหมาะสม เช่น ปิดไฟห้อง คอมมอนรูมหลังเลิกใช้งาน การประหยัดน้ำ รับประทานอาหารไม่เหลือทิ้ง เป็นต้น</p> <p>2. ความมีเหตุผล ประกอบด้วย การตัดสินใจ</p>

ประเด็นการสัมภาษณ์	ความคิดเห็นของนักเรียน
	<p>การเลือกใช้สิ่งของในชีวิตประจำวันอย่างคุ้มค่า เช่น ไม่ใช้เงินเติมเกมส์ออนไลน์ ไม่ซื้อของออนไลน์บ่อยเกินไป รู้จักเลือกซื้อของกินของใช้ให้คุ้มค่ากับราคา เป็นต้น</p> <p>3. การมีภูมิคุ้มกันที่ดี ประกอบด้วยการรู้จักการวางแผนทางการเงิน มีบัญชีเงินออมทรัพย์ของตนเอง เป็นต้น</p>
<p>2. นักเรียนคิดว่านักเรียนมีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทั้ง 3 ด้าน หรือไม่มากนักน้อยเพียงใดอย่างไร</p>	<p>1. นักเรียนคิดว่าตนเองมีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทั้ง 3 ด้าน อยู่ในระดับน้อย</p>
	<p>2. นักเรียนแสดงความคิดเห็นว่าตนเองยังขาดคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความพอประมาณยังมีการใช้จ่ายแบบฟุ่มเฟือยในทรัพย์สินส่วนตัวและส่วนรวมทั้งที่โรงเรียนและหอพักนักเรียน ด้านความมีเหตุผลนักเรียน ยังไม่มีเหตุผลในการบริหารการเงินและทรัพยากรมีความต้องการในการอุปโภคและบริโภคแบบตามใจตนเองโดยไม่คำนึงถึงหลักความจำเป็นและด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดีนั้นยังมีพฤติกรรมการดำเนินชีวิตบนพื้นฐานความเสี่ยงในการใช้เงินการใช้ทรัพยากรแบบขาดการยั้งคิด</p>
<p>3. คุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของนักเรียนอย่างไร</p>	<p>คุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงช่วยให้ตนเองเป็นผู้ที่มีความประหยัด อดออมในการใช้จ่าย มีเงินออมในบัญชี เป็นผู้ที่ไม่ใช้ชีวิตที่ตามกระแสทุนนิยมของสังคมยุคใหม่รวมถึงช่วยผู้ปกครอง</p>

ประเด็นการสัมภาษณ์	ความคิดเห็นของนักเรียน
ประหยัดค่าใช้จ่ายค่าเทอม ค่าหอพัก เป็นต้น	
ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น	
1. นักเรียนอยากเรียนรู้เกี่ยวกับคุณลักษณะ อยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างไรบ้าง	อยากให้มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเสริมสร้างประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับหลักการ 3 ห่วง 2 เงื่อนไข ของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
2. นักเรียนต้องการให้จัดกิจกรรมเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างไร	ต้องการให้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีความสนุกสนาน ไม่น่าเบื่อ มีการลงมือทำกิจกรรมก่อให้เกิดความกระตือรือร้นในการเรียนด้วยกิจกรรมที่หลากหลายเสริมสร้างประสบการณ์ เช่น การเรียนรู้นอกห้องเรียน นอกสถานที่ จากแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่น กิจกรรมฐานการเรียนรู้ กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ อื่น ๆ และมีการใช้สื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัย เช่น YouTube TikTok เป็นต้น

ตาราง 11 แสดงผลการวิเคราะห์การศึกษาข้อมูลพื้นฐานความต้องการจำเป็นและแนวทางการพัฒนาเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง จากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการ

ประเด็นการสัมภาษณ์	ความคิดเห็นของผู้ปกครอง
ตอนที่ 1 การสัมภาษณ์เพื่อศึกษาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นปัจจุบัน	
1. ผู้ปกครองของนักเรียนคิดว่าคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง 3 ด้านประกอบด้วยอะไรบ้าง	<p>1. ความพอประมาณ ประกอบด้วย การมีความพอดีไม่เบียดเบียนผู้อื่นจนทำให้เกิดความเดือดร้อน สร้างภาระให้แก่ตนเองและสังคมส่วนรวม เช่น การควบคุมค่าใช้จ่ายของลูก ไม่สนับสนุนสิ่งของเครื่องใช้เกินฐานะของครอบครัว การไม่เลียนแบบครอบครัวที่มีฐานะสูงกว่าตนเอง การพอมือพอกิน เป็นต้น</p> <p>2. ความมีเหตุผล ประกอบด้วย การคิดตัดสินใจด้วยความรอบคอบ ใช้เหตุผลประกอบการคิดและตัดสินใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งด้วยเหตุและผล เช่น การไม่ตามใจลูกจนเกินไปเมื่อลูกอยากได้สิ่งของเครื่องใช้บางอย่างหนึ่งต้องพิจารณาความจำเป็นต้องใช้ การตักเตือนลูกด้วยเหตุผลเมื่อใช้เงินเกินฐานะ การอบรมสั่งสอนลูกในผู้อื่นหรือเพื่อนร่วมห้อง การรู้จักแบ่งปันสิ่งของเอื้อเฟื้อแก่ผู้อื่น เป็นต้น</p> <p>3. การมีภูมิคุ้มกันที่ดี ประกอบด้วย การวางแผนชีวิตของลูกและครอบครัว ในการส่งเข้าศึกษาเล่าเรียนและวางแผนทางการเงินค่าเทอม ค่าหอพักของลูกในแต่ละเทอม สนับสนุนให้รู้จักการเก็บออม ไม่ใช่จ่ายเงินเกินแก่ฐานะทางบ้าน สร้างภูมิคุ้มกันแก่</p>

ประเด็นการสัมภาษณ์	ความคิดเห็นของผู้ปกครอง
	<p>ร่างกายโดยการส่งเสริมให้ลูกเล่นกีฬา</p> <p>ห่างไกลยาเสพติดและการเล่นเกมส์</p> <p>ออนไลน์ ฝึกฝนลูกให้มีการคิดและตัดสินใจด้วยตนเองในฐานะการเป็นนักเรียนโรงเรียนประจำ</p>
<p>2. ท่านคิดว่าบุตรหลานของท่านมีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทั้ง 3 ด้าน หรือไม่มากนักน้อยเพียงใด อย่างไร</p>	<p>1. ผู้ปกครองของนักเรียนคิดว่าบุตรหลานมีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทั้ง 3 ด้านอยู่ในระดับน้อย</p>
	<p>2. ผู้ปกครองของนักเรียนแสดงความคิดเห็นว่าบุตรหลานยังขาดคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ความพอประมาณนักเรียนยังมีการขอใช้เงินรายเดือนเพิ่มขึ้นทุกเดือน และสนใจการซื้อสินค้าแบบออนไลน์ ส่วนด้านการมีเหตุผลนักเรียนยังเรียกร้องสิทธิตามกระแสนิยมของวัยรุ่นสมัยใหม่ ไม่มีเหตุผลของความจำเป็นในการใช้ทรัพยากรเน้นแต่ความต้องการของตนเอง และการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีนั้นนักเรียนขาดการวางแผนการใช้ชีวิตในอนาคต ไม่มีการอดออมขาดการประหยัดอย่างชัดเจน</p>
<p>2. คุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีประโยชน์ต่อบุตรหลานของท่านในอนาคตอย่างไร</p>	<p>มีประโยชน์ในการดำเนินชีวิตในอนาคตอย่างมาก ด้วยสถานการณ์ของสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงไปในระบบทุนนิยม ค่านิยมกินหรูอยู่แพง การดำเนินชีวิตในกระแสสังคมยุคโลกาภิวัตน์และการมีบทบาทของสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทำให้เยาวชนขาดคุณลักษณะ</p>

ประเด็นการสัมภาษณ์	ความคิดเห็นของผู้ปกครอง
	<p>ความพอเพียงในการใช้ชีวิต ผู้ปกครองแสดงความ ความเป็นห่วงบุตรหลานมากในประเด็นดังกล่าว และหวังว่าทางโรงเรียนจะช่วยปลูกฝัง อบรมขัด เกลาบุตรหลานให้เป็นที่ไปตามความคาดหวังของ ผู้ปกครอง</p>
<p>3. ผู้ปกครองของนักเรียนอยากให้โรงเรียน สนับสนุนจัดกิจกรรมเกี่ยวกับคุณลักษณะ อยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงในรูปแบบใดบ้าง</p>	<p>โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยพะเยาเป็นระบบ โรงเรียนประจำสามารถจัดกิจกรรมได้ หลากหลายรูปแบบ ทั้งภายในและภายนอก โรงเรียน เช่น จัดเป็นกิจกรรมเสริมนอกเวลา เรียนภายใต้บริบทกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน กิจกรรมชุมนุม การจัดกิจกรรมหลังเลิกเรียน อื่น ๆ ที่ส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักใช้เวลาว่างให้ เกิดประโยชน์ การจัดกิจกรรมค่ายในช่วง วันหยุด รวมถึงการอบรมนักเรียนประจำ สัปดาห์หรืออบรมกิจกรรมหน้าเสาธง เป็นต้น</p>
<p>4. ผู้ปกครองของนักเรียนต้องการให้จัดกิจกรรม เสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตาม หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างไร</p>	<p>ต้องการให้โรงเรียนพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่าง พอเพียงมากโรงเรียนสามารถจัดกิจกรรมได้ ทั้ง ในเวลาเรียนและนอกเวลาเรียน ทั้งนี้ผู้ปกครอง สามารถช่วยสนับสนุนกิจกรรมได้และยินยอมให้ ทางโรงเรียนดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรมตาม รูปแบบ ทั้งนี้การที่ผู้ปกครองส่งนักเรียนอยู่ หอพักประจำผู้ปกครองมีความต้องการให้ฝึกฝน ความมีระเบียบวินัยการใช้ชีวิต สามารถ พึ่งตนเองได้อันจะเป็นประโยชน์แก่ลูกหลานใน อนาคต</p>

จากตาราง 10 และ 11 ผู้วิจัยสรุปประเด็นความคิดเห็นสำคัญจากการสัมภาษณ์นักเรียนและผู้ปกครองของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในประเด็นเกี่ยวกับการศึกษาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่า คุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง

ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ 1) ความพอประมาณ 2) ความมีเหตุผล 3) การมีภูมิคุ้มกันที่ดี และนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นยังมีคุณลักษณะ อยู่อย่างพอเพียง อยู่ในระดับน้อย ทั้งนี้ นักเรียนและผู้ปกครองนักเรียน ยังมีความเข้าใจและ เห็นความสำคัญ จำเป็นในการนำแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นพื้นฐานการพัฒนาคุณลักษณะ อยู่อย่างพอเพียง ส่วนประเด็นการศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงสำหรับ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่า

1. คุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง มีความสำคัญจำเป็นสำหรับการดำเนินชีวิตในอนาคต ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์และกระแสโลกทุนนิยมในสังคมปัจจุบัน
2. มีความต้องการในการพัฒนาให้เกิดคุณลักษณะสำคัญพื้นฐานของชีวิต
3. ควรมีการจัดกิจกรรมในรูปแบบที่หลากหลายเน้นการเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติ
4. บริบทของโรงเรียนประจำมีความเหมาะสมในการฝึกฝนความมีระเบียบ มีวินัยการใช้ชีวิตและสามารถพึ่งตนเองได้ ทั้งในเวลาเรียนและนอกเวลาเรียน

5. การใช้สื่อในการเรียนรู้เปิดประสบการณ์ควรเป็นสื่อออนไลน์ มีความทันสมัย และแนวทางในการพัฒนาเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่า มีความต้องการให้จัดกิจกรรมที่มีความ สนุกสนาน มีการลงมือทำกิจกรรม ได้เรียนรู้นอกห้องเรียนนอกสถานที่ และมีการใช้สื่อการเรียนรู้ที่ ทันสมัย เช่น YouTube TikTok เป็นต้น และจัดเป็นกิจกรรมเสริมนอกเวลาเรียนภายใต้บริบท กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน กิจกรรมชุมนุม การจัดกิจกรรมหลังเลิกเรียนอื่น ๆ ที่ส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักใช้ เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ การจัดกิจกรรมค่ายในช่วงวันหยุด รวมถึงการอบรมนักเรียนประจำสัปดาห์ หรืออบรมกิจกรรมหน้าเสาธง เป็นต้น ทั้งนี้โรงเรียนสามารถจัดกิจกรรมได้ทั้งในเวลาเรียนและนอก เวลาเรียน

การวิเคราะห์การศึกษาข้อมูลพื้นฐานความต้องการจำเป็น จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ในการศึกษาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่แสดงออกถึงการดำเนินชีวิตอย่าง พอประมาณ มีเหตุผล รอบคอบ มีคุณธรรม มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีและปรับตัวเพื่ออยู่ในสังคมได้อย่างมี ความสุข และแนวทางในการพัฒนาเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ทั้งนี้ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ จากผลการสัมภาษณ์นักเรียนและผู้ปกครองของนักเรียน กำหนดเป็นประเด็นการสัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิ 7 คน โดยแบ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิด้านหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านหลักสูตรและการสอน และผู้ทรงคุณวุฒิด้านการพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ผู้วิจัยใช้การ สัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (semi-structured Interview) และนำข้อมูลมาจัดกลุ่มข้อมูล วิเคราะห์ เนื้อหาปรากฏผล ดังตาราง 12

ตาราง 12 แสดงผลการวิเคราะห์การศึกษาข้อมูลพื้นฐานความต้องการจำเป็นและแนวทางการพัฒนาเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

ประเด็นการสัมภาษณ์	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ
1. ปัญหาการปฏิบัติตนตามคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นปัจจุบัน เป็นอย่างไร	<ol style="list-style-type: none"> 1. เยาวชนยึดติดกับค่านิยมของสังคมวัตถุนิยม ในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม มีความฟุ้งเฟ้อ หรูหราเกินกว่าฐานะและค่าครองชีพของตน 2. พฤติกรรมเลียนแบบจากโลกออนไลน์ สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นปัจจัยสำคัญทำให้เกิดการบริโภคนิยม ตามดารา นักแสดงที่ตนเองชื่นชอบ 3. ขาดความสนใจในแนวทางการปฏิบัติตนให้มีชีวิตความเป็นอยู่ตามฐานะและอัตภาพ มีความทะเยอทะยานไม่รู้จักความพอดี จนทำให้ตนเองเดือดร้อนและเบียดเบียนผู้อื่น 4. ไม่เห็นคุณค่าของการประหยัดและอดออม ขาดวินัยทางการเงินและการใช้ชีวิตไม่พึ่งตนเองเลียนแบบกลุ่มเพื่อนในวัยเดียวกัน
2. ท่านคิดว่าควรมีแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นปัจจุบัน เป็นไปในทิศทางใด	<ol style="list-style-type: none"> 1. ควรพัฒนาเป็นหลักสูตรเสริมที่มีการออกแบบกิจกรรมประสบการณ์เรียนรู้ที่หลากหลายทั้งในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียน 2. ควรจัดกิจกรรมสร้างเสริมประสบการณ์แก่ผู้เรียนทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน เช่น กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน กิจกรรมชุมนุม กิจกรรมค่ายพัฒนาตนเอง หรือการอบรมผู้เรียน เป็นต้น

ประเด็นการสัมภาษณ์	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ
<p>3. ท่านมีความต้องการให้นักเรียนมัธยมในสถานศึกษามีการปฏิบัติตนตามคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงอย่างไร</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. ยึดหลักการพึ่งตนเองเป็นสำคัญในการดำเนินชีวิตประจำวัน 2. ดำรงชีวิตอย่างเรียบง่าย สมควรตามบทบาทและอัตภาพฐานะของตน 3. ใช้สินทรัพย์และทรัพยากรอย่างประหยัด คำนึงค่าสอดคล้องกับความจำเป็นในการดำเนินชีวิต 4. มีความสำนึกถึงส่วนรวมประโยชน์ เอื้ออาทร มีการคำนึงถึงผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำต่อตนเองและผู้อื่น 5. รู้จักมีความรอบคอบ ไตร่ตรองด้วยเหตุและผลของการใช้จ่ายไม่ฟุ่มเฟือย 6. กำหนดเป้าหมายในการดำเนินกิจกรรมประจำวันของชีวิต รู้จักการยอมรับปรับตัวตามบริบทของสังคมและมีวางแผนการใช้ชีวิต
<p>4. ปัญหาการขาดคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงที่เกิดขึ้น ท่านคิดว่าควรมีการเตรียมความพร้อมอย่างไรในสถานการณ์</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. ควรปรับเปลี่ยนให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะมุ่งอนาคต ในการเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงและสามารถนำไปประพฤติปฏิบัติได้ ทั้งในปัจจุบันและอนาคต 2. ควรการปรับเปลี่ยนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ในโรงเรียนที่เน้นความสำคัญของคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง 3. ควรใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ขับเคลื่อนกิจกรรมและประกการณ์การเรียนรู้ที่หลากหลายมิติ เช่น โครงการพัฒนาผู้เรียน กิจกรรมวันสำคัญต่าง ๆ จุดเน้นการพัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวม เป็นต้น 4. ควรบูรณาการคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง

ประเด็นการสัมภาษณ์	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ
	<p>ในมุมมองที่หลายหลายสอดแทรกในกิจกรรมของห้องเรียนและกิจกรรมนอกห้องเรียน ให้ผู้เรียนได้เกิดเป็นคุณลักษณะนิสัย</p> <p>5. ผู้สอนต้องรู้และเข้าใจในการออกแบบกิจกรรมและประสบการณ์พัฒนาคุณลักษณะ อยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง</p>
<p>5. ท่านคิดว่านักเรียนควรมีกำหนดกรอบเนื้อหาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาอย่างไร</p>	<p>1. ควรออกแบบเนื้อหาที่มีความยืดหยุ่นเชื่อมโยงกับชีวิตจริง เป็นสาระที่เปิดกว้างตอบสนองต่อความต้องการและทันสมัยอยู่เสมอ</p> <p>2. การออกแบบกิจกรรมและประสบการณ์ควรเน้นการลงมือปฏิบัติและสอดคล้องกับมิติชุมชน สังคมการนำไปใช้</p> <p>3. การเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่นอิงบริบทการดำรงชีวิตจากประสบการณ์จริงในชุมชนและสังคม</p> <p>4. เน้นผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างหลากหลายด้วยการฝึกฝนตนเองจากการลงมือทำเป็นการเรียนรู้เชิงรุก</p> <p>5. ประสานความร่วมมือจากหน่วยงานทั้งภายในและภายนอก เช่น ผู้ปกครอง ชุมชน ปรากฏชาวบ้าน บุคคลตัวอย่างด้านการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง</p>

จากตาราง 12 ผู้ทรงคุณวุฒิมีความคิดเห็นว่านักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (ช่วงอายุ 13-15 ปี) จากการวิเคราะห์การศึกษาข้อมูลพื้นฐานความต้องการจำเป็นและแนวทางการพัฒนาเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง พบว่า คุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงมีความสำคัญจำเป็นในการพัฒนาสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยมีคุณลักษณะ 3 ด้านที่สำคัญ ได้แก่ 1) ความพอประมาณ 2) ความมีเหตุผล 3) การมีภูมิคุ้มกันที่ดี ซึ่งเป็นหลักการสำคัญที่นักเรียนและผู้ปกครองนักเรียนมีความเห็นและความต้องการให้พัฒนาสำหรับผู้เรียนและสอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และแนวทางการพัฒนาเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง พบว่า ควรพัฒนาเป็นหลักสูตรเสริมในส่วนของกิจกรรมชุมนุม ภายใต้กรอบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ซึ่งจะช่วยพัฒนาผู้เรียนให้เกิดคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงได้ ทั้งนี้ต้องเน้นการออกแบบกิจกรรมและประสบการณ์แก่ผู้เรียนที่หลากหลายทั้งในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียน เน้นกระบวนการเรียนรู้แบบ ส่วนร่วมในกิจกรรมด้วยการฝึกฝนตนเองจากการลงมือทำเป็นการเรียนรู้เชิงรุก ให้ผู้เรียนเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่นอิงบริบทการดำรงชีวิตจากประสบการณ์จริงในชุมชนและสังคมและประสานความร่วมมือจากหน่วยงานทั้งภายในและภายนอก เช่น ผู้ปกครอง ชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน บุคคลตัวอย่างด้านการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ทั้งนี้ผู้วิจัยนำข้อมูลดังกล่าวมาประยุกต์ใช้เพิ่มเติมในการออกแบบ กำหนดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียนในองค์ประกอบของหลักสูตรให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ตอนที่ 2 ผลการสร้างและตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

การสร้างและตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น นำเสนอผล ดังนี้

1. หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

1.1 ผลการสร้างหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่เน้นกิจกรรมและประสบการณ์มีองค์ประกอบของหลักสูตร 6 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) หลักการของหลักสูตร 2) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร 3) โครงสร้างกิจกรรมและประสบการณ์ 4) แนวการจัดกิจกรรม 5) สื่อและแหล่งเรียนรู้ 6) แนวทางการวัดและประเมินผล จากการสังเคราะห์องค์ประกอบหลักสูตรของนักการศึกษา โดยมีรายละเอียด ดังนี้

หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

1.1.1 หลักการของหลักสูตร

หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นเป็นหลักสูตรเน้นกิจกรรมและประสบการณ์ มีหลักการที่สำคัญ ดังนี้

1) เป็นหลักสูตรเสริมการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ที่ต้องการได้รับการส่งเสริมในด้านความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดี ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2) เป็นหลักสูตรเสริมการศึกษายึดตามรูปแบบของหลักสูตรเน้นกิจกรรมและประสบการณ์ (The activity and experience curriculum) เป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรโดยมุ่งให้ผู้เรียนจะต้องรู้จักวิธีการแก้ปัญหาลงมือกระทำวางแผนด้วยตนเองเป็นการเรียนโดยการกระทำ เน้นการแก้ปัญหาที่สอดคล้องกับบริบทสังคมปัจจุบันในชีวิตจริงของผู้เรียนซึ่งเป็นกิจกรรมและ มโนทัศน์หลัก

3) เป็นหลักสูตรเสริมการศึกษาที่มุ่งเน้นกระบวนการพัฒนาการเรียนรู้ตามแนวคิดคุณลักษณะศึกษาของลิคโคนา (Lickona) มุ่งประกอบสำคัญของคุณลักษณะที่ดีเชื่อมประสานปฏิสัมพันธ์กันในการรู้คิดเชิงจริยธรรม ความสำนึกเชิงจริยธรรมและการปฏิบัติการเชิงจริยธรรมด้วยการเตรียมสร้างประสบการณ์รับรู้ เรียนรู้สิ่งใหม่ผสมผสานกับความรู้เดิม สะท้อนความคิดเชื่อมโยงกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สร้างความรู้และประยุกต์ใช้ และกำหนดคุณลักษณะด้านอยู่อย่างพอเพียง

4) เป็นหลักสูตรเสริมการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักสูตรแกนกลางการจัดการศึกษา พุทธศักราช 2551 ในด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (กิจกรรมชุมนุม)

1.1.2 จุดมุ่งหมายของหลักสูตร

หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มุ่งพัฒนาผู้เรียนที่เป็นกำลังสำคัญของชาติ ให้เป็น ผู้ที่มีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงยึดแนวคิดคุณลักษณะศึกษาของลิคโคนา (Lickona) จึงกำหนดเป็นจุดมุ่งหมายของหลักสูตร เพื่อให้เกิดกับผู้เรียนดังนี้

1) มีความรู้คิดและเข้าใจในคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงด้านความพอประมาณ ความมีเหตุผลและการมีภูมิคุ้มกันที่ดี ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2) มีการประพฤติปฏิบัติตนตามคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงด้าน ความพอประมาณ ความมีเหตุผลและการมีภูมิคุ้มกันที่ดี ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

3) มีสำนึกเชิงคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงด้านความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดี ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1.1.3 โครงสร้างกิจกรรมและประสบการณ์

หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น กำหนดกิจกรรมและมโนทัศน์หลัก ดังนี้

1) คำอธิบายกิจกรรม

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Philosophy of the Sufficiency Economy) เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุก าระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัวระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนิน ไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี พอสมควร ต่อการกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในภายนอก ทั้งนี้ต้องอาศัย ความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผน และการดำเนินการ ทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์ สุจริต และให้ความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียรมีสติปัญญาและ ความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

แนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในหลักสูตรเสริมสร้าง คุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง 3 ด้าน ดังนี้

1. ความพอประมาณ หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับการดำรงชีวิต แบบพอดี พอเพียง ตามความสามารถ และศักยภาพของตนที่มีอยู่ และต้องเป็น ไปอย่างมีเหตุผลที่ เหมาะสมตลอดจนพึงนึกถึงผลที่จะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น สามารถพึ่งตนเองได้ โดยพิจารณาจากการตัดสินใจเลือกกระทำตามสถานการณ์ต่าง ๆ

2. ความมีเหตุผล หมายถึง การนำหลักความรู้ และคุณธรรมมาใช้ในการ การตัดสินใจ ในการดำเนินชีวิตด้วยความพอเพียง มีการพิจารณาเหตุปัจจัยและข้อมูลที่เกี่ยวข้อง อย่างรอบคอบคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้น โดยพิจารณาจากการตัดสินใจเลือกกระทำตาม สถานการณ์ต่าง ๆ

3. การมีภูมิคุ้มกันที่ดี หมายถึง เป็นการเตรียมความพร้อม ความรู้ จิตใจ ทศนคติที่จะรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกลเพื่อป้องกันและลดความเสี่ยงจาก การเปลี่ยนแปลง จากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบการเปลี่ยนแปลง ด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต ทั้งใกล้และไกล

กระบวนการพัฒนาเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงภายใต้กรอบ เงื่อนไขความรู้ และเงื่อนไขคุณธรรมบนพื้นฐาน 4 มิติที่เป็นการพัฒนา สมดุล ยั่งยืน ดังนี้

1. เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและ ความระมัดระวังในการปฏิบัติ

2. เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้าง ประกอบด้วย มีความตระหนักใน คุณธรรมมีความซื่อสัตย์สุจริตและ มีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

3. มิติด้านเศรษฐกิจ เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเศรษฐกิจแบบพออยู่พอกินให้มีความขยันหมั่นเพียร ประกอบสัมมาอาชีพเพื่อให้พึ่งตนเองได้ให้พ้นจากความยากจน การปฏิบัติตาม ทฤษฎีใหม่ตามแนว พระราชดำริเป็นตัวอย่างของการปฏิบัติตามเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งได้ช่วยให้ เกษตรกรจำนวนมากมีรายได้ เพิ่มสูงขึ้น และมีชีวิตที่เป็นสุขตามสมควรแก่สภาพพ้นจากการเป็นหนี้ และความยากจน สามารถ พึ่งตนเองได้มีครอบครัว ที่อบอุ่นและเป็นสุข

4. มิติด้านจิตใจ เศรษฐกิจพอเพียงเน้นที่จิตใจที่รู้จักพอ คือ พอดี พอประมาณ และพอใจ ในสิ่งที่มี ยินดีในสิ่งที่ได้ ไม่โลภ เศรษฐกิจพอเพียงจะต้องเริ่มที่ตัวเองโดย สร้างรากฐานทางจิตใจที่มั่นคง โดยเริ่มจากใจที่รู้จักพอเป็นการปฏิบัติตามทางสายกลางหรือ มัชฌิมาปฏิปทา

5. มิติด้านสังคม เศรษฐกิจพอเพียงมุ่งให้เกิดสังคมที่มีความสุขสงบ ประชาชน มีความเมตตาเอื้ออาทร ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่ใช่ต่างคนต่างอยู่มุ่งให้เกิดความสามัคคี ร่วมมือ เพื่อให้ทุกคนอยู่ร่วมกันได้โดย ปราศจากการเบียดเบียนกันการเอารอดเอาเปรียบกัน การมุ่งร้าย ทำลายกัน

6. มิติด้านวัฒนธรรม วัฒนธรรม หมายถึง วิถีชีวิต (way of life) ของ ประชาชน เศรษฐกิจพอเพียงมุ่ง ให้เกิดวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตที่ประหยัด อดออม มีชีวิตที่เรียบง่าย

ไม่ฟังเพื่อ ฟุ่มเฟือย ไม่ตกเป็นทาส ของวัตถุนิยมและบริโภคนิยม ซึ่งทำให้เกิดการเป็นหนี้เป็นสินเกิด การทุจริตคอร์รัปชัน เป็นปัญหาสังคมที่ ร้ายแรงที่สุดปัญหาหนึ่งที่บ่อนทำลายความมั่นคงของชาติ

2) ผลการเรียนรู้

โครงสร้างของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีผลการเรียนรู้ (Learning Outcomes) รวม 10 ข้อ ดังนี้

2.1) อธิบายความเป็นมา หลักการและความสำคัญของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ต่อวิถีสังคมไทย

2.2) อธิบายหลักการของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านความพอประมาณ และนำไปใช้ในชีวิตประจำวันของตนเอง

2.3) ประยุกต์ใช้แนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านความพอประมาณในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียนและชุมชนสังคม

2.4) บอกวิธีของการใช้ความมีเหตุผล ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตของตนเอง

2.5) วิเคราะห์หลักการของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านความมีเหตุผลที่มีต่อ ในการพัฒนาชุมชนและสังคม

2.6) เสนอแนวทางการพัฒนาการผลิตในชุมชนการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2.7) ประยุกต์ใช้แนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดี ในการปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่าง

2.8) มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาท้องถิ่นตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีต่อชุมชนและสังคม

2.9) ตระหนักถึงความสำคัญของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่มีต่อวิถีการดำเนินชีวิตของตนเองในสังคม

2.10) ปฏิบัติตนตามแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตประจำวันก่อเกิดเป็นกิจนิสัยมีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง

3) โครงสร้างหน่วยการเรียนรู้

โครงสร้างหน่วยการเรียนรู้ของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ประกอบด้วย 4 หน่วย การเรียนรู้ โดยกำหนดเวลาเรียน จำนวน 20 ชั่วโมง ใช้ในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (กิจกรรมชุมนุม) และมีผลการเรียนรู้ ดังนี้

ตาราง 13 แสดงโครงสร้างหน่วยการเรียนรู้

หน่วยที่	ชื่อ หน่วยการเรียนรู้	ผลการเรียนรู้ (ข้อที่)	มโนทัศน์หลัก	เวลา (ชม.)
1	ชีวิตพอเพียง สังคมเพียงพอ	1,2,3	1. กิจกรรมปฐมแห่งความพอเพียง 2. กิจกรรมหัวใจพอประมาณ 3. กิจกรรมชีวิตพอเพียง 4. กิจกรรมชานเรือนพอประมาณ 5. กิจกรรมสังคมเพียงพอ	5
2	เติมต่อเหตุผล ชุมชนสามัคคี	4,5,6	1. กิจกรรมหางเสือกกับใบเรือ 2. กิจกรรมชีวิตดีมีเหตุผล 3. กิจกรรมถอดสลักความพอเพียง 4. กิจกรรมพริกบ้านเหนือเกลือบ้านใต้ 5. กิจกรรมชุมชนสามัคคีวิถีพึ่งตนเอง	5
3	ชีวิที่มีสุข ปลูกพลังสังคม	7,8	1. กิจกรรมเจาะใจภูมิคุ้มกัน 2. กิจกรรมภูมิคุ้มกันดีชีวิที่มีสุข 3. กิจกรรมสร้างใจบ้านสานภูมิคุ้มกัน 4. กิจกรรมปลูกพลังสังคมพอเพียง	5
4	สร้างสม คุณลักษณะ อยู่อย่างพอเพียง	9,10	1. กิจกรรมหนทางสู่อยู่อย่างพอเพียง 2. กิจกรรมเกลา (นิสัย) อยู่อย่างพอเพียง 3. กิจกรรมอยู่อย่างพอเพียงเสปียงชีวิต	5

4) แนวการจัดกิจกรรม

หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ “ELRC2” ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนโดยการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่เสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง โดยการผสมผสานแนวคิดขั้นตอนการเรียนรู้ของลิคโคนา (Lickona) และการเรียนรู้เพื่อพัฒนาจิตพิสัยของ แครทวอล บลูม และมาเซีย (Krathwohl, Bloom & Masai) รวมถึงรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของวาริรัตน์ แก้วอุไรและคณะ สามารถสรุปเป็นขั้นตอนการจัด

กิจกรรม การเรียนรู้แบบ “ELRC2” 5 ขั้นตอน เพื่อพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง อธิบายได้ ดังนี้

ขั้นที่ 1 เตรียมสร้างประสบการณ์รับรู้ (Encouraging perception: E)

เป็นขั้นตอนที่สร้างการรับรู้ ประสบการณ์ของคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่จะปลูกฝังแก่ผู้เรียนเกิดความสนใจ

ขั้นที่ 2 เรียนรู้สิ่งใหม่ผสานกับความรู้เดิม (Learning: L)

เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนเกิดการการเรียนรู้แบบร่วมมือและการช่วยเหลือกัน และเกิดการสนองตอบต่อกิจกรรมการเรียนรู้คุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ขั้นที่ 3 สะท้อนความคิดเชื่อมโยงกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Reflecting: R)

เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ในการเรียนรู้เกี่ยวกับคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ขั้นที่ 4 สร้างความรู้และประยุกต์ใช้ (Constructing: C)

เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและจัดระบบความคิดตามโน้ตทัศน์ของคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง มาอยู่ในระบบโน้ตทัศน์ของตนสู่การประยุกต์ใช้ตามหลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง

ขั้นที่ 5 กำหนดคุณลักษณะด้านอยู่อย่างพอเพียง (Characterization: C)

เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนปฏิบัติตนตามคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงอย่างสม่ำเสมอและกระทำต่อเนื่องจนเกิดเป็นกิจนิสัย ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ “ELRC2” 5 ขั้นตอน เป็นการมุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียน ที่เป็นกำลังสำคัญของชาติให้เป็นผู้ที่มีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงยึดแนวความคิดคุณลักษณะศึกษา (Character Education) ของลิกโคนา (Lickona)

5) สื่อและแหล่งเรียนรู้

หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มุ่งพัฒนาผู้เรียนที่เป็นกำลังสำคัญของชาติ ให้เป็น ผู้ที่มีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์และสังคม ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ทุกเวลา ทุกสถานที่และเรียนรู้ได้จากสื่อการเรียนรู้และแหล่งการเรียนรู้ทุกประเภท รวมทั้งจากเครือข่ายการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่มีอยู่ท้องถิ่น ชุมชนและแหล่งอื่น ๆ เน้นสื่อที่ผู้เรียนและผู้สอนใช้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองผู้เรียน ผู้สอนสามารถจัดทำและพัฒนาสื่อ

การเรียนรู้ขึ้นเองหรือนำสื่อต่าง ๆ ที่มีอยู่รอบตัวและในระบบสารสนเทศมาใช้ในการเรียนรู้ โดยใช้
 วิจารณ์ญาณ ทั้งสื่อและแหล่งเรียนรู้ ดังนี้

1. สื่อการเรียนรู้

1.1 วิดิทัศน์

1.2 หนังสือ ตำราและเอกสารงานวิชาการ

1.3 เว็บไซต์ออนไลน์ ผ่านอินเทอร์เน็ต

1) ทัวถิ่นแดนไทย: อยู่เย็น เป็นสุข ที่บ้านบัว จังหวัดพะเยา

https://www.youtube.com/watch?v=zcZfEr_emBw

2) ชุมชน “บ้านบัว” ต้นแบบเกษตรอินทรีย์: ดอกผลของ

<https://www.youtube.com/watch?v=jidUiavmDYQ>

3) เพลงพระราชนิพนธ์ - แผ่นดินของเรา

<https://www.youtube.com/watch?v=V9RNnfAW2gk>

4) บุคคลต้นแบบที่ยึด "หลักเศรษฐกิจพอเพียง" ในการดำรงชีพ

<https://www.youtube.com/watch?v=DvMm7Ve0pVs>

5) ในหลวง ร.9 ทรงอธิบายหลักเศรษฐกิจพอเพียง

<https://www.youtube.com/watch?v=YNQvo6drNM&t=150s>

6) คุญเรื่องแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ของในหลวง ร. 9 กับ อ.

<https://www.youtube.com/watch?v=7lgSwLKcTiQ>

7) ความสำเร็จของ “คนผู้เดินตามรอยศาสตร์พระราชา”:

<https://www.youtube.com/watch?v=WZSszSTzfXCc>

8) “คนผู้เดินตามรอยศาสตร์พระราชา” ตอนที่ 2 : เจาะใจ

<https://www.youtube.com/watch?v=JqSNkzKBnJ4>

9) เปิดตา เปิดใจ "กว่าจะมาเป็น เศรษฐกิจพอเพียง

ของพ่ออยู่หัว - ภูมิพล"

<https://www.youtube.com/watch?v=9hM452ukEqQ>

1.4 อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ความยั่งยืน

วิวัฒน์ ศัลยกำธร

เจาะใจ

2. แหล่งเรียนรู้

2.1 ห้องสมุดโรงเรียน

2.2 ห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์

2.3 ศูนย์บรรณสารและการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยพะเยา

2.4 ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง มหาวิทยาลัยพะเยา

2.5 หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงระดับประเทศบ้านดอกบัว อำเภอเมือง

จังหวัดพะเยา

2.6 อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

6) แนวทางการวัดและประเมินผล

หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นหลักสูตรเสริมการศึกษาภายใต้กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (กิจกรรมชุมนุม) ซึ่งผู้สอนวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามตัวชี้วัดของผลการเรียนรู้ ตามที่กำหนดในหน่วยการเรียนรู้ผู้สอนใช้วิธีการที่หลากหลายจากแหล่งข้อมูลหลาย ๆ แหล่ง เพื่อให้ได้ผล การประเมินที่สะท้อนความรู้ความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียนโดยวัดและประเมินการเรียนรู้ อย่างต่อเนื่องไปพร้อมกับการจัดการเรียนการสอน สังเกตพัฒนาการและความประพฤติของผู้เรียน สังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรม ผู้สอนเน้นการประเมินตามสภาพจริง กำหนดให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้ตามผลการเรียนรู้ มีการประเมินการปฏิบัติกิจกรรมและผลงานของผู้เรียน และเวลาใน การเข้าร่วมกิจกรรมตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในแต่ละกิจกรรมการเรียนรู้ ดังนี้

6.1) การตัดสินผลการเรียน

หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น กำหนดหลักเกณฑ์การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ เพื่อตัดสินผลการเรียนของผู้เรียน ดังนี้

6.1.1) ผู้เรียนต้องมีเวลาเรียนไม่น้อยกว่า ร้อยละ 80 ของเวลาเรียนในกิจกรรมชุมนุมทั้งหมด

6.1.2) ผู้เรียนต้องได้รับการประเมินทุกผลการเรียนรู้และผ่านตามเกณฑ์ที่กำหนดในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (กิจกรรมชุมนุม)

6.1.3) การตัดสินผลการเรียน ตัดสินเป็นกิจกรรมชุมนุม โดยใช้ผลการประเมินระหว่างภาคการศึกษา

6.2) การให้ระดับผลการเรียน

การประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน จะต้องพิจารณาทั้งเวลาการเข้าร่วมกิจกรรมการปฏิบัติกิจกรรมและผลงานของผู้เรียนตามเกณฑ์ที่กำหนด และให้ผลการประเมินเป็น “ผ่าน” และ “ไม่ผ่าน”

ให้ใช้ตัวอักษรแสดงผลการประเมิน ดังนี้

“ผ” หมายถึง ผู้เรียนมีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (กิจกรรมชุมนุม) ปฏิบัติกิจกรรมและมีผลงานตามเกณฑ์ที่กำหนด

“มผ” หมายถึง ผู้เรียนมีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (กิจกรรมชุมนุม) ปฏิบัติกิจกรรมและมีผลงานไม่เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด

ในกรณีที่ผู้เรียนได้ผลของกิจกรรมเป็น “มผ” ต้องจัดซ่อมเสริมให้ผู้เรียนทำกิจกรรม ในส่วนที่ผู้เรียนไม่ได้เข้าร่วมหรือไม่ได้ทำจนครบถ้วน แล้วจึงเปลี่ยนผลจาก “มผ” เป็น “ผ” ได้ทั้งนี้ ต้องดำเนินการให้เสร็จสิ้นภายในปีการศึกษาที่นั้น ยกเว้นมีเหตุสุดวิสัยให้อยู่ในดุลยพินิจ

1.2 ผลการสร้างคู่มือการใช้หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ที่จัดทำขึ้นเพื่ออธิบายรายละเอียดเกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปใช้ ซึ่งมีองค์ประกอบ 10 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ความเป็นมา 2) วัตถุประสงค์ 3) โครงสร้างกิจกรรมและประสบการณ์ 4) แนวการจัดกิจกรรม 5) โครงสร้างแผนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ 6) สื่อและแหล่งเรียนรู้ 7) แนวทางการวัดและประเมินผล 8) กำหนดการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ 9) ขอบข่ายแผนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ 10) แผนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ ทั้งนี้เพื่อสร้างความเข้าใจแก่ผู้ใช้หลักสูตร ซึ่งจะสามารถนำหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นไปใช้ให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่กำหนดไว้ (รายละเอียดดังแนบในภาคผนวก ค)

2. คุณภาพของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและเอกสารประกอบหลักสูตร ดังนี้

2.1 ผลการประเมินระดับความเหมาะสมของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยผู้เชี่ยวชาญ

การประเมินผลความเหมาะสมของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 7 คน พิจารณาตรวจสอบความเหมาะสมของหลักสูตร ปรากฏผล ดังตาราง 14

ตาราง 14 แสดงผลการประเมินระดับความเหมาะสมของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

รายการประเมิน	\bar{x}	S. D.	ระดับความเหมาะสม
หลักการของหลักสูตร			
1 มีแนวคิดและทฤษฎีพื้นฐานรองรับ	4.60	.54	มากที่สุด
2 มีความชัดเจนและความครบถ้วนของหลักการ	4.40	.54	มาก
3 สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง	5.00	.00	มากที่สุด
4 การใช้ภาษาและร้อยเรียงถ้อยคำสละสลวย	5.00	.00	มากที่สุด
เฉลี่ย	4.75	0.27	มากที่สุด
จุดมุ่งหมายของหลักสูตร			
1 ระบุพฤติกรรมและคุณลักษณะที่ต้องการให้เกิด กับผู้เรียนชัดเจน	5.00	.000	มากที่สุด
2 ระบุถึงคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	4.80	.44	มากที่สุด
3 มีความสามารถนำไปปฏิบัติได้สอดคล้องกับ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	4.80	.44	มากที่สุด
4 มีความเหมาะสมกับช่วงวัยของผู้เรียน	4.80	.44	มากที่สุด
5 มีความสอดคล้องกับหลักการของหลักสูตร	4.80	.44	มากที่สุด
6 นำไปสู่การประเมินผล	5.00	.00	มากที่สุด
เฉลี่ย	4.80	0.38	มากที่สุด
โครงสร้างกิจกรรมและประสบการณ์			
1 มีความเหมาะสมกับช่วงวัยของผู้เรียน	4.60	.54	มากที่สุด
2 มีการจัดเรียงกิจกรรมและประสบการณ์เหมาะสม	4.80	.44	มากที่สุด
3 มีความสอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	4.80	.44	มากที่สุด
4 ครอบคลุมสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร	5.00	.00	มากที่สุด
เฉลี่ย	4.85	0.33	มากที่สุด

รายการประเมิน	\bar{x}	<i>S. D.</i>	ระดับ ความเหมาะสม
แนวการจัดกิจกรรม			
1 มีแนวทางการจัดกิจกรรมเสริมสร้างคุณลักษณะ อยู่อย่างพอเพียงชัดเจน	4.60	.54	มากที่สุด
2 เหมาะสมกับช่วงวัยและความสามารถในการเรียนรู้ ของผู้เรียน	4.80	.44	มากที่สุด
3 กระบวนการเรียนรู้มุ่งบรรลุตามจุดมุ่งหมายของ หลักสูตรที่มุ่งให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง	4.60	.54	มากที่สุด
4 กิจกรรมการเรียนรู้จัดเป็นลำดับขั้นตอนต่อเนื่อง และมีความเหมาะสม	4.80	.44	มากที่สุด
5 กิจกรรมการเรียนรู้เน้นการลงมือปฏิบัติจริง สอดคล้องกับประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน	4.60	.54	มากที่สุด
6 สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงแก่ผู้เรียน	4.60	.54	มากที่สุด
เฉลี่ย	4.67	0.51	มากที่สุด
สื่อและแหล่งเรียนรู้			
1 สนับสนุนกิจกรรมการเรียนรู้ให้บรรลุตามจุดประสงค์	4.60	.54	มากที่สุด
2 มีความเหมาะสมกับกิจกรรมและประสบการณ์	4.60	.54	มากที่สุด
3 มีความเหมาะสมกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	5.00	.00	มากที่สุด
4 มีความเหมาะสมกับช่วงวัยของผู้เรียน	4.80	.44	มากที่สุด
5 สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงแก่ผู้เรียน	5.00	.00	มากที่สุด
เฉลี่ย	4.80	0.30	มากที่สุด
แนวทางการวัดและประเมินผล			
1 มีความเป็นไปได้ในการวัดและประเมินผล	4.40	.54	มาก
2 การวัดและประเมินผลตรงตามจุดมุ่งหมายของ หลักสูตร	4.40	.54	มาก
3 วิธีการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง	4.60	.54	มากที่สุด
4 เกณฑ์การวัดและประเมินผลมีความเหมาะสม	3.80	.44	มาก
เฉลี่ย	4.30	0.52	มาก
เฉลี่ยรวม	4.70	0.39	มากที่สุด

จากตาราง 14 พบว่า การประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะ อยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยผู้เชี่ยวชาญ ในภาพรวม พบว่า มีระดับความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.70$, S.D. = 0.39) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า โครงสร้างกิจกรรมและประสบการณ์มีระดับความเหมาะสมมากที่สุด ($\bar{X} = 4.85$, S.D. = 0.33) รองลงมาคือ จุดมุ่งหมายของหลักสูตร ($\bar{X} = 4.80$, S.D. = 0.38) และสื่อและแหล่งเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.80$, S.D. = 0.30) และหลักการของหลักสูตร ($\bar{X} = 4.75$, S.D. = 0.27) ตามลำดับ

การประเมินระดับความเหมาะสมของคู่มือการใช้หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะ อยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 7 คน พิจารณาดูตรวจสอบความเหมาะสมของคู่มือการใช้หลักสูตร ปรากฏผล ดังตาราง 15

ตาราง 15 แสดงผลการประเมินระดับความเหมาะสมของคู่มือการใช้หลักสูตรเสริมสร้าง

คุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ที่	รายการประเมิน	\bar{X}	S. D.	ระดับความเหมาะสม
1	ความเป็นมามีความชัดเจนเป็นเหตุเป็นผล	4.60	.54	มากที่สุด
2	วัตถุประสงค์ระบุให้ทราบเป้าหมายการพัฒนาชัดเจน	5.00	.00	มากที่สุด
3	กิจกรรมและประสบการณ์สร้างความชัดเจนต่อการพัฒนาตามแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	4.40	.54	มาก
4	แนวทางการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ สร้างความชัดเจนต่อการดำเนินการพัฒนาตามแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	4.80	.44	มากที่สุด
5	โครงสร้างแผนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ มีความชัดเจนต่อการดำเนินการพัฒนาตามแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	4.80	.44	มากที่สุด

ที่	รายการประเมิน	\bar{x}	S.D.	ระดับ ความเหมาะสม
6	สื่อและแหล่งเรียนรู้สร้างความชัดเจนต่อการดำเนินการพัฒนาตามแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	4.40	.54	มาก
7	การวัดและประเมินผลสร้างความชัดเจนต่อการดำเนินการพัฒนาตามแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	4.40	.54	มาก
8	กำหนดการจัดกิจกรรมและประสบการณ์สร้างความชัดเจนต่อการดำเนินการพัฒนาตามแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	4.80	.44	มากที่สุด
9	ขอข่ายแผนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์สร้างความชัดเจนต่อการดำเนินการพัฒนาตามแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	4.80	.44	มากที่สุด
10	แผนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์สร้างความชัดเจนต่อการดำเนินการพัฒนาตามแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	4.60	.54	มากที่สุด
เฉลี่ยรวม		4.66	0.45	มากที่สุด

จากตาราง 15 พบว่า การประเมินความเหมาะสมของคู่มือการใช้หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยผู้เชี่ยวชาญ ในภาพรวม พบว่า มีระดับความเหมาะสมอยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.66$, S.D. = 0.45) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า วัตถุประสงค์ระบุให้ทราบเป้าหมายการพัฒนาชัดเจนมีระดับความเหมาะสมมากที่สุด ($\bar{x} = 5.00$, S.D. = 0.00) รองลงมาคือ แนวทางการจัดกิจกรรมสร้างความชัดเจนต่อการดำเนินการพัฒนาตามแนวคิดหลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง ($\bar{x} = 4.80$, S.D. = 0.44) และโครงสร้างแผนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์สร้างความชัดเจนต่อการดำเนินการพัฒนาตามแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ($\bar{x} = 4.80$, S.D. = 0.44) และขอข่ายแผนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์สร้างความชัดเจนต่อการดำเนินการพัฒนาตามแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ($\bar{x} = 4.80$, S.D. = 0.44) และขอข่ายแผนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์สร้างความชัดเจนต่อการดำเนินการพัฒนาตามแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ($\bar{x} = 4.80$,

S.D. = 0.44) และความเป็นมาที่มีความชัดเจนเป็นเหตุเป็นผล ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = 0.54) และแผนการจัดกิจกรรมสร้างความชัดเจนต่อการดำเนินการพัฒนาตามแนวคิดหลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = 0.54) ตามลำดับ

3. ผลการศึกษาความเป็นไปได้ของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จากการทดลองนำร่อง (Pilot Study)

ผลการตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จากการทดลองนำร่อง (Pilot Study) เพื่อพิจารณาหาความเป็นไปได้ ก่อนการนำหลักสูตรไปใช้ผู้วิจัยนำหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ดำเนินการทดลองนำร่อง (Pilot Study) กับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยพะเยา ปีการศึกษา 2564 จำนวน 15 คน โดยนำร่องทดลองในหน่วยการเรียนรู้ที่ 1 ชีวิตพอเพียงสังคมเพียงพอ จำนวน 5 ชั่วโมง (หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 – 4) มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามขั้นตอนเหมือนกับหน่วยการเรียนรู้ที่ 1 ในครั้งนี้ผู้วิจัยเป็นผู้สอนเพื่อพิจารณาหาความเป็นไปได้เกี่ยวกับแนวการจัดกิจกรรม เวลาในการจัดกิจกรรม ลักษณะกิจกรรม โครงสร้างกิจกรรมและประสบการณ์ ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

การจัดกิจกรรมตามแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ในดำเนินการตามกระบวนการของหลักสูตรและจากการสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน พบว่า ขั้นตอนของการจัดกิจกรรมตามกระบวนการจัดการเรียนรู้ ในขั้นสร้างความรู้และประยุกต์ใช้ ที่มุ่งเน้นการพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง โดยการผสมแนวคิดของของลิกโคนา (Lickona, 1992) และบลูม แครทโรล และมาเซีย (Bloom, Krathwohl, & Masai, 1973) และรูปแบบการเรียนการสอนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวคิดของวาริรัตน์ แก้วอุไร และคณะ (2554) โดยให้ผู้เรียนได้รับชม วิดิทัศน์เกี่ยวกับเนื้อหาสาระประสบการณ์ตามแนวทางของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงพร้อมทั้ง ได้ลงมือปฏิบัติในกิจกรรมมีการลงพื้นที่เรียนรู้จริง ที่ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง มหาวิทยาลัยพะเยา และแหล่งเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องสอดคล้องกับเนื้อหาสาระประสบการณ์ตามแนวทางของ หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการกระตุ้นความสนใจให้นักเรียนค้นหาคำตอบระหว่างทำกิจกรรม กำหนดสร้างประเด็นคำถามก่อนการเตรียมสร้างประสบการณ์รับรู้ของผู้เรียน ช่วยให้ผู้เรียนคิดได้หลากหลายในคำตอบและระยะเวลาในการทำกิจกรรมการอภิปรายกลุ่ม การนำเสนอผลงานโดยใช้

ผังมโนทัศน์ช่วยทำให้ผู้เรียนมีความรู้และเข้าใจในเนื้อหาสาระประสบการณ์ และส่งเสริมการทำงานเป็นทีม มีการระดมสมองในการคิดสร้างสรรค์ชิ้นงาน ภายใต้ระยะเวลาของการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมและผลการใช้หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ช่วยพัฒนาการกำหนดคุณลักษณะด้านอยู่อย่างพอเพียงภายใต้หลักการองค์ประกอบ 3 ห่วง 2 เงื่อนไข ได้แก่ การมีเหตุผล ความพอประมาณ และการมีภูมิคุ้มกันที่ดี รวมถึงเงื่อนไขความรู้และเงื่อนไขคุณธรรม เป็นการกำหนดคุณลักษณะด้านอยู่อย่างพอเพียง ที่เป็นความรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อครอบครัว และต่อสังคมและประเทศชาติ

จากการสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน พบว่า ผู้เรียนมีความกระตือรือร้น ในกิจกรรมการเรียนรู้ มีการโต้ตอบ ซักถามและอภิปรายร่วมกับกับผู้สอน การทำกิจกรรมกลุ่มช่วยให้ผู้เรียนสามารถปฏิบัติกิจกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการระดมสมองคิดร่วมกันในการทำงานเป็นทีม แบ่งหน้าที่รับผิดชอบตามที่ได้รับมอบหมายชัดเจน มีการแสดงความคิดเห็นและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ตั้งใจในการทำงาน ชื่นชอบกิจกรรมการเรียนรู้ในสถานที่จริง จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายในการทำกิจกรรม พร้อมทั้งสามารถสรุปอภิปรายผลมีการนำเสนองานโดยใช้สื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่ในการจัดการองค์ความรู้เพื่อเผยแพร่ สืบสาน รักษาและต่อยอด องค์ความรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กำหนดเป็นอุปนิสัยมีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงบรรลุตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นได้

ตอนที่ 3 ผลการทดลองใช้และศึกษาผลการใช้หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ผลการทดลองใช้และศึกษาผลการใช้หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ดังนี้

1. ผลการศึกษาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น หลังเรียน ด้วยหลักสูตรหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ปรากฏผลดังตาราง 16

ตาราง 16 แสดงผลการศึกษาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
หลังเรียนด้วยหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของ
เศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

คุณลักษณะ อยู่อย่างพอเพียง	ร้อยละของ คะแนนเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ระดับคุณลักษณะ
1. ความพอประมาณ	66.41	3.45	ปานกลาง
2. ความมีเหตุผล	75.55	6.69	มาก
3. การมีภูมิคุ้มกันที่ดี	74.12	7.64	มาก
รวม	70.51	5.92	มาก

จากตาราง 16 พบว่า นักเรียนที่ผ่านการเรียนด้วยหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในภาพรวม มีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง พบว่า มีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 70.51$, S.D. = 5.92) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า การมีภูมิคุ้มกันที่ดี มีระดับคุณลักษณะมาก ($\bar{X} = 74.12$, S.D. = 7.64) รองลงมาคือ ความมีเหตุผล มีระดับคุณลักษณะมาก ($\bar{X} = 75.55$, S.D. = 6.69) และความพอประมาณ มีระดับคุณลักษณะปานกลาง ($\bar{X} = 66.41$, S.D. = 3.45) ตามลำดับ

ผลการศึกษาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงโดยการสังเกตพฤติกรรมนักเรียนที่แสดงออกถึงคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง สรุปลงได้จากการสังเกตพฤติกรรมในขั้นตอนกิจกรรม “ELRC2” 5 ขั้น โดยการสังเกต 3 ประเด็น วิเคราะห์เชิงเนื้อหาว่านักเรียนมีพฤติกรรมที่แสดงออก ได้แก่ 1) ความพอประมาณ 2) ความมีเหตุผล 3) การมีภูมิคุ้มกันที่ดี พบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ความพอประมาณจากการสังเกตพฤติกรรมนักเรียนที่ร่วมจัดการเรียนรู้แบ่งเป็นกลุ่มสมาชิก 6 คน กำหนดบทบาทของสมาชิกในกลุ่ม นักเรียนได้สะท้อนคิดจากการรับรู้ประสบการณ์ การอภิปรายกลุ่มเป็นการเรียนรู้ด้วยการลงมือทำเน้นการปฏิสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนสมาชิกในกลุ่มมีการพึ่งพาการทำงาน ผู้เรียนได้มีโอกาสพูดคุยกับเพื่อน ผู้สอน และการนำเสนอแลกเปลี่ยนเรียนรู้

กิจกรรมการเรียนรู้ความมีเหตุผลจากการสังเกตพฤติกรรมนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมจัดการเรียนรู้แบ่งเป็นกลุ่มสมาชิก 15 คน จำนวน 2 กลุ่ม ร่วมกันทำกิจกรรมอภิปรายแบบซักค้ำน กำหนดบทบาทของสมาชิกในกลุ่มนักเรียนแสดงความคิดเห็น ความมีเหตุผลระหว่าง

การอภิปรายโต้แย้ง ชักค้ำแล้วสรุปผลโดยใช้ผังมโนทัศน์ นอกจากนี้ยังมีการแข่งขันระหว่างกลุ่ม มีสมาชิกกลุ่มละ 6 คน กำหนดบทบาทของสมาชิกในกลุ่ม แข่งขันโดยใช้เกมส์เพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ ในการทำกิจกรรมเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนและผู้สอนมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน

กิจกรรมการเรียนรู้การมีภูมิคุ้มกันที่ดีจากการสังเกตพฤติกรรมนักเรียนที่เข้าร่วม กิจกรรมจัดการเรียนรู้แบ่งเป็นกลุ่มสมาชิก 6 คน กำหนดบทบาทของสมาชิกในกลุ่มเรียนรู้ โดยการสำรวจสินค้าอุปโภคบริโภคจากร้านสะดวกซื้อในโรงเรียน จัดจำแนกระหว่างสินค้าจำเป็นกับ สินค้าฟุ่มเฟือย วิเคราะห์และร่วมอภิปรายกลุ่ม นำเสนอแนวทางการปฏิบัติตนตามคุณลักษณะอยู่ อย่างพอเพียง นักเรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียน

จากการสังเกตพฤติกรรมนักเรียนในการเรียนรู้แบบลงพื้นที่ ณ แหล่งเรียนรู้ศูนย์ การเรียนรู้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของมหาวิทยาลัยพะเยา พบว่านักเรียนมีความกระตือรือร้น ตื่นตัว ในการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ภายในศูนย์การเรียนรู้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่มีการจัดแบ่งเป็น ฐาน การเรียนรู้พร้อมทั้งลงมือสำรวจ ลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง และมีวิทยากรประจำศูนย์ให้ ความรู้พร้อมทั้งแนะนำการปฏิบัติการณ์ลงพื้นที่ สังเกตพบว่าพฤติกรรมของนักเรียนมีความสนใจในทุก กิจกรรมฐานการเรียนรู้ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างวิทยากร นักเรียน และผู้สอน บรรยากาศ การเรียนรู้ ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนมีความสุขจากการเรียนรู้ภายในแหล่งเรียนรู้ นอกจากนี้ยัง มีการสรุปองค์ความรู้ในรูปแบบของสื่อออนไลน์ (TikTok) ซึ่งนักเรียนสามารถปฏิบัติการได้ ด้วยเทคโนโลยีอย่างทันสมัย และร่วมวางแผนการแสดงละครออนไลน์ สื่อสารและเผยแพร่พฤติกรรม แสดงออกถึงการประพฤติตนตามคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง

2. ผลการเปรียบเทียบคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนก่อนและหลังเรียนด้วย หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ปรากฏผลดังตาราง 17

ตาราง 17 แสดงผลการเปรียบเทียบคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนก่อนและหลังเรียน ด้วยหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

การทดสอบ	\bar{x}	S.D.	\bar{D}	$S.D._D$	t	Sig.(1-tailed)
ก่อนเรียน	129.37	12.92	8.37	13.97	3.28*	0.0013
หลังเรียน	137.73	13.48				

จากตาราง 17 พบว่า คุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ด้วยหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 129.37 คะแนน และ 137.73 คะแนน ตามลำดับ และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างคะแนนก่อนและหลังเรียน พบว่า นักเรียนมีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงหลังเรียนด้วยหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตอนที่ 4 ผลการประเมินผลหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

หลังการทดลองใช้หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้วิจัยได้ประเมินความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อหลักสูตรหลังเรียนด้วยหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น พิจารณาจากการตอบแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียน ปรากฏผลดังตาราง 18

ตาราง 18 แสดงผลประเมินความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการเรียนด้วยหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ที่	รายการประเมิน	\bar{x}	$S.D.$	ระดับ ความคิดเห็น
1	ด้านปัจจัยนำเข้า (Input)			
1.1	กิจกรรมและประสบการณ์เกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	4.61	.56	มากที่สุด
1.2	ออกแบบกิจกรรมเรียนรู้เชิงรุกที่หลากหลาย สร้างความสนใจผู้เรียน	4.61	.67	มากที่สุด
1.3	เวลาเรียนมีความเหมาะสมต่อการจัดกิจกรรม เรียนรู้ในชั่วโมงกิจกรรมชุมนุม	4.58	.62	มากที่สุด

ที่	รายการประเมิน	\bar{x}	<i>S.D.</i>	ระดับ ความคิดเห็น
1.4	สื่อและแหล่งเรียนรู้มีความเพียงพอในการ จัด กิจกรรมการเรียนรู้	4.74	.44	มากที่สุด
1.5	สถานที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้มีความเหมาะสม เอื้อต่อการเรียนรู้	4.61	.50	มากที่สุด
1.6	ซอฟต์แวร์อุปกรณ์และเทคโนโลยีมีความทันสมัย ตามกระแสโลกปัจจุบัน	4.61	.72	มากที่สุด
เฉลี่ย		4.62	.58	มากที่สุด
2. ด้านกระบวนการ (Process)				
2.1	กิจกรรมเรียนรู้เชิงรุกมีความหลากหลาย เร้า ความสนใจของผู้เรียน	4.52	.81	มากที่สุด
2.2	ผู้เรียนทุกคนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของ หน่วยการเรียนรู้	4.65	.49	มากที่สุด
2.3	กิจกรรมการเรียนรู้ 4 หน่วยการเรียนรู้ มีความ น่าสนใจต่อการทำกิจกรรมของผู้เรียน	4.65	.55	มากที่สุด
2.4	กิจกรรมการเรียนรู้ช่วยทำให้ผู้เรียนเข้าใจ ใน หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	4.61	.56	มากที่สุด
2.5	กิจกรรมการเรียนรู้ช่วยทำให้ผู้เรียนพัฒนาตน ให้มีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง	4.61	.50	มากที่สุด
2.6	มีการวัดและประเมินผลการเรียนตามสภาพจริง หลากหลายวิธีการ	4.65	.55	มากที่สุด
เฉลี่ย		4.60	.55	มากที่สุด
3. ด้านผลผลิต (Output)				
3.1	หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่าง พอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงมีความน่าสนใจเหมาะสมสำหรับนักเรียน มัธยมศึกษาตอนต้น	4.61	.50	มากที่สุด

ที่	รายการประเมิน	\bar{x}	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น
3.2	ผู้เรียนมีความรู้และเข้าใจในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	4.55	.51	มากที่สุด
3.3	ผู้เรียนสามารถนำความรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้	4.65	.55	มากที่สุด
3.4	ผู้เรียนมีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ด้านความพอประมาณ	4.58	.50	มากที่สุด
3.5	ผู้เรียนมีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ด้านความมีเหตุผล	4.55	.51	มากที่สุด
3.6	ผู้เรียนมีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดี	4.58	.56	มากที่สุด
เฉลี่ย		4.57	.52	มากที่สุด
เฉลี่ยรวม		4.60	.55	มากที่สุด

จากตาราง 18 พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่พัฒนาขึ้นในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.60$, S.D. = .55) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) มีระดับความความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{x} = 4.62$, S.D. = 0.58) รองลงมาคือ ด้านกระบวนการ (Process) ($\bar{x} = 4.60$, S.D. = 0.55) และด้านผลผลิต (Output) ($\bar{x} = 4.57$, S.D. = 0.52) ตามลำดับ

บทที่ 5

บทสรุป

การวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สรุปและอภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

จุดมุ่งหมายทั่วไปของการวิจัย

เพื่อพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

จุดมุ่งหมายเฉพาะของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
2. เพื่อสร้างและตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
3. เพื่อทดลองใช้หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยศึกษาผลการใช้ ดังนี้
 - 3.1 ศึกษาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนหลังการใช้หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
 - 3.2 เปรียบเทียบคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนก่อนและหลัง การใช้หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
4. เพื่อประเมินผลหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

เป็นการศึกษาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่แสดงออกถึงการดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ มีเหตุผล รอบคอบ มีคุณธรรม มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีและปรับตัวเพื่ออยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข และแนวทางในการพัฒนาเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงสำหรับ

การ นำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการสร้างหลักสูตร โดยการสัมภาษณ์นักเรียน ผู้ปกครองของนักเรียน และผู้ทรงคุณวุฒิ ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวทางในการพัฒนาเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ให้เป็นไปตามความต้องการของการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งผู้วิจัยใช้รูปแบบการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นการนำข้อมูลพื้นฐานมาพัฒนาหลักสูตร ดังนี้

1. ยกร่างพัฒนาหลักสูตร โดยการสร้างหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นให้สอดคล้องกับผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานในขั้นตอนที่ 1

2. ตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร โดยผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเหมาะสมแล้วดำเนินการแก้ไขปรับปรุงก่อนนำหลักสูตรไปทดลองใช้

3. ตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร จากการทดลองนำร่อง (pilot study) เพื่อพิจารณาหาความเป็นไปได้ ก่อนการนำหลักสูตรไปใช้

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้และศึกษาผลการใช้หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นการนำหลักสูตรไปทดลองใช้จริงกับนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นการประเมินผลการใช้หลักสูตร โดยการสอบถามความคิดเห็นของผู้เรียน ที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้หลังทดลองใช้หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง มีดังนี้

1.1 คุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จากการสัมภาษณ์นักเรียน ผู้ปกครองและผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า นักเรียนมีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงอยู่ในระดับน้อย และมีความต้องการที่ได้รับการส่งเสริมคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ 1) ความพอประมาณ เป็นการตัดสินใจเกี่ยวกับการดำรงชีวิต แบบพอดี พอเพียง ตามความสามารถ และศักยภาพของตนที่มีอยู่ และต้องเป็น ไปอย่างมีเหตุผลที่เหมาะสมตลอดจนพึงนึกถึงผลที่จะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ

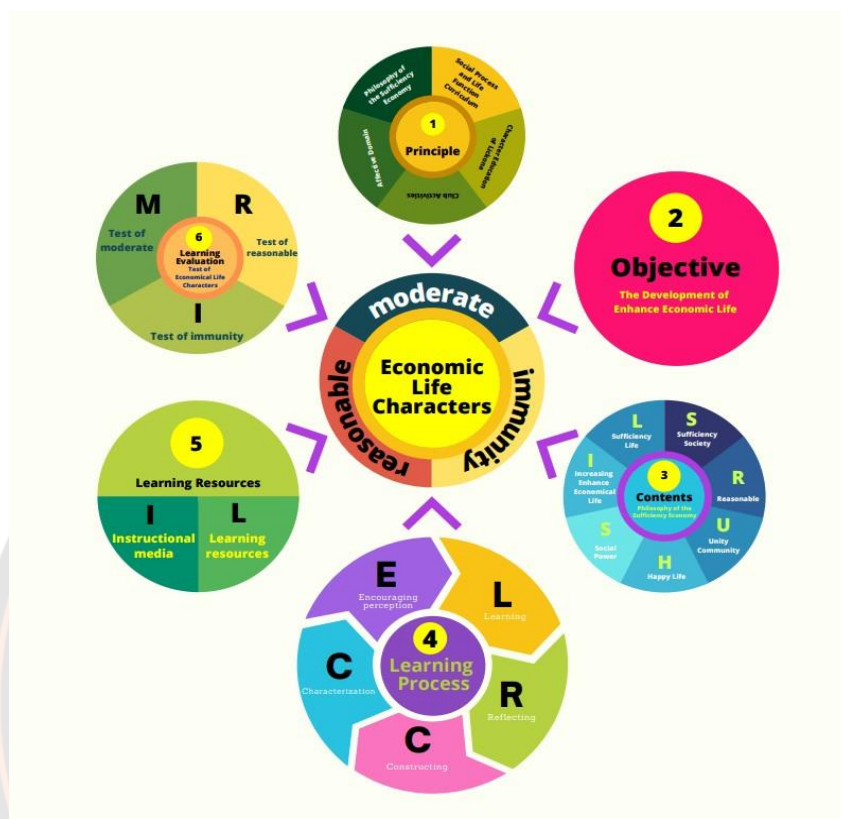
โดยไม่เปิดเบียดตนเองและผู้อื่นสามารถพึ่งตนเองได้ 2) ความมีเหตุผล เป็นการนำหลักความรู้และคุณธรรมมาใช้ในการตัดสินใจในการดำเนินชีวิตด้วยความพอเพียงมีการพิจารณาเหตุปัจจัยและข้อมูลที่เกี่ยวข้องอย่างรอบคอบคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้น 3) การมีภูมิคุ้มกันที่ดี เป็นการเตรียมความพร้อม ความรู้ จิตใจ ทักษะคิด ที่จะรับผลกระทบ และการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกลเพื่อป้องกันและลดความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงซึ่งเป็นประเด็นสำคัญที่นักเรียน ผู้ปกครองนักเรียน และผู้ทรงคุณวุฒิมี ความต้องการให้ส่งเสริมสำหรับผู้เรียนซึ่งความสอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1.2 แนวทางในการพัฒนาเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง เป็นไปตามต้องการที่จะส่งเสริมคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันที่ดี โดยการออกแบบพัฒนาหลักสูตรเสริม ในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (กิจกรรมชุมนุม) มีแนวการจัดกิจกรรมให้ไปตามความต้องการของนักเรียน ผู้ปกครอง ผู้ทรงคุณวุฒิ สร้างความกระตือรือร้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมจัดกิจกรรมมีการออกแบบกิจกรรมและประสบการณ์แก่ผู้เรียนที่หลากหลายทั้งในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียน ได้เรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในกิจกรรมด้วยการฝึกฝนตนเองจากการลงมือทำเป็นการเรียนรู้เชิงรุก นักเรียนได้เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นจากประสบการณ์จริงในชุมชนและสังคมและประสานความร่วมมือจากหน่วยงานทั้งภายในและภายนอก เช่น ผู้ปกครอง ชุมชน ราษฎรชาวบ้าน บุคคลตัวอย่างด้านการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีการจัดกิจกรรมที่มีความสนุกสนาน ใช้สื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัย ส่งเสริมนักเรียนด้วยกระบวนการเรียนที่ออกแบบตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงผสมผสานแนวคิดคุณลักษณะศึกษาของลิคโคนา (Lickona, 1992) มีองค์ประกอบสำคัญของคุณลักษณะที่ดีเชื่อมประสานปฏิสัมพันธ์กันในการรู้คิดเชิงจริยธรรม ความสำนึกเชิงจริยธรรมและการปฏิบัติการเชิงจริยธรรมด้วยการ เตรียมสร้างประสบการณ์รับรู้ เรียนรู้สิ่งใหม่ผสมผสานกับความรู้เดิม สะท้อนความคิดเชื่อมโยงกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สร้างความรู้และประยุกต์ใช้และกำหนดคุณลักษณะด้านอยู่อย่างพอเพียงมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติตนและฝึกฝนอย่างต่อเนื่องจนเกิดกลายเป็นคุณลักษณะในการดำเนินชีวิต

2. ผลการสร้างและตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะ อยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

2.1 หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นหลักสูตรแบบเน้นกิจกรรมและประสบการณ์ที่มีองค์ประกอบของหลักสูตร 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการของหลักสูตร 2) จุดมุ่งหมาย

ของหลักสูตร 3) โครงสร้างกิจกรรมและประสบการณ์ 4) แนวการจัดกิจกรรม 5) สื่อและแหล่งเรียนรู้ 6) แนวทางวัดและประเมินผล โดยแสดงรายละเอียดในแต่ละองค์ประกอบดังนี้

ภาพ 12 แสดงองค์ประกอบของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

คู่มือการใช้หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีองค์ประกอบ 10 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ความเป็นมา 2) วัตถุประสงค์ 3) โครงสร้างกิจกรรมและประสบการณ์ 4) แนวการจัดกิจกรรม 5) โครงสร้างแผนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ 6) สื่อและแหล่งเรียนรู้ 7) แนวทางการวัดและประเมินผล 8) กำหนดการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ 9) ขอบข่ายแผนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ 10) แผนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์

2.2 หลักสูตรและคู่มือการใช้หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ที่พัฒนาขึ้น ในภาพรวมหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีระดับความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.70$,

S.D. = 0.39) และเอกสารประกอบหลักสูตร ในภาพรวมมีระดับความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด (\bar{X} = 4.66, S.D. = 0.45)

2.3 หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีความเป็นไปได้ในการนำไปใช้เพื่อพัฒนาผู้เรียน ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

3. ผลการทดลองใช้และศึกษาผลการใช้หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

จากการทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง ปรากฏผล ดังนี้

3.1 นักเรียนมีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง มีระดับคุณลักษณะมาก และจากการสังเกตพฤติกรรมนักเรียนได้แสดงออกถึงคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดี

3.2 นักเรียนมีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ก่อนและหลังเรียนมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 129.37 คะแนน และ 137.73 คะแนน ตามลำดับ และเมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยพบว่า นักเรียนมีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

4. ผลการประเมินผลหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หลังการทดลองใช้หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น อยู่ในระดับมากที่สุด (\bar{X} = 4.60, S.D. = .55)

อภิปรายผล

จากการศึกษาผลการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้วิจัยนำเสนอการค้นพบประเด็น การอภิปรายผล 4 ประเด็น ได้แก่ 1) การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน 2) การสร้างและหาคุณภาพหลักสูตร 3) การทดลองใช้และศึกษาผลการใช้หลักสูตร และ 4) การประเมินผลหลักสูตร ดังนี้

1. การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน

ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อนำมากำหนดเป็นคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (อายุระหว่าง 13-15 ปี) พบว่านักเรียนที่มีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญา

ของเศรษฐกิจพอเพียงที่ต้องได้รับการส่งเสริม ได้แก่ 1) ความพอประมาณ 2) ความมีเหตุผล 3) การมีภูมิคุ้มกันที่ดี และแนวทางในการพัฒนาเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ได้จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและความต้องการสำคัญจำเป็นโดยการสัมภาษณ์นักเรียน ผู้ปกครองของนักเรียนและผู้ทรงคุณวุฒิด้านหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการพัฒนาคุณลักษณะและด้านหลักสูตรและการสอน ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้และเชี่ยวชาญทั้งคุณวุฒิและวิทยุฒิ มีผลงานทางวิชาการเป็นที่ประจักษ์ยอมรับในวงการการศึกษา ได้ชี้แนะแนวทางการพัฒนาพร้อมทั้งถ่ายทอดวิธีการจากประสบการณ์จากการปฏิบัติจริงเกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะผู้เรียน ทำให้ผู้วิจัยได้รับข้อมูลสำคัญและเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการยกย่องพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง สอดคล้องกับบริบทนะ บัณฑิต (2551) ที่กล่าวถึงแนวทางการสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลว่า เป็นบุคคลที่ถูกเลือกมาจำเป็นต้องเป็นผู้มีความรู้และทักษะความสามารถ และสื่อสารพูดคุยกับนักวิจัยในเรื่องที่ผู้วิจัยต้องการทราบโดยตรงในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญนั้น นักวิจัยจะไม่ถือว่าผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือตัวแทนของสมาชิกในสนามการวิจัยแต่จะถือว่าเป็นผู้ที่รู้เรื่อง ที่นักวิจัยต้องการทราบดีกว่าคนอื่น ๆ

2. การสร้างและหาคุณภาพหลักสูตร

ผลการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีองค์ประกอบของหลักสูตร 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการของหลักสูตร 2) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร 3) โครงสร้างกิจกรรมและประสบการณ์ 4) แนวการจัดการเรียนรู้ การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง 5) ชั้น ประกอบด้วย ชั้นที่ 1 การเตรียมสร้างประสบการณ์รับรู้ ชั้นที่ 2 การเรียนรู้สิ่งใหม่ ผสานกับความรู้เดิม ชั้นที่ 3 การสะท้อนความคิดเชื่อมโยงกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ชั้นที่ 4 การสร้างความรู้และประยุกต์ใช้ ชั้นที่ 5 การกำหนดคุณลักษณะด้านอยู่อย่างพอเพียง 5) สื่อและแหล่งเรียนรู้ 6) แนวทางการวัดและประเมินผล โดยการศึกษาวิเคราะห์และสังเคราะห์หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแนวคิดคุณลักษณะศึกษาของลิคโคนา (Lickona) มาเป็นแนวทางสำคัญที่ชี้ให้เห็นถึงคุณลักษณะที่เหมาะสม 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการรู้เชิงจริยธรรม (Moral Knowing) ด้านความรู้สึกเชิงจริยธรรม (Moral Feeling) และด้านพฤติกรรมเชิงจริยธรรม (Moral Behavior) รวมถึงความสามารถในการพัฒนาคุณลักษณะที่ดีเป็นองค์ประกอบสำคัญ และแนวคิดการพัฒนา ค่านิยม คุณธรรมจริยธรรม คุณลักษณะอันพึงประสงค์และการพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมมาใช้ ประกอบการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น รวมทั้งการศึกษาแนวทางการพัฒนาหลักสูตร และขอบเขตของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (กิจกรรมชุมนุม) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

พุทธศักราช 2551 ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายของการจัดการศึกษาชาติ เพื่อการพัฒนาคุณลักษณะผู้เรียน ในสถานศึกษาจากการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญพิจารณาความเหมาะสมของหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร พบว่าหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร มีความเหมาะสมในระดับดีมาก และเมื่อนำไปทดลองใช้สามารถช่วยพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรได้ ทั้งนี้เป็นผลจากการพัฒนาหลักสูตรตามกระบวนการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร โดยผู้วิจัยให้ความสำคัญเกี่ยวกับประเด็นความต้องการจำเป็นและความคิดเห็นจากการสัมภาษณ์ 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) นักเรียน 2) ผู้ปกครองของนักเรียน 3) ผู้ทรงคุณวุฒิ ในการศึกษาคูณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง และแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อเป็นแนวทางพื้นฐานสำคัญของการออกแบบพัฒนาหลักสูตร โครงสร้างกิจกรรมและประสบการณ์ รวมถึงแนวการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีความสอดคล้องกับรูปแบบของหลักสูตรที่เน้นกิจกรรมและประสบการณ์ โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนจะต้องรู้จักวิธีการแก้ปัญหาทางมือกระทำวางแผนด้วยตนเองเป็นการเรียน โดยการกระทำเน้นการแก้ปัญหาที่สอดคล้องกับบริบทสังคมปัจจุบันในชีวิตจริงของผู้เรียน ซึ่งเป็นกิจกรรมและโมทัศน์หลักผสานแนวคิดการเสริมสร้างคุณลักษณะศึกษาของลิคโคนา (LicKona) ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ซึ่งผู้วิจัยได้สังเคราะห์แนวคิดของนักการศึกษา ได้แก่ Tyler (1949; Taba, 1962; Beauchamp, 1975; อ่าง บัวศรี, 2542; วิชัย วงศ์ใหญ่, 2554) โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยตามกระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น 2) สร้างและตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ได้ดำเนินการศึกษาวิเคราะห์และสังเคราะห์หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง แนวคิดคุณลักษณะศึกษาของลิคโคนา (Lickona) รวมถึงแนวทางการพัฒนาหลักสูตร และได้ยกร่างหลักสูตรเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาให้ข้อเสนอแนะแล้วนำไปทดลองนำร่อง (pilot study) กับนักเรียนกลุ่มตัวอย่างที่สมัครเข้าร่วมกิจกรรมแล้วปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ก่อนนำไปใช้จริง 3) การทดลองใช้และศึกษาผลการใช้หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อรรถชัย ธารีเกษ (2559; ณัชฌิชา โพธิ์ใจ, 2560; เนาวรัตน์ มะลีลาเต๊ะ, 2563) ที่ดำเนินการพัฒนาหลักสูตรโดยการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ยกร่างหลักสูตรนำหลักสูตรไปทดลองใช้และปรับปรุงหลักสูตรให้มีความสมบูรณ์ด้วยกระบวนการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร จึงทำให้หลักสูตรมีคุณภาพและสามารถนำไปใช้เพื่อพัฒนาผู้เรียนได้จริง 4) การประเมินหลักสูตรนักเรียนมีความคิดเห็นต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หลังการทดลองใช้หลักสูตรอยู่ในระดับมากที่สุด

แนวทางในการพัฒนาผู้เรียนเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มุ่งเน้นตามแนวการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เชิงรุก สร้างความกระตือรือร้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมจัดกิจกรรม มีการออกแบบกิจกรรม และประสบการณ์แก่ผู้เรียนที่หลากหลายทั้งในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียน ได้เรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในกิจกรรมด้วยการฝึกฝนตนเองจากการลงมือทำการเรียนรู้เชิงรุก นักเรียนได้เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นจากประสบการณ์จริงในชุมชนและสังคมและประสานความร่วมมือจากหน่วยงานทั้งภายในและภายนอก เช่น ผู้ปกครอง ชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน บุคคลตัวอย่างด้านการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีการจัดกิจกรรมที่มีความสนุกสนาน ใช้สื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัย โดยการศึกษาขั้นตอนการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมตามลำดับขั้นของการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาจิตพิสัยของบลูม แครทโรว์ และมาเซีย (Bloom, Krathwohl, & Masai, 1973) และรูปแบบการเรียนการสอนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวคิดของวาริรัตน์ แก้วอุไรและคณะ (2554) รวมถึงขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนคุณลักษณะศึกษาของลิคโคนา (Lickona, 1992) ร่วมกับข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒินำมาสังเคราะห์ร่วมกัน ภายใต้กรอบระดับขั้นพัฒนาการเชิงจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kohlberg, 1964; Kohlberg, 1969) สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (อายุระหว่าง 10-16 ปี) เพื่อกำหนดแนวการจัดกิจกรรมของ หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังเคราะห์ความสอดคล้องได้แนวการจัดกิจกรรม การเรียนรู้แบบ ELRC2 มีขั้นตอน 5 ขั้น ได้แก่ ขั้นที่ 1 เตรียมสร้างประสบการณ์รับรู้ (Encouraging perception: E) ขั้นที่ 2 เรียนรู้สิ่งใหม่ผสมผสานกับความรู้เดิม (Learning: L) ขั้นที่ 3 สะท้อนความคิดเชื่อมโยงกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Reflecting: R) ขั้นที่ 4 สร้างความรู้และประยุกต์ใช้ (Constructing: C) และขั้นที่ 5 กำหนดคุณลักษณะด้านอยู่อย่างพอเพียง (Characterization: C) โดยขั้นเตรียมสร้างประสบการณ์รับรู้นั้น ผู้วิจัยได้ออกแบบการรับรู้ของผู้เรียนโดยใช้สื่อมัลติมีเดีย สื่อออนไลน์ ซึ่งเป็นการสร้างความสนใจของผู้เรียนในวัย 13-15 ปี กำหนดเนื้อหาสาระประสบการณ์ ที่สอดคล้องกับแนวทางการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยการเชื่อมโยง จากสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน ตลอดจนปัญหาอันมาจากสภาพเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคม สอดคล้องกับ สิริวรรณ ศรีพหล (2559; วชิรตล คำศิริรักษ์, 2559; เจษฎา ศรีสุภาภรณ์, 2564) ที่สรุปวิธีการเรียนรู้และ การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม และคุณลักษณะ ตามทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kohlberg, 1969) กล่าวคือสถานการณ์ที่นำเสนอในการรับรู้ของผู้เรียนควรมีลักษณะใกล้เคียงกับความเป็นจริงของผู้เรียนและมีความสอดคล้องเป็นปัญหาที่สามารถใช้เหตุผลทางจริยธรรม ในระดับที่ตรงกับระดับพัฒนาการทางจริยธรรมของผู้เรียนและในระดับที่สูงกว่าโดยการนำเสนอสถานการณ์ปัญหานั้น ทั้งนี้อาจใช้สื่อ

ภาพ สไลด์ फिल्मสตริป หรือวีดิทัศน์ เพื่อช่วยให้ผู้เรียน เกิดการเรียนรู้อย่างเข้าใจในปัญหาสถานการณ์ ชัดเจนยิ่งขึ้น

3. การทดลองใช้และศึกษาผลการใช้หลักสูตร

ผลการใช้หลักสูตรพบว่านักเรียน มีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ทั้งนี้เป็นเพราะนักเรียนเกิดการเรียนรู้โดยใช้หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นด้วยแนวการจัดกิจกรรมการเรียนที่ออกแบบตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงผสานแนวคิดคุณลักษณะศึกษาของลิคโคนา (Lickona, 1992) มีองค์ประกอบสำคัญของคุณลักษณะที่ดีเชื่อมประสานปฏิสัมพันธ์กันในด้านความรู้คิดเชิงจริยธรรม ความสำนึกเชิงจริยธรรมและการปฏิบัติการเชิงจริยธรรม ด้วยการเตรียมสร้างประสบการณ์รับรู้ เรียนรู้สิ่งใหม่ผสานกับความรู้เดิม สะท้อนความคิดเชื่อมโยงกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สร้างความรู้และประยุกต์ใช้และกำหนดคุณลักษณะด้านอยู่อย่างพอเพียงมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติตนและฝึกฝนอย่างต่อเนื่องจนเกิดกลายเป็นคุณลักษณะในการดำเนินชีวิต

การเปรียบเทียบคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงก่อนและหลังเรียน พบว่า นักเรียนมีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง หลังเรียนด้วยหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นสูงกว่าก่อนเรียน อย่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยนักเรียนมีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ผ่านการเรียนด้วยหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในภาพรวม มีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 70.51$, S.D. = 5.92) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า การมีภูมิคุ้มกันที่ดี มีระดับคุณลักษณะมาก ($\bar{X} = 74.12$, S.D. = 7.64) รองลงมาคือ ความมีเหตุผล มีระดับคุณลักษณะมาก ($\bar{X} = 75.55$, S.D. = 6.69) และความพอประมาณ มีระดับคุณลักษณะปานกลาง ($\bar{X} = 66.41$, S.D. = 3.45) ตามลำดับ และผลการสังเกตพฤติกรรมพบว่า นักเรียนมีการแสดงออกถึงพฤติกรรมของการมีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ในด้านความพอประมาณมีวิธีการคิดตัดสินใจเลือกสินค้าอุปโภคและบริโภคจากร่วมกิจกรรม นักสำรวจตลาดรุ่นเยาว์สามารถประมาณรายได้กับราคาสินค้าแบบพอดี พอเพียงความสามารถโดยนำหลักความมีเหตุผลมาประกอบการตัดสินใจอย่างรอบคอบคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้น ในสถานการณ์ชีวิตจริงและสอดคล้องกับการมีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการมีภูมิคุ้มกันที่ดี ซึ่งจากการร่วมกิจกรรมเจาะใจภูมิคุ้มกันนักเรียนได้ลงมือฝึกทำบัญชีครัวเรือนแสดงรายรับรายจ่ายบัญชีการออมทรัพย์ของตนเอง นอกจากนี้นักเรียนยังได้ศึกษาแหล่งเรียนรู้ภายในศูนย์การเรียนรู้ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

นักเรียนมีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความกระตือรือร้น สนใจ ใฝ่เรียนรู้ตามฐานการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่จัดไว้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในแต่ละฐาน การเรียนรู้และนักเรียนสามารถปฏิบัติตนเป็นผู้ที่มีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงในการดำเนินชีวิตประจำวันได้

ทั้งนี้ เป็นเพราะแนวการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 5 ชั้นของหลักสูตรที่ผู้วิจัยประยุกต์ใช้ เพื่อพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ซึ่งเป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาคุณลักษณะ อยู่อย่างพอเพียงให้กับผู้เรียนสอดคล้องตามแนวคิดของการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมตามลำดับขั้นของการเรียนรู้เพื่อพัฒนาจิตพิสัยของบลูม แครทโรว์ และมาเซีย (Bloom, Krathwohl, & Masai, 1973) และรูปแบบการเรียนการสอนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวคิดของวารินทร์ แก้วอุไรและคณะ (2554) รวมถึงขั้นตอนการจัดการเรียนการสอน คุณลักษณะศึกษาของลิคโคนา (Lickona, 1992) มาสังเคราะห์ร่วมกันภายใต้กรอบระดับขั้น พัฒนาการเชิงจริยธรรม ของโคลเบอร์ก (Kohlberg, 1969) สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (อายุระหว่าง 10-16 ปี) เพื่อกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นทั้ง 5 ขั้นตอน ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 20 ชั่วโมง มีผลต่อการพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สืบเนื่องจากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียน ที่ก่อให้เกิดพัฒนาการ ทางความคิดและแสดงความคิดเห็นในการปฏิบัติกิจกรรม ตลอดจนการลงมือทำศึกษาเรียนรู้ พบว่า ขั้นตอนเตรียมสร้างประสบการณ์รับรู้ ช่วยให้ผู้เรียนได้ซึมซับคุณลักษณะที่ดีโดยผู้สอนมีแนวการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก สร้างความกระตือรือร้น ความสนใจให้แก่ผู้เรียนผ่านสื่อการเรียนรู้ ที่หลากหลายทันสมัย ทั้งสื่อมัลติมีเดียสื่อวีดิทัศน์ จากสถานการณ์ของสังคมปัจจุบันที่สอดคล้องกับประสบการณ์ในชีวิตจริง มีการใช้เทคนิคการตั้งคำถามนำการเรียนรู้สู่การคิดเชิงสถานการณ์ ลงมือปฏิบัติกิจกรรมอย่างมีเป้าหมาย ผู้เรียนจดจำตัวแบบจากบทเรียนของสถานการณ์สังคม ร่วมกันระดมสมองตามกระบวนการกลุ่ม วิเคราะห์คุณลักษณะที่ดีเปิดโอกาสให้นำเสนอสถานการณ์ภาพจำลองสังคมในมิติของการดำเนินชีวิตด้วยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ภายใต้องค์ประกอบสำคัญ 3 ห่วง (ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดี) และ 2 เงื่อนไข (ความรู้และคุณธรรม) จึงทำให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงก่อนเรียนสูงกว่าหลังเรียนด้วยหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ญัฐนิชา โพธิ์ใจ (2560) ที่ศึกษาคุณลักษณะความรับผิดชอบตามแนวคิดคุณลักษณะศึกษาของลิคโคนา (Lickona) สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นด้วยการสร้างกระบวนการพัฒนาการเรียนรู้ตามแนวคิดคุณลักษณะศึกษาของลิคโคนา (Lickona) มีองค์ประกอบสำคัญของคุณลักษณะที่ดีเชื่อมประสานปฏิสัมพันธ์กันในด้านความรู้คิดเชิงจริยธรรม ความสำนึกเชิงจริยธรรมและการปฏิบัติการเชิงจริยธรรม พบว่าหลังเรียนนักเรียนมีคุณลักษณะ ความรับผิดชอบสูง

กว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ เชิงจริยธรรมทั้งในและนอกชั้นเรียน สอดคล้องกับการศึกษาของ เจษฎา ศรีสุภาภรณ์ (2564) ที่ศึกษาลักษณะการดำรงชีวิตอย่างพอเพียงตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระดับมัธยมศึกษาที่ 26 พบว่า มีการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสัมพันธ์ลักษณะพอเพียงตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สร้างสู่การพัฒนาแบบอย่างตัวละครปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในมิติ ของเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับสภาพปัจจุบัน นอกจากนี้ ยังมีความสอดคล้องกับการศึกษาของ Benny Prasetya (2020) อธิบายการศึกษาคุณธรรม ในมุมมองของอัล-ฆอซาลี โคลเบิร์ก และโรมัส ลีโคนา ที่ว่าการประยุกต์ใช้ที่เกี่ยวข้องกับตัวละคร การพัฒนาและการศึกษาอุปนิสัยตามบริบทผ่านวิธีการของเรื่องราว (เทพนิยาย) และเป็นแบบอย่าง โคลเบิร์ก (Kohlberg) อธิบายขั้นตอนทางศีลธรรมของเด็กตามระดับพัฒนาการทางปัญญาและลีโคนา (Lickona) วิเคราะห์องค์ประกอบสำคัญ 3 ประการในการสร้างอุปนิสัย คือ ศีลธรรม รู้อารมณ์และ การกระทำทางศีลธรรม และสอดคล้องกับ Ahmad Muthohar (2021) ที่ศึกษาลักษณะนิสัยและ เกิดกลายเป็นนโยบายการศึกษาในประเทศอินโดนีเซีย พบว่า โรงเรียนมีความตระหนักในความสำเร็จ ของการศึกษาลักษณะนิสัย การนำไปปฏิบัติในโรงเรียนมี 5 แบบ ได้แก่ การบูรณาการผ่านหลักสูตร หลักสูตรร่วม การพัฒนาตนเอง หลักสูตรเสริม การผสมผสานระหว่างโปรแกรมหลักสูตรและหลักสูตรร่วม แต่ละโรงเรียนมีรูปแบบที่แตกต่างกันในด้านของนโยบายการจัดการ คุณภาพของโปรแกรมค่านิยมของตัวละครลำดับความสำคัญและกลยุทธ์ของการดำเนินงาน

4. การประเมินผลหลักสูตร

ผลการประเมินหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จากผลการแสดงความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อหลักสูตร พบว่า นักเรียนมีความต่อหลักสูตรในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะโครงสร้างกิจกรรมและประสบการณ์ แนวการจัดกิจกรรม สำหรับผู้เรียนที่เกี่ยวข้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นมวลประสบการณ์ที่ใกล้เคียงกับการรับรู้และประสบการณ์เดิมของผู้เรียนในการดำเนินชีวิตประจำวันซึ่งเป็นประโยชน์และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้นอกจากนี้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ในทุกขั้นตอน ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามแนวการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกผ่านกระบวนการกลุ่มกิจกรรม มีการสนทนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันและยังมีการทำงานร่วมกับผู้อื่น ทำให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้จากสื่อและแหล่งเรียนรู้ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน เช่น ศูนย์การเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มหาวิทยาลัยพะเยา ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยกิจกรรมภายในศูนย์การเรียนรู้ ที่มีความหลากหลายสอดคล้องกับแนวทางปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และผู้เรียนสามารถ

ลงมือปฏิบัติได้จริงด้วยตนเอง รวมทั้งในการจัดกิจกรรมมีการใช้สื่อการเรียนรู้ ที่ทันสมัยด้วย เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้าถึงการรับรู้ตามวัยของผู้เรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (ช่วงอายุ 13-15 ปี) เป็นการช่วยเร้าความสนใจของผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ภายใต้กิจกรรมของหน่วยการเรียนรู้ทั้ง 4 หน่วยการเรียนรู้ตามหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงได้อย่างชัดเจน ของกระบวนการ

นอกจากนี้หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ยังได้รับการตรวจสอบความเหมาะสมของ องค์ประกอบหลักสูตรจากผู้เชี่ยวชาญ 7 คน พบว่า หลักสูตรมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด รวมทั้งได้ข้อเสนอแนะอันเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงหลักสูตร ซึ่งผู้วิจัยได้นำหลักสูตรไปทดลองใช้ เพื่อพิจารณาความเป็นไปได้ของหลักสูตร พบว่า หลักสูตรมีความเป็นไปได้สามารถนำไปใช้ และทำให้ ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคในการใช้หลักสูตรได้ข้อมูลส่วนที่บกพร่องของหลักสูตร นำปรับปรุงแก้ไข หลักสูตรให้ดีขึ้น ก่อนนำหลักสูตรไปทดลองใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่างทำให้การออกแบบแนวการจัด กิจกรรมการเรียนรู้ในหลักสูตรแบบเชิงรุก ที่เสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง โดยการผสาน แนวคิดขั้นตอนการเรียนรู้ของลิคโคนา (Lickona) และการเรียนรู้เพื่อพัฒนาจิตพิสัย ของบลูม แครทโรล, และมาเซีย (Bloom, Krathwohl, & Masai, 1973) และรูปแบบการเรียนรู้ การสอนตาม หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวคิดของวาริรัตน์ แก้วอุไรและคณะ (2554) และเน้นให้ ผู้เรียนมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านกระบวนการกลุ่ม ผู้เรียนสามารถปฏิบัติกิจกรรมจาก การร่วมคิดและวางแผนในกลุ่มของตนเอง สอดคล้องกับการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอยู่อย่าง พอเพียงทั้งความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดี ยึดตามหลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียงที่กำหนดให้เป็นส่วนหนึ่งคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในหลักสูตรแกนกลาง การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 สิ่งสำคัญในการพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง คือ การยึดรูปแบบหลักสูตรเน้นกิจกรรมและประสบการณ์ (The activity and experience curriculum) เป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรเสริมโดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนจะต้องรู้จักวิธีการ แก้ปัญหาลงมือกระทำวางแผนด้วยตนเองเป็น การเรียนโดยการกระทำเน้นการแก้ปัญหาที่สอดคล้อง กับบริบทสังคมปัจจุบันในชีวิตจริงของผู้เรียนซึ่งเป็นกิจกรรมและมโนทัศน์หลักผสานแนวคิด การเสริมสร้างคุณลักษณะศึกษาของลิคโคนา (Lickona) ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้าง คุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญของคุณลักษณะที่ดีเชื่อมประสานปฏิสัมพันธ์ กันในด้านการรู้คิดเชิงจริยธรรม ความสำนึกเชิงจริยธรรมและการปฏิบัติการเชิงจริยธรรม ด้วยการเตรียมสร้างประสบการณ์รับรู้ เรียนรู้สิ่งใหม่ผสานกับความรู้เดิม สะท้อนความคิดเชื่อมโยงกับ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สร้างความรู้และประยุกต์ใช้ และกำหนดคุณลักษณะด้านอยู่อย่าง พอเพียง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผู้บริหารสถานศึกษา ควรส่งเสริมให้มีการนำหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ควรให้ความสำคัญกับผลการวิจัยความพอประมาณ มีระดับคุณลักษณะปานกลาง ($\bar{X} = 66.41$, S.D. = 3.45) จะมีข้อเสนอเป็นนโยบายอย่างไรที่จะทำให้เกิดการยกระดับให้อยู่ในระดับดีให้ได้ โดยนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา ชุมชนและท้องถิ่น ทั้งนี้ควรให้ผู้สอนมีการนำหลักสูตรไปประยุกต์ใช้กับนักเรียนทุกระดับชั้นในการพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง

2. ข้อเสนอแนะในการนำหลักสูตรไปใช้

2.1 ในการพัฒนาเสริมสร้างคุณลักษณะต้องประสานความรู้และเข้าใจในการจัดกิจกรรม การเรียนรู้ ที่มุ่งเน้นแนวทางการปฏิบัติอย่างจริงจังบนความต่อเนื่องของกิจกรรมการเรียนรู้ และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ลงมือทำ ฝึกฝนประสบการณ์อย่างสม่ำเสมอเป็นความเคยชิน ปฏิบัติจนเป็นกิจนิสัยในการดำเนินชีวิต

2.2 ผู้สอนควรออกแบบและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (active learning) เร่งเร้าให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ ทั้งในห้องเรียนและนอกชั้นเรียน เพื่อก่อให้เกิดประสบการณ์เรียนรู้ทุกมิติของการประสานองค์ความรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในมิติการเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงจนเป็นอุปนิสัย

2.3 ผู้สอนควรให้ความสำคัญกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในชั้นสร้างความรู้และประยุกต์ใช้ (Constructing) โดยขั้นตอนนี้เป็นภาระกระตุ้นให้ผู้เรียนลงมือทำปฏิบัติจริงในกิจกรรมการเรียนรู้ จากแหล่งวิทยาการที่หลากหลายทั้งในชั้นเรียนและนอกห้องเรียน ที่เสริมประสบการณ์ชีวิตจริงสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้ อาศัยการประยุกต์ใช้จากความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้องในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จึงจะเกิดเป็นคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามเป้าหมายที่คาดหวังแก่นักเรียน

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 จากผลการศึกษาคคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น หลังเรียนด้วยหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในด้านความพอประมาณที่มีระดับคุณลักษณะปานกลางนั้น ควรให้ความสำคัญและเป็นจุดเน้นที่จะต้องยกระดับการส่งเสริมให้มาก

3.2 การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการเปรียบเทียบผลก่อนและหลังการเรียนเท่านั้น ไม่ได้เป็นการศึกษาผลระยะยาว ดังนั้นในการศึกษาครั้งต่อไปควรมีการศึกษาวิจัยในระยะยาวเพื่อให้ทราบถึงพัฒนาการและพฤติกรรมระดับที่คงทนของคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียน ตามแนวทางการดำเนินชีวิตในสังคมบนพื้นฐานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

3.3 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบผลการใช้หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นระหว่าง การนำไปใช้ในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามเวลาปกติกับการนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมรูปแบบค่าย ฝึกอบรมว่ามีผลต่อการพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงของผู้เรียนหรือไม่อย่างไร ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางในการเลือกนำหลักสูตรไปใช้

บรรณานุกรม

มหาวิทยาลัยบูรรัมย์

บรรณานุกรม

- กาญจนา คุณารักษ์. (2540). *หลักสูตรและการสอน*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปกร
วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์.
- คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง. (2548). *การสร้างขบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ
พอเพียง*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
- คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง. (2550). *ประมวลคำในพระบรมราโชวาท
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ตั้งแต่พุทธศักราช 2493-2549 ที่เกี่ยวข้องกับ
ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (พิมพ์ครั้งที่ 5)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการ
พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
- คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง. (2550). *ประมวลคำในพระบรมราโชวาท
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ตั้งแต่พุทธศักราช 2493-2546 ที่เกี่ยวกับ
ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (พิมพ์ครั้งที่ 5)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการ
พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
- จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา, และปริยานุช พิบูลสรารุช. (2549). *ตามรอยพ่อ ชีวิตพอเพียง...สู่
การพัฒนาที่ยั่งยืน (พิมพ์ครั้งที่ 5)*. กรุงเทพฯ: ศูนย์การพิมพ์เพชรรุ่ง.
- จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา. (2549). เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ. *วารสารอันเนื่องมาจาก
พระราชดำริ*, 4, 27-28.
- ชวลิต ชุกก่าแพง (2551). *การวิจัยหลักสูตรและการสอน*. มหาสารคาม: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม.
- ชลิตา ลุนสะแกวงษ์. (2558). *การพัฒนาเครื่องมือวัดคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียงสำหรับนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ)*. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2556). *การพัฒนาหลักสูตร ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: วีพริ้นท์.
- ณัชฌิมา โพธิ์ใจ. (2560). *การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะด้านความรับผิดชอบ ตามแนวคิด
คุณลักษณะศึกษาของลิโคไน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (วิทยานิพนธ์
ปริญญาโทศึกษาศาสตร์)*. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ถวัลย์ มาศจรัส. (2550). *MODEL การจัดการเรียนรู้ตามปรัชญาพระราชทานเศรษฐกิจพอเพียง*.
กรุงเทพฯ: ธารอักษร.

- ทิตินา แคมมณี. (2559). *ถอดรหัสปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การสอนกระบวนการคิด* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- อึ้ง บั้วศรี (2542). *ทฤษฎีหลักสูตร การออกแบบและพัฒนา* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ธารอักษรพิมพ์
- เนาวรัตน์ มะลีลาเต๊ะ. (2563). *การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะวิชาชีพครู ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของครูโรงเรียนหน่วยฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา*. ยะลา: คณะครุศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2546). *การพัฒนาหลักสูตรและการวิจัยเกี่ยวกับหลักสูตร*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2554). *หลักการวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- บุญเลี้ยง ทุมทอง. (2553). *การพัฒนาหลักสูตร*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ประเวศ วะสี. (2542). *เศรษฐกิจพอเพียงและประชาสังคม แนวทางการพลิกฟื้นเศรษฐกิจสังคม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน
- ประสาธน์ เนิ่งเฉลิม. (2554). *หลักสูตรการศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 2, ปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติม). มหาสารคาม: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ปริยานุช พิบูลสรารุช (2550). *การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์
- เผชิญ กิจระการ, และสมนึก ภัททิยานี (2544). ดัชนีประสิทธิภาพและดัชนีประสิทธิผล. *วารสารการวัดผลการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 8(6), 31-51
- เผชิญ กิจระการ, และสมนึก ภัททิยานี (2546). ดัชนีประสิทธิผล. *วารสารการวัดผลการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 7(1), 31-36
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2540). *วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2543). *วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์* (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิพัฒน์ ยอดพฤติการณ์. (2550). *เศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร*. กรุงเทพฯ: วนิดาการพิมพ์
- มนสิข สีทธิสมบูรณ์. (2560). *ศาสตร์หลักสูตร*. พิษณุโลก: โกลบอลพรินท์.
- รัตนะ บัวสนธ์ (2551). *การวิจัยและพัฒนาวัตกรรมการศึกษา*. กรุงเทพฯ: คำสมัย
- วชิรตล คำศิริรักษ์. (2559). *การพัฒนารูปแบบกิจกรรมเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์). สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

- วรรณารถ โมลิเอรี. (2550). *การพัฒนาารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดคุณลักษณะศึษาของ
ลึคโคนาเพื่อเสริมสร้างจรรยาบรรณวิชาชีพด้านความรับผิดชอบของนักศึษาสายอาชีพ
และเทคโนโลยี* (วิทยานิพนธ์ปริญญาคุชฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วาริรต์น แก้วอุไร (2549). *เอกสารคำสอน การพัฒนาหลักสูตรและการสอน*. พิษณุโลก: ภาควิชา
การศึษา คณะศึษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร
- วาริรต์น แก้วอุไร. (2554). *การพัฒนาารูปแบบการจัดการเรียนรู้อตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ
พอเพียงในรายวิชาชีพครู กลุ่มมหาวิทยาลัยภาคเหนือ. วารสารวิชาการบัณฑิตศึษา
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, 6(17), 13-29*
- วิชัย วงศ์ใหญ่. (2537). *กระบวนการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอน ภาคปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ:
สุวิริยาสาสน์.
- วิชัย วงศ์ใหญ่. (2538). *พัฒนาหลักสูตรและการสอน มิติใหม่*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม.
- วิชิต ป้อมเพชร (2560). *สู่อานาคตที่มั่นคงและยั่งยืนการพัฒนาเศรษฐกิจไทยตามแนวพระราชดำริของ
รัชกาลที่ 9*. กรุงเทพฯ: วศิระ.
- สงัด อุทรานันท์. (2532). *พื้นฐานและหลักการพัฒนาหลักสูตร*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาการศึษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สจิวรรณ ทรรพวสุ. (2548). *หลักสูตรและการจัดการศึษาชั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- สมพร เทพสิทธา. (2548). *เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ธรรมสาร
สำนักงานคณะกรรมการการศึษาชั้นพื้นฐาน. (2554). *การขับเคลื่อนหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่
สถานศึษา*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึษาธิการ
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. (2560).
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง พ.ศ.2560-2564. กรุงเทพฯ:
สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึษา กระทรวงศึษาธิการ. (2560). *แผนการศึษาแห่งชาติ พ.ศ.
2560-2579*. กรุงเทพฯ: พรึทหวานกราฟฟิค.
- สิริวรรณ ศรีพหล. (2559). *การพัฒนาารูปแบบการจัดการเรียนรู้อความเป็นพลเมืองดีของ นักเรียนตาม
หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับครูสังคมศึษา. วารสารวิจัยและพัฒนาหลักสูตร,
6, 2.*
- สุเทพ อ่วมเจริญ. (2557). *การพัฒนาหลักสูตร: ทฤษฎีและการปฏิบัติ*. นครปฐม: โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- สุเมธ ตันติเวชกุล. (2542). *การดำเนินชีวิตในระบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ*.
กรุงเทพฯ: กรมพัฒนาชุมชน
- สุเมธ ตันติเวชกุล. (2549). *ใต้เบื้องพระยุคลบาท*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน
- สุวัฒน์ วิวัฒนานนท์. (2550). *การศึกษาพอเพียงตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง*. กรุงเทพฯ:
ซี.ซี. นอลลิคัจฉิงค์
- อรทัย ธารีเกษ. (2559). *การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะบุคคลแห่งการเรียนรู้
สำหรับประถมศึกษา (วิทยานิพนธ์ปริญญาคุชฎบัณฑิต)*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ.
- Bandura, A. (1986). Social foundations of thought and action. *Englewood Cliffs, NJ, 1986, 23-28.*
- Beauchamp, George A. (1981). *Curriculum Theory* (4th ed.). Illionis: F.E.Peacock.
- Bennett, W. J. (1993). *The book of Virtues: A Treasury of Great Moral Stories*.
NY: Simon and Schuster.
- Bishop, G. (1985). *Curriculum development a textbook for students*. London:
Macmillan.
- Benjamin, Bloom, S., David R. K., & Masia. (1973). *Taxonomy of educational
objectives: The classification of educational goals, by a committee of college
and university examiners. Handbook 1: Cognitive domain*. New York:
Longmans.
- Caroline Koh. (2012). Moral development and student motivation in moral education:
A Singapore study. *Australian Journal of Education, 56, 1, 83-101.*
- Gall, S. B. (1996). *Psychology Encyclopedias*. Detroit: Gale Research.
- Good, C. (1973). *Dictionary of Education* (3rd ed.). New York: McGraw-Hill.
- Kohlberg, L. (1969). *The Psychology of Moral Development* (V. II.). SanFrancisco:
Harper & Row.
- Kupperman, J. (1991). *Gale Encyclopedia of Psychology*. NY: Oxford University.
- Lickona, T. (1992). *Educating for character: How our school can teach respect and
responsibility*. NY: Bantam Book.

- Lickona, T. (1997). *Educating for Character: A Comprehensive Approach*.
In A. Molnar (ed), *The Construction of Children's Character: Ninety-Sixth Year book of the National Society for the Study of Education, Part II*.
Chicago: University of Chicago.
- Lickona, T. (2004). *Character Matter: How to help Children Development Good Judgement, Integrity, and Other Essential Virtues*. NY: Simon & Schuster.
- Lickona, T., Schapps, & C. Lewis. (2002). *Eleven principles of effective character education: Character education partnership*. Retrieved October 22, 2021, from <http://www.character.org/Principles/index.c9i/>
- Michaelis, J. U., Grossman, R. H., & Scott, L.F. (1975). *New designs for elementary school curriculum*. New York: McGraw-Hill Book. NJ: Prentice Hall.
- Nodding S, N. (1997). *Character Education and Community*. In A. Molnar (ed), *The Construction of Children's Character: Ninety-Sixth Yearbook of the National Society for the Study of Education, Part II*. Chicago.: University of Chicago.
- Oliva, Peter F. (1992). *Developing the Curriculum (3rd ed.)*. New York: Harper Collins. responsibility. NY: Bantam Book.
- Saylor, J. G., Alexander, William, M., & Lewis, A. J. (1981). *Curriculum Planning for Better Teaching and Learning*. New York: Holt Rinehart and Winston.
- Saylor J. G., & William, M. A. (1974). *Planning Curriculum for School*. New York: Holt, Rinehart ad Winstons.
- Taba, H. (1962). *Curriculum Development: Theory and Practice*. New York: Harcourt, Brace & World.
- Tyler, R. (1949). *Basic Principles of Curriculum and Instruction*. Chicago: University of Chicago Press.

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัยนครพนม

ภาคผนวก ก รายนามผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์

1. รายนามนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

1.1	เด็กหญิงวรรณณ	หอมนาน
1.2	เด็กหญิงธิดารัตน์	ปิ่นใจรักษา
1.3	เด็กหญิงนิത്യรติ	ศรีบุญชุม
1.4	เด็กหญิงพิชานาฏ	สัญญา
1.5	เด็กหญิงศุภิภรณ์	วงศ์ไชย
1.6	เด็กชายธนกฤต	ภูมิพลับ
1.7	เด็กชายศิวกร	เกตุนาวา
1.8	เด็กชายธีรธรรม	คำมา
1.9	เด็กชายเตชากร	ผลิตวานนท์

2. รายนามผู้ปกครองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

2.1	นางปิ่นสนนท	สมคิด
2.2	นางงามจิตต	สมจิตต
2.3	นางชลดา	ชัยชนะ
2.4	นางพิพิธภรณ์	ณ นาน
2.5	นางหฤทัย	อุณจะนำ
2.6	นายวีระพงค	วงศ์แสนศรี
2.7	นายประสิทธิ์	รักสัตย
2.8	นายพิชิต	แกวกอง
2.9	นายสุวัฒน์	ไกรมาก

3. รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

3.1	รองศาสตราจารย์ ดร.สมบัติ นพรัถ	วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา
3.2	รองศาสตราจารย์ ดร.ชรินทร์ มั่งคั่ง	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
3.3	รองศาสตราจารย์ ดร.สมเกียรติ อินทสิงห์	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
3.4	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อมรรัตน์ วัฒนาร	วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา

- 3.5 ดร.ปริญญช วุฒิ ชูประดิษฐ์
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- 3.6 ดร.ณกานต์ อนุกุลวรรธกะ
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
- 3.7 ดร.ประสรวงศ์ ต้นติเสนาะ
โรงเรียนมัธยมสาธิตมหาวิทยาลัยนเรศวร

ภาคผนวก ข รายนามผู้เชี่ยวชาญ

รายนามผู้เชี่ยวชาญในการพิจารณาความเหมาะสมของหลักสูตรและคู่มือการใช้หลักสูตร

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รุ่งทิวา กองสอน
วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิไลภรณ์ ฤทธิคุปต์
วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกศราพรรณ พันธุ์ศรีเกตุคงเจริญ
วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา
4. ดร.วสันต์ สรรพสุข
วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา
5. ดร.วรรณกร พรประเสริฐ
วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา
6. ดร.ตรุณี อภัยกาวิ
วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา
7. ดร.ชญานิตย์ ยัมสวัสดิ์
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ภาคผนวก ค เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. คู่มือการใช้หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
2. แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างสำหรับนักเรียน ผู้ปกครองของนักเรียน และผู้ทรงคุณวุฒิ
3. ประเมินความเหมาะสมของหลักสูตร
4. แบบวัดคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ได้แก่
ฉบับที่ 1 วัดความพอประมาณ
ฉบับที่ 2 วัดความมีเหตุผล
ฉบับที่ 3 วัดการมีภูมิคุ้มกันที่ดี
5. แบบประเมินความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อหลักสูตร

คู่มือการใช้หลักสูตร

หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง

ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

1. ความเป็นมา

ปัจจุบันสังคมไทยเกิดวิกฤตปัญหาของเยาวชนอย่างหนักจากผลของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม นำไปสู่กระแสวัฒนธรรมการบริโภคนิยมรวมถึงการเติบโตทางเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างรวดเร็ว จึงเห็นสมควรแก้ไขพัฒนาอย่างเร่งด่วน กล่าวคือ เยาวชนไทยขาดคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีความลุ่มหลงในกระแสวัฒนธรรมแบบตะวันตก นิยมความหรูหรา ฟุ่มเฟือย ขาดวินัยทางการเงินและการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งสอดคล้องกับ การจัดกิจกรรมเวทีเสวนาแสดงความคิดเห็นของมูลนิธิเยาวชนพอเพียงเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) เครือข่ายเยาวชนลดปัจจัยเสี่ยงได้จัดกิจกรรมเวทีเสวนา “เยาวชนไทยในวิถีพอเพียง” และจากการจัดกิจกรรมเวทีเสวนาพบว่า ผลสำรวจความเข้าใจของเยาวชนไทยต่อหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนักเรียนมัธยมศึกษา จำนวน 1,908 คน พบว่ามีการสอนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาร้อยละ 76.57 แต่เยาวชนมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถสรุปได้ ดังนี้ 1) เยาวชนไทยมีความรู้และเข้าใจดี ร้อยละ 39.41 2) เยาวชนไทยมีความรู้และเข้าใจบ้าง ร้อยละ 50.79 และ 3) เยาวชนไทยยังไม่มีความรู้เข้าใจ ร้อยละ 9.80 ทั้งนี้สะท้อนให้เห็นถึงเยาวชนไทยมีพฤติกรรมการดำเนินชีวิตที่ปฏิบัติตนสวนทางกับการใช้ชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีทั้งหมด 6 พฤติกรรม โดยเรียงลำดับการเกิดพฤติกรรมจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ 1) การใช้จ่ายฟุ่มเฟือย ร้อยละ 28.45 2) กินของแพง หลูหรูหราเกินจำเป็น ร้อยละ 21.84 3) ดื่มเหล้าเมายาเที่ยวเตร่ เสเพล ร้อยละ 10.15 4) เห็นแก่ตัว ไม่ช่วยเหลือใคร ร้อยละ 8.73 5) ติดเกม ติดสื่อออนไลน์ ร้อยละ 7.38 และ 6) ติดพนัน ร้อยละ 6.42 นอกจากนี้ยังพบว่า เยาวชนไทย ร้อยละ 78.14 เห็นด้วย อย่างยิ่งหากจะมีการบรรจุหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ในหลักสูตรการเรียนการสอนและกิจกรรมของนักเรียน นักศึกษาในทุกระดับในขณะเดียวกันมีเยาวชนไทยเพียง ร้อยละ 46.33 ที่รับรู้ว่ามีรัฐบาลได้นำ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กำหนดเป็นแผนพัฒนาหรือ นโยบายหลักของประเทศ

จัดกิจกรรมภายใต้หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นการจัดกิจกรรมโดยใช้กิจกรรมชุมนุมเป็นฐานการจัดกิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ ที่เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ซึ่งมุ่งให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองตามศักยภาพพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน เพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม สามารถจัดการตนเองได้และอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้ใช้องค์ความรู้ ทักษะและเจตคติจากการเรียนรู้เกิดทักษะการทำงาน และอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้ในฐานะเป็นพลเมืองไทย และพลโลก การจัดกิจกรรมชุมนุมต้องจัดให้สอดคล้องกับความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียน เน้นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มตามความเหมาะสมและสอดคล้องกับบุคลิกภาวะของผู้เรียน

โดยลักษณะของการจัดกิจกรรมในหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีแนวทางการจัดกิจกรรมตามแนวคิดของ หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนที่เป็นกำลังสำคัญของชาติ ให้เป็นผู้ที่มีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์และสังคม ดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขบนพื้นฐานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีกระบวนการพัฒนาการเรียนรู้ตามแนวคิดคุณลักษณะศึกษา (Character Education) ของลิกโคนา (Lickona) มุ่งองค์ประกอบสำคัญของคุณลักษณะที่ดีเชื่อมประสาน ปฏิสัมพันธ์กันในด้านความรู้คิดเชิงจริยธรรม ความสำนึกเชิงจริยธรรมและการปฏิบัติการเชิงจริยธรรม

2. วัตถุประสงค์

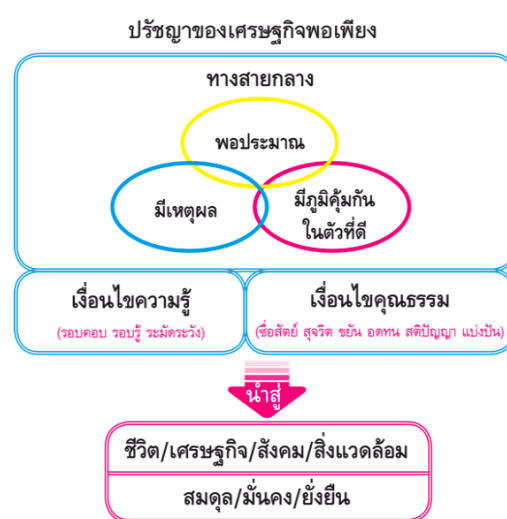
เพื่อพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยใช้หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

3. โครงสร้างกิจกรรมและประสบการณ์

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Philosophy of the Sufficiency Economy) เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกๆระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัวระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในภายนอก ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและ

การดำเนินการ ทุกขั้นตอน และขณะเดียวกัน จะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

แผนภาพหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

3.1 คำอธิบายกิจกรรมและประสบการณ์

3.1.1 ความพอประมาณ

ความพอประมาณ หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับการดำรงชีวิต แบบพอดีพอเพียงตามความสามารถ และศักยภาพของตนที่มีอยู่ และต้องเป็น ไปอย่างมีเหตุผลที่เหมาะสมตลอดจนพึงนึกถึงผลที่จะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น สามารถพึ่งตนเองได้ โดยพิจารณาจากการตัดสินใจเลือกกระทำตามสถานการณ์ต่าง ๆ

3.1.2 ความมีเหตุผล

ความมีเหตุผล หมายถึง การนำหลักความรู้ และคุณธรรมมาใช้ในการตัดสินใจในการดำเนินชีวิตด้วย ความพอเพียง มีการพิจารณาเหตุปัจจัยและข้อมูลที่เกี่ยวข้องอย่างรอบคอบ คำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้น โดยพิจารณาจากการตัดสินใจเลือกกระทำตามสถานการณ์ต่าง ๆ

3.1.3 การมีภูมิคุ้มกันที่ดี

การมีภูมิคุ้มกันที่ดี หมายถึง เป็นการเตรียมความพร้อม ความรู้ จิตใจ ทัศนคติ ที่จะรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกลเพื่อป้องกันและลดความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

3.1.4 เจื้อนไขความรูู้

เจื้อนไขความรูู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรูู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในการปฏิบัติ

3.1.5 เจื้อนไขคุณธรรม

เจื้อนไขคุณธรรมที่จะต้องเสริมสร้าง ประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตและ มีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

แนวทางในการปฏิบัติผลที่คาดว่าจะได้รับจากการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ความรู้และเทคโนโลยี

...ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเสมือนรากฐานของชีวิตรากฐานความมั่นคงของแผ่นดิน เปรียบเสมือนเสาเข็มที่รองรับบ้านเรือนตัวอาคารไว้ นั่นเอง สิ่งก่อสร้างจะมั่นคงได้ก็อยู่ที่เสาเข็มแต่คนส่วนมากมองไม่เห็นเสาเข็มและลืมเสาเข็มเสียด้วยซ้ำไป

พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช จากวารสารชัยพัฒนา
เดือนสิงหาคม 2542

4. แนวการจัดกิจกรรม

การจัดกิจกรรมภายใต้หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นการจัดกิจกรรมโดยใช้กิจกรรมชุมนุมเป็นฐานการจัดกิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ ที่เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการจัดการศึกษาขั้น

พื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ซึ่งมุ่งให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองตามศักยภาพพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน เพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม สามารถจัดการตนเองได้ และอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้ใช้องค์ความรู้ ทักษะ และเจตคติจากการเรียนรู้เกิดทักษะการทำงาน และอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้ในฐานะเป็นพลเมือง ไทยและพลโลก การจัดกิจกรรมชุมนุมต้องจัดให้สอดคล้องกับความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียน เน้นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มตามความเหมาะสมและสอดคล้องกับบุคลิกภาวะของผู้เรียน

โดยลักษณะของการจัดกิจกรรมในหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีแนวทางการจัดกิจกรรมตามแนวคิดของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนที่เป็นกำลังสำคัญของชาติ ให้เป็นผู้ที่มีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์และสังคม ดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขบนพื้นฐานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีกระบวนการพัฒนาการเรียนรู้ตามแนวคิดคุณลักษณะศึกษา (Character Education) ของลิคโคนา (Lickona) มีองค์ประกอบสำคัญของคุณลักษณะที่ดีเชื่อมประสานปฏิสัมพันธ์กันในด้านความรู้คิดเชิงจริยธรรม ความสำนึกเชิงจริยธรรมและการปฏิบัติการเชิงจริยธรรม มีแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ “ELRC2” ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนโดยการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่เสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง โดยการผสานแนวคิดขั้นตอนการเรียนรู้ของลิคโคนา (Lickona) และการเรียนรู้เพื่อพัฒนาจิตพิสัยของ แครทวอล บลูม และมาเซีย (Krathwohl, Bloom & Masai) รวมถึงรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของวาริรัตน์ แก้วอุไรและคณะ สามารถสรุปเป็นขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ “ELRC2” 5 ขั้นตอน เพื่อพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง อธิบายได้ ดังนี้

ขั้นที่ 1 เตรียมสร้างประสบการณ์รับรู้ (Encouraging perception: E)

เป็นขั้นตอนที่สร้างการรับรู้ ประสบการณ์ของคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่จะปลูกฝังแก่ผู้เรียนเกิดความสนใจ

ขั้นที่ 2 เรียนรู้สิ่งใหม่ผสานกับความรู้เดิม (Learning: L)

เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนเกิดการการเรียนรู้แบบร่วมมือและการช่วยเหลือกันและเกิดการสนองตอบ ต่อกิจกรรมการเรียนรู้คุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ขั้นที่ 3 สะท้อนความคิดเชื่อมโยงกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Reflecting: R)

เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ในการเรียนรู้เกี่ยวกับคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ขั้นที่ 4 สร้างความรู้และประยุกต์ใช้ (Constructing: C)

เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและจัดระบบความคิดตามมโนทัศน์ของคุณลักษณะอย่างพอเพียง มาอยู่ในระบบมโนทัศน์ของตนสู่การประยุกต์ใช้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ขั้นที่ 5 กำหนดคุณลักษณะด้านอยู่อย่างพอเพียง (Characterization: C)

เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนปฏิบัติตนตามคุณลักษณะอย่างพอเพียงอย่างสม่ำเสมอและกระทำต่อเนื่องจนเกิดเป็นกิจนิสัย ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

5. โครงสร้างแผนการจัดการกิจกรรมและประสบการณ์

โครงสร้างแผนการจัดการจัดกิจกรรมและประสบการณ์หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นมีขอบข่าย ดังนี้

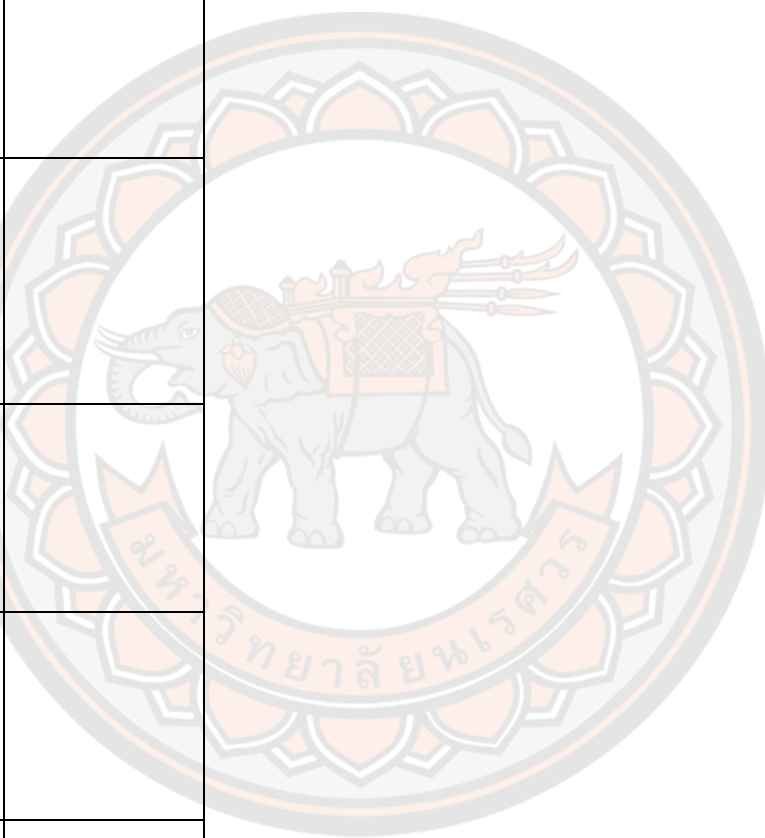
แผนที่/ ชื่อกิจกรรม	จุดประสงค์	กิจกรรมและ ประสบการณ์	คุณลักษณะ อยู่อย่างพอเพียง	ขั้นตอน กิจกรรม ELRC2	กิจกรรม/ มีนวัตกรรมหลัก	สื่อ/ แหล่งเรียนรู้	การวัด และ ประเมินผล	เวลา (ชม.)
แผนที่ 1 ชีวิตพอเพียง สังคมเพียงพอ	1. นำเสนอประสบการณ์ เดิมของตนเองเกี่ยวกับ การประพฤติตนตาม คุณลักษณะอยู่อย่าง พอเพียงได้ 2. อภิปรายแลกเปลี่ยน เกี่ยวกับการพฤติกรรม ของคุณลักษณะอยู่อย่าง พอเพียง ด้านความ พอเพียง ด้านความ พอประมาณ ด้านความ เหตุผลและการมีภูมิคุ้มกัน ที่ดีได้ 3. แสวงหาและนำเสนอ วิธีการประพฤติตนให้เป็น ผู้มีคุณลักษณะอยู่อย่าง	1. ความเป็นมา ของหลักปรัชญา ของเศรษฐกิจ พอเพียง 2. ความสำคัญ ของความ พอประมาณต่อ ตนเองและชุมชน สังคม 3. แนวทางการ ดำรงชีวิตแบบ พอเพียง ผู้อื่น สามารถพึ่งตนเอง ได้ 4. ประยุกต์ใช้	เกี่ยวกับด้านความ พอประมาณ : การตัดสินใจ เกี่ยวกับ ดำรงชีวิตแบบ พอดีพอเพียงตาม ความสามารถ และศักยภาพของ ตนที่มีอยู่และต้อง เป็นไปอย่างมี เหตุผลที่เหมาะสม ตลอดจนถึงนึกถึง ผลที่จะเกิดขึ้นจาก การกระทำนั้น ๆ โดยไม่เบียดเบียน	ขั้นที่ 1 เตรียมสร้าง ประสบการณ์รับรู้ (Encouraging perception: E) ขั้นที่ 2 เรียนรู้สิ่งใหม่ ผลสนกับความรู้เดิม (Learning: L) ขั้นที่ 3 สะท้อน ความคิดเชื่อมโยงกับ หลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง (Reflecting: R) ขั้นที่ 4 สร้างความรู้ และประยุกต์ใช้ (Constructing: C)	1. กิจกรรมปฐม แห่งความพอเพียง 2. กิจกรรมหัวใจ พอประมาณ 3. กิจกรรมชีวิต พอเพียง 4. กิจกรรมทาน เรือนพอประมาณ 5. กิจกรรมสังคม เพียงพอ	1. กระดาษ ร่างแบบ / A4 2. ปากกา 3. สีเทียน 4. สีนจิก 5. สมุด บันทึก กิจกรรม ชุมนุม	การสังเกต พฤติกรรม	5

แผนที่/ ชื่อกิจกรรม	จุดประสงค์	กิจกรรมและ ประสบการณ์	คุณลักษณะ อยู่อย่างพอเพียง	ขั้นตอน กิจกรรม ELRC2	กิจกรรม/ มีนวัตกรรมหลัก	สื่อ/ แหล่งเรียนรู้	การวัด และ ประเมินผล	เวลา (ชม.)
	พอเพียงได้ 4. เสนอโครงการกิจกรรม และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับ การประพฤติตนตาม คุณลักษณะอยู่อย่าง พอเพียงได้ 5. มีพฤติกรรมแสดงออก ถึงการประพฤติตนตาม คุณลักษณะ อยู่อย่าง พอเพียงได้	หลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง ในการทำกิจกรรม ต่าง ๆ ในโรงเรียน และชุมชนสังคม	ตนเองและผู้อื่น สามารถพึ่งตนเอง ได้	ขั้นที่ 1 กำหนด คุณลักษณะด้านอยู่ อย่างพอเพียง (Characterization: C)				
แผนที่ 2 เดิมต่อเหตุผล ชุมชนสามัคคี	1. นำเสนอประสบการณ์ เดิมของตนเองเกี่ยวกับ การประพฤติตนตาม คุณลักษณะอยู่อย่าง พอเพียงได้ 2. อภิปรายแลกเปลี่ยน เกี่ยวกับการพฤติกรรม ของคุณลักษณะอยู่อย่าง	1. ความสัมพันธ์ ระหว่างความรู้ และคุณธรรมใน การตัดสินใจต่อ การดำเนินชีวิต ด้วยความพอเพียง 2. ประยุกต์ใช้ ความมีเหตุผลตาม	เกี่ยวกับด้านความ มีเหตุผล : การนำหลักความรู้ และคุณธรรมมาใช้ ในการตัดสินใจใน การดำเนินชีวิต ด้วยความพอเพียง มีการพิจารณาเหตุ	ขั้นที่ 1 เตรียมสร้าง ประสบการณ์รับรู้ (Encouraging perception: E) ขั้นที่ 2 เรียนรู้สิ่งใหม่ ผลสนกับความรู้อื่น (Learning: L) ขั้นที่ 3 สะท้อน	1. กิจกรรมทาง เสื่อกับใบเรือ 2. กิจกรรมชีวิตดี มีเหตุผล 3. กิจกรรมถอด สติความพอเพียง 4. กิจกรรมพริก บ้านเหนือเกลือ	1. กระดาษ ร่างแบบ / A4 2. ปากกา 3. สีเทียน 4. สีเมจิก 5. สมุด บันทึก	การสังเกต พฤติกรรม	5

แผนที่/ ชื่อกิจกรรม	จุดประสงค์	กิจกรรมและ ประสบการณ์	คุณลักษณะ อยู่อย่างพอเพียง	ขั้นตอน กิจกรรม ELRC2	กิจกรรม/ มีนวัตกรรมหลัก	สื่อ/ แหล่งเรียนรู้	การวัด และ ประเมินผล	เวลา (ชม.)
	<p>พอเพียง ด้านความ พอประมาณ ด้านความมี เหตุผลและการมีภูมิคุ้มกัน ที่ดีได้</p> <p>3. แสวงหาและนำเสนอ วิธีการประพัตินให้เป็น ผู้ที่มีคุณลักษณะอยู่อย่าง พอเพียงได้</p> <p>4. เสนอโครงการกิจกรรม และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับ การประพัตินตาม คุณลักษณะอยู่อย่าง พอเพียงได้</p> <p>5. มีพฤติกรรมแสดงออก ถึงการประพัตินตาม คุณลักษณะ อยู่อย่าง พอเพียงได้</p>	<p>หลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง ในการดำเนินชีวิต</p> <p>3. ความสำคัญ ของหลักปรัชญา ของเศรษฐกิจ พอเพียงด้านความ มีเหตุผลที่มีต่อใน การพัฒนาชุมชน และสังคม</p> <p>4. ปัจจัยการผลิต ในชุมชนที่ใช้ ทรัพยากรอย่าง คุ้มค่าตามหลัก ปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง</p>	<p>ปัจจัยและข้อมูลที่เกี่ยวข้องอย่าง รอบคอบค่านึงถึง ผลกระทบที่จะ เกิดขึ้น</p>	<p>ความคิดเชื่อมโยงกับ หลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง (Reflecting: R) ขั้นที่ 4 สร้างความรู้ และประยุกต์ใช้ (Constructing: C) ขั้นที่ 5 กำหนด คุณลักษณะด้านอยู่ อย่างพอเพียง (Characterization: C)</p>	<p>บ้านใต้ 5. กิจกรรมชุมชน สามัคคีวิถี พึ่งตนเอง</p>	กิจกรรม ชุมชน		
แผนที่ 4 สร้างสม	<p>1. นำเสนอประสบการณ์ เดิมของตนเองเกี่ยวกับ</p>	<p>1. ความสำคัญ ของหลักปรัชญา</p>	<p>เกี่ยวกับ คุณลักษณะอยู่</p>	<p>ขั้นที่ 1 เตรียมสร้าง ประสบการณ์รับรู้</p>	<p>1. กิจกรรม หนทางสู่อยู่อย่าง</p>	<p>1. กระดาษ ร่างแบบ /</p>	<p>การสังเกต พฤติกรรมการ</p>	5

แผนที่/ ชื่อกิจกรรม	จุดประสงค์	กิจกรรมและ ประสบการณ์	คุณลักษณะ อยู่อย่างพอเพียง	ขั้นตอน กิจกรรม ELRC2	กิจกรรม/ มีนวัตกรรมหลัก	สื่อ/ แหล่งเรียนรู้	การวัด และ ประเมินผล	เวลา (ชม.)
คุณลักษณะ อยู่อย่าง พอเพียง	การประพฤติตนตาม คุณลักษณะอยู่อย่าง พอเพียงได้ 2. อภิปรายแลกเปลี่ยน เกี่ยวกับการพฤติกรรม ของคุณลักษณะอยู่อย่าง พอเพียง ด้านความ พอประมาณ ด้านความ เหตุผลและการมีภูมิคุ้มกัน ที่ดีได้ 3. แสวงหาและนำเสนอ วิธีการประพฤติตนให้เป็น ผู้ที่มีคุณลักษณะอยู่อย่าง พอเพียงได้ 4. เสนอโครงการกิจกรรม และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับ การประพฤติตนตาม คุณลักษณะอยู่อย่าง พอเพียงได้	ของเศรษฐกิจ พอเพียงที่มีต่อวิถี ชีวิตของตนเองใน สังคม 2. แนวทางการ พัฒนาคุณลักษณะ อยู่อย่างพอเพียง 3. การประยุกต์ใช้ หลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง 4. คุณค่าและ ประโยชน์ของหลัก ปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง ในวิถีชีวิต	อย่างพอเพียง : ความสามารถใน การพึ่งตนเองได้ ดำเนินชีวิตด้วย ความพอประมาณ รอบคอบอยู่บน พื้นฐานของเหตุ และผลโดยการนำ ความรู้และหลัก คุณธรรมมาใช้ ประกอบกับ วิเคราะห์ในทาง ตัดสินใจ ซึ่งจะ นำไปสู่การสร้าง ภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว และปรับตัวเพื่อให้ อยู่ในสังคมอย่างมี ความสุข	(Encouraging perception: E) ขั้นที่ 2 เรียนรู้สิ่งใหม่ ผลานกับความรู้นี้เดิม (Learning: L) ขั้นที่ 3 สะท้อน ความคิดเชื่อมโยงกับ หลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง (Reflecting: R) ขั้นที่ 4 สร้างความรู้ และประยุกต์ใช้ (Constructing: C) ขั้นที่ 5 กำหนด คุณลักษณะด้านอยู่ อย่างพอเพียง (Characterization: C)	พอเพียง 2. กิจกรรมเกลา (นิสัย) อยู่อย่าง พอเพียง 3. กิจกรรมอยู่ อย่างพอเพียง เสียบยงชีวิต	A4 2. ปากกา 3. สีเทียน 4. สีเมจิก 5. สมุด บันทึก กิจกรรม ชุมนุม		

แผนที่/ ชื่อกิจกรรม	จุดประสงค์	กิจกรรมและ ประสบการณ์	คุณลักษณะ อย่างพอเพียง	ขั้นตอน กิจกรรม ELRC2	กิจกรรม/ มีนวัตกรรมหลัก	สื่อ/ แหล่งเรียนรู้	การวัด และ ประเมินผล	เวลา (ชม.)
	5. มีพฤติกรรมการแสดงออก ถึงการประพฤติตนตาม คุณลักษณะ อย่าง พอเพียงได้							

6. สื่อและแหล่งเรียนรู้

การจัดกิจกรรมของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มุ่งพัฒนาผู้เรียนที่เป็นกำลังสำคัญของชาติ ให้เป็นผู้ที่มีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์และสังคม เพื่อพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของกิจกรรมที่กำหนดให้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงเรียนรู้ได้จากสื่อการเรียนรู้และแหล่งการเรียนรู้ทุกประเภท รวมทั้งจากเครือข่ายการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่มีอยู่ท้องถิ่น ชุมชนและแหล่งอื่น ๆ เน้นสื่อที่ผู้เรียนและผู้สอนใช้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองผู้เรียน ทั้งสื่อการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้ได้แก่

1. สื่อการเรียนรู้
 - 1.1 วีดิทัศน์
 - 1.2 หนังสือ ตำราและเอกสารงานวิชาการ
 - 1.3 เว็บไซต์ออนไลน์ ผ่านอินเทอร์เน็ต
 - 1) ทิวถิ่นแดนไทย: อยู่เย็น เป็นสุข ที่บ้านบัว จังหวัดพะเยา
https://www.youtube.com/watch?v=zcZfEr_emBw
 - 2) ชุมชน “บ้านบัว” ต้นแบบเกษตรอินทรีย์: ดอกผลของความยั่งยืน
<https://www.youtube.com/watch?v=jidUiavmDYQ>
 - 3) เพลงพระราชนิพนธ์ – แผ่นดินของเรา
<https://www.youtube.com/watch?v=V9RNnfAW2gk>
 - 4) บุคคลต้นแบบที่ยึด "หลักเศรษฐกิจพอเพียง" ในการดำรงชีพ
<https://www.youtube.com/watch?v=DvMm7Ve0pVs>
 - 5) ในหลวง ร.9 ทรงอธิบายหลักเศรษฐกิจพอเพียง
<https://www.youtube.com/watch?v=YNQvo6drNvI&t=150s>
 - 6) คุยเรื่องแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ของในหลวง ร. 9 กับอาจารย์วิวัฒน์ ศัลยกำธร
<https://www.youtube.com/watch?v=7lgSwLKcTiQ>
 - 7) ความสำเร็จของ “คนผู้เดินตามรอยศาสตร์พระราชา” : เจาะใจ
<https://www.youtube.com/watch?v=WZSszSTzXCc>
 - 8) “คนผู้เดินตามรอยศาสตร์พระราชา” ตอนที่ 2 : เจาะใจ
<https://www.youtube.com/watch?v=JqSNkzKBnJ4>

9) เปิดตา เปิดใจ "กว่าจะมาเป็น เศรษฐกิจพอเพียงของพ่ออยู่หัว - ภูมิพล"

<https://www.youtube.com/watch?v=9hM452ukEqQ>

- 1.4 อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
2. แหล่งเรียนรู้
 - 2.1 ห้องสมุดโรงเรียน
 - 2.2 ห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์
 - 2.3 ศูนย์บรรณสารและการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยพะเยา
 - 2.4 ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง มหาวิทยาลัยพะเยา
 - 2.5 หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงระดับประเทศบ้านดอกบัว อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา
 - 2.6 อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

7. แนวทางการวัดและประเมินผล

แนวทางการวัดและประเมินผลผู้เรียนของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นหลักสูตรเสริมการศึกษาภายใต้กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (กิจกรรมชุมนุม) ผู้สอนเน้นการประเมินตามสภาพจริงในแต่ละกิจกรรมการเรียนรู้ ได้แก่ แบบวัดคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ที่แสดงถึงระดับการอยู่อย่างพอเพียง 4 ระดับ ได้แก่ การรู้จัก การชื่นชอบ การยึดมั่นและการสร้างลักษณะนิสัย ลักษณะของแบบวัดเป็นข้อคำถามเชิงสถานการณ์ ชนิด 4 ตัวเลือก ที่มีระดับคะแนนแตกต่างกันในระดับคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง และแบบประเมินหลักสูตร เชิงระบบ IPO Model แบบสอบถามความคิดเห็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด ซึ่งมีแนวทางการวัดและประเมิน ดังนี้

ที่	วิธีการวัด	เครื่องมือ	เกณฑ์ การให้ คะแนน	คำอธิบายเกณฑ์ การให้คะแนน	การประเมินผล
1	ประเมิน ตนเอง	แบบวัด ความ พอประมาณ ของชลิตา สุนสะแกวงษ์	4 คะแนน	มีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ด้านความพอประมาณ ระดับการสร้างลักษณะนิสัย	นักเรียนมี คุณลักษณะ อยู่ อย่างพอเพียง ด้านความ พอประมาณ ระดับ 3 ขึ้นไป
			3 คะแนน	มีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ด้านความพอประมาณ ระดับการยึดมั่น	
			2 คะแนน	มีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ด้านความพอประมาณ ระดับการขึ้นชอบ	
			1 คะแนน	มีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ด้านความพอประมาณ ระดับการรู้จัก	
2	ประเมิน ตนเอง	แบบวัด ความมีเหตุผล ของชลิตา สุนสะแกวงษ์	4 คะแนน	มีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ด้านความมีเหตุผล ระดับการสร้างลักษณะนิสัย	นักเรียนมี คุณลักษณะ อยู่ อย่างพอเพียง ด้าน ความมีเหตุผล ระดับ 3 ขึ้นไป
			3 คะแนน	มีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ด้านความมีเหตุผล ระดับการยึดมั่น	
			2 คะแนน	มีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ด้านความมีเหตุผล ระดับการขึ้นชอบ	
			1 คะแนน	มีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ด้านความมีเหตุผล ระดับการรู้จัก	
3	ประเมิน ตนเอง	แบบวัด การมีภูมิคุ้มกันที่ ดี	4 คะแนน	มีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดี ระดับการสร้างลักษณะนิสัย	นักเรียนมี คุณลักษณะ อยู่ อย่างพอเพียง

ที่	วิธีการวัด	เครื่องมือ	เกณฑ์ การให้ คะแนน	คำอธิบายเกณฑ์ การให้คะแนน	การประเมินผล
		ของชลิตา ลุนสะแกวงษ์	3 คะแนน	มีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดี ระดับการยึดมั่น	ด้านการมี ภูมิคุ้มกันที่ดี ระดับ 3 ขึ้นไป
			2 คะแนน	มีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดี ระดับการชื่นชอบ	
			1 คะแนน	มีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดี ระดับการรู้จัก	
4	ประเมิน ตนเอง ของ ผู้เรียน	แบบประเมิน ความคิดเห็น ต่อหลักสูตร เสริมสร้าง คุณลักษณะ อยู่อย่าง พอเพียง ตาม หลักปรัชญา ของเศรษฐกิจ พอเพียง สำหรับ นักเรียนชั้น มัธยมศึกษา ตอนต้น	5 คะแนน	มีความคิดเห็น อยู่ในระดับมากที่สุด	นักเรียนและ ผู้สอน ประเมินความ คิดเห็นต่อ หลักสูตร เสริมสร้าง คุณลักษณะ อยู่อย่าง พอเพียง ตาม หลักปรัชญา ของเศรษฐกิจ พอเพียง สำหรับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษา ตอนต้น ระดับ 3 ขึ้นไป
			4 คะแนน	มีความคิดเห็น อยู่ในระดับมาก	
			3 คะแนน	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มากที่สุด	
			2 คะแนน	มีความคิดเห็น อยู่ในระดับปานกลาง	
			1 คะแนน	มีความคิดเห็น อยู่ในระดับน้อย	

8. กำหนดการจัดกิจกรรมและประสบการณ์

กำหนดการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 20 ชั่วโมง แบ่งออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การทดลองใช้หลักสูตร

ระยะที่ 2 การใช้หลักสูตร

วัน เดือน ปี	กิจกรรม/มโนทัศน์หลักของการดำเนินการทดลอง	เครื่องมือที่ใช้	เวลา (ชั่วโมง)
มกราคม ถึง มีนาคม 2565	การทดสอบก่อนการเรียน (Pre-test)	แบบวัดคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง - ด้านความพอประมาณ - ด้านความมีเหตุผล - ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดี	1
มกราคม ถึง มีนาคม 2565	1. กิจกรรมปฐมแห่งความพอเพียง 2. กิจกรรมหัวใจพอประมาณ 3. กิจกรรมชีวิตพอเพียง 4. กิจกรรมชวนเรียนพอประมาณ 5. กิจกรรมสังคมเพียงพอ	แผนกิจกรรมชุมนุมที่ 1 ชีวิตพอเพียงสังคมเพียงพอ	5
มกราคม ถึง มีนาคม 2565	1. กิจกรรมทางเสื่อกับใบเรือ 2. กิจกรรมชีวิตดีมีเหตุผล 3. กิจกรรมถอดสลักความพอเพียง 4. กิจกรรมพริกบ้านเหนือเกลือบ้านใต้ 5. กิจกรรมชุมชนสามัคคีวิถีพึ่งตนเอง	แผนกิจกรรมชุมนุมที่ 2 เติมต่อเหตุผลชุมชนสามัคคี	5
มกราคม ถึง มีนาคม 2565	1. กิจกรรมเจาะใจภูมิคุ้มกัน 2. กิจกรรมภูมิคุ้มกันดีชีวิมีความสุข 3. กิจกรรมสร้างใจบ้านสานภูมิคุ้มกัน 4. กิจกรรมปลูกพลังสังคมพอเพียง	แผนกิจกรรมชุมนุมที่ 3 ชีวิมีความสุขปลูกพลังสังคม	5
มกราคม ถึง มีนาคม 2565	1. กิจกรรมหนทางสู่อยู่อย่างพอเพียง 2. กิจกรรมเกลา (นิสัย) อยู่อย่างพอเพียง 3. กิจกรรมอยู่อย่างพอเพียงเสียบึงชีวิต	แผนกิจกรรมชุมนุมที่ 4 สร้างสม คุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง	5
มกราคม ถึง มีนาคม 2565	การทดสอบหลังการเรียน (Post-test)	1. แบบแบบวัดคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง - ด้านความพอประมาณ	1

วัน เดือน ปี	กิจกรรม/มโนทัศน์หลัก ของการดำเนินการทดลอง	เครื่องมือที่ใช้	เวลา (ชั่วโมง)
		<ul style="list-style-type: none"> - ด้านความมีเหตุผล - ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดี 2. แบบประเมินหลักสูตรเสริมสร้าง คุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลัก ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น	

9. ขอบข่ายแผนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์

ขอบข่ายแผนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ประกอบด้วย 4 แผน ดังนี้

แผนที่	ชื่อกิจกรรม	มโนทัศน์หลัก
1	ชีวิตพอเพียงสังคมเพียงพอ	1. กิจกรรมปฐมแห่งความพอเพียง 2. กิจกรรมหัวใจพอประมาณ 3. กิจกรรมชีวิตพอเพียง 1. กิจกรรมชานเรือนพอประมาณ 2. กิจกรรมสังคมเพียงพอ
2	เติมต่อเหตุผลชุมชนสามัคคี	1. กิจกรรมหางเสือกกับใบเรือ 2. กิจกรรมชีวิตดีมีเหตุผล 1. กิจกรรมถอดสลักความพอเพียง 2. กิจกรรมพริกบ้านเหนือเกลือบ้านใต้ 3. กิจกรรมชุมชนสามัคคีวิถีพึ่งตนเอง
3	ชีวิที่มีสุขปลูกพลังสังคม	1. กิจกรรมเจาะใจภูมิคุ้มกัน 2. กิจกรรมภูมิคุ้มกันดีชีวิที่มีสุข 1. กิจกรรมสร้างใจบ้านสานภูมิคุ้มกัน 2. กิจกรรมปลูกพลังสังคมพอเพียง
4	สร้างสมคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง	1. กิจกรรมหนทางสู่อยู่อย่างพอเพียง 2. กิจกรรมเกลา (นิสัย) อยู่อย่างพอเพียง 3. กิจกรรมอยู่อย่างพอเพียงเสปียงชีวิต

10. แผนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์

แผนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ประกอบด้วย 4 แผน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

แผนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์
หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
แผนกิจกรรมที่ 1 ชีวิตพอเพียงสังคมเพียงพอ

1. มโนทัศน์สำคัญ

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่เป็นทั้งแนวคิด หลักการ และแนวทางการปฏิบัติตน โดยคำนึงถึงความพอประมาณกับศักยภาพของตนเองเป็นการตัดสินใจเกี่ยวกับการดำรงชีวิต แบบพอดี พอเพียงตามความสามารถและศักยภาพของคนที่มืออยู่และต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผลที่เหมาะสมตลอดจนถึงผลที่จะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น สามารถพึ่งตนเองได้ตามวิถีชีวิตของผู้คน ในสังคม สามารถเป็นชุมชนพึ่งตนเองและสังคมเพียงพอได้

2. จุดประสงค์

1. นำเสนอประสบการณ์เดิมของตนเองเกี่ยวกับการประพฤติตนตามคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงได้
2. อภิปรายแลกเปลี่ยนเกี่ยวกับการพฤติกรรมของคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงด้านความพอประมาณ ด้านความมีเหตุผลและการมีภูมิคุ้มกันที่ดีได้
3. แสวงหาและนำเสนอวิธีการประพฤติตนให้เป็นผู้ที่มีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงได้
4. เสนอโครงการกิจกรรมและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการประพฤติตนตามคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงได้
5. มีพฤติกรรมแสดงออกถึงการประพฤติตนตามคุณลักษณะ อยู่อย่างพอเพียงได้

3. กิจกรรมและประสบการณ์

1. ความเป็นมาของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
2. ความสำคัญของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านความพอประมาณต่อตนเอง
3. แนวทางการดำรงชีวิตแบบพอเพียงไม่เบียดเบียนผู้อื่นสามารถพึ่งตนเองได้
4. ความสำคัญของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านความพอประมาณต่อชุมชนสังคม
5. ประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียนและชุมชน

4. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ชุมนุมนสร้างสุขอยู่อย่างพอเพียง จำนวน 30 คน

5. สถานที่

โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยพะเยา

6. วันและเวลา

ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564

7. ขั้นตอนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์

ตารางแสดงขั้นตอนแผนการจัดการจัดกิจกรรมและประสบการณ์และประสบการณ์ของพ่อเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ที่	จุดประสงค์	ขั้นตอนของกิจกรรม “ELRC2”	กิจกรรม/มโนทัศน์หลัก	สื่อ/อุปกรณ์	สถานที่	การวัดและ ประเมินผล	เวลา
1	นำเสนอประสบการณ์เดิมของตนเองเกี่ยวกับ การประพาดิตนตามคุณลักษณะ อยู่อย่างพอเพียงได้	ขั้นที่ 1 เตรียมสร้างประสบการณ์รับรู้ (Encouraging perception: E)	<p>1. กิจกรรมปฐมบทแห่งความพอเพียง</p> <p>1.1 นักเรียนฟังเพลงประกอบวิดีโอทัศน์ “รักพอ...ไม่มีวันพอเพียง” แล้ววาดภาพตามเสียงเพลงพร้อมทั้งระบายสีและเขียนบรรยายความรู้สึกสะท้อนคิดการรับรู้จากการบทเพลง</p> <p>1.2 นักเรียนนำเสนอผลงานจากกิจกรรม “ปฐมบทแห่งความพอเพียง” หน้าชั้นเรียน แล้วร่วมกันแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความเป็นของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง</p> <p>1.3 นักเรียนร่วมรับชมวิดีโอทัศน์เกี่ยวกับสารคดีหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงระดับประเทศ แล้วอภิปรายซักถามและแสดงความคิดเห็น พร้อมเข้าสู่การทบทวนประสบการณ์เดิม จากคำถาม ต่อไปนี้</p> <p>- มีความรู้สึกอย่างไรต่อการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจ</p>	<ol style="list-style-type: none"> กระดาษ A4 ปากกา สีเทียน สีเมจิก 	<ol style="list-style-type: none"> ลานกิจกรรมพั่มย โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยพะเยา 	<p>การสังเกต</p> <p>พฤติกรรม</p>	60 นาที

ที่	จุดประสงค์	ขั้นตอนของกิจกรรม “ELRC2”	กิจกรรม/มโนทัศน์หลัก	สื่อ/อุปกรณ์	สถานที่	การวัดและ ประเมินผล	เวลา
			<p>พอเพียงระดับประเทศ</p> <ul style="list-style-type: none"> - ความสำคัญของคุณภาพของปริมาณของชุมชนประกอบด้วยอะไรบ้าง - ปัจจัยความสำเร็จในการขับเคลื่อนหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงระดับประเทศคืออะไรบ้าง <p>1.4 นวัตกรรมจุดบันทึกสรุปกิจกรรมในสมุดบันทึกกิจกรรมชุมชนสร้างสุขอย่างพอเพียง</p>				

7. ขั้นตอนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์

ตารางแสดงขั้นตอนแผนการจัดการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (ต่อ)

ที่	จุดประสงค์	ขั้นตอนของกิจกรรม “ELRC2”	กิจกรรม/มโนทัศน์หลัก	สื่อ/อุปกรณ์	สถานที่	การวัดและ ประเมินผล	เวลา
2	อธิบายแลกเปลี่ยน เกี่ยวกับกร พฤติกรรมของ คุณลักษณะอยู่อย่าง พอเพียง ด้านความ พอประมาณ ด้าน ความมีเหตุผลและ การมีภูมิคุ้มกันที่ดีได้	ขั้นที่ 2 เรียนรู้สิ่งใหม่ ผลสัมฤทธิ์ความรู้เดิม (Learning: L)	2. กิจกรรมหัวใจพอประมาณ 2.1 นักเรียนรับชมวีดิทัศน์พระบรม ราชาธิราช ของรัชกาลที่ 9 เกี่ยวกับหลัก ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2.2 นักเรียนแบ่งกลุ่ม 5 กลุ่ม ละ 6 คน ร่วมกันอภิปรายหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียง หลักการ 3 ท่วง 2 เงื่อนไข ดังนี้ กลุ่ม 1 ด้านความพอประมาณ / กลุ่ม 2 ด้านความมีเหตุผล กลุ่ม 3 ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดี / กลุ่ม 4 เงื่อนไขความรู้ กลุ่ม 5 เงื่อนไขคุณธรรม 3. กิจกรรมชวนเรียนพอประมาณ 3.1 นักเรียนแบ่งกลุ่ม 5 กลุ่ม ละ 6 คน ร่วมกัน “จับคู่ภาพความสัมพันธ” พร้อม	1. กระดาษ ว่างแบบ 2. ปากกา 3. สีเทียน 4. สีมจิก	1. ลานกิจกรรม ฟาร์มูย 2. โรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัย พะเยา	การสังเกต พฤติกรรรม	60 นาที

ที่	จุดประสงค์	ขั้นตอนของกิจกรรม “ELRC2”	กิจกรรม/มโนทัศน์หลัก	สื่อ/อุปกรณ์	สถานที่	การวัดและ ประเมินผล	เวลา
			อภิปรายความพอประมาณ ต่อการพัฒนา ชุมชนและสังคม ดังนี้ กลุ่ม 1 คริวเรือนพอประมาณ / กลุ่ม 2 หมู่บ้านพอประมาณ กลุ่ม 3 ตำบลพอประมาณ / กลุ่ม 4 อำเภอพอประมาณ กลุ่ม 5 จังหวัดพอประมาณ 3.2 นักเรียนเขียนสรุปผังมโนทัศน์ จาก ประเด็นการศึกษา พร้อมทั้งระบายสี ตกแต่งให้สวยงาม				

7. ขั้นตอนการจัดกิจกรรมและประเมินผล

ตารางแสดงขั้นตอนแผนการจัดการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (ต่อ)

ที่	จุดประสงค์	ขั้นตอนของกิจกรรม “ELRC2”	กิจกรรม/มโนทัศน์หลัก	สื่อ/อุปกรณ์	สถานที่	การวัดและ ประเมินผล	เวลา
3	แสวงหาและนำเสนอวิธีการประเมินพฤติกรรมที่เป็นผู้มีความดีคุณลักษณะอย่างพอเพียงได้	ขั้นที่ 3 สะท้อนความคิดเชื่อมโยงกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Reflecting: R)	4. นักเรียนแต่ละกลุ่มนำเสนอสรุปมโนทัศน์จากประเด็นการศึกษาหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงหลักการ 3 หัวข้อ 2 เงื่อนไขและประเด็นการศึกษาความพอประมาณ ต่อการพัฒนาชุมชนและสังคม ร่วมกันอภิปรายกลุ่มวิเคราะห์ ในประเด็นต่อไปนี้ 4.1 พฤติกรรมคุณลักษณะอย่างพอเพียงมีอะไรบ้าง 4.2 หลักการ 3 หัวข้อ 2 เงื่อนไข มีส่วนช่วยพัฒนาคุณลักษณะอย่างพอเพียงได้อย่างไร 4.3 วิธีการประเมินพฤติกรรมให้เป็นผู้มีความดีคุณลักษณะอย่างพอเพียงมีอะไรบ้าง 4.4 มีความคิดเห็นอย่างไรต่อความพอประมาณในการพัฒนาชุมชนและสังคม 4.5 ปัจจัยสำคัญความพอประมาณต่อการพัฒนาชุมชนและสังคมมีอะไรบ้าง	1. กระดาษว่างแบบ 2. ปากกา 3. สีเทียน 4. สีเมจิก	1. ลานกิจกรรม พุ่ม 2. โรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยพะเยา	การสังเกต พฤติกรรม	60 นาที

ที่	จุดประสงค์	ขั้นตอนของกิจกรรม “ELRC2”	กิจกรรม/โมโนทัศน์หลัก	สื่อ/อุปกรณ์	สถานที่	การวัดและ ประเมินผล	เวลา
			4.6 ความพอประมาณต่อการพัฒนาชุมชนและ สังคมส่งผลต่อวิถีชีวิตในสังคมอย่างไร นักเรียนจัดบันทึกสรุปกิจกรรมในสมุดบันทึก กิจกรรมชุมชนสร้างสุขอยู่อย่างพอเพียง				

7. ขั้นตอนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์

ตารางแสดงขั้นตอนแผนการจัดการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (ต่อ)

ที่	จุดประสงค์	ขั้นตอนของกิจกรรม “ELRC2”	กิจกรรม/มโนทัศน์หลัก	สื่อ/อุปกรณ์	สถานที่	การวัดและ ประเมินผล	เวลา
4	เสนอโครงงาน กิจกรรมและแนว ปฏิบัติเกี่ยวกับการ คุณลักษณะอย่าง พอเพียงได้	ขั้นที่ 4 สร้างความรู้และ ประยุกต์ใช้ (Constructing: C)	<p>5. กิจกรรมชีวิตพอเพียง</p> <p>5.1 ตัวแทนนักเรียน 1 คน อ่านข่าวจาก หนังสือพิมพ์เกี่ยวกับปัญหาการใช้ชีวิตที่ ขาดความพอเพียงไม่สามารถพึ่งตนเองได้ และเปิดลิข่าวประกอบการเล่าเรื่อง แล้วร่วมกันอภิปรายซักถามโยงเข้าสู่ กิจกรรมชีวิตพอเพียง</p> <p>5.2 นักเรียนแบ่งกลุ่ม 5 กลุ่ม ละ 6 คน ศึกษาภาพข่าวจากหนังสือพิมพ์ ตัดปะ พร้อมเขียนวิเคราะห์ ระบุปัญหา สาเหตุ และนำเสนอแนวทางแก้ไขจากภาพข่าวที่ เกิดขึ้นเกี่ยวกับการไม่มีความพอประมาณ ในชีวิต ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียง</p>	<ol style="list-style-type: none"> กระดาษ ร่างแบบ กระดาษ A4 ปากกา สีเทียน สีเมจิก 	<ol style="list-style-type: none"> ลานกิจกรรม ฟ้ามีชัย โรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัย พะเยา 	<p>การสังเกต</p> <p>พฤติกรรม</p>	60 นาที

ที่	จุดประสงค์	ขั้นตอนของกิจกรรม “ELRC2”	กิจกรรม/มโนทัศน์หลัก	สื่อ/อุปกรณ์	สถานที่	การวัดและ ประเมินผล	เวลา
			<p>6. กิจกรรมสังคมเพียงพอ</p> <p>6.1 นักเรียนแบ่งกลุ่ม 5 กลุ่ม ละ 6 คน ร่วมกันแข่งขัน “ต่อจิ๊กซอร์ภาพปัญหาการใช้ชีวิตในสังคม” ร่วมกันอภิปรายในประเด็นต่อไปนี้</p> <p>กลุ่ม 1 ภาพอาหารที่เหลือทิ้ง / กลุ่ม 2 ภาพคนไม่มีเสื้อผ้า</p> <p>กลุ่ม 3 ภาพคนไร้บ้าน / กลุ่ม 4 ภาพคนป่วยโรค COVID-19</p> <p>กลุ่ม 5 ภาพคนเป็นหนี้สินล้มละลาย</p> <p>6.2 นักเรียนเขียนสรุปผังมโนทัศน์จากประเด็นการศึกษา พร้อมทั้งระบายสี ตกแต่งให้สวยงาม</p>				

7. ขั้นตอนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์

ตารางแสดงขั้นตอนแผนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (ต่อ)

ที่	จุดประสงค์	ขั้นตอนของกิจกรรม “ELRC2”	กิจกรรม/โมโนทัศน์หลัก	สื่อ/อุปกรณ์	สถานที่	การวัดและ ประเมินผล	เวลา
5	มีพฤติกรรมการแสดงออกถึงการประพฤติตนตามคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงได้	ขั้นที่ 5 กำหนดคุณลักษณะด้านอยู่อย่างพอเพียง (Characterization: C)	7. นักเรียนแต่ละกลุ่มนำเสนอสรุปผังมโนทัศน์จากประเด็นการศึกษาเกี่ยวกับความพอประมาณในชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พร้อมร่วมกันเสนอแนวทางการปฏิบัติของคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงนี้ - ลักษณะสำคัญของมารีชีวิตที่พอประมาณตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นอย่างไร - ความพอประมาณ ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีพฤติกรรมอะไรบ้าง 8. ตัวแทนกลุ่มนำเสนอและร่วมกัน	1. กระดาษ ร่างแบบ 2. กระดาษ A4 3. ปากกา 4. สีเทียน 5. สีเมจิก	1. ลานกิจกรรม พ้ามัย 2. โรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัย พะเยา	การสังเกต พฤติกรรมการ	60 นาที

ที่	จุดประสงค์	ขั้นตอนของกิจกรรม “ELRC2”	กิจกรรม/โมโนทัศน์หลัก	สื่อ/อุปกรณ์	สถานที่	การวัดและ ประเมินผล	เวลา
			อภิปรายแสดงความคิดเห็นแนวปฏิบัติเกี่ยวกับปัจจัย 4 ในการดำรงชีวิตของสังคม จากกิจกรรมสังคมเพียงพอ “ต่อจิ๊กซอร์ภาพปัญหาการใช้ชีวิตในสังคม” 9.นักเรียนจัดบันทึกสรุปกิจกรรมในสมุดบันทึกกิจกรรมชุมนุมสร้างสุขอยู่อย่างพอเพียง				

แผนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์
หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
แผนกิจกรรมที่ 3 เติมต่อเหตุผลชุมชนสามัคคี

1. มโนทัศน์หลัก

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่เป็นทั้งแนวคิด หลักการ และแนวทางการปฏิบัติตน โดยคำนึงถึงความมีเหตุผล เป็นการนำหลักความรู้ และคุณธรรมมาใช้ในการตัดสินใจ ในการดำเนินชีวิตด้วยความพอเพียง มีการพิจารณาเหตุปัจจัยและข้อมูลที่เกี่ยวข้องอย่างรอบคอบ คำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้น

2. จุดประสงค์

1. นำเสนอประสบการณ์เดิมของตนเองเกี่ยวกับการประพฤติตนตามคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงได้
2. อภิปรายแลกเปลี่ยนเกี่ยวกับการพฤติกรรมของคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงด้านความพอประมาณ ด้านความมีเหตุผลและการมีภูมิคุ้มกันที่ดีได้
3. แสวงหาและนำเสนอวิธีการประพฤติตนให้เป็นผู้ที่มีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงได้
4. เสนอโครงการกิจกรรมและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการประพฤติตนตามคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงได้
5. มีพฤติกรรมแสดงออกถึงการประพฤติตนตามคุณลักษณะ อยู่อย่างพอเพียงได้

3. กิจกรรมและประสบการณ์

1. ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้และคุณธรรมในการตัดสินใจต่อการดำเนินชีวิตด้วยความพอเพียง
2. ประยุกต์ใช้ความมีเหตุผลตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิต
3. ความสำคัญของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านความมีเหตุผลที่มีต่อในการพัฒนาชุมชนและสังคม
4. ปัจจัยการผลิตในชุมชนใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

4. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ชุมนุมสร้างสุขอยู่อย่างพอเพียง จำนวน 30 คน

5. สถานที่

โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยพะเยา

6. วันและเวลา

ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564

7. ขั้นตอนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์

ตารางแสดงขั้นตอนแผนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ที่	จุดประสงค์	ขั้นตอนของกิจกรรม “ELRC2”	กิจกรรม/มโนทัศน์หลัก	สื่อ/อุปกรณ์	สถานที่	การวัดและ ประเมินผล	เวลา
1	นำเสนอประสบการณ์เดิมของตนเองเกี่ยวกับ การประพฤติตนตามคุณลักษณะ อยู่อย่างพอเพียงได้	ขั้นที่ 1 เตรียมสร้างประสบการณ์รับรู้ (Encouraging perception: E)	<p>กิจกรรม/มโนทัศน์หลัก</p> <p>1. นักเรียนทุกคนร่วมร้องเพลงพระราชกนิพนธ์ : แผ่นดินของเรา (Alexandra) เป็นเพลงพระราชกนิพนธ์ลำดับที่ 34 พร้อมทั้งระบายสีภาพแผนที่ประเทศไทย ร่วมอภิปรายซักถามแล้วเ้าสู่การทำกิจกรรม</p> <p>1.1 นักเรียนเขียนบรรยายให้เหตุผลแสดงถึงลักษณะวิถีชีวิตของคนไทยตามภูมิประเทศไทย</p> <p>ลักษณะที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ในการดำรงถิ่นฐาน</p> <p>1.2 นักเรียนนำเสนอผลงาน พร้อมทั้งบรรยายความรู้สึกจากเพลงผ่านผลงานภาพแผนที่ประเทศไทย</p> <p>2. กิจกรรมถอดสกัดความพอเพียง</p> <p>2.1 นักเรียนแบ่งกลุ่มออกเป็น 2 กลุ่มทำกิจกรรมแข่งขัน “เล่นต่อความ” จากพระบรมราโชวาท</p>	<p>1. กระดาษ A4</p> <p>2. ปากกา</p> <p>3. สีเทียน</p> <p>4. สีเมจิก</p>	<p>1. ลานกิจกรรม</p> <p>พำมัย</p> <p>2. โรงเรียน</p> <p>สาธิต</p> <p>มหาวิทยาลัย</p> <p>พะเยา</p>	<p>การสังเกต</p> <p>พฤติกรรม</p>	60 นาที

ที่	จุดประสงค์	ขั้นตอนของกิจกรรม “ELRC2”	กิจกรรม/โมโนทัศน์หลัก	สื่อ/อุปกรณ์	สถานที่	การวัดและ ประเมินผล	เวลา
			<p>เกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยครู แจกแถบข้อความ แล้วให้นักเรียนนำมาต่อกัน พร้อมเปิดเพลงประกอบกิจกรรม</p> <p>2.2 นักเรียนเขียนพระบรมราโชวาทเกี่ยวกับหลัก ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของกลุ่มพร้อมทั้ง ระบายสีตกแต่งให้สวยงาม</p> <p>2.3 นักเรียนแสดงผลงานของตนเองที่ป้ายนิเทศเพื่อ แสดงผลงาน</p>				

7. ขั้นตอนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์

ตารางแสดงขั้นตอนแผนการจัดการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (ต่อ)

ที่	จุดประสงค์	ขั้นตอนของกิจกรรม “ELRC2”	กิจกรรม/มโนทัศน์หลัก	สื่อ/อุปกรณ์	สถานที่	การวัดและ ประเมินผล	เวลา
2	อธิบายแลกเปลี่ยน เกี่ยวกับ พฤติกรรมของ คุณลักษณะอยู่อย่าง พอเพียง ด้านความ พอประมาณ ด้าน ความมีเหตุผลและ การมีภูมิคุ้มกันที่ดี	ขั้นที่ 2 เรียนรู้สิ่งใหม่ ผสมกับความรู้เดิม (Learning: L)	3. กิจกรรมทางสื่อกับใบเรือ 3.1 นักเรียนแบ่งกลุ่ม 2 กลุ่ม ละ 15 คน ร่วมกันอภิปรายแบบซีกด้านกำหนดให้มี ประธานกลุ่มและเลขานุการในการจัดบันทึก กิจกรรม กลุ่มที่ 1 อภิปรายแบบซีกด้านเกี่ยวกับ “ทาง เสือ” เป็นการให้เหตุผลของการดำเนินชีวิตด้าน คุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง กลุ่มที่ 2 อภิปรายแบบซีกด้านเกี่ยวกับ “ใบ เรือ” เป็นการให้เหตุผลเชิงอารมณ์ ความรู้สึก ของการดำเนินชีวิตด้านคุณลักษณะอยู่อย่าง พอเพียง 3.2 นักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันอภิปราย แลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับพระบรมราโชวาท	1. กระดาษ A4 2. ปากกา 3. สีเทียน 4. สีเมจิก	1. สถานกิจกรรม ฟ้ามุ่ย 2. โรงเรียน สาธิต มหาวิทยาลัย พะเยา	การสังเกต พฤติกรรม	60 นาที

ที่	จุดประสงค์	ขั้นตอนของกิจกรรม “ELRC2”	กิจกรรม/โมโนทัศน์หลัก	สื่อ/อุปกรณ์	สถานที่	การวัดและ ประเมินผล	เวลา
			<p>เกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในประเด็นดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> - ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงมีพระราชดำริเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการใช้เหตุผลเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างไร - หลักการทรงงานของรัชกาลที่ 9 สามารถนำมาแนวทาง ในการพัฒนาสังคมได้อย่างไร 				

7. ขั้นตอนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์

ตารางแสดงขั้นตอนแผนการจัดการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (ต่อ)

ที่	จุดประสงค์	ขั้นตอนของกิจกรรม “ELRC2”	กิจกรรม/โมโนทัศน์หลัก	สื่อ/อุปกรณ์	สถานที่	การวัดและ ประเมินผล	เวลา
3	แสวงหาและนำเสนอวิธีการประเมินตนเองให้ผู้ที่มีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงได้	ขั้นที่ 3 สะท้อนความคิดเชื่อมโยงกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Reflecting: R)	4. นักเรียนแต่ละกลุ่มสรุปผังมโนทัศน์การทำกิจกรรมหาสื่อที่เกี่ยวข้องกับการให้เหตุผลในการดำเนินชีวิตแบบวิถีความพอเพียง 5. กิจกรรมพริกบ้านเหนือเกลือบ้านใต้ 5.1 นักเรียนแบ่งกลุ่ม 5 กลุ่ม ละ 6 คน ร่วมกันแข่งขัน “ต่อจิ๊กซอร์ภาพชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ” ร่วมกันอภิปรายในประเด็น ต่อไปนี้ กลุ่ม 1 ภาพชุมชนภาคเหนือ กลุ่ม 2 ภาพชุมชนภาคอีสาน กลุ่ม 3 ภาพชุมชนภาคกลาง กลุ่ม 4 ภาพชุมชนภาคใต้ กลุ่ม 5 ภาพชุมชนภาคตะวันออก	1. กระดาษร่างแบบ 2. ปากกา 3. สีเทียน 4. สีเมจิก	1. ลานกิจกรรมฟ้ามัย 2. โรงเรียน สภิต มหาวิทยาลัย พะเยา	การสังเกต พฤติกรรม	60 นาที

ที่	จุดประสงค์	ขั้นตอนของกิจกรรม “ELRC2”	กิจกรรม/มโนทัศน์หลัก	สื่อ/อุปกรณ์	สถานที่	การวัดและ ประเมินผล	เวลา
			<p>5.2 นักเรียนศึกษาแนวปฏิบัติเกี่ยวกับวิถีดน ในชุมชนตามคุณลักษณะอย่างพอเพียง จากชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง</p> <p>5.3 นักเรียนจดบันทึกสรุปกิจกรรมในสมุด บันทึกกิจกรรมชุมชนสร้างสุขอย่าง พอเพียง</p>				

7. ขั้นตอนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์

ตารางแสดงขั้นตอนแผนการจัดการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (ต่อ)

ที่	จุดประสงค์	ขั้นตอนของกิจกรรม “ELRC2”	กิจกรรม/โมโนทัศน์หลัก	สื่อ/อุปกรณ์	สถานที่	การวัดและ ประเมินผล	เวลา
4	เสนอโครงงาน กิจกรรมและแนว ปฏิบัติเกี่ยวกับการ ประพฤติตนตาม คุณลักษณะอย่าง พอเพียงได้	ขั้นที่ 4 สร้างความรู้และ ประยุกต์ใช้ (Constructing: C)	6. กิจกรรมชีวิตดีมีเหตุผล 6.1 นักเรียนแบ่งกลุ่ม 5 กลุ่ม ละ 6 คน ร่วมกันแข่งขัน “ต่อจิ๊กซอร์ภาพบุคคล ต้นแบบ” ร่วมกันอภิปรายในประเด็น ต่อไปนี้ กลุ่ม 1 ภาพ ในหลวงรัชกาลที่ 9 กลุ่ม 2 ภาพ ไม้ค้ำ ภิรมย์พร : นักร้องลูกทุ่ง กลุ่ม 3 ภาพ รพีภัทร เอกพันธ์กุล : นักแสดง ช่อง 7 กลุ่ม 4 ภาพ จำเนียร กาญจนพรหม : เกษตรกรต้นแบบ กลุ่ม 5 ภาพ เจริญ สุขวิบูลย์ : เกษตรกร ต้นแบบ 6.2 นักเรียนศึกษาแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการ	1. กระดาษ A4 2. ปากกา 3. สีเทียน 4. สีเมจิก	1. ลานกิจกรรม ฟ้ามัย 2. โรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัย พะเยา	การสังเกต พฤติกรรม	60 นาที

ที่	จุดประสงค์	ขั้นตอนของกิจกรรม “ELRC2”	กิจกรรม/โมโนทัศน์หลัก	สื่อ/อุปกรณ์	สถานที่	การวัดและ ประเมินผล	เวลา
			<p>ประพัตินตามคุณลักษณะอยู่อย่าง พอเพียงจากบุคคลต้นแบบ</p> <p>6.3 ตัวแทนกลุ่มนำเสนอและร่วมกัน อภิปรายแสดงความคิดเห็นแนวปฏิบัติ เกี่ยวกับการประพัตินตามคุณลักษณะอยู่ อย่างพอเพียงจากบุคคลต้นแบบ จาก กิจกรรมพริกบ้านเหนือเกลือบ้านใต้ “ต่อจิก ซอร์ภาพชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ”</p>				

7. ขั้นตอนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์

ตารางแสดงขั้นตอนแผนการจัดการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (ต่อ)

ที่	จุดประสงค์	ขั้นตอนของกิจกรรม “ELRC2”	กิจกรรม/มโนทัศน์หลัก	สื่อ/อุปกรณ์	สถานที่	การวัดและ ประเมินผล	เวลา
5	มีพฤติกรรม แสดงออกถึงการ ประพฤติตน ตามคุณลักษณะ อย่างพอเพียงได้	ขั้นที่ 5 กำหนด คุณลักษณะด้านอย่าง พอเพียง (Characterization: C)	6. ตัวแทนกลุ่มนำเสนอและร่วมกันอภิปราย แสดงความคิดเห็นแนวปฏิบัติเกี่ยวกับกา ระพฤติตนตามคุณลักษณะอย่างพอเพียง จากบุคคลต้นแบบจากกิจกรรมสังคมเพียงพอ “ต่อจิกซอร์ภาพบุคคลต้นแบบ” 7. กิจกรรมชุมชนสามัคคีวิถีพึ่งตนเอง 7.1 นักเรียนแบ่งกลุ่ม 5 กลุ่ม ละ 6 คน ร่วมกัน “ประดิษฐ์เศษวัสดุเหลือใช้ในชุมชน” กำหนด เศษวัสดุที่ร่วมกันอภิปรายในประเด็นต่อไปนี้ กลุ่ม 1 กะลามะพร้าว กลุ่ม 2 ขวดน้ำพลาสติก กลุ่ม 3 กระป๋องน้ำอัดลม กลุ่ม 4 กล่องนม กลุ่ม 5 ซองกาแฟ 3 in 1	1. กระดาษ A4 2. ปากกา 3. สีเทียน 4. สีเมจิก	1. ลาน กิจกรรม ฟ้ามี ย 2. โรงเรียน สาธิต มหาวิทยาลัย พะเยา	การสังเกต พฤติกรรม	60 นาที

ที่	จุดประสงค์	ขั้นตอนของกิจกรรม “ELRC2”	กิจกรรม/โมโนทัศน์หลัก	สื่อ/อุปกรณ์	สถานที่	การวัดและ ประเมินผล	เวลา
			<p>7.2 นักเรียนนำเสนอผลงานสิ่งประดิษฐ์และบอกถึงแนวทางการประพฤติตนตามคุณลักษณะอย่างพอเพียง</p> <p>นักเรียนจับบันทึกสรุปกิจกรรมในสมุดบันทึกกิจกรรมชุมนุมสร้างสุขอย่างพอเพียง</p>				

แผนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์
หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
แผนกิจกรรมที่ 3 ชีวิตสุขปลูกพลังสังคม

1. มโนทัศน์สำคัญ

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่เป็นทั้งแนวคิด หลักการ และแนวทางการปฏิบัติตน โดยคำนึงถึงการมีภูมิคุ้มกันที่ดี เป็นการเตรียมความพร้อม ความรู้ จิตใจ ทักษะ ทศนคติ ที่จะรับผลกระทบ และการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกลเพื่อป้องกันและลดความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลง

2. จุดประสงค์

1. นำเสนอประสบการณ์เดิมของตนเองเกี่ยวกับการประพฤติตนตามคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงได้
2. อภิปรายแลกเปลี่ยนเกี่ยวกับการพฤติกรรมของคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ด้านความพอประมาณ ด้านความมีเหตุผลและการมีภูมิคุ้มกันที่ดีได้
3. แสวงหาและนำเสนอวิธีการประพฤติตนให้เป็นผู้ที่มีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงได้
4. เสนอโครงการกิจกรรมและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการประพฤติตนตามคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงได้
5. มีพฤติกรรมแสดงออกถึงการประพฤติตนตามคุณลักษณะ อยู่อย่างพอเพียงได้

3. กิจกรรมและประสบการณ์

1. ความสำคัญของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดี
2. แนวทางการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างของการมีภูมิคุ้มกันที่ดี
3. ปัจจัยของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีต่อชุมชน
4. ปัญหาของการขาดการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในสังคมปัจจุบัน

4. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ชุมนุมสร้างสุขอยู่อย่างพอเพียง จำนวน 30 คน

5. สถานที่

โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยพะเยา

6. วันและเวลา

ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564

7. ขั้นตอนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์

ตารางแสดงขั้นตอนแผนการจัดการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ที่	จุดประสงค์	ขั้นตอนของกิจกรรม “ELRC2”	กิจกรรม/โมเดลต้นหลัก	สื่อ/อุปกรณ์	สถานที่	การวัดและ ประเมินผล	เวลา
1	นำเสนอ ประสบการณ์เดิม ของตนเองเกี่ยวกับ การประพฤติตน ตามคุณลักษณะ อยู่ อย่างพอเพียงได้	ขั้นที่ 1 เตรียมสร้าง ประสบการณ์รับรู้ (Encouraging perception: E)	<p>1. กิจกรรมเจาะใจผู้มีคุณ</p> <p>1.1 นักเรียนนำเสนอปัญหาเงินฝากของตนเอง แล้วตัดเรียนลำดับจากมากไปหาน้อยของผู้เข้าร่วมกิจกรรมร่วมกันศึกษาในประเด็นต่อไปนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> - บอกวิธีการออมเงิน โดยนักเรียนคนที่มียอดเงินในบัญชีน้อยที่สุด - บอกสาเหตุการออมเงินที่ได้น้อย <p>โดยนักเรียนคนที่มียอดเงินในบัญชีน้อยที่สุด</p> <ul style="list-style-type: none"> - สรุปแนวทางการออมเงินสะสมทรัพย์ของนักเรียนแต่ละคน <p>1.2 นักเรียนฟังเพลง “ผู้ใหญ่ดีทีกลองประชุม” เดิมคำเนื้อเพลงที่ขาดหายไป ช่องว่าง แล้วอภิปรายซักถามและแสดงความ</p>	<p>1. กระดาษ A4</p> <p>2. ปากกา</p> <p>3. สีเทียน</p> <p>4. สีเมจิก</p>	<p>1. ลานกิจกรรม ฟ้ามัย</p> <p>2. โรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัย พะเยา</p>	<p>การสังเกต</p> <p>พฤติกรรมการ</p>	60 นาที

ที่	จุดประสงค์	ขั้นตอนของกิจกรรม “ELRC2”	กิจกรรม/มโนทัศน์หลัก	สื่อ/อุปกรณ์	สถานที่	การวัดและ ประเมินผล	เวลา
			<p>คิดเห็น พร้อมโยงเข้าสู่การทบทวน ประสบการณ์เดิม จากคำถาม ต่อไปนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> - มีความรู้สึกอย่างไรเมื่อฟังเพลงผู้ใหญ่ลี กลองประชุม - ความสำคัญของการมีภูมิคุ้มกันที่ดีของชุมชน ประกอบด้วยอะไรบ้าง - ปัจจัยความสำเร็จในการขับเคลื่อนพัฒนา ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงมีอะไรบ้าง 				

7. ขั้นตอนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์

ตารางแสดงขั้นตอนแผนการจัดการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (ต่อ)

ที่	จุดประสงค์	ขั้นตอนของกิจกรรม “ELRC2”	กิจกรรม/มนต์หลัก	สื่อ/อุปกรณ์	สถานที่	การวัดและ ประเมินผล	เวลา
2	อธิบายรายละเอียดเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับ การพฤติกรรมของ คุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ด้าน ความประมาท ด้าน ความมีเหตุผลและ การมีภูมิคุ้มกันที่ดีได้	ขั้นที่ 2 เรียนรู้สิ่งใหม่ ผสมผสานกับความรู้เดิม (Learning: L)	2. นำเรียนแบ่งกลุ่ม 5 กลุ่ม ละ 6 คน ร่วมกันแข่งขันเกม “จับคู่ภาพ ความสัมพันธ์” ของพฤติกรรมกับ ผลกระทบที่เกิดขึ้น ร่วมกันอภิปรายใน ประเด็น ต่อไปนี้ กลุ่ม 1 ดัดการพนัน กลุ่ม 2 เสพของมีเนเมา กลุ่ม 3 บริโภคนิยม กลุ่ม 4 วิตถุนิยม กลุ่ม 5 สังคมทุนนิยม สรุปเป็นผังมโนทัศน์นำเสนอกิจกรรม 2. กิจกรรมสร้างแรงบันดาลใจสามภูมิคุ้มกัน 2.1 นำเรียนแบ่งกลุ่ม 5 กลุ่ม ละ 6 คน “วาดรูปบ้านพอเพียงมีภูมิคุ้มกันที่ดีตาม	1. กระดาษร่างแบบ 2. ปากกา 3. สีเทียน 4. สีนจิก	1. ลานกิจกรรม พื้มี 2. โรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัย พะเยา	การสังเกต การให้เหตุผล เชิงคุณลักษณะ อยู่อย่างพอเพียง	60 นาที

ที่	จุดประสงค์	ขั้นตอนของกิจกรรม “ELRC2”	กิจกรรม/มโนทัศน์หลัก	สื่อ/อุปกรณ์	สถานที่	การวัดและ ประเมินผล	เวลา
			<p>หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” แล้วตั้งชื่อบ้านของกลุ่ม ตามจุดเน้นของ บ้าน ต่อไปนี้</p> <p>กลุ่ม 1 บ้านพลังงานพอเพียง กลุ่ม 2 บ้านอาหารพอเพียง กลุ่ม 3 บ้านความสุขพอเพียง กลุ่ม 4 บ้านธรรมชาติพอเพียง กลุ่ม 5 บ้านความรักพอเพียง</p> <p>พร้อมทั้งระบายนโยบายตั้งแต่ให้สวยงาม</p>				

7. ขั้นตอนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์

ตารางแสดงขั้นตอนแผนการจัดการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (ต่อ)

ที่	จุดประสงค์	ขั้นตอนของกิจกรรม “ELRC2”	กิจกรรม/โมเดลหลัก	สื่อ/อุปกรณ์	สถานที่	การวัดและประเมินผล	เวลา
3	แสวงหาและนำเสนอวิธีการประเมินผู้ที่มีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงได้	ขั้นที่ 3 สะท้อนความคิดเชื่อมโยงกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Reflecting: R)	3. ตัวแทนกลุ่ม 2 คน นำเสนอผังโมเดลต้นสรุปลักษณะ “จับคู่ภาพความสัมพันธ์” ของพฤติกรรมกับผลกระทบที่เกิดขึ้น ตามแนวทางหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว 4. ตัวแทนกลุ่ม 2 คน นำเสนอผังโมเดลต้นสรุปลักษณะ “กิจกรรมสร้างใจบ้านสามภูมิคุ้มกัน” ว่าครอบครัวพอเพียง มีภูมิคุ้มกันที่ดี ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง นักเรียนจับบันทึกสรุปกิจกรรมในสมุดบันทึกกิจกรรมชุมชนสร้างสุขอยู่อย่างพอเพียง	1. กระดาษร่างแบบ 2. ปากกา 3. สีเทียน 4. สีนจิก	1. สถานกิจกรรมพืชมัย 2. โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยพะเยา	การสังเกต การให้เหตุผล เชิงคุณลักษณะ อยู่อย่างพอเพียง	60 นาที

7. ขั้นตอนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์

ตารางแสดงขั้นตอนแผนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (ต่อ)

ที่	จุดประสงค์	ขั้นตอนของกิจกรรม “ELRC2”	กิจกรรม/มโนทัศน์หลัก	สื่อ/อุปกรณ์	สถานที่	การวัดและ ประเมินผล	เวลา
4	เสนอโครงงาน กิจกรรมและแนว ปฏิบัติเกี่ยวกับการ ประพฤติตนตาม คุณลักษณะอย่าง พอเพียงได้	ขั้นที่ 4 สร้างความรู้และ ประยุกต์ใช้ (Constructing: C)	5. กิจกรรมภูมิคุ้มกันที่ดีที่สุดใน นักเรียนแบ่งกลุ่ม 5 กลุ่ม ละ 6 คน สักรวจ สินค้าจำเป็นกับสินค้าฟุ่มเฟือยจากร้านค้า สะดวกซื้อในมรรณเวียน ร่วมกันอภิปรายใน ประเด็น ต่อไปนี้ - สินค้าจำเป็นกับสินค้าฟุ่มเฟือยในโรงเรียนมี อะไรบ้าง - สินค้าจำเป็นกับสินค้าฟุ่มเฟือย มีความแตกต่างกันอย่างไร - นักเรียนมีแนวทางในการเป็นนักบริโภคที่มี แนวปฏิบัติเกี่ยวกับการประพฤติตนตาม คุณลักษณะอย่างพอเพียงได้อย่างไร และ สรุปเป็นผังมโนทัศน์นำเสนอกิจกรรม	1. กระดาษร่างแบบ 2. ปากกา 3. สีเทียน 4. สีเมจิก	1. ลาน กิจกรรม ฟ้ามีชัย 2. โรงเรียน สาธิต มหาวิทยาลัย พะเยา		60 นาที

ที่	จุดประสงค์	ขั้นตอนของกิจกรรม “ELRC2”	กิจกรรม/โมโนทัศน์หลัก	สื่อ/อุปกรณ์	สถานที่	การวัดและ ประเมินผล	เวลา
			<p>6. กิจกรรมปลูกพลังสังคมพอเพียง</p> <p>6.1 นักเรียนแบ่งกลุ่ม 5 กลุ่ม ละ 6 คน วาด “แผนที่ชุมชนภูมิคุ้มกันที่ติดตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” แล้วตั้งชื่อชุมชนของกลุ่ม ตามจุดเด่นของชุมชน ต่อไปนี้</p> <p>กลุ่ม 1 ชุมชนอนุรักษ์ป่าไม้</p> <p>กลุ่ม 2 ชุมชนพัฒนาแหล่งน้ำ</p> <p>กลุ่ม 3 ชุมชนกสิกรรมธรรมชาติ</p> <p>กลุ่ม 4 ชุมชนโคกหนองนา โมเดล</p> <p>กลุ่ม 5 ชุมชนวิถีธรรมวิถีไทย</p> <p>พร้อมทั้งระบายสีตกแต่งให้สวยงาม</p>				

7. ขั้นตอนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์

ตารางแสดงขั้นตอนแผนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (ต่อ)

ที่	จุดประสงค์	ขั้นตอนของกิจกรรม “ELRC2”	กิจกรรม/นวัตกรรมหลัก	สื่อ/อุปกรณ์	สถานที่	การวัดและ ประเมินผล	เวลา
5	มีพฤติกรรมแสดงออกถึงการประพฤติตนตามคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงได้	ขั้นที่ 5 กำหนดคุณลักษณะด้านอยู่อย่างพอเพียง (Characterization: C) แบบมีภูมิคุ้มกัน รวมทั้งการมีคุณลักษณะด้านอยู่อย่างพอเพียงที่เป็นความรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อครอบครัว และต่อสังคมและประเทศชาติ	7. นักเรียนแบ่งกลุ่ม 5 กลุ่ม ละ 6 คน เขียนคำขวัญรณรงค์การสร้างวัฒนธรรมการอยู่อย่างพอเพียง แบบมีภูมิคุ้มกัน ที่ติดต่อตนเอง ในหัวข้อต่อไปนี้ กลุ่ม 1 ตัดการพนัน / กลุ่ม 2 เสพของมีเนเมา กลุ่ม 3 บริโภคนิยม / กลุ่ม 4 วัตถุนิยม กลุ่ม 5 สังคมทุนนิยม เผยแพร่คำขวัญผ่านสื่อออนไลน์ ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น เฟสบุ๊ก ไลน์ ไลน์ไอดี เป็นต้น 8. ตัวแทนกลุ่ม 2 คน นำเสนอผังโมทัศน์สรุป “กิจกรรมปลูกพลังสังคม	1. กระดาษร่างแบบ 2. ปากกา 3. สีเทียน 4. สีเมจิก	1. ลานกิจกรรม พื้ามย์ 2. โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยพะเยา	การสังเกต การให้เหตุผล เชิงคุณลักษณะ อยู่อย่างพอเพียง	60 นาที

ที่	จุดประสงค์	ขั้นตอนของกิจกรรม “ELRC2”	กิจกรรม/โมโนทัศน์หลัก	สื่อ/อุปกรณ์	สถานที่	การวัดและ ประเมินผล	เวลา
			<p>พอเพียง” วาด “แผนที่ชุมชน ภูมิคุ้มกันที่ดี ตามหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง” แล้วอภิปรายโดย ใช้เทคนิคการตั้งคำถาม ในประเด็น ต่อไปนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> - ชุมชนภูมิคุ้มกันที่ดี ต้องมี องค์ประกอบอะไรบ้าง - ชุมชนภูมิคุ้มกันที่ดี มีความสำคัญ อย่างไรต่อการดำรงชีวิตของคนใน สังคม - ชุมชนภูมิคุ้มกันที่ดี ควรมีแผนการ ป้องกันปัญหาของชุมชนด้านใด อย่างไร - ชุมชนภูมิคุ้มกันที่ดีในอนาคต ควรมี พลเมืองตามคุณลักษณะอยู่อย่าง พอเพียงอย่างไร 				

แผนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์
หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
แผนกิจกรรมที่ 4 สร้างสมคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง

1. มโนทัศน์สำคัญ

คุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นความสามารถพึ่งตนเองได้ดำเนินชีวิตด้วยความพอประมาณรอบคอบอยู่บนพื้นฐานของเหตุและผลโดยการนำความรู้และหลักคุณธรรมมาใช้ประกอบการวิเคราะห์ในการตัดสินใจ ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว และปรับตัวเพื่อให้อยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

2. จุดประสงค์

1. นำเสนอประสบการณ์เดิมของตนเองเกี่ยวกับการประพฤติตนตามคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงได้
2. อภิปรายแลกเปลี่ยนเกี่ยวกับการพฤติกรรมของคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงด้านความพอประมาณ ด้านความมีเหตุผลและการมีภูมิคุ้มกันที่ดีได้
3. แสวงหาและนำเสนอวิธีการประพฤติตนให้เป็นผู้ที่มีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงได้
4. เสนอโครงการกิจกรรมและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการประพฤติตนตามคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงได้
5. มีพฤติกรรมแสดงออกถึงการประพฤติตนตามคุณลักษณะ อยู่อย่างพอเพียงได้

3. กิจกรรมและประสบการณ์

1. ความสำคัญของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่มีต่อวิถีชีวิตของตนเองในสังคม
2. แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง
3. การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
4. คุณค่าและประโยชน์ของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในวิถีชีวิต

4. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ชุมนุมสร้างสุขอยู่อย่างพอเพียง จำนวน 30 คน

5. สถานที่

โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยพะเยา

ศูนย์การเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มหาวิทยาลัยพะเยา

6. วันและเวลา

ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564

7. ขั้นตอนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์

ตารางแสดงขั้นตอนแผนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ที่	จุดประสงค์	ขั้นตอนของกิจกรรม “ELRC2”	กิจกรรม/มโนทัศน์หลัก	สื่อ/อุปกรณ์	สถานที่	การวัดและ ประเมินผล	เวลา
1	นำเสนอ ประสบการณ์เดิม ของตนเองเกี่ยวกับ การประพฤติตน ตามคุณลักษณะ อยู่ อย่างพอเพียงได้	ขั้นที่ 1 เตรียมสร้าง ประสบการณ์รับรู้ (Encouraging perception: E)	1. กิจกรรมหนทางสู่อยู่อย่างพอเพียง 1.1 นักเรียนสำรวจและถ่ายภาพแปลง สาธิตของศูนย์ปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียง มหาวิทยาลัยพะเยา อภิปรายใช้ เทคนิคการตั้งคำถามทวนศีกษา ใน ประเด็นต่อไป - แปลงสาธิตของศูนย์ปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง มีอะไรบ้างที่นักเรียน สนใจ - ความสำคัญของหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงที่มีต่อวิถีชีวิตของตนเอง ในสังคมเป็นอย่างไร - หนทางสู่อยู่อย่างพอเพียงนักเรียน สามารถทำได้อย่างไร	1. กระดาษ A4 2. ปากกา 3. สีเทียน 4. สีเมจิก	ศูนย์การเรียนรู้ หลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง มหาวิทยาลัย พะเยา	การสังเกต พฤติกรรม	60 นาที

ที่	จุดประสงค์	ขั้นตอนของกิจกรรม “ELRC2”	กิจกรรม/โมโนทัศน์หลัก	สื่อ/อุปกรณ์	สถานที่	การวัดและ ประเมินผล	เวลา
2	อภิปรายแลกเปลี่ยน เกี่ยวกับ พฤติกรรมของ คุณลักษณะอยู่อย่าง พอเพียง ด้านความ พอประมาณ ด้าน ความมีเหตุผลและ การมีภูมิคุ้มกันที่ดี	ขั้นที่ 2 เรียนรู้สิ่งใหม่ ผลานกับความรู้เดิม (Learning: L)	2. นักเรียนแบ่งกลุ่ม 5 กลุ่ม ละ 6 คน ฟัง เพลงต้นไม้ของพ่อ แล้วนำบัตรคำแสดง องค์ประกอบติดตามส่วนประกอบของ ต้นไม้ แล้ววาดภาพต้นไม้ของกลุ่มตั้งชื่อ ศึกษาในคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ต่อไปนี้ กลุ่ม 1 พอประมาณ / กลุ่ม 2 มีเหตุผล กลุ่ม 3 มีภูมิคุ้มกันที่ดี / กลุ่ม 4 เงื่อนไข ความรู้ กลุ่ม 5 เงื่อนไขคุณธรรม เขียนคำอธิบายในการเรียนรู้หนทางอยู่ อย่างพอเพียง พร้อมทั้งระบายสีตกแต่งให้ สวยงาม	1. กระดาษร่าง แบบ 2. ปากกา 3. สีเทียน 4. สีเมจิก	ศูนย์การเรียนรู้ หลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง มหาวิทยาลัย พะเยา	การสังเกต พฤติกรรม	60 นาที

7. ขั้นตอนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์

ตารางแสดงขั้นตอนแผนการจัดการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (ต่อ)

ที่	จุดประสงค์	ขั้นตอนของกิจกรรม “ELRC2”	กิจกรรม/โมทัศน์หลัก	สื่อ/อุปกรณ์	สถานที่	การวัดและ ประเมินผล	เวลา
3	แสวงหาและ นำเสนอวิธีการ ประพจน์ดิฉันให้ เป็นผู้ที่มี คุณลักษณะอยู่ อย่างพอเพียงได้	ขั้นที่ 3 สะท้อน ความคิดเชื่อมโยงกับ หลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง (Reflecting: R)	3. กิจกรรมเกลา (นิสัย) อยู่อย่างพอเพียง 3.1 นักเรียนแต่ละคนเขียน “แผนที่ชีวิตในอนาคต” แสดงช่วงอายุ ความสำเร็จ เป้าหมายของการดำเนินชีวิต ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะอย่างพอเพียง 3.2 นักเรียนเขียนบรรยายประกอบแผนที่ชีวิตในอนาคต ที่แสดงถึงการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 3.3 ระบายสีตกแต่ง “แผนที่ชีวิตในอนาคต” ให้สวยงามและจัดบันทึกสรุปกิจกรรมในสมุดบันทึกกิจกรรมชุมนุมสร้างสุขอย่างพอเพียง	1. กระดาษร่างแบบ 2. ปากกา 3. สีเทียน 4. สีเมจิก	1. ลาน กิจกรรมฟ้ามัย 2. โรงเรียน สภิต มหาวิทยาลัย พะเยา	การสังเกต พฤติกรรม	60 นาที

ที่	จุดประสงค์	ขั้นตอนของกิจกรรม “ELRC2”	กิจกรรม/โมโนทัศน์หลัก	สื่อ/อุปกรณ์	สถานที่	การวัดและ ประเมินผล	เวลา
4	เสนอโครงงาน กิจกรรมและแนว ปฏิบัติเกี่ยวกับ การประพฤติตน ตามคุณลักษณะ อยู่อย่างพอเพียง ได้	ขั้นที่ 4 สร้างความรู้ และประยุกต์ใช้ (Constructing: C)	4. นักเรียนแต่ละคนนำเสนอ “แผนที่ชีวิตใน อนาคต” แสดงช่วงอายุ ความสำเร็จ เป้าหมาย ของการดำเนินชีวิต ตามหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อเป็นแนวทางการพัฒนา คุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง พร้อมทั้งให้รางวัล สำหรับนักเรียนที่นำเสนอดีเด่น นักเรียนจบบันทึกสรุปกิจกรรมในสมุดบันทึก กิจกรรมชุมนุมสร้างสุขอย่างพอเพียง	1. กระดาษ A4 2. ปากกา 3. สีเทียน 4. สีเมจิก	1. ลาน กิจกรรมฟ้ามัย 2. โรงเรียน สภิต มหาวิทยาลัย พะเยา	การสังเกต พฤติกรรม	60 นาที

7. ขั้นตอนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์

ตารางแสดงขั้นตอนแผนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (ต่อ)

ที่	จุดประสงค์	ขั้นตอนของกิจกรรม “ELRC2”	กิจกรรมหลัก	สื่อ/อุปกรณ์	สถานที่	การจัดและประเมินผล	เวลา
5	มีพฤติกรรมการแสดงออกถึงการประพฤติตนตามคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงได้	ขั้นที่ 5 กำหนดคุณลักษณะด้านอยู่อย่างพอเพียง (Characterization: C)	5. กิจกรรมอยู่อย่างพอเพียงเสวยชีวิต 5.1 นักเรียนแบ่งกลุ่ม 2 กลุ่ม ละ 15 คน แสดงละครออนไลน์ สื่อสารและเผยแพร่พฤติกรรมแสดงออกถึงการประพฤติตนคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ในประเด็น ต่อไปนี้ - หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงระดับการมองเห็นคุณค่าของตนเอง - หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงระดับการมองเห็นคุณค่าของผู้อื่นในสังคม - ร่วมกันอภิปรายสรุปเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการสร้างคุณค่าและประโยชน์คุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง	1. กระดาษร่างแบบ 2. ปากกา 3. สีเทียน 4. สีเมจิก	1. ลานกิจกรรมฟ้ามัย 2. โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยพะเยา	การสังเกตพฤติกรรม	60 นาที

แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (สำหรับนักเรียน)

คุณลักษณะอย่างพอเพียงและแนวทางในการพัฒนาเสริมสร้างคุณลักษณะอย่างพอเพียง
เพื่อประกอบการจัดทำหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอย่างพอเพียง
ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ผู้ให้การสัมภาษณ์.....ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่.....
หน่วยงานที่สังกัด.....สถานที่สัมภาษณ์.....
วัน เดือน ปีเวลา.....

ตอนที่ 1 แบบสัมภาษณ์เพื่อศึกษาคุณลักษณะอย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นปัจจุบัน โดยกำหนดประเด็นคำถามดังนี้

1) นักเรียนคิดว่าคุณลักษณะอย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง 3 ด้าน ประกอบด้วยอะไรบ้าง

1.1 ด้านความพอประมาณ

.....

1.2 ด้านความมีเหตุผล

.....

1.3 ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดี

.....

2) นักเรียนคิดว่านักเรียนมีคุณลักษณะอย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทั้ง 3 ด้าน หรือไม่มากนักน้อยเพียงใด อย่างไร

.....

3) คุณลักษณะอย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของนักเรียนอย่างไร

.....

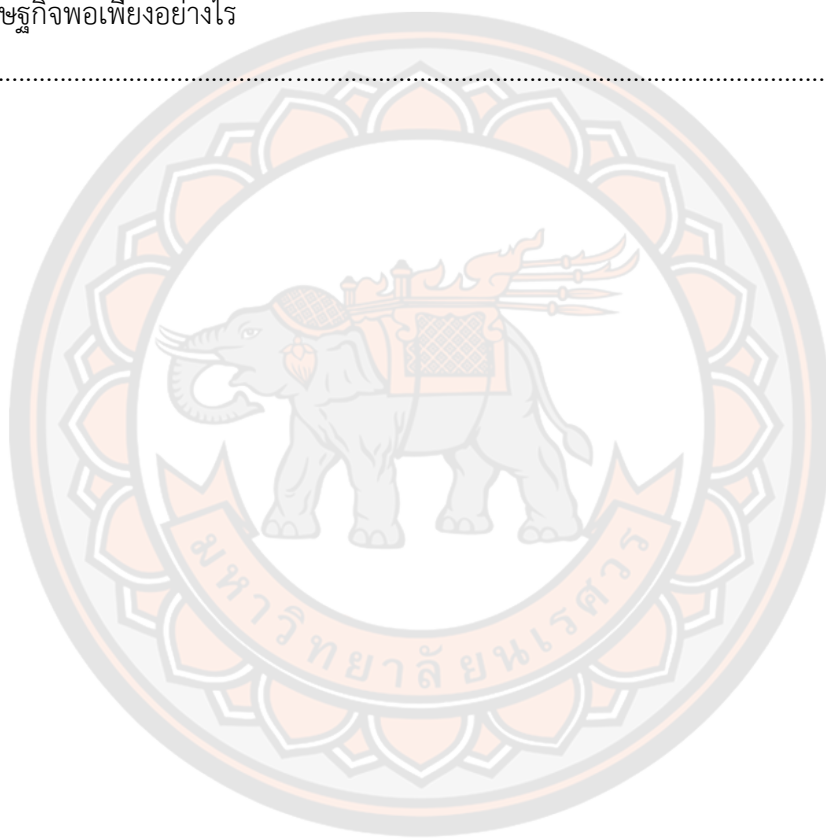
ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยกำหนดประเด็นคำถาม ดังนี้

1) นักเรียนอยากเรียนรู้เกี่ยวกับคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างไรบ้าง

.....

2) นักเรียนต้องการให้จัดกิจกรรมเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างไร

.....

แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (สำหรับผู้ปกครองของนักเรียน)

คุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงและแนวทางในการพัฒนาเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง
เพื่อประกอบการจัดทำหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง
ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ผู้ให้การสัมภาษณ์..... ผู้ปกครองนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่

หน่วยงานที่สังกัด..... สถานที่สัมภาษณ์.....

วัน เดือน ปี เวลา.....

ตอนที่ 1 แบบสัมภาษณ์เพื่อศึกษาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นปัจจุบัน โดยกำหนดประเด็นคำถามดังนี้

1) ผู้ปกครองของนักเรียนคิดว่าคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง 3 ด้าน ประกอบด้วยอะไรบ้าง

1.1 ด้านความพอประมาณ

.....

1.2 ด้านความมีเหตุผล

.....

1.3 ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดี

.....

2) ท่านคิดว่าบุตรหลานของท่านมีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทั้ง 3 ด้าน หรือไม่มากนักน้อยเพียงใด อย่างไร

.....

3) คุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีประโยชน์ต่อบุตรหลานของท่านในอนาคตอย่างไร

.....

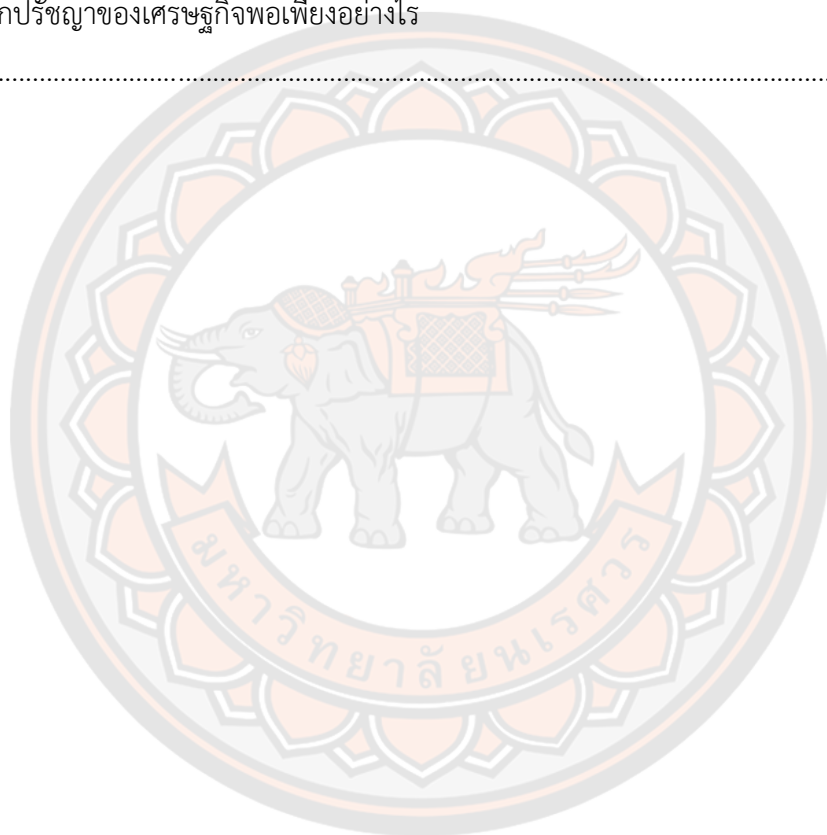
ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยกำหนดประเด็นคำถามดังนี้

1) ผู้ปกครองของนักเรียนอยากให้โรงเรียนสนับสนุนจัดกิจกรรมเกี่ยวกับคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในรูปแบบใดบ้าง

.....

2) ผู้ปกครองของนักเรียนต้องการให้จัดกิจกรรมเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างไร

.....

แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (สำหรับผู้ทรงคุณวุฒิ)

คุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงและแนวทางในการพัฒนาเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง
เพื่อประกอบการจัดทำหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง
ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ผู้ให้การสัมภาษณ์.....ตำแหน่ง.....
หน่วยงานที่สังกัด.....สถานที่สัมภาษณ์.....
วัน เดือน ปีเวลา.....

ตอนที่ 1 แบบสัมภาษณ์เพื่อศึกษาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นปัจจุบัน โดยกำหนดประเด็นคำถามดังนี้

1) ปัญหาการปฏิบัติตนตามคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นปัจจุบัน เป็นอย่างไร

.....
.....

2) ท่านคิดว่าควรมีแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นปัจจุบัน เป็นไปในทิศทางใด

.....
.....

3) ท่านมีความต้องการให้นักเรียนมัธยมในสถานศึกษามีการปฏิบัติตนตามคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงอย่างไร

.....
.....

ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยกำหนดประเด็นคำถามดังนี้

1) ปัญหาการขาดคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงที่เกิดขึ้น ท่านคิดว่าควรมีการเตรียมความพร้อมอย่างไรในสถานการณ์

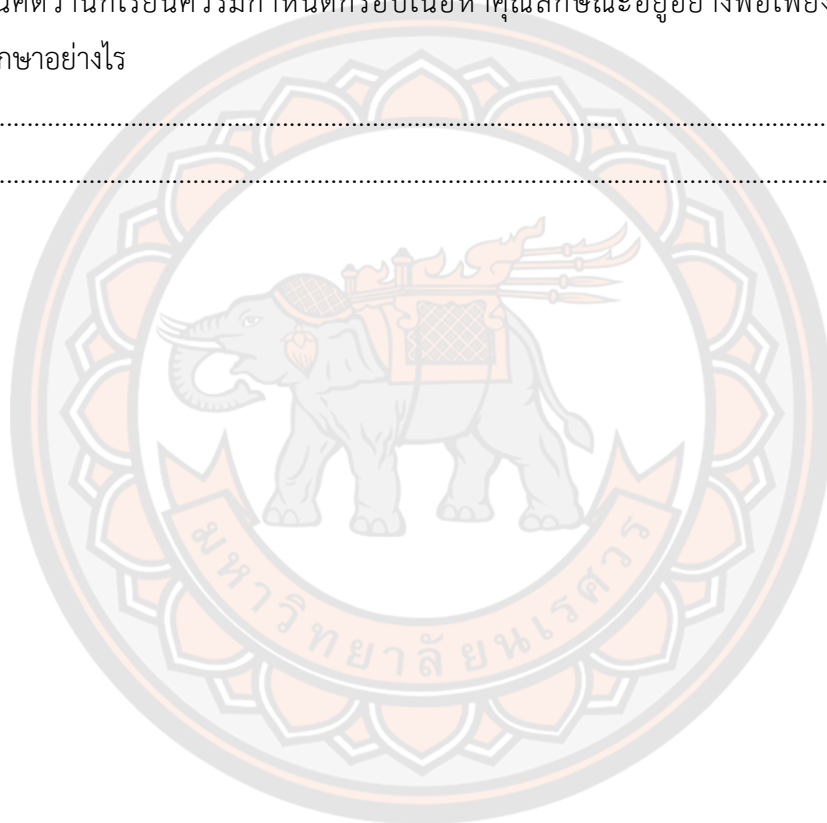
.....

.....

2) ท่านคิดว่านักเรียนควรมีกำหนดกรอบเนื้อหาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาอย่างไร

.....

.....

แบบประเมินความเหมาะสม
ร่างหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง
ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

คำชี้แจง

1. แบบประเมินความเหมาะสมของร่างหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบของหลักสูตร

2. ผู้เชี่ยวชาญ ทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่าง ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและสามารถเขียนข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงหลักสูตร โดยผู้วิจัยกำหนดแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 รายการประเมินความเหมาะสมเป็นมาตรฐานค่า 5 ระดับ (Rating Scale)

ส่วนที่ 2 ส่วนท้ายของแบบประเมินเพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญ เขียนข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ทั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์การประเมิน ดังนี้

5	หมายถึง	มีความเหมาะสมมากที่สุด
4	หมายถึง	มีความเหมาะสมมาก
3	หมายถึง	มีความเหมาะสมปานกลาง
2	หมายถึง	มีความเหมาะสมน้อย
1	หมายถึง	มีความเหมาะสมน้อยที่สุด

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณท่านเป็นอย่างยิ่งที่กรุณาเสียสละเวลา ให้ความอนุเคราะห์ในการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตร ครั้งนี้

ขอขอบพระคุณอย่างสูง

พิศาล เจริญจิต

นิสิตปริญญาโท สาขาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยนเรศวร

pisarn.up@gmail.com โทรศัพท์มือถือ 06 1792 9155

ส่วนที่ 1 สำหรับผู้เชี่ยวชาญ รายการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ที่	รายการประเมิน	ระดับ					ข้อเสนอแนะ
		5	4	3	2	1	
หลักการของหลักสูตร							
1	มีแนวคิดและทฤษฎีพื้นฐานรองรับ						
2	มีความชัดเจนและความครบถ้วนของหลักการ						
3	สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง						
4	การใช้ภาษาและร้อยเรียงถ้อยคำสละสลวย						
จุดมุ่งหมายของหลักสูตร							
5	ระบุพฤติกรรมและคุณลักษณะที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียนชัดเจน						
6	ระบุถึงคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง						
7	มีความสามารถนำไปปฏิบัติได้สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง						
8	มีความเหมาะสมกับช่วงวัยของผู้เรียน						
9	มีความสอดคล้องกับหลักการของหลักสูตร						
10	นำไปสู่การประเมินผล						
โครงสร้างกิจกรรมและประสบการณ์							
11	มีความเหมาะสมกับช่วงวัยของผู้เรียน						
12	มีการจัดเรียงกิจกรรมและประสบการณ์เหมาะสม						
13	มีความสอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง						
14	ครอบคลุมสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร						
การจัดกิจกรรมการเรียนรู้							
15	มีแนวทางการจัดกิจกรรมเสริมสร้างคุณลักษณะ อยู่อย่างพอเพียงชัดเจน						

ที่	รายการประเมิน	ระดับ					ข้อเสนอแนะ
		ความเหมาะสม					
		5	4	3	2	1	
16	เหมาะสมกับช่วงวัยและความสามารถในการเรียนรู้ของผู้เรียน						
17	กระบวนกรเรียนรู้มุ่งบรรลุตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่มุ่งให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง						
18	กิจกรรมการเรียนรู้จัดเป็นลำดับขั้นต่อเนื่องและมีความเหมาะสม						
19	กิจกรรมการเรียนรู้เน้นการลงมือปฏิบัติจริงสอดคล้องกับประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน						
20	สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงแก่ผู้เรียน						
สื่อและแหล่งเรียนรู้							
21	สนับสนุนกิจกรรมการเรียนรู้ให้บรรลุตามจุดประสงค์						
22	มีความเหมาะสมกับกิจกรรมและประสบการณ์						
23	มีความเหมาะสมกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้						
24	มีความเหมาะสมกับช่วงวัยของผู้เรียน						
25	สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงแก่ผู้เรียน						
การวัดและประเมินผล							
26	มีความเป็นไปได้ในการวัดและประเมินผล						
27	การวัดและประเมินผลตรงตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร						
28	วิธีการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง						
29	เกณฑ์การวัดและประเมินผลมีความเหมาะสม						
คู่มือการใช้หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง							
30	ความเป็นมา มีความชัดเจนเป็นเหตุเป็นผล						
31	วัตถุประสงค์ระบุให้ทราบเป้าหมายการพัฒนาชัดเจน						
32	กิจกรรมและประสบการณ์สร้างความชัดเจนต่อการพัฒนาตามแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง						
33	แนวทางการจัดกิจกรรมและประสบการณ์สร้าง						

ที่	รายการประเมิน	ระดับ					ข้อเสนอแนะ
		ความเหมาะสม					
		5	4	3	2	1	
	ความชัดเจนต่อการดำเนินการพัฒนาตามแนวคิดหลัก ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง						
34	โครงสร้างแผนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ มีความชัดเจนต่อการดำเนินการพัฒนาตามแนวคิดหลัก ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง						
35	สื่อและแหล่งเรียนรู้สร้างความชัดเจนต่อการดำเนินการ พัฒนาตามแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง						
36	การวัดและประเมินผลสร้างความชัดเจนต่อ การดำเนินการพัฒนาตามแนวคิดหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง						
37	กำหนดการจัดกิจกรรมและประสบการณ์สร้าง ความชัดเจนต่อการดำเนินการพัฒนาตามแนวคิดหลัก ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง						
38	ขอบข่ายแผนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ สร้างความชัดเจนต่อการดำเนินการพัฒนาตามแนวคิด หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง						
39	แผนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์สร้างความชัดเจน ต่อการดำเนินการพัฒนาตามแนวคิดหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง						

ส่วนที่ 2 สำหรับผู้เชี่ยวชาญให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน
(.....)

**คู่มือการใช้แบบวัดคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง
สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
ของ ชลิตา ลุนสะแกวงษ์**

แบบวัดคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง 3 ฉบับ ได้แก่

1.1 แบบวัดความพอประมาณ เป็นแบบวัดที่ใช้วัดการตัดสินใจเกี่ยวกับการดำรงชีวิตพอเพียงตามความสามารถ และศักยภาพของคนที่มียู่ และต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผลที่เหมาะสมตลอดจนถึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ โดยใช้แบบทดสอบสถานการณ์ด้านความพอประมาณที่ผู้ถูกเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับความพอประมาณให้ผู้สอบตอบคำถามตามความคิด ความรู้สึก หรือเหตุผลเสมือนเหตุการณ์นั้นเกิดกับตนเอง โดยรูปแบบการตอบกำหนดตัวเลือก 4 ตัวเลือก จำนวน 16 ข้อ

1.2 แบบวัดความมีเหตุผล เป็นแบบวัดที่ใช้วัดการตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบและมีคุณธรรม โดยใช้แบบทดสอบสถานการณ์ด้านความมีเหตุผลที่ผู้ถูกเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับความมีเหตุผลให้ผู้สอบตอบคำถามตามความคิด ความรู้สึก หรือเหตุผลเสมือนเหตุการณ์นั้นเกิดกับตนเอง โดยรูปแบบการตอบกำหนดตัวเลือก 4 ตัวเลือก จำนวน 15 ข้อ

1.3 แบบวัดการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง เป็นแบบวัดที่ใช้วัดเป็นการเตรียมความพร้อมความรู้ ที่จะรับผลกระทบ และการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล เพื่อป้องกันและลดความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลง โดยแบบทดสอบสถานการณ์ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ผู้ถูกเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับความพอประมาณ ให้ผู้สอบตอบคำถามตามความคิด ความรู้สึก หรือเหตุผลเสมือนเหตุการณ์นั้นเกิดกับตนเอง โดยรูปแบบการตอบกำหนดตัวเลือก 4 ตัวเลือก จำนวน 17 ข้อ

โครงสร้างของแบบวัดคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง

โครงสร้างของการใช้เครื่องมือวัดคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียงมี 3 ฉบับ แบบวัดทั้ง 3 ฉบับ เป็นแบบทดสอบสถานการณ์มีตัวเลือก 4 ตัวเลือก ใช้เวลาในการสอบ ฉบับละ 30 นาที

ฉบับที่ 1 แบบวัดการอยู่อย่างพอเพียง ด้านความพอประมาณ เป็นแบบทดสอบสถานการณ์มีตัวเลือก 4 ตัวเลือก จำนวน 16 ข้อ

ฉบับที่ 2 แบบวัดการอยู่อย่างพอเพียง ด้านความมีเหตุผล เป็นแบบทดสอบสถานการณ์มีตัวเลือก 4 ตัวเลือก จำนวน 15 ข้อ

ฉบับที่ 3 แบบวัดการอยู่อย่างพอเพียง ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว เป็นแบบทดสอบ สถานการณ์มีตัวเลือก 4 ตัวเลือก จำนวน 17 ข้อ

วิธีการตรวจให้คะแนน

วิธีการตรวจให้คะแนนใช้เกณฑ์ดังนี้

เกณฑ์การให้คะแนน

ลักษณะการตรวจให้คะแนนของเครื่องมือวัดคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียงแต่ละฉบับมี เกณฑ์ดังนี้

1. แบบวัดความพอประมาณ หมายถึง ชุดของข้อรายการ หรือคำถาม หรือสถานการณ์ สำหรับใช้สะท้อนการตัดสินใจเกี่ยวกับการดำรงชีวิต แบบพอดี พอเพียงตามความสามารถ และ ศักยภาพของคนที่มืออยู่ และต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผลที่เหมาะสมตลอดจนถึงผลที่จะเกิดขึ้น จากการกระทำนั้น ๆ โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น สามารถพึ่งตนเองได้ เป็นแบบทดสอบ สถานการณ์ ชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือกที่ผู้เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับความ พอประมาณ ให้ผู้สอบตอบคำถามตามความคิด ความรู้สึก หรือเหตุผลเสมือนเหตุการณ์นั้นเกิดกับ ตนเอง โดยรูปแบบการตอบกำหนดตัวเลือก 4 ตัวเลือก จำนวน 16 ข้อ

กำหนดเกณฑ์การให้คะแนนตลอดทั้งฉบับดังนี้

ให้ 4 คะแนน สำหรับคำตอบที่แสดงถึงการมีคุณลักษณะด้านการอยู่อย่างพอเพียงในระดับ การสร้างนิสัยเฉพาะ

ให้ 3 คะแนน สำหรับคำตอบที่แสดงคุณลักษณะด้านการอยู่อย่างพอเพียงในระดับ การยึดมั่น

ให้ 2 คะแนน สำหรับคำตอบที่แสดงคุณลักษณะด้านการอยู่อย่างพอเพียงในระดับการชื่น ชอบ

ให้ 1 คะแนน สำหรับคำตอบที่แสดงคุณลักษณะด้านการอยู่อย่างพอเพียงในระดับการรู้จัก

คะแนนของคำตอบของเครื่องวัดคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียง
ฉบับที่ 1 แบบวัดความพอประมาณ

ข้อ	คะแนน				ข้อ	คะแนน			
	ก	ข	ค	ง		ก	ข	ค	ง
1	2	1	4	3	9	1	2	3	4
2	4	2	3	1	10	1	3	4	2
3	1	2	3	4	11	3	1	4	2
4	1	4	2	3	12	1	2	3	4
5	1	4	3	2	13	4	3	1	2
6	3	1	2	4	14	2	1	3	4
7	2	4	3	1	15	1	2	4	3
8	1	2	4	3	16	4	1	2	3

2. แบบวัดความมีเหตุผล หมายถึง **ชุดของข้อรายการ หรือคำถาม หรือสถานการณ์ สำหรับใช้สะท้อนการตัดสินใจเกี่ยวกับการนำหลักความรู้ และคุณธรรมมาใช้ในการตัดสินใจในการดำเนินชีวิตด้วยความพอเพียง มีการพิจารณาเหตุปัจจัยและข้อมูลที่เกี่ยวข้องอย่างรอบคอบ คำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้น เป็นแบบทดสอบสถานการณ์ ชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือกที่ผู้ถูกเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับความมีเหตุผล ให้ผู้สอบตอบคำถามตามความคิด ความรู้สึก หรือเหตุผลเสมือนเหตุการณ์นั้นเกิดกับตนเอง โดยรูปแบบการตอบกำหนดตัวเลือก 4 ตัวเลือก จำนวน 15 ข้อ**

กำหนดเกณฑ์การให้คะแนนตลอดทั้งฉบับดังนี้

ให้ 4 คะแนน สำหรับคำตอบที่แสดงถึงการมีคุณลักษณะด้านการอยู่อย่างพอเพียงในระดับการสร้างนิสัยเฉพาะ

ให้ 3 คะแนน สำหรับคำตอบที่แสดงคุณลักษณะด้านการอยู่อย่างพอเพียงในระดับการยึดมั่น

ให้ 2 คะแนน สำหรับคำตอบที่แสดงคุณลักษณะด้านการอยู่อย่างพอเพียงในระดับการขึ้นชอบ

ให้ 1 คะแนน สำหรับคำตอบที่แสดงคุณลักษณะด้านการอยู่อย่างพอเพียงในระดับการรู้จัก

**คะแนนของคำตอบของเครื่องมือวัดคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียง
ฉบับที่ 2 แบบวัดความมีเหตุผล**

ข้อ	คะแนน				ข้อ	คะแนน			
	ก	ข	ค	ง		ก	ข	ค	ง
1	1	2	3	4	9	2	1	3	4
2	4	1	2	3	10	4	3	1	2
3	1	2	3	4	11	2	1	3	4
4	2	3	1	4	12	2	1	3	4
5	1	3	2	4	13	1	3	2	4
6	2	1	4	3	14	1	2	3	4
7	1	3	2	4	15	1	2	3	4
8	1	2	3	4					

3. แบบวัดการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง ชุดของข้อรายการ หรือคำถาม หรือสถานการณ์สำหรับใช้สะท้อนการเตรียมความพร้อม ความรู้ จิตใจ ทักษะ ทักษะคิด ที่จะรับผลกระทบ และการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล เพื่อป้องกันและลดความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลง เป็นแบบทดสอบสถานการณ์ ชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือกที่ผู้ทบทวนเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ให้ผู้สอบตอบคำถามตามความคิด ความรู้สึก หรือเหตุผลเสมือนเหตุการณ์นั้นเกิดกับตนเอง โดยรูปแบบการตอบกำหนดตัวเลือก 4 ตัวเลือก จำนวน 17 ข้อ

กำหนดเกณฑ์การให้คะแนนตลอดทั้งฉบับดังนี้

ให้ 4 คะแนน สำหรับคำตอบที่แสดงถึงการมีคุณลักษณะด้านการอยู่อย่างพอเพียงในระดับการสร้างนิสัยเฉพาะ

ให้ 3 คะแนน สำหรับคำตอบที่แสดงคุณลักษณะด้านการอยู่อย่างพอเพียงในระดับการยึดมั่น

ให้ 2 คะแนน สำหรับคำตอบที่แสดงคุณลักษณะด้านการอยู่อย่างพอเพียงในระดับการชื่นชอบ

ให้ 1 คะแนน สำหรับคำตอบที่แสดงคุณลักษณะด้านการอยู่อย่างพอเพียงในระดับการรู้จัก

คะแนนของคำตอบของเครื่องมือวัดคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียง
ฉบับที่ 3 แบบวัดการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว

ข้อ	คะแนน				ข้อ	คะแนน			
	ก	ข	ค	ง		ก	ข	ค	ง
1	1	2	3	4	10	1	3	4	2
2	3	1	4	2	11	1	3	2	4
3	2	1	3	4	12	1	3	2	4
4	2	1	3	4	13	4	1	2	3
5	1	2	3	4	14	1	2	3	4
6	3	1	2	4	15	1	2	3	4
7	1	2	3	4	16	1	3	2	4
8	2	1	3	4	17	1	3	4	2
9	3	2	1	4					

แบบวัดคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง

ฉบับที่ 1 วัดความพอประมาณ

คำชี้แจง

1. แบบทดสอบฉบับนี้เป็นแบบวัดคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ด้านความพอประมาณ มีลักษณะการกำหนดสถานการณ์มาให้ แล้วให้ผู้ตอบตัดสินใจเลือกปฏิบัติตามตัวเลือกใดตัวเลือกหนึ่ง จาก 4 ตัวเลือกที่ตรงกับลักษณะ หรือความคิดของนักเรียนมากที่สุด จำนวนทั้งสิ้น 16 ข้อ ใช้เวลา 20 นาที

2. การตอบแบบทดสอบวัดคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ด้านความพอประมาณให้นักเรียน อ่านแล้วตัดสินใจเลือกจากคำตอบที่กำหนดให้ คำตอบเหล่านี้ไม่มีคำตอบใดถูกหรือผิด ดังนั้นขอให้ นักเรียนเลือกตอบให้ตรงกับความรู้สึกและการปฏิบัติตนของนักเรียนให้ได้มากที่สุด

3. วิธีการตอบ ให้นักเรียนทำเครื่องหมายกากบาท (X) ลงในช่องตัวอักษร ก, ข, ค หรือ ง ซึ่งตรงกับตัวเลือกที่นักเรียนเลือกตอบในกระดาษคำตอบเพียง 1 ตัวเลือกเท่านั้น

ตัวอย่าง ข้อ (00) ถ้านักเรียนเลือกคำตอบข้อ ข ให้นักเรียนทำเครื่องหมายกากบาท (X) ลงในช่อง ข ดังนี้

ข้อ	ก	ข	ค	ง
00		X		

กรณีที่ต้องการเปลี่ยนคำตอบ ให้ขีดเส้นทับคำตอบที่ไม่ต้องการ แล้วเลือกคำตอบใหม่ เช่น ข้อ (00)

ถ้านักเรียนเลือกคำตอบใหม่เป็น ข้อ ค ให้นักเรียนทำเครื่องหมายกากบาท (X) ลงในช่อง ข้อ ค ดังนี้

ข้อ	ก	ข	ค	ง
00		X	X	

4. กรุณาอย่าทำเครื่องหมายใด ๆ ลงในข้อคำถาม

แบบวัดคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง
สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (ด้านความพอประมาณ)

คำชี้แจง ให้นักเรียนทำเครื่องหมายกากบาท (x) ให้ตรงกับตัวอักษร ก, ข, ค หรือ ง ที่นักเรียนเลือก
ลงในกระดาษคำตอบเพียง 1 ตัวเลือก เท่านั้น

ความพอประมาณ (พฤติกรรมบ่งชี้: ใช้ทรัพย์สินของตนเองให้สอดคล้องกับความจำเป็น
ตามศักยภาพของตน)

1.

นักเรียนรู้สึกอย่างไรกับเพื่อนนักเรียนสามคนนี้

- ก. สงสารคนหาเงินให้ใช้
- ข. ยังเป็นนักเรียนใช้ของแพงจัง
- ค. เสียหาย ต่อให้มีเงินฉันก็ไม่ซื้อ
- ง. ใช้ของแพงแบบนี้อนาคตจะต้องลำบากแน่ ๆ

2. ครูพานักเรียนไปทัศนศึกษาในสถานที่ท่องเที่ยวซึ่งมีสินค้าประเภทต่าง ๆ จำหน่ายมากมาย สุณีย์มองเห็นเสื้อออกแบบแนวใหม่เธออยากได้มากล้งเลอยู่สักพักจึงขต่อราคา ได้ 200 บาท ซึ่งเท่ากับเงินที่เธอมีอยู่พอดี สุณีย์จ้องมองเสื้อตัวนั้นอยู่พักจึงเดินจากไปพร้อมกับความเสียดายนักเรียนมีความคิดเห็นอย่างไรกับการตัดสินใจของสุณีย์
- เราไม่ชอบเป็นหนี้
 - น้อยคนที่จะคิดเหมือนสุณีย์
 - คนทุกคนคิดได้เหมือนสุณีย์ก็คงจะดี
 - ดีจะได้ไม่เป็นหนี้ยืมเงินเพื่อน ๆ ซื่อของอย่างอื่น

3.

โก้ : เปิดเทอมนี้ผมขอรองเท้าคูใหม่นะแม่จะได้มีของใหม่ๆ ใช้
 แม่ : ก็คูเก่ามันยังใส่ได้อยู่ลูกใส่ไปก่อนก็แล้วกัน ไว้ให้แม่ขายผักได้แม่จะซื้อให้ใหม่
 โก้ : แม่ก็ไปยืมเงินป่าแก้วมาซื้อให้ผมก่อนสิ แล้วแม่ค่อยเอาเงินที่ขายผักได้ไปคืนป่าแก้ว
 ผมจะได้มีรองเท้าใหม่ใส่เปิดเทอม

หากนักเรียนเป็นโก้ ข้อใดที่นักเรียนอยากจะทำมากที่สุด

- ให้แม่มีเงินแล้วค่อยซื้อรองเท้าใหม่
- เพื่อนซื้อรองเท้าก่อนของเพื่อนก็เก่าก่อน
- ช่วยแม่ขายผักจะได้มีเงินซื้อรองเท้าเร็วขึ้น
- เงินขายผักได้จะเก็บไว้ก่อนรองเท้าเก่าใส่ไม่ได้แล้วค่อยซื้อ

ความพอประมาณ

(พฤติกรรมบ่งชี้: ใช้ทรัพย์สินของตนเองอย่างประหยัด คุ่มค่าและเก็บรักษาดูแลอย่างดี)

4.

จากภาพ หากนักเรียนเป็นแจ๊คนักเรียนจะพูดอะไรกับโอมต่อ

- ก. ทำอย่างแป้งประหยัดสุดๆ
- ข. แต่งปกสวยๆ เอาไปขายได้เงินเพิ่มมาอีก
- ค. ทำเป็นสมุดบันทึก สมุดบัญชีใช้จ่ายดีเลย
- ง. ถ้าโรงเรียนเรามีคนเหมือนแป้งสักครึ่งหนึ่งคงลดขยะไปได้เยอะ

5.

จากพฤติกรรมของเด็กวัยรุ่นทั้งสองหากนักเรียนเป็นเพื่อนนักเรียนจะเตือนเพื่อนอย่างไร

- ก. เสียหายเงินค่าโทรศัพท์
- ข. เก็บเงินไว้สร้างอนาคตจะดีกว่า
- ค. ถ้าลดการใช้โทรศัพท์ลงจะได้มีเงินเก็บ
- ง. เตือนๆ หนึ่งคงจ่ายค่าโทรศัพท์ไปเยอะ

ความพอประมาณ

(พฤติกรรมบ่งชี้: ใช้ทรัพยากรของส่วนรวมให้สอดคล้องกับความจำเป็นอย่างคุ้มค่าโดยไม่ส่งผลกระทบต่อผู้อื่น)

6. น้ำฝน “น้ำโรงเรียนใช้ให้เต็มที่ได้จ่ายตั้งค์เอง”

สายฟ้า “.....”

หากนักเรียนเป็นสายฟ้า นักเรียนจะตอบน้ำฝนอย่างไร

ก. ใช้เท่าที่จำเป็นพอแล้ว

ข. ไม่ได้หกรอกน้ำฝนเราต้องช่วยกันประหยัด

ค. ถ้าเราไม่ช่วยกันประหยัด เราว่าอีกหน่อยเราจะไม่มียน้ำใช้

ง. เราทำอย่างนี้น้ำฝนบอกไม่ได้หกรอกและน้ำฝนเองก็ไม่ควรทำแบบนั้นด้วย

7. กิจกรรมเข้าค่ายพักแรมของลูกเสือโรงเรียนแห่งหนึ่งเริ่มต้นด้วยการที่ลูกเสือต้องเดินทางไกล ซึ่งเป็นระยะทางถึง 5 กิโลเมตร ระหว่างทางครูจะเตรียมน้ำเป็นจุด ๆ ให้ลูกเสือในแต่ละหมู่ได้พักดื่ม โดยเฉลี่ยในแต่ละหมู่จะมีลูกเสืออยู่ 10 นาย แต่มีหมู่หนึ่งที่ลูกเสือเกินมา 1 นาย น้ำที่ครูเตรียมก็จะเพียงพอกับลูกเสือ 10 นายเท่านั้น หากนักเรียนเป็นลูกเสือคนแรกที่ได้ดื่มน้ำนักเรียนจะทำอย่างไร

ก. เพื่อน ๆ ก็คงหิวเหมือนเรา

ข. แบ่ง ๆ กันกินมีแคไหนก็แบ่งกัน

ค. สงสารเพื่อนกินให้หายกระหายก็พอ

ง. ถ้ามีน้ำมากกว่านี้ทุกคนคงได้กินเต็มที่

8.

หากนักเรียนเป็นหนึ่งในสมาชิกห้อง ม.3/7 นักเรียนจะบอกกับเพื่อน ๆ ในห้องว่าอย่างไร

- ก. พวกเราไม่รู้จักประหยัดพลังงานช่วยชาติเลย
- ข. แบบนี้พวกเราโดนคุณครูประจำชั้นลงโทษแน่ ๆ
- ค. เราว่าพวกเราทุกคนควรหันมาใส่ใจในเรื่องการใช้พลังงานให้มาก ๆ
- ง. เราว่าต่างคนต่างช่วยกันดูแลคงไม่ลืมปิดไฟ ปิดพัดลมในห้องแน่นอน

ความพอประมาณ

(พฤติกรรมบ่งชี้: ใช้ทรัพยากรของส่วนรวมอย่างประหยัดคุ้มค่าและเก็บรักษาดูแลอย่างดี)

9. กิจกรรม 5 ส. ของกลุ่มสีแดงเก็บอุปกรณ์ทำความสะอาดหลังใช้งานอย่างเป็นระเบียบเรียบร้อยดีมากประโยคใดที่นักเรียนอยากบอกกับเพื่อนกลุ่มสีแดงมากที่สุด
- มันมีคนทำจริง ๆ ไม่ก็คนหรอก
 - กลุ่มสีแดงควรได้รับคำชมจากครู
 - ใครทำได้เหมือนกลุ่มสีแดง เจ๋งจัง
 - ทำแบบนี้ใคร ๆ ก็ทำได้เราเองยังทำแบบนี้เลย
10. ในการประชุมสภานักเรียน มีนักเรียนแจ้งให้สมาชิกทราบว่าอุปกรณ์กีฬาของโรงเรียนไม่เพียงพอสำหรับการฝึกซ้อมเตรียมการแข่งขันกีฬาในอีกสองเดือนที่กำลังจะมาถึงและทางโรงเรียนก็ได้จัดสรรงบประมาณครบทุกส่วนแล้วไม่สามารถซื้ออุปกรณ์กีฬาเพิ่มเติมได้จึงขอหารือในที่ประชุมว่าปัญหาดังกล่าวมีสาเหตุมาจากอะไรจะได้หาแนวทางในการแก้ปัญหาต่อไป
- หากนักเรียนเป็นหนึ่งในสมาชิกสภานักเรียนนักเรียนจะตอบสาเหตุของปัญหาตามข้อใด
- นักเรียนเล่นแล้วไม่รู้จักเก็บ
 - เล่นแล้วต้องเก็บจะได้มีเล่นนาน ๆ
 - เราทุกคนต้องทำเป็นแบบอย่างให้คนอื่นเห็น ๆ
 - เล่นแล้วไม่เก็บครั้งต่อไปไม่ต้องให้ยืมไปเล่นอีก
11. “ในการเรียนวิชาคอมพิวเตอร์ทุกครั้งกว่าครูจะจัดการเรียนการสอนได้ต้องเสียเวลากับการแก้ไข/ซ่อมแซมอุปกรณ์ที่ใช้งานไม่ได้ ทั้ง ๆ ที่ครูได้ตรวจสอบสภาพแล้วว่าอุปกรณ์พร้อมที่จะเรียน ”
- ข้อความในข้อใดที่นักเรียนควรปฏิบัติในการเข้าใช้ห้องคอมพิวเตอร์มากที่สุด
- แจ้งครูเมื่อมีของชำรุด
 - ศึกษากฎระเบียบการใช้ห้อง
 - ให้ทุกคนปฏิบัติตามกฎระเบียบของห้องอย่างเคร่งครัด
 - ช่วยกันตรวจตราการทำผิดกฎระเบียบการใช้คอมพิวเตอร์

ความพอประมาณ

(พฤติกรรมบ่งชี้: สามารถพึ่งตนเองได้ ดำรงชีวิตอย่างเรียบง่ายเพิ่มรายได้ลดรายจ่าย
พออยู่พอกิน)

12. “ทุก ๆ สัปดาห์กนกกพรจะนำเงินที่เหลือจากค่าใช้จ่ายในแต่ละวันรวบรวมไปฝากธนาคารของโรงเรียนปัจจุบันกนกกพรมีเงินเก็บในธนาคารไม่ต่ำกว่า 2,000 บาท” นักเรียนรู้สึกอย่างไรกับการกระทำของกนกกพร

- ก. การออมเป็นสิ่งที่ดี
- ข. อนาคตกนกกพรสบายแน่ ๆ
- ค. เดียวนี้หลายๆ คนก็เริ่มออมเหมือนกนกกพร
- ง. อนาคตฉันว่าฉันต้องสบายแน่ ๆ เพราะฉันก็ออมเหมือนกนกกพร

13.

จากภาพ นักเรียนมีความคิดเห็นตรงกับข้อความในข้อใดต่อไปนี

- ก. ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน
- ข. อดเปรี้ยวไว้กินหวาน
- ค. มีสติพึ่งบรรจบให้ครบบาท
- ง. ออมในวันนี้เป็นเศรษฐีในวันหน้า

14. แม่เงิน 500 บาทที่แม่ให้ไปทัศนศึกษาที่เชียงใหม่ คงไม่พอกับค่าใช้จ่ายเพราะยังมีค่าเข้าชมสถานที่ที่สำคัญอีก 3 แห่ง แต่จำปาเอาเงินออมที่เก็บไว้ในกระปุกมาใช้ก่อนเพราะรู้ว่าแม่คงไม่มีให้นักเรียนมีความรู้สึกอย่างไรเกี่ยวกับการกระทำของจำปา
- ชื่นชมที่ช่วยลดภาระแม่
 - ชื่นชมเพราะรู้จักช่วยตัวเองแบบนี้ดีแล้ว
 - เงินออมเป็นสิ่งสำคัญช่วยได้ในยามจำเป็น
 - เป็นเรื่องปกติทั่ว ๆ ไปเพราะเราเองก็ทำแบบนี้บ่อย ๆ

ความพอประมาณ

(พฤติกรรมชีวิต: ดำรงชีวิตสมควรตามอัตภาพและฐานะของตน ไม่หลงใหลตามกระแสนิยม)

15.

แจ๊ค : โก้มือไซค์คันใหม่เราเป็นไงบ้าง
 โก้ : เออ! สดุดเลยเพื่อน อยากได้บ้างจัง
 แจ๊ค : ขอแม่ซื้อสิ ไม่เห็นยาก
 โก้ : แม่ซื้อมอไซค์ให้หน่อยสิ แจ๊คแม่เขายังซื้อให้เลย
 แม่ : แล้วจะเอาเงินที่ไหนซื้อล่ะลูก ขายผักวันวันได้ไม่กี่ตั้งค์ ค่าเช่าบ้านก็ยังไม่จ่าย
 ไหนจะให้ลูกไปโรงเรียนอีก แล้วแม่จะเอาเงินที่ไหนซื้อให้

จากบทสนทนาข้อความใดตรงกับความคิดของนักเรียนมากที่สุด

- เห็นข้างซี้ซี้ตามข้าง
- มือไม่พายเอาเท้าราน้ำ
- นกน้อยทำรังแต่พอตัว
- มีสิ่งพึงปรารถนาให้ครบบาท

16.

(ศูนย์ข่าวหาดใหญ่) เจ้าหน้าที่ตำรวจชุดสืบสวน สภ.หาดใหญ่ จับกุมสาววัยรุ่นหลังขโมยบัตร ATM เพื่อนสนิทไปกดเงินสด 3 หมื่นบาท กล้องวงจรปิดมัดตัวคืนไม่หลุดแต่ยังปฏิเสธ

จากข่าวข้างต้นนักเรียนว่าพฤติกรรมของบุคคลดังกล่าวตรงกับข้อความใด

- ก. ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว
- ข. เห็นกงจักรเป็นดอกบัว
- ค. ทำไปได้ เพื่อนกันแท้ๆ
- ง. แล้วแบบนี้ใครที่ไหนจะคบ

แบบวัดคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง
ฉบับที่ 2 วัดความมีเหตุผล

คำชี้แจง

1. แบบทดสอบฉบับนี้เป็นแบบวัดคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ด้านความมีเหตุผล มีลักษณะการกำหนดสถานการณ์มาให้ แล้วให้ผู้ตอบตัดสินใจเลือกปฏิบัติตามตัวเลือกใดตัวเลือกหนึ่งจาก 4 ตัวเลือกที่ตรงกับลักษณะ หรือความคิดของนักเรียนมากที่สุด จำนวนทั้งสิ้น 16 ข้อ ใช้เวลา 20 นาที

2. การตอบแบบทดสอบวัดคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ด้านความมีเหตุผลให้นักเรียนอ่านแล้วตัดสินใจเลือกจากคำตอบที่กำหนดให้ คำตอบเหล่านี้ไม่มีคำตอบใดถูกหรือผิด ดังนั้นขอให้นักเรียนเลือกตอบให้ตรงกับความรู้สึกและการปฏิบัติตนของนักเรียนให้ได้มากที่สุด

3. วิธีการตอบ ให้นักเรียนทำเครื่องหมายกากบาท (X) ลงในช่องตัวอักษร ก , ข, ค หรือ ง ซึ่งตรงกับตัวเลือกที่นักเรียนเลือกตอบในกระดาษคำตอบเพียง 1 ตัวเลือกเท่านั้น

ตัวอย่าง ข้อ (00) ถ้านักเรียนเลือกคำตอบข้อ ข ให้นักเรียนทำเครื่องหมายกากบาท (X) ลงในช่อง ข ดังนี้

ข้อ	ก	ข	ค	ง
00		X		

กรณีที่ต้องการเปลี่ยนคำตอบ ให้ขีดเส้นทับคำตอบที่ไม่ต้องการ แล้วเลือกคำตอบใหม่ เช่น ข้อ (00)

ถ้านักเรียนเลือกคำตอบใหม่เป็น ข้อ ค ให้นักเรียนทำเครื่องหมายกากบาท (X) ลงในช่อง ข้อ ค ดังนี้

ข้อ	ก	ข	ค	ง
00		X	X	

4. กรุณาอย่าทำเครื่องหมายใด ๆ ลงในข้อความ

แบบวัดคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง
สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (ด้านความมีเหตุผล)

คำชี้แจง ให้นักเรียนทำเครื่องหมายกากบาท (x) ให้ตรงกับตัวอักษร ก, ข, ค หรือ ง ที่นักเรียนเลือก
ลงในกระดาษคำตอบเพียง 1 ตัวเลือก เท่านั้น

ความมีเหตุผล

(พฤติกรรมบ่งชี้: ปฏิบัติตนและตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้นด้วยความรอบคอบมี
การทบทวน)

พิจารณาจากภาพใช้ตอบคำถาม ข้อ 1-2

1. จากภาพสอนให้รู้ว่า
 - ก. ทำอะไรไม่คิดผลตามมาก็เลยเป็นแบบนี้
 - ข. จะตัดสินใจซื้ออะไรควรดูความจำเป็นเป็นสำคัญ
 - ค. ตัดสินใจทำอะไรควรคิดให้รอบด้านจะได้ไม่เสียใจภายหลัง
 - ง. จะตัดสินใจซื้ออะไรควรประมาณตัวเองและความจำเป็นของสิ่งของที่ซื้อ

2. หากนักเรียนเป็นหนึ่งในสมาชิกของบ้านนี้ นักเรียนจะแก้ปัญหาอย่างไร
- ทำงานพิเศษทำจะได้มีรายได้เพิ่ม
 - ให้ทางร้านยึดของไปเลยจะต้องไม่มีภาระค่าใช้จ่าย
 - ยืมเงินญาติมาจ่ายค่าของก่อนแล้วค่อยหาใช้คืนทีหลัง
 - เอาของใช้บางอย่างที่มีความจำเป็นน้อยสุดไปขายเพื่อลดค่าใช้จ่าย
3. หากนักเรียนได้รับทุนการศึกษาเป็นจำนวนเงิน 5,000 บาท นักเรียนจะนำเงินไปทำอะไรเป็นอันดับแรก
- ซื้ออุปกรณ์การเรียนที่อยากได้ เงินส่วนที่เหลือเก็บไว้
 - ซื้อชุดนักเรียนใหม่เพราะชุดเดิมเก่าแล้ว เงินส่วนที่เหลือเก็บไว้
 - ซื้อกระเป๋านักเรียนใหม่เพราะของเดิมมันขาด เงินส่วนที่เหลือเก็บไว้
 - นำเงินไปจ่ายค่ารถรับส่งนักเรียนเพราะเลยเวลามา 3 วันแล้ว เงินส่วนที่เหลือเก็บไว้
4. แม่บอกว่าเสื้อผ้าที่ใส่ไม่ได้แล้วให้น้องจะได้ไม่ต้องซื้อ หากนักเรียนเป็นน้องนักเรียนจะรู้สึกอย่างไร
- เอาไว้ให้ใส่ไม่ได้แล้วค่อยซื้อใหม่
 - เสื้อผ้ายังใส่ได้จะช่วยแม่ประหยัด
 - ใส่ไปก่อนแม่มีเงินแล้วค่อยให้แม่ซื้อใหม่
 - ใส่ทุกตัวที่ใส่ได้ และดูแลอย่างดีจะได้ใส่ได้นาน ๆ
5. หญิง “เที่ยงแล้ว จะกินอะไรดีมือนี”
ชาย “.....”
นักเรียนชื่นชมกับความคิดของชายตามข้อใด
- อะไรก็ได้ขออิมก็พอ
 - ก๋วยเตี๋ยร้านป่าเนยสี อร่อย ถูก และสะอาดด้วย
 - ขอเป็นแบบเร็ว ๆ จะได้รับกินรีบไปอ่านหนังสือต่อ
 - ข้าวแกงร้านยายอ่อนดีที่สุดมีให้เลือกเยอะดี มีแต่ของที่มีประโยชน์
-

ความมีเหตุผล

(พฤติกรรมบ่งชี้: มีคุณธรรมและใช้เหตุผลในการตัดสินใจ ปฏิบัติตนไม่เอาเปรียบผู้อื่นและไม่ทำให้อื่นเดือดร้อน)

6.

จากบทกลอนนักเรียนสามารถนำไปปรับใช้กับชีวิตของนักเรียนได้อย่างไร

- ก. ไม่ให้เงินเพื่อนยืมเพราะจะทำให้เสียทั้งเงินเสียทั้งเพื่อน
- ข. คนยืมก็เป็นหนี้ คนให้ยืมก็มีแต่เสีย เสียทั้งเพื่อนเสียทั้งเงิน
- ค. ทุกคนควรรู้จักพึ่งพาตนเอง จะได้ไม่ทำให้คนอื่นเดือดร้อน
- ง. หากเป็นหนี้ต้องรีบคืนเพราะจะทำให้เกิดผลเสียต่าง ๆ ตามมา เช่น เสียเพื่อน

7.

ข้อใดเป็นเหตุผลเบื้องหลังการกระทำของนักเรียนชาย

- ก. ข้อสอบยากทำไม่ได้
- ข. รู้ว่าทำไม่ถูกแต่ถ้าไม่ทำมีหวังสอบตก
- ค. สอบตกมีหวังโดนแม่ตำ อายเพื่อนด้วย
- ง. สอบครั้งต่อไปจะต้องอ่านหนังสือให้มากกว่านี้

8. เมษา “กระเป๋าดังค์ใครหล่นอยู่ตรงนี้นั้นเอาไปประกาศหาเจ้าของดีไหมมีนา”

มีนา “.....”

หากนักเรียนเป็นมีนานักเรียนจะตอบเมษาอย่างไร

- ก. ดี ๆ เราเห็นด้วย
- ข. เจ้าของเขาได้คืนเขาคงดีใจมาก
- ค. ถ้าเป็นคนอื่นเก็บได้เขาก็คงจะคืนเหมือนกัน
- ง. คืนดีแล้วไม่ใช่ของของเราเก็บไว้ก็ไม่สบายใจ

9. “ทองศักดิ์เป็นเด็กที่มีจิตใจเอื้ออาทร และชอบทำบุญทำทาน วันหนึ่งในระหว่างทางไปโรงเรียน เขาได้พบเจอยายแก่ๆ คนหนึ่ง ยายเดินตรงมายังเขา แล้วบอกกับเขาว่า หนุ่ยยายมาจากต่างจังหวัด ตอนนี้อยากหางาน และยายไม่มีเงินติดกระเป๋ายเลย แล้วยายก็ไม่ได้กินข้าวมาตั้งแต่เมื่อวาน ยายขอเงินหนูสัก 10 บาท จะได้ไหม ยายจะเอาไปซื้อลูกชิ้นปิ้งมากินประทังหัว” หากนักเรียนเป็นทองศักดิ์นักเรียนจะทำอย่างไร

- ก. ให้เงินยายถ้ามีเงินเหลือจากค่าขนม
- ข. ยายน่าสงสาร ยายควรได้รับความช่วยเหลือ
- ค. นำเงินที่เป็นค่าขนมให้ยาย เพราะยายน่าสงสาร
- ง. ซื้อลูกชิ้นปิ้งให้ยาย และพยายายไปหาตำรวจให้ตำรวจช่วยเหลือ

พิจารณาจากข้อความข่าว ใช้ตอบคำถาม ข้อ 10

ได้รับรายงานวันนี้ (7 พ.ค.) ว่า เด็กหญิงสุพรรณิกา ทองสา หรือ น้องแพรว อายุ 12 ปี เก็บเงินสดจำนวน 140,000 บาท ได้ เมื่อวานนี้ (6 พ.ค.) โดยนางสาวศิริพร มหาโคตร เจ้าของเงิน ได้เข้าแจ้งความที่ สน.บึงกุ่ม ว่าได้ทำเงินตกจำนวน 140,000 บาท บริเวณแพลตฟอร์มเอื้ออาทรบึงกุ่ม ซึ่งเรื่องดังกล่าว พ.ต.อ.อำนาจ อินทรประสาท ผู้กำกับ สน.บึงกุ่ม กล่าวว่า เหตุเกิดเมื่อวันที่ 6 พ.ค. เวลาประมาณ 18.00 น. โดยเด็กหญิงสุพรรณิกา เรียนอยู่ชั้น ป. 5 โรงเรียนคลองกุ่ม เก็บเงินสดได้ประมาณ 140,000 บาท ซึ่งอยู่ในกระเป๋าสะพาย บริเวณโครงการแพลตฟอร์มเอื้ออาทร ซึ่งผู้เสียหาย คือนางสาวศิริพร กำลังขึ้นรถ แต่ทำเงินที่เบิกมาตก น้องแพรวเห็นพอดี แต่นางสาวศิริพรได้ขับรถออกไปแล้ว โดยช่วงเวลาเดียวกัน มีมอเตอร์ไซค์รับจ้างขับมาเห็นเช่นกัน มอเตอร์ไซค์คนดังกล่าวบอกจะแบ่งเงินให้น้องแพรว แต่เด็กบอกว่าไม่เอาไม่ใช่เงินหนูจึงไปบอกผู้ปกครอง ผู้ปกครองจึงไปบอกตำรวจว่าเจอเงินตกแต่มอเตอร์ไซค์เก็บเอาไป ตำรวจจึงส่งเจ้าหน้าที่ไปสอบสวนข้อเท็จจริง ก็ตามไปเจอ วินมอเตอร์ไซค์จึงคืนเงินให้ ตรวจสอบแล้วว่าเป็นเงินของเจ้าของจริง ซึ่งตำรวจจะมอบประกาศนียบัตรให้น้องแพรว ในวันที่ เวลา 13.30 น. เพราะเป็นคนดีที่เก็บเงินได้ (ไทยรัฐออนไลน์)

10. จากข้อความข้างหากนักเรียนเป็นน้องแพรวที่เป็นคนเก็บเงินได้นักเรียนจะทำอย่างไร
- นำเงินที่เก็บได้ไปแจ้งตำรวจ
 - ไปบอกผู้ปกครอง ผู้ปกครองว่ายังไงก็ตามนั้น
 - ไม่สนใจกับเงินที่เจอใครจะเก็บก็เก็บไปไม่ใช่ของเรา
 - เก็บไว้เองก่อนรู้ตัวเจ้าของเงินแล้วค่อยคืนให้ด้วยตัวเอง

ความมีเหตุผล

(มีจิตสำนึกที่ดี เอื้ออาทร และนึกหลักคำนึงถึงผลกระทบต่อตนเอง ผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม)

11.

นักเรียนโรงเรียนแห่งหนึ่งร่วมกันบำเพ็ญประโยชน์
โดยการเก็บขยะในเขตชุมชนรอบโรงเรียน

หากนักเรียนเป็นหนึ่งในนักเรียนกลุ่มนี้นักเรียนจะปฏิบัติตนอย่างไร

- ช่วยเพื่อน ๆ ทำให้เสร็จเร็ว ๆ คุณครูจะได้ชื่นชม
 - ปฏิบัติตามกิจกรรมให้เป็นไปตามที่ทางโรงเรียนกำหนด
 - ภูมิใจที่นาน ๆ จะได้มีโอกาสร่วมทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม
 - กิจกรรมดีเยี่ยมเลย อยากทำมานานแล้วได้ทำแต่ในโรงเรียน
12. แก้วใส “คูชิ นักเรียน ม.2 ลืมปิดไฟห้องเรียนอีกแล้ว”
- ตะวัน “.....”
- หากนักเรียนเป็นตะวันนักเรียนจะทำอย่างไร
- ไปช่วยปิด
 - ไปบอกคุณครู
 - ช่วยปิดไฟและกลับไปดูที่ห้องเรียนตัวเอง
 - คิดหาวิธีให้คนตระหนักในเรื่องการประหยัดพลังงาน

13. “ไม่ว่าโรงเรียนมีเยอะแยะฟังไปก็เบื่อกใหม่ มัวแต่มาใช้ระว่างแบบนี้จะกวาดสะอาดได้ยังไง”
ถ้ามีเพื่อนบอกกับนักเรียนแบบนี้ นักเรียนจะตอบเพื่อนอย่างไร
- เพื่อนไม่ควรคิดแบบนี้
 - ฟังหมดไม่มีให้เบื่อกจะทำยังไง
 - ไม่ใช่ของตัวเองก็ควรใช้ระว่างๆ หน่อย
 - จะของของใครเราใช้เราก็ต้องดูแล รักษาให้ดี
14. ดวงพร “ค่าน้ำที่บ้านฉันแพงมาก แต่นี้เป็นของโรงเรียนเราไม่ได้จ่ายใช้เต็มที่”
อर्थัย “.....”
หากนักเรียนเป็นอर्थัยนักเรียนจะให้เหตุผลกับดวงพรอย่างไร
- ทำแบบนี้ไม่ดีหรอก
 - ครูเห็นครูก็ว่าสิ แถมยังถูกหักคะแนนคุณลักษณะอันพึงประสงค์อีก
 - ถ้าทุกคนทำอย่างที่ดวงพรบอกโรงเรียนจะเอาเงินที่ไหนจ่ายค่าน้ำ นักเรียนเยอะแยะ
 - ฉันคงไม่ทำอย่างที่เธอบอก และเธอเองก็ไม่ควรทำแบบนี้ด้วยเราควรช่วยกันประหยัดน้ำ
15. “ฤดูหนาวปีนี้เอาถุงเท้าไปบริจาคให้น้อง ๆ ชาวเขา ในโครงการคลายหนาวให้เท้ทำหนูใน
รายการเรื่องเล่าเช้านี้ของลุงสรยุทธ” จากข้อความข้างต้นนักเรียนมีความคิดเห็นอย่างไร
- คิดดี ทำดี
 - คนแบบนี้ต้องยกย่อง
 - ทำความดีแบบง่าย ๆ ใคร ๆ ก็ทำได้
 - ถ้าทุกคนคิดแบบนี้ประเทศเราคงน่าอยู่
-

แบบวัดคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง
ฉบับที่ 3 วัดการมีภูมิคุ้มกันที่ดี

คำชี้แจง

1. แบบทดสอบฉบับนี้เป็นแบบวัดคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดี มีลักษณะการกำหนดสถานการณ์มาให้ แล้วให้ผู้ตอบตัดสินใจเลือกปฏิบัติตามตัวเลือกใดตัวเลือกหนึ่ง จาก 4 ตัวเลือกที่ตรงกับลักษณะ หรือความคิดของนักเรียนมากที่สุด จำนวนทั้งสิ้น 16 ข้อ ใช้เวลา 20 นาที

2. การตอบแบบทดสอบวัดคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดีให้นักเรียน อ่านแล้วตัดสินใจเลือกจากคำตอบที่กำหนดให้ คำตอบเหล่านี้ไม่มีคำตอบใดถูกหรือผิด ดังนั้นขอให้ นักเรียนเลือกตอบให้ตรงกับความรู้สึกและการปฏิบัติตนของนักเรียนให้ได้มากที่สุด

3. วิธีการตอบ ให้นักเรียนทำเครื่องหมายกากบาท (X) ลงในช่องตัวอักษร ก , ข, ค หรือ ง ซึ่งตรงกับตัวเลือกที่นักเรียนเลือกตอบในกระดาษคำตอบเพียง 1 ตัวเลือกเท่านั้น

ตัวอย่าง ข้อ (00) ถ้านักเรียนเลือกคำตอบข้อ ข ให้นักเรียนทำเครื่องหมายกากบาท (X) ลงในช่อง ข ดังนี้

ข้อ	ก	ข	ค	ง
00		X		

กรณีที่ต้องการเปลี่ยนคำตอบ ให้ขีดเส้นทับคำตอบที่ไม่ต้องการ แล้วเลือกคำตอบใหม่ เช่น ข้อ (00) ถ้านักเรียนเลือกคำตอบใหม่เป็น ข้อ ค ให้นักเรียนทำเครื่องหมายกากบาท (X) ลงในช่อง ข้อ ค ดังนี้

ข้อ	ก	ข	ค	ง
00		X	X	

4. กรุณาอย่าทำเครื่องหมายใด ๆ ลงในข้อคำถาม

แบบวัดคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง
สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดี)

คำชี้แจง ให้นักเรียนทำเครื่องหมายกากบาท (x) ให้ตรงกับตัวอักษร ก, ข, ค หรือ ง ที่นักเรียนเลือก
ลงในกระดาษคำตอบเพียง 1 ตัวเลือก เท่านั้น

ภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว

(พฤติกรรมบ่งชี้: การกำหนดเป้าหมายในการปฏิบัติงานหรือการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ
ในชีวิตประจำวัน)

1.

สัมภาษณ์เด็กเก่ง “แอดมิชชัน” ปี 56 “น้องนิกกี้” หรือ นายวีรประพันธ์ กิติพิบูลย์
จากโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา คณะแผนกศึกษาศาสตร์ จุฬาฯ กล่าวว่า รู้สึกดีใจมาก
ที่สอบติดคณะดังกล่าว เพราะเป็นคนในฝัน และเป็นคณะที่จะได้ทำหน้าที่เช่นเดียวกับคุณแม่
ของตนซึ่งเป็นหมอพื้น ส่วนเคล็ดลับการเรียนจะทำกิจกรรมควบคู่การเรียน ซึ่งจะได้ทั้งความรู้
และได้เพื่อน สังคม ดังนั้นฝากทุกคนให้ตั้งใจเรียนในห้องเรียน ทบทวนบทเรียนหลังเลิกเรียน
เรียนกวดวิชาเฉพาะวิชาที่เราไม่ถนัด และต้องทำกิจกรรมโรงเรียนด้วย

จากบทสัมภาษณ์ ข้อใดตรงกับความคิดเห็นของนักเรียนมากที่สุด

- ก. นิกกี้รู้จักกำหนดเป้าหมายในชีวิต
 - ข. การกำหนดเป้าหมายแล้วทำตามจะนำไปสู่ความสำเร็จในชีวิต
 - ค. เราจะต้องกำหนดเป้าหมายในชีวิตเพื่อเดินตามเป้าหมายที่เราวางแผนไว้
 - ง. เราเองก็มีเป้าหมายในชีวิตเราจะทำเป้าหมายของเราให้เป็นจริงเหมือนนิกกี้
2. ถ้ามีคนถามนักเรียนว่า “โตขึ้นหนูอยากเป็นอะไร”
- ข้อใดตรงกับคำตอบของนักเรียนมากที่สุด
- ก. เรียนสูงๆ มีงานดี ๆ ทำ แค่นี้ก็พอแล้ว
 - ข. คิดอยู่เหมือนกันแต่ยังไม่รู้จะเป็นอะไร
 - ค. เป็นอะไรก็ได้ที่ไม่ทำให้ตัวเองหรือใครเดือดร้อน
 - ง. เป็นในสิ่งที่พ่อแม่เขาอยากให้เป็นพ่อแม่จะได้ภูมิใจ

ภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว

(พฤติกรรมบ่งชี้: วางแผนการเรียนรู้ การทำงานและการใช้ชีวิตประจำวันบนพื้นฐานของความรู้ ข้อมูลข่าวสาร)

3. หากนักเรียนกำลังจะจบการศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สิ่งทีนักเรียนต้องเตรียมตัวที่จะทำคืออะไร พิจารณาคำตอบที่ตรงกับการปฏิบัติตัวของนักเรียนมากที่สุด

- ก. ดูความถนัดของตัวเองว่าจะเรียนอะไร
- ข. คิดว่าจะเรียนต่อสายอาชีพหรือสายสามัญดี
- ค. เตรียมตัวเองให้พร้อมที่จะเรียนต่อในสาขานั้น ๆ
- ง. หาข้อมูลเกี่ยวกับการสอบ แล้วเตรียมตัวให้พร้อมในการสอบ

4.

จากเรื่องราวข้างต้น ข้อความใดตรงกับความคิดเห็นของนักเรียนมากที่สุด

- ก. ทำแบบนี้มีหวังสอบตกแน่นอน
- ข. ใกล้สอบแล้วยังไม่รู้จักเตรียมตัวอ่านหนังสือสอบอีก
- ค. ยิ่งใกล้สอบใคร ๆ เขาก็ต้องเตรียมอ่านหนังสือกันทั้งนั้น
- ง. ถ้าเป็นฉันนะใกล้สอบแบบนี้ไม่มัวมาดูหนัง เล่นเกมแบบนี้แน่นอน

5. อมรรัตน์ “การบ้านคณิตยากจริง ๆ เอาไว้ไปลอกเพื่อนที่โรงเรียนพุงนี้ดีกว่า”
หากนักเรียนเป็นอมรรัตน์นักเรียนจะอย่างไร
- ต้องยอมไปขอเพื่อนลอกเพราะการบ้านยากจริง ๆ
 - ลองทำเองไปก่อนแล้วค่อยไปแก้ไขข้อที่ผิดเวลาที่ครูเฉลย
 - ขอให้เพื่อนที่เข้าใจช่วยอธิบายการบ้านให้แล้วลงมือทำเอง
 - ตั้งใจเรียนในชั่วโมงเรียนและซักถามครูผู้สอนในข้อที่ไม่เข้าใจ

ภูมิคุ้มกันที่ตีในตัว

(พฤติกรรมบ่งชี้: รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม)

6. แม่ “ไปไหนค่า ๆ มีด ๆ ต้องระวังนะลูกเดี๋ยวนี้อันตราย ขโมย ขโจรมันเยอะ”
ลูก “.....” นักเรียนเห็นด้วยกับการให้เหตุผลของลูก
ในข้อใดมากที่สุด
- หนูจะระวังตัวเองอย่างดีแม่
 - ค่ะแม่หนูรู้ว่านอกบ้านมันอันตราย
 - แม่ไม่ต้องห่วงหนู หนูดูแลตัวเองได้
 - หนูดูแลตัวเองอย่างดี เพราะหนูรู้ว่าสังคมนอกบ้านเป็นยังไง
7. พิ้งกี้ “อีกไม่กี่ปีข้างหน้าประเทศของเราก็จะเข้าสู่ประชาคมอาเซียนแล้วนะ”
ธัญญา “ใช่ แล้วประเทศอื่น ๆ เขาก็ต้องเขามาทำงาน เข้ามาเรียนในบ้านเราเยอะเลยสิ แล้ว
แบบนี้เราจะสื่อสารกับเขารู้เรื่องไหม ”
พิ้งกี้ “.....”
หากนักเรียนเป็นพิ้งกี้นักเรียนจะบอกกับธัญญาอย่างไร
- ใช่ เราว่าเรื่องภาษาจำเป็นกับเรานะ
 - เราว่าเราต้องเรียนภาษาเพิ่มจะได้คุยกับคนในชาติอื่น ๆ ได้
 - เราจะต้องตั้งใจเรียนภาษาอังกฤษเพราะประเทศส่วนใหญ่ใช้ภาษาอังกฤษกัน
 - ทุก ๆ คนต้องตั้งใจเรียนในทุกวิชา และควรให้ความสำคัญกับเรื่องของภาษาให้มากขึ้น

8.

จากเรื่องราวข้างต้นนักเรียนสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างไร

- ก. ลดการใช้พลังงานลงจะได้มีใช้นาน ๆ
- ข. พลังงานเริ่มลดน้อยลงโดยเฉพาะน้ำมัน
- ค. น้ำมันใกล้หมดควรหาพลังงานตัวอื่นมาทดแทน
- ง. ใช้พลังงานอย่างประหยัด คุ่มค่าและมีประโยชน์สูงสุด

ภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว

(พฤติกรรมบ่งชี้: การเลือกที่จะรับหรือไม่รับสิ่งต่าง ๆ ทั้งทางบวกและทางลบ)

9. โอ้ “พรุ่งนี้กองสาธารณสุขจะมาตรวจเกี่ยวกับยาเสพติดที่โรงเรียนเรา”
โจ้ “

นักเรียนชั้นชมคำตอบของ โจ้ ข้อใดมากที่สุด

- ก. เราเข้าร่วมฟังกันนะ
- ข. เขาน่าจะมาทุกเดือนนะ
- ค. มันเป็นเรื่องที่น่าสนใจมาก
- ง. เข้าฟังกันนะเราจะได้มีข้อมูลไปบอกต่อคนอื่น ๆ

10. สังคมเสื่อม! จับ 3 วัยรุ่น ติดเกมหนัก ฉกเงินคนข้างบ้านนับแสน (หนังสือพิมพ์ข่าวสด)

จากพาดหัวข่าวนักเรียนได้ข้อคิดอะไรกับพฤติกรรมวัยรุ่นกลุ่มนี้

- ก. การเล่นเกมเป็นสิ่งไม่ดีไม่ควรเล่น
- ข. การติดเกมจะทำให้เกิดผลเสียตามมาได้
- ค. วัยรุ่นทุกคนไม่ควรเล่นเกมเพราะจะทำให้ติดและมีผลเสียตามมา
- ง. เราเป็นส่วนหนึ่งของวัยรุ่นควรมีการรณรงค์เกี่ยวกับผลกระทบจากการเล่นเกม

11.

นักเรียนรู้อะไรเกี่ยวกับภาพนี้

- ก. เล่นเกมส์แบบนี้แยเลย
- ข. เสียเวลาไม่พอเสียเงินอีกต่างหาก
- ค. เล่นเกมส์แบบนี้จะเรียนทันเพื่อนเธอ
- ง. เอาเวลาไปทำประโยชน์อย่างอื่นดีกว่า

ภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว

(พฤติกรรมบ่งชี้: ยอมรับและปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข)

12.

จากภาพ นักเรียนมีความคิดเห็นอย่างไรกับแนวคิดการจะปรับตัวเพื่อเข้ากลุ่มเพื่อนของนิต

- ก. เป็นวิธีการที่ไม่ถูกต้อง
- ข. ทาวิธีที่เหมาะสมในการคบเพื่อน
- ค. อาจส่งผลให้ตัวเองและคนอื่นเดือดร้อน
- ง. สร้างจุดเด่นของตัวเองโดยวิธีอื่น ให้คนอื่นยอมรับในตัวตนของเรา

13. อ้อมเป็นเด็กยากจนชุดนักเรียนที่ใส่มาโรงเรียนก็ทั้งเก่าและขาด แรกๆ อ้อมจะถูกเพื่อนๆในห้อง ล้อตลอดว่า ไอ้เด็กเสื้อผ้าขาด แต่อ้อมก็ไม่เคยโกรธเพื่อนๆ อ้อมตั้งใจเรียนสอบได้คะแนนเป็นที่ 1 ของห้องตลอดและอ้อมก็ยังแสดงน้ำใจกับเพื่อนๆโดยการช่วยติวเนื้อหาที่เพื่อน ๆ ไม่เข้าใจ เพื่อน ๆ จากที่เคยล้อเลียนอ้อมตอนนี้ทุกคนต่างรักอ้อมกันหมด
- นักเรียนได้ข้อคิดอะไรกับเรื่องราวของอ้อม
- ก. ค่าของคนอยู่ที่ผลของงาน
 - ข. คบบัณฑิต บัณฑิตพาไปหาผล
 - ค. ปัญหาทุกอย่างมีทางออกถ้ารู้จักใช้สติปัญญา
 - ง. จงมองส่วนดีของคนอื่นแล้วจะพบตัวตนที่แท้จริงของเขา
14. แดนเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่สอง แดนเป็นเด็กนักเรียนที่เวลาทำกิจกรรมกลุ่ม เพื่อน ๆ จะไม่ชอบให้แดนเข้าร่วมกลุ่มด้วยเนื่องจากแดนไม่ชอบช่วยเพื่อนในกลุ่มทำงาน จากพฤติกรรมของแดนนักเรียนมีความคิดเห็นอย่างไร
- ก. แดนชอบเอาเปรียบเพื่อน
 - ข. เพื่อน ๆ ไม่ชอบคนเอาเปรียบ
 - ค. แดนต้องไม่เอาเปรียบเพื่อน ๆ จะได้อยากให้เข้ากลุ่มด้วย
 - ง. แดนปรับปรุงตัวเอง ช่วยเพื่อน ๆ ทำงาน เพื่อนจะรักและอยากให้แดนเข้ากลุ่มด้วย
-

ภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว

(พฤติกรรมบ่งชี้: การมีความรักให้แกกันและกัน การรู้จักแบ่งปันและมีความสามัคคี และการ
ตรวจสอบส่วนที่เป็นจุดแข็งและจุดอ่อนของตัวเอง)

15. สอบคณิตศาสตร์ที่ไรตลกทุกที คงต้องตั้งใจเรียน และอ่านหนังสือให้มากขึ้นจะได้เข้าใจไม่สอบตก
อีกนักเรียนมีความคิดเห็นอย่างไรกับประโยคข้างต้น

- ก. ไม่อ่านหนังสือก็เลยสอบตก
- ข. ครั้งต่อไปจะสอบให้ผ่านจะได้ไม่โดนครูตำหนิ
- ค. ต่อไปเราต้องตั้งใจเรียนและอ่านหนังสือมากขึ้น
- ง. โชคดีที่ไม่เคยสอบตกเพราะเตรียมตัวสอบเป็นอย่างดี

16. นักเรียน ม. 3/5 เวลาครูมอบหมายงานจะช่วยกันทำจนงานเสร็จทุกครั้ง โดยเฉพาะกิจกรรม
ทำความสะอาดโรงเรียนตามจุดรับผิดชอบ นักเรียนห้องนี้จะเสร็จก่อนเวลา
และได้ผลการประเมิน

ในการทำความสะอาดเป็นอันดับ 1 ทุกครั้ง สิ้นปีการศึกษานักเรียนห้อง ม. 3/5 จึงได้รับรางวัล
ห้องแห่งความสามัคคีนักเรียนมีความคิดเห็นอย่างไรกับพฤติกรรมของนักเรียนห้อง ม. 3/5

- ก. นักเรียนห้องนี้รักและสามัคคีกันดี
- ข. นักเรียนห้องอื่น ๆ ควรเอาเป็นตัวอย่าง
- ค. เป็นห้องเรียนที่น่าชื่นชมและควรได้รับรางวัลอย่างยิ่ง
- ง. ความสำเร็จจะเกิดขึ้นได้ต้องเกิดจากความสามัคคีของคนทุกคน

17.

สลด! นักเรียนสาว ม.3 ผูกคอตายคาแคมป์คนงานตัดอ้อย หนีปัญหาครอบครัว กลัวพ่อแม่ไม่มีเงินส่งเสีย
ให้เรียนต่อ ฉวยจิ้งหะพ้อแม่นอนหลับใช้เชือกผูกเสื่อผูกคอตายกับชื้อบ้าน ทั้งจดหมายลาตายระบุปวดหัว
มากกับปัญหาครอบครัว ครูช็อกเผยเป็นเด็กเรียนดีเป็นที่รักของทุกคน กำลังขออนุญาตการศึกษาให้กลับมาตัดสินใจ
สั้นเสียก่อน (เดลินิวส์ออนไลน์)

จากข่าวข้างต้น นักเรียนมีความคิดเห็นกับการตัดสินใจฆ่าตัวตายของเด็กนักเรียนในข้อใดมากที่สุด

- ก. ไม่คิดให้รอบคอบ คิดสั้นๆ
- ข. ถ้าเรารักตัวเอง รักคนรอบข้างก็ไม่ควรทำให้เขาเสียใจ
- ค. ปัญหาทุกอย่างมีทางออก ควรปรึกษากับคนในครอบครัว
- ง. ก่อนตัดสินใจทำอะไรนึกถึงคนเป็นพ่อเป็นแม่บ้างว่าเขาจะรู้สึกอย่างไร

**แบบประเมินหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง
ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
ด้วยรูปแบบการประเมินเชิงระบบ (IPO Model)**

คำชี้แจง

1. แบบประเมินหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ด้วยรูปแบบการประเมินเชิงระบบ (IPO Model) แบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ ข้อมูลทั่วไป ระดับความคิดเห็นที่มีต่อหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และการแสดงความคิดเห็น

2. ให้ทำเครื่องหมายถูก ✓ ลงในช่องให้ตรงกับความคิดเห็นของผู้ประเมินมากที่สุดและระดับ การแสดงความคิดเห็นของผู้ประเมิน

- 5 หมายถึง มีความเห็นด้วยมากที่สุด
- 4 หมายถึง มีความเห็นด้วยมาก
- 3 หมายถึง มีความเห็นด้วยปานกลาง
- 2 หมายถึง มีความเห็นด้วยน้อย
- 1 หมายถึง มีเห็นด้วยน้อยที่สุด

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

1. เพศ

ชาย

หญิง

2. อายุ ปี

3. ชั้นมัธยมศึกษาปีที่

ขอขอบคุณในความร่วมมืออย่างดียิ่ง
นายพิศาล เครือลิต
นิสิตปริญญาเอก สาขาหลักสูตรและการสอน
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

ตอนที่ 2 การแสดงความคิดเห็นที่มีต่อหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

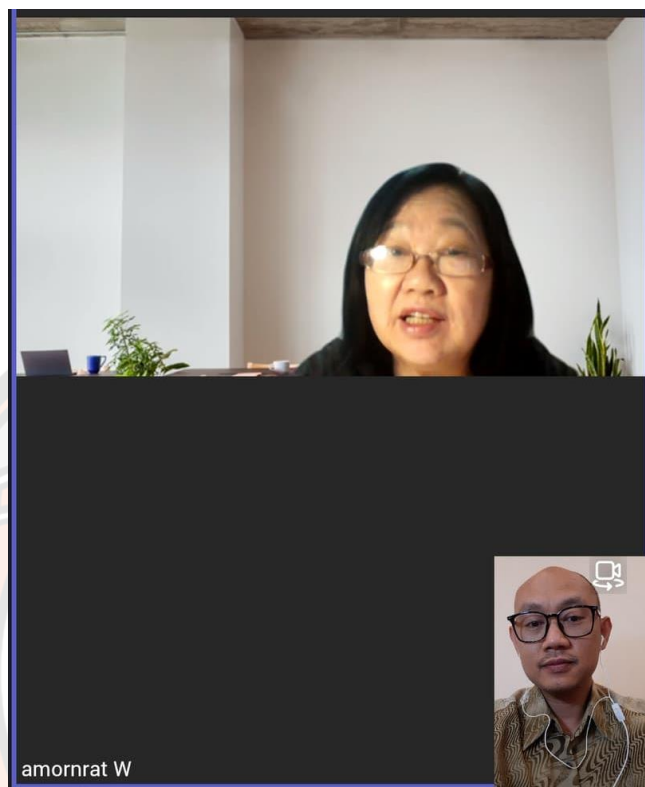
รายการ	ระดับ ความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
1. ด้านปัจจัยนำเข้า (Input)					
1.1 เนื้อหาสาระประสบการณ์เกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง					
1.2 ออกแบบกิจกรรมเรียนรู้เชิงรุกที่หลากหลายสร้างความสนใจผู้เรียน					
1.3 เวลาเรียนมีความเหมาะสมต่อการจัดกิจกรรมเรียนรู้ในชั่วโมงกิจกรรมชุมนุม					
1.4 สื่อและแหล่งเรียนรู้มีความเพียงพอในการทำกิจกรรมการเรียนรู้					
1.5 สถานที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้มีความเหมาะสมเอื้อต่อการเรียนรู้					
1.6 โสตทัศนอุปกรณ์และเทคโนโลยีมีความทันสมัยตามกระแสโลกปัจจุบัน					
2. ด้านกระบวนการ (Process)					
2.1 กิจกรรมเรียนรู้เชิงรุกมีความหลากหลายสร้างความสนใจของผู้เรียน					
2.2 ผู้เรียนทุกคนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของหน่วยการเรียนรู้					
2.3 กิจกรรมการเรียนรู้ 7 หน่วยการเรียนรู้มีความน่าสนใจต่อการทำกิจกรรมของผู้เรียน					
2.4 กิจกรรมการเรียนรู้ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง					
2.5 กิจกรรมการเรียนรู้ช่วยทำให้ผู้เรียนพัฒนาตนให้มีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง					
2.6 มีการวัดและประเมินผลการเรียนตามสภาพจริงหลากหลายวิธีการ					
3. ด้านผลผลิต (Output)					
3.1 หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีความน่าสนใจเหมาะสมสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น					
3.2 ผู้เรียนมีความรู้และเข้าใจในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง					
3.3 ผู้เรียนสามารถนำความรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ ในการดำเนินชีวิตได้					
3.4 ผู้เรียนมีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ด้านความพอประมาณ					
3.5 ผู้เรียนมีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ด้านความมีเหตุผล					
3.6 ผู้เรียนมีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดี					

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ

.....

ภาคผนวก จ ภาพกิจกรรม

1. การสัมภาษณ์นักเรียน ผู้ปกครอง ผู้ทรงคุณวุฒิ

2. การสัมภาษณ์นักเรียน ผู้ปกครอง ผู้ทรงคุณวุฒิ

3. การสัมภาษณ์นักเรียน ผู้ปกครอง ผู้ทรงคุณวุฒิ

4. กิจกรรมทดลองนำร่อง

5. การทดสอบก่อนเรียน

6. กิจกรรมการเรียนรู้ในชั้นเรียน

7. กิจกรรมเรียนรู้ในชั้นเรียน

8. กิจกรรมเรียนรู้ในชั้นเรียน

9. กิจกรรมเรียนรู้นอกชั้นเรียน

10. กิจกรรมเรียนรู้นอกชั้นเรียน

11. กิจกรรมเรียนรู้นอกชั้นเรียน

12. หลักสูตรและคู่มือกิจกรรมเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง แบบวัดและคู่มือการใช้เครื่องมือวัดคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง

หลักสูตรและคู่มือกิจกรรม เสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง

ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

แบบวัดและคู่มือการใช้เครื่องมือวัด คุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง

ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

พิศาล เครือลิต

ปริญญาตรีบัณฑิตสาขาหลักสูตรและการสอน
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

พิศาล เครือลิต

ปริญญาการศึกษาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-นามสกุล พิศาล เครือลิต
วัน เดือน ปี เกิด
ที่อยู่ปัจจุบัน

ที่ทำงานปัจจุบัน วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา
19 ตำบลแม่กา อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา 56000

ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน รองผู้อำนวยการ โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยพะเยา

ประสบการณ์การทำงาน 2550 อาจารย์ โรงเรียนมัธยมสาธิตมหาวิทยาลัยนเรศวร
2555 อาจารย์ โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยพะเยา
2555-ปัจจุบัน รองผู้อำนวยการโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยพะเยา

ประวัติการศึกษา 2556 กศ.ม. (หลักสูตรและการสอน) มหาวิทยาลัยนเรศวร
2549 ศษ.บ. (สังคมศึกษา) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

